En vinter på Nilen

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Claes Lagergren** (1853-1930) har digitaliserats i augusti 2007 från News York Public Library av Google Books och anpassats för Projekt Runeberg i december 2013 av Ralph E.

EN VINTER PÅ NILEN

AF

CLAES LAGERGREN Stockholm

SIGFRID FLODINS FÖRLAGNorrköping 1888, H. W, Wallberg & Comp. Boktryckeri.*Till Herr John B. How,* Boston, *U. S. A.*

*Det är dig, min käre vän och reskamrat, som jag beder att i dessa sidor se ett prof på hågkomst och vänskap. Vi hafva delat resans alla glada timmar och derundez utbytt intryck och tankar, och Nilen har blifvit lika kät för oss båda. Måtte du på andra sidan Atlanten, när du ibland tänker på Lotus och drömmer dig tillbaka under Tebes pelarkronor, äfven minnas vännen och Författaren.*I.

Afresan.

å har då ändtligen vinden vändt sig och kommer smygande från norr, han fyller vår smäckra nilbåts, Lotus, ofantliga segel med gynsam bris och våra hjertan med förhoppning om a flärd. Vimplarne svaja från masttopparne, korsande hvar andra och rullande ut sig i lekande, nyckfulla rörelser. Kaptenen gifver sina order och ler och nickar med sin stora, hvita turban. Hassan Speek, vår dragoman, gnuggar händerna och lofvar oss att i morgon vara framför. Sakkàrahs pyramider.

Några kraftiga årtag af våra tio halfnakna, herkuliska båtkarlar, och Lotus har lemnat sin syster Phile, ankrad vid venstra nilstranden, och styr ut i midten af den väldiga floden.

Det är den 6 januari. Vi glida ljudlöst och snabbt framåt. Lotus är en af de bästa seglarne pä Nilen och lemnar redan efter en half timme de andra seglande nilbåtarne bakom sig.

För att rigtigt öfvertyga oss om, att det länge väntade ögonblicket hade kommit, och för att njuta6

deraf, lemnade vi frukostbordet och matsalen, ty den vigtiga stunden inföll klockan ett. Från däcket sågo vi stränderna med palmtoppar, minareter och båtmaster röra sig och försvinna.

Ingen plågsam, hvisslande signal, ingen flåsande eller fräsande ångmaskin, intet sot, ingen annan rök an tobakens lätta, doftande ringar, intet buller, blott tamburinens surrande och den entoniga, arabiska sången, uppstämd af det i en cirkel sittande manskapet.

Sedan årtagen fört oss ut och det svällande seglet tyst öfvertagit arbetet, slogo karlarne sig ned och utförde sin sång, hvarunder de sågo så allvarsamma ut, som om de dermed velat helsa den långa, förestående färden och besvärja dess fastställda, hemlighetsfulla öden.

Sveriges, Förenta staternas och Englands färger dansade gladt och i förtroligt samqväm från masterna, gifvande till känna de resandes olika nationalitet.

Mr och mrs Snobbing hade visserligen föreslagit, att vi alla fem om bord skulle segla under engelsk flagg; men

hvarken Sverige eller Förenta staterna ville gå in derpå. Nej, vi voro lika måna som någonsin Norge om att låta folk veta, att vi funnos till i verlden. Vi också ville hafva våra färger och se dem fladdra öfver Nilen och med dem helsa Tebe och Phile.

Då jag nu kommit att omnämna reskamraterna, torde rätta stunden vara inne att föreställa dem för läsaren.

Som jag sade, äro vi fem om bord, för två hela månader bestämda att behaga eller förarga hvar andra — låtom oss hoppas det förra! Först hafva7

vi mr och mrs Snobbing från Old England, med en dotter, som ar liten, fetlagd och brunett, således alldeles motsatsen till den vanliga engelska misstypen. Oaktadt hennes tjugufem år, tror jag, att gud Cupido, som annars lär vara beskäftig på Nilen, denna gång gör bättre att taga plats på en annan båt än att trötta armen med pilskjutning för den flickans skull. Men osvuret är kanske ändå bast — hvem vet hvad enformigheten på Nilen med månsken, våg-sqvalp m. m. kan åstadkomma? Qui vivra verra!

Pappa och mamma, eller som dottern i förkortning säger "Pa" och "Ma", hvilket i början kom mig att tro, att vi hade fått två fornegyptiska gudomligheter om bord, taga, oaktadt deras egna namn säkert ej återfinnas i alla engelsmäns bibel nr 2, "Peerage, baronetage and knightage of England", ett ofantligt intresse i engelskt adelskap och hög börd. De äro följaktigen Gladstones afgjorda fiender — huru kunna de låta bli att vara det, då de flesta dukeS, earls och lords äro det?

De glömma icke desto mindre allt emellanåt bort att uttala bokstafven A, hvilket för hvaije engelsman betecknar låg härkomst och bristande bildning. Det oaktadt tyckas Snobbings tillhöra en välmående klass af folk, som resa på kontinenten och taga in på de dyraste hotellen — och det är allt hvad jag. med godt samvete till dato kan förmala om dem. Till det yttre ar mrs Snobbing medellång, mager, bestämd, femtio år utan prut, vårdad och sjuklig. Mannen ar en liflig, liten, grånad karl med qvicksilfver i kroppen. Han fjeskar, talar om allt, men vet litet eller intet, och glömmer aldrig att8

skratta ät hvad han tror sig hafva sagt roligt eller qvickt.

Flickan har haft smittkopporna, hvilka lemnat två eller tre lätta märken på nässpetsefc, ser god och stilla ut och har en strykande matlust.

Detta engelska element bildar majoriteten. Minoriteten, uppstudsig och sjelfständig, bildas af Förenta staterna, hvilkas representant, mr H. från Boston, är en gammal vän till mig, och Sverige, hvars representant för pennan och med nationel blygsamhet glömmer att tala om sig sjelf.

Mr H. och jag hade redan för ett år sedan beslutat oss för nilresan och mötts för att till sammans utföra den samma. Det är nu mera på två olika sätt, som turisten kan göra denna berömda färd: antingen med Cooks ångbåtar, som på 21 dygn ila upp till Assuan, der Nilen gör sitt första vattenfall, och så tillbaka till Kairo, fösande de resande genom tempelruiner, grafvar och sockerfabriker, eller om bord på en nilbåt — en så kallad Dahabiah. Detta senare är det gamla, det antika fortskaffningsmedlet, som i alla afseenden, undantagandes hvad priset beträffar, är att föredraga. Man använder derpå till Assuan och tillbaka till Kairo mellan 6 och 8 veckor.

Ju färre man är, ju högre blir naturligtvis priset per man, hvilket gaf H. och mig anledning att slå oss till sammans med omnämda engelska familj, som på samma gång som vi stod färdig att lemna Kairo med samma mål som vårt, Assuan.

För fem personer blef priset nedsatt till 70 pund sterling per man, hvilket inbegriper färd, föda (dock ej vin eller spirituösa), vägvisare, åsnor för utflygter,9

drickspenningar, med ett ord alla utgifter under två månader. Vår dragoman, som uppgjort kontraktet med oss och som söijer för vårt välbefinnande, är Hassan Speek, ansedd att vara Kairos förste dragoman, och har på sina resor redan hunnit lägga i hop så stor förmögenhet, att han deraf uppbär 10,000 kronor i årlig ränta. Han är mohamedan och bär en guldstickad turban; man kan ej med förstoringsglas upptäcka en fläck på hans blå röck eller hans vidlyftiga turkiska byxor.

Många och långa hafva förberedelserna varit; handkammare och skafferi hafva så småningom fylts. Sedan i går voro vi alla om bord på Lotus, med otålighet blickande emot affärdens ögonblick, hvilket fördröjdes genom vinden, som blåste från söder.

Oaktadt det långa kontraktets många och detaljerade paragrafer, har dock vår gode dragoman lyckats upptäcka en hel hop småhål att krypa igenom eller rättare att låta våra slantar krypa igenom. Knappt var kontraktet af båda parterna undertecknads förr än han med ett godmodigt; löje frågade, om vi hade köpt tobak åt manskapet, raketer, lampor och bengaliska eldar att begagnas för Lotus' illumination vid Luxor och Phile, och flere andra små förnödenheter, som vi alldeles hade uraktlåtit att omnämna i kontraktet. Mr Snobbing var synbarligen förtretad och kände sig bedragen i sin engelska skarpsynthet i penningeangelägenheter. Hans förargelse ökades ännu mera, då Hassan med ett jetteleende uteslutande vände sig till honom med frågan om han köpt simbyxor för manskapet, hvilket för honom såsom familjefader var af vigt, då damer-10

nas känslor i annat fall voro utsatta för att ofta blifva sårade vid åsynen af manlig nakenhet. Mr Snobbing försökte visserligen att få denna utgift delad af Amerika och , Sverige, men dessa länders maskulina representanter afslogo det på det bestämdaste.

Men vi äro om bord, med. svälda segel och dansande vimplar flytande mot söder! Kairo med sitt citadell och dess alabastermoské med de lansformiga minareterna och bakgrunden af skiftande sandberg försvinner allt mer och mer. Gamla Kairo* är snart till venster jemte nilmätaren och ön Roda, byn Gizeh med sina äggkläckningsugnar, sina palmer och landthus till höger, och pyramiderna stå allt högre och stoltare tecknade mot den klara, skimrande synranden. Det är med sorg vi skilja oss från det öfre däcket för att i matsalen fortsätta den afbrutna frukosten, hvilken vår kock gjort både riklig och välsmakande.

Lifvet om bord på Lotus är ännu för nytt, för att vi skulle finna oss öfvermåttan belåtna dermed; hytterna äro så små, att man med nöd kan vända sig der inne. Man har visserligen en stor, luftig matsal, en kokett utstyrd salong med blommor, turkiska broderier och aqvareller samt, framför allt, det stora, rymliga öfre däcket med sina divaner och turkiska mattstumpar. Det år dock icke det samma som det egna rummet, hvilket, när dörren är tillsluten, med Bina böcker, sina bref, besvarade och obesvarade, sina fotografier af kära anhöriga och vänner, är en hel liten

* En sSder om Kairo belägen förstad, mycket Kid re Kn Kairo |sjelf, med ett ursprung, som förlorar sif i årtusendens natt,11

verld för sig sjelf, hjertats och känslans; — men à la guerre la guerre! Solen skiner så varmt öfver de gröna, frodiga sädesfälten, vinden har saktat, seglen hänga plötsligt slappa och Sveriges och Amerikas vimplar trassla in sig och sno sig till sammans. Manskapet skjuter båten framåt med långa störar. De äro alla stora, starka karlar med bronsfärgade kroppar, väl-skapade och smidiga, muskelstarka och härdade. Det är ett nöje att se dem arbeta; de nakna, flämtande brösten häfva sig regelbundet, det svarta håret tofvar i hop sig på den rödbruna bröstkorgens front och försvinner i en lätt skuggning nedåt veka lifvet, den oljiga huden glider öfver refbenen vid hvarje böjning framåt eller tillbaka; armarnes och benens väldiga muskelkuddar svälla och tänja ut sig och knyta Big på nytt, och sången, hvari ljudet af Allah! oupphörligt inblandas, lifvar och beledsagar ansträngningarna. I ihållande motvind är det ett mödosamt arbete att gå uppför Nilen, hvars vattenkraft är ganska stor, och det händer då ibland, att man får nöja sig med fyra engelska mil om dagen, hvilket ej är uppmuntrande, då man från Kairo till Assuan räknar 660 eng. mil. Det är derför som man vid uppseglingen bör draga nytta af hvarje fläkt från norr och först vid nedgåendet stanna vid de många platser, som till höger och venster locka på nilstränderna och som befinna sig på resans program.

Timmarne hafva flugit, solen står just öfver Keops pyramid, färdig att kyssa dess panna. Det ar ett af mina största nöjen, sedan jag kommit till Kairo, att, afvaktande denna stund, följa den i dess korta, men mångfaldiga vexlingar, Solnedgången är12

ju städse den samma och dock ständigt ny, ständigt fängslande, städse bjudande tystnad genom sin högtidliga,

sin ojemförliga skönhet.

Jag sitter på däck och skrifver, allt är tyst rundt omkring, den jägtande svalans hvissling är det enda ljud, som mitt öra uppfångar.

Solen är nu bakom Keops triangel, hvars utkanter glöda mörkröda i det strålande ljuahafvet; den bildar xler ett af dessa bibliska ögon, inneslutna i en triangel — denna hebreernas Adonai, som för de kristna är en symbol af den treeniga gudomen — men ett jettestort, ofantligt sådant, Guds lysande, lifgifvande och närande öga, som utstrålar en hel verld af kärlek och barmhertighet öfver jorden.

Och så darrar der blott en eldpaljett, en enda flämtande gnista på synranden, och så sluta sig ögonlocken, och der stå pyramiderna åter mörkgrå mot en guldfärgad aftonhimmel.n.

Sakkànah (Memphis).

nder det att vi i går afton efter middagen, som intages klockan 7, sutto fördjupade vid whist-bordets tur och otur, hörde vi plötsligt ljudet af snabbt rinnande vatten. I början svagt och prasßlande tilltog det hastigt, och det blef ett högljudt forsande kring stafven. Som nilbåtarne merendels endast segla om dagen och hvila sig vid Btrandbftdden om natten, så trodde vi alla, att vi lagt till och att ljudet kom från strömdraget; vi blefvo derför ej litet öfverraskade, då vi, efter sista robberten uppkomna på däck för att njuta af månskenet, fingo se storseglet, svällande i hela sin längd, föra oss framåt med flygande hastighet. En bris hade sprungit upp och förde oss, i trots af den motiga strömmen, fem engelska mil framåt i timmen. Yi hade beslutat oss för att på uppfärden bese Sakkàrah och de få skärfvoma, som återstå eller kommit i dagen af det gamla Memphis, och för detta ändamål Btanna vid Bedreshayn; men nu kom Hassan och smålog i månskenet på ett bevekande s&tt, förkunnande, att vj redan om en half-14

timme skulle vara vid ofvanbemälda plats, och att det var "a great pity" att förlora ett så präktigt tillfälle för framåtskridande. Hassans devis, oaktadt han är museiman, är: "framåt!" städse framåt! utan uppehåll framåt!

"Det kan hända, att vi sedan på tio dygn ej få en vindpust", sade han, "utan blifva tvungna att låta draga oss fram med rep."

Skulle vi segla hela natten och se Sakkàrah på nedresan, eller lita på en mild försyn och god tur och gripa äpplet, som var inom handhåll? Ja, ingen riksdagsfråga, vore det än tullfrågan, kunde behandlas med mer allvar eller med högre klappande hjertan.

Beslutet blef emellertid, efter en längre öfverläggning, ett konservativt, ett vidhållande af det gamla, förut fattade beslutet att afbryta färden och se Sakkàrah — och "framåt" fick hvila sig öfver natten och denna förmiddag.

Det var under en lummig palmskog som vi ankrade öfver natten. Alla de andra hade gått till sängs, när jag ljudlöst smög mig ut från min trånga hytt, följd af Hassan, som, sedan han fåfängt försökt att afstyrka min landstigning, åtminstone ej ville lemna mig ur sigte. Allt var tyst der uppe på banken. Palmerna stodo smärta och höga i tusental och vinden prasslade i deras månbelysta kronor. Så långt mitt öga nådde, glimmade Nilen silfverblank. Jag vandrade långsamt fram och tillbaka, ibland hejdande mina steg för att lyssna på den djupa tystnaden, hvilken endast då och då afbröts af hundskall från de aflägsna byarne på andra sidan om palmskogen och från sjöfolket om bord

på Lotus under mig, der de sysslade med segel och tåg, » »

c15

I morse vaknade vi med blå himmel, som af oss alla helsades med glädje, ty sedan fjorton dagar voro vi vana att vid gardinernas fråndragande finna Kairo insvept i den tjockaste, obehagligaste londondimma, som vanligtvis lik en hvit svepduk ända till framåt kl. 12 på dagen hvilade öfver staden.

Det var ett prat och stoj under palmträden; en brokig grupp af åsnor med väl ett hundra pojkar i mångfärgade trasor stodo väntande på vår landstigning. Åsnorna bräkte i hjertslitande toner, pojkarne grälade larmande med

hvar andra och kommo oupphörligt i handgemäng, hvilket endast afbröts, då de uppfångade en skymt af någon af oss, hvarvid de alle sammans under bevekande åtbörder och tillrop försökte fästa vår uppmärksamhet. Med solen hade de i byn Bedreshayn fått nys om Lotus' ankomst, och strax hade allt hvad fötter hette ilat ned mot stranden.

Män kommo för att höra om det behöfdes något om bord. Qvinnor, belastade med grönsaker, frukt, ägg och fjäderfä, utbjödo sina varor åt Hassan; tiggare och krymplingar gåfvo oss en utställning på mensklig nöd och elände, och pojkar och åsnor hade infunnit sig i tillräckligt antal att föra en engelsk arméafdelning till Sakkàrah.

Knappt visade Sveriges och Amerikas representanter sig på däck, förr än alla i korus helsade oss med ropet: "Åsnor!" (Donkies.) Vi förstodo dock, att det ej var någon försmädlig mening med tillropet. Hvar och en af de unga åsnedrifvarne kallade derpå långörade gångare vid namn, i för-16

hoppning att något af dem skulle genom sin klang eller sitt smekande ljud beveka våra sinnen.

"Kleopatra!" ropade en och stack den hvassa käppudden i en grå borikas ljumskar för att på så satt få den egyptiska drottningens namne att vakna upp från sin morgonlur på stående fot och med en stoltare hållning göra sig mera värdig sitt historiska namn.

"Mohamed Ali!" ropade en annan, som, utan undseende för den, som bar den store paschans fruktade namn, drog en stor svart åsna i svansen.

"Josef!" skrek en tredje och så vidare. Under döfvande larm och slagsmål mellan de påträngande och skrikande pojkarne stego min vän och jag i sadeln. Amerika hade valt Josef, och Sverige skumpade af på Mohamed Ali.

Jag skulle likväl snart få göra det rönet, att ett stolt namn icke alltid har en god representant; att namnet icke gör mannen, det veta vi, men nu fick jag lära mig, alt det icke heller gör åsnan, ty midt i den första hettans flygande galopp började Mohamed Ali snubbla, och rätt som det var lågo både han och den svenske ryttaren framstupa på vägen. Stackars Mohamed Ali! Han tycktes ej stå på fastare fötter an hans store namnes dynasti i närvarande stund, ty snart höll han på att låta mig göra en andra kullerbytta, hvarför han afskedades med ett eftertryckligt rapp, och en annan åsna, hvars namn jag ar okunnig om, bestegs.

Genom dessa missöden hade jag emellertid blifvit efter min van H. och upphanns snart af Snob-bings, sora min van och jag önskade undvika för att17

sjelfva ostörda kunna fördjupa oss i Sakkàrahs märkvärdigheter.

Vägen, som till en början går på en hög kanalbank, förde oss efter tjugu minuter midt in i Mitra-hennys palmskogar. Hvart man blickar, omslutes man der af dess stammar och kronor; här och der resa sig några lerhyddor, som, likt bikupor, utsläppa hela svärmar af tiggande barn, till hälften nakna, till hälften i trasor af den djupblå färgen, som antagits af fellahen* och som man öfver allt möter i Egypten från deltats yttersta sandrefvel till Philes vattenfall, i Kairo lika väl som i Luxor och Dende-rah. "Bachschichl Bachschich!" ljuder det då, och de blå trasorna dansa kring de magra, brunstekta benen, som i ilande fart hålla jemn skridt med våra åsnors; de små händerna hållas bedjande framåt-sträckta, och de vackra, underbart stora och djupsvarta ögonen kasta bevekande blickar upp mot främlingen, som, om han besinnade, att det minska kopparmynt, den eländigaste lilla para — en tjugondedels piaster — för dem är både middag och qväll, säkerligen ej så hårdt skulle hålla på pungen och med ett nedtystande: "ma fisch" afvisa dessa det stolta Memphis' invånare.

Ja, de äro nu de enda, som lefva, der verldens präktigaste stad en gång i tiden höjde sina palats och tempel. Vi hafva redan för länge sedan ridit in genom portarne och förbi mången propylé och helig lund — utan att ana det; ty palmskogen, med sina oräkneliga, gröna kronor, växer deröfver och gömmer under sina rötter det hemlighetsfulla, för-

* Den egyptiske bonden.18

gångna Memphis, det gamla EgyptenB äldsta hufvudstad.

Med undantag af Karthago ar det säkert ingen antikens hufvudstad, som lemnat så få spår efter sig som det äldsta

egyptiska väldets. Hur har den försvunnit? Gömmer den sina under eller spillror af under i den inkräktande nilgytjan? Hafva Kairos och dess omnejds byggnadsföretag, som under århundraden begagnade det öde Memphis som stenbrott, lyckats borttaga allt, utplåna allt af det, som ännu i det fjortonde århundradet af vår tideräkning uppväckte Abulfedas beundran? Ett och ett halft århundrade tidigare upptogo Memphis' ruiner så stort område, att man behöfde sex timmar för att färdas från den ena änden af staden till den andra.

Hvem kan läsa Herodotus' eller Diodorus' beskrifningar deröfver utan att undrande fråga, hur en sådan väldig metropol kunnat så fullkomligt försvinna? Man låter boken sjunka, och med halfslutna ögonlock ser man den i guldskimmer hvilande staden med 150 stadiers omkrets, den gamla, den vördnadsvärda, Menes', den förste faraonens, stad med sina palats på höjden och de oräkneliga husen och villorna, inbäddade bland trädgårdar och speglande sig i kanaler, de stora platserna utanför de väldiga templen, omgifna af dubbla fästningsmurar, de heliga lundarne — framför allt Proteus' — och sjön midt i staden och massan af trängre qvarter och gator, sträckande sig från Nilen till ökensanden, der pyramiderna stå, såsom Châteaubriand säger, lika ett slags "evighetens portar", råmärket mellan de lefvandes och de dödas Memphis; de lefvandes, som försvun-19

nit, och de dödas, som än i dag framlockar utrop af beundran från den långväga främlingen och fastnaglar honom med tviflande ögon framför sina jetteunder.

Liksom Memphis innesluter två städer, de lefvandes och de dödas, så är det ock begränsadt af lifvet och döden, af Nilen, framalstraren af i fullaste kraft uppspringande lif och växtlighet, och af öknen, der hvarje spår deraf försvinner. Det är naturligt, att vi böra söka de lefvandes Memphis vid det vinkande, leende lifvets pulsåder, Nilen, och de dödas under och på den libyska ökensanden.

Såsom alltid har döden varit en mera trogen vaktare och haft en säkrare gömma än lifvet — ök-nen har bevarat hvad som anförtrotts den, under det att Nilen nu ej längre speglar en skärfva af de lefvandes stad. Hvar är Ptahs tempel, som dynaBti efter dynasti prydt och förskönat, som om det varit ett slags heligt tabernakel, försäkrande om Egyptens bestånd och sjelfständighet? Har den äldste och störste af alla gudar, han, som i begynnelsen bröt skalet af skapelsens glödande ägg och gaf tillvarelsens frön att spridas af Ra i det oändliga, ingen helgedom här, der fem tusen år hört hans ära förkunnas och folket jubla kring hans representant och symbol, den stjernbeprydde Apis? Sofver Ptah i sina mumiekläder, och hafva lifsnyckeln och spiran fallit från hans händer? Hafva de röfvats af en annan gud och förts fjerran från Egypten?

De tiggande baraens "bachschich" afbröt å nyo mina frågor och funderingar och återkallade mig till verkligheten. Litet eller intet har hittills återfunnits af ruinerna, Mariette har träffat på grunden till Ptahs20

tempel och bland andra en helgedom, egnad Ramses II, samt ett privathus. Palatsen i Memphis voro, efter hvad man trott sig kunna utröna, af tegel. Dessa ruiner, eller spår af ruiner, äro oåtkomliga en stor del af året, då vatten står öfver dem, och kunna endast under sommaren besökas. De dammar, som uppfördes af Menes, Egyptens förste konung (enligt Mariette) 5000 år före Kristi födelse, och som ända till långt fram i medeltiden hindrade öfversvämningar och beskyddade Memphis, hafva nu spårlöst försvunnit, så att Nilen äfven här gör sina årliga inkräktningar, försätter en stor del af landet under vatten, afsätter sin bördiga gytja och bildar vidsträckta kärr och pölar. I en af de senare ligger Ramses II:s koloss framstupa i vattnet, så att vi, då vi redo förbi, endast kunde se en del af hans profil; näsan var till hälften synlig, äfvenså pannan med en del af dubbelkronan, skägget och kinderna. Denna jettestod antages vara en af de två kolosser af Ramses II, som denne konung lät uppställa vid ingången till Ptahs tempel.

Mellan Mitrahennys och Sakkàrahs palmskogar utbreda sig bördiga sädesfält, just nu i sin smaragdgrönaste skrud; lärkor och svalor flögo deröfver, och de senare i Bin outtröttliga id voro ibland nära att snudda till mig med vingen, då de foro.-förbi — kanske var det ej ofrivilligt, må hända gömde det sig i vingens flägt ett vänligt: "God dag igen, gamle vän! Vi hafva sett hvar andra förr, i Sverige, der jag har mitt bo under taket af ditt hem!"

Och allt detta var en gång Memphis! Sakkàrahs, Abusirs och Dashurs pyramider reste sig i en långfil

rad, på längre och kortare afstånd från hvar andra, framför mig, och längst bort till höger skönjdes ännu topparne

af Gizehs, som afståndet gjort till fullkomliga geometriska figurer med hvassa, slipade kanter och glatta ytor, på hvilka morgonsolen frambragte mörkblå skugga och ljusröd dager.

Sakkàrah är en eländig by af lerkojor, som ligger på sjelfva ökengränsen. Innan vi hunno dit, möttes vi af en springande barnskara, som ur sina trasor framplockade och erbjödo oss en mängd större och mindre antiqviteter. Der funnos små, ljusgrå skalbaggar, med grön erg öfvertäckta Osirisstatyetter af brons och blågröna porslinsbilder af egyptiska mumier, kanske af Ptah sjelf i sitt dödsmajestät. I förbigående sagdt, hvilken besynnerlig motsägelse att framställa lifvets upphofsman i likskrudens omhölje! Ville egyptierna dermed kanske gifva en antydan om själens odödlighet, på hvilken de trodde, och att lifvet först böljar på andra sidan grafven, der döden med sin svepning viger oss vid det samma?

För två piaster fick jag handen full, der var både Osiris med sin höga krona och gudinnan Pasht med sitt katthufvud och Ptah i sin mumiesvepning.

De sista palmkronorna sade oss nu farväl, och åsnorna nedsjönko i den mjuka, gulröda sanden. Vi voro i de dödas Memphis, framför den trappformiga pyramiden, Egyptens; nej verldens äldsta monument.

Châteaubriand säger om Keops pyramid i sin Itinéraire, "att filosofen måste klaga och le vid tanken på att det största monument, som någonsin utgått ur menniskohand, är en graf"; men han har22

äfven med samma anmärkning kunnat stanna framför verldens äldsta byggnad, som likaledes är en graf.

Det är vid grafvar, hvilka ofta äro de enda spåren af försvunnet lif, som vi försöka stafva oss till lösningen af den hemlighetsfulla gåtan af tusen sinom tusen generationers tillvaro, och grafven förtäljer oss den i korta, bestämda ord, fast sagda på olika språk. Egyptens pyramider liksom de etruskiska grafvarna och de svenska ättehögarne, äro de icke samma slutbokstaf i olika alfabet, hvilkas alla öfriga ord försvunnit, ett slags förklarande omega, genom hvilket man letar sig till de andra förgångna bokstäfverna!

Och samma plats, som grafven på så sätt eger i historiskt hänseende — intager den ej ock den samma i individens lif? Är den ej för hvar och en af oss en slutbokstaf i ett långt, svårlärdt och svår-stafvadt alfabet — vårt lif — och snart nog den enda bokstafven deraf, som återstår och som förklarande förtäljer om oss och hvilka vi voro?

Huru märkvärdigt att stå framför den äldsta graf i verlden! Ett lif af kanske högst hundra år har här en graf, som räknar sju tusen. Och sekel har följt på sekel och gudar och religioner fallit, dynastier och folk försvunnit, och rundt omkring har graf på graf fylts med slumrande invånare, bekännare af Osiris, af Kristus, af Mohamed, och denna graf, detta vittnesbörd om vår förintelse har öfverlefvat allt och bjuder de kommande slägtena samma tysta, allvarliga helsning på samma hemlighetsfulla, vältaliga språk.

Monumentet tornar upp sig i fem jettevåningar, ungefär så som man brukar framställa Babels torn29

i illustrerade biblar. Ungefär tio minuter derifrån, midt ibland öknens sandkullar, står ett ensamt hus, bygdt af ler; det uppfördes då Mariette gjorde sina gräfningar, som ledde till så stora och epokgörande upptäckter inom egyptologien. Hvad har ej Sakkà-rah sedan dess bragt i ljuset!

Några beduiner i svarta mantlar, draperade öfver hvita underkläder, stodo välkomnande oss vid dörren; de förvara nycklarne till ställets förnämsta märkvärdigheter. Beledsagade af en af dem nedstego vi i Serapeum eller Apismausoléen.

Det är en strid på lif och död, som vetenskapen fört med ökensanden i denna nejd, och ehuru den vinner seger efter seger, så smyger den gamle graf-gömmaren, tack vare hvilken dessa rof kunnat bevaras åt forskaren, och strör i smygande tystnad sitt guldpuder öfver de nyss i dagen framträdda föremålen, som dag från dag allt mera sjunka ned under den växande svepningen, tills de åter deri försvinna.

Hvem kan läsa om Mariettes upptäckt af Apis-grafvarna utan att följa den med blixtrande öga och klappande pulsar, som man gör vid berättelsen om ett Maraton eller ett Salamis. Man vandrar med den store

vetenskapsmannen på sanden öfver de dödas Memphis, undrande hvad den gömmer och hvar den gömmer sin rikaste skatt. Man varsnar plötsligt med honom hufvudet af en sfinx, som sticker upp ur sandtäcket — och Strabos beskrifning öfver Memphis och dess nekropol med sitt präktiga Serapeum, der Ptahs väldiga representanter, de heliga24

apisöxarne *, ligga begrafna, rinner oss med det samma i minnet. Vi arbeta med Mariette bland sandmurar af 70 fots höjd, som ramla och begrafva vår möda; men utan att förtröttas börja vi på nytt åter och åter igen och segra slutligen öfver tusen svårigheter. Och se der hela den långa allén af 141 sfinxer i ljusan dag, nu efter årtusendens natt åter sträckande ut sig i badande solljus! Vi finna der en port, hejda oss med stridens hjelte, skälfvande af otålighet, på tröskeln, fruktande att nästa steg der innanför skall förstöra det hopp, som vi närt och hvars verklighet vi redan gripa efter med handen. Njut då ett ögonblick ännu i ovisshetens förhoppning — men nej! bjud lika gerna den febersjuke bortstöta den läskande drycken. Han ar der under de mörka hvalfven, snafvande, vacklande öfver markens ojemnheter, qväfd af het luft, halft begrafven i sand, men framåt! Väggarnas inskrifter dansa förbi ögat — framåt! till höger! till venster! och igen till venster, och se der, under det luftiga hvalfvet med sitt i klippan nedhuggna rum, den första, ofantliga-jettesarkofagen framskymtande i halfdunklet! Stanna, segern är vunnen, den skatt, som årtusenden gömt, bragt i dagen till vetandets tjenst, och odödlig ära förvärfvad åt Mariette.

Vi vandrade der nere i de ofantliga gallerierna, der sarkofag efter sarkofag stå i sina jettenischer.

* Apistjuren var svart med en hvit trekantig fläck i pannan och märken p& ryggen; han hade bilden af en skalbagge p& tungan och dubbla hår i svansen. DA Apis dog, sänktes hela Egypten i sorg, som fOrst afbröts af lysande glädjofester, då presterna förkunnade, att en ny Apis blifvit funnen.25

Dessa granit- och basaltkistor öfverträffa genom sin imponerande enkelhet allt hvad man kan föreställa sig storartadt och majestätiskt i dödens dystra hof-lyx. Man skulle vilja föreställa sig det romerska verldsväldets herrar och vidunder sofvande deri, Augustus och Tiberius, Caligula och Nero, med centner-tunga stenblock hvilande öfver dem.

Der finnas 24 sarkofager, af hvilka endast tre bära inskrifter; de äro från Amasis', Kambyses' och Khebaschs tid. Deras längd är 13 fot, bredd 7 fot och höjd 11 fot.

Efter apisgrafvarna besökte vi Tihs namnkunniga graf, utan tvifvel den märkvärdigaste graf, som hittills upptäckts från det äldsta memphiska väldets tid.

Vid ingången får man veta, att Tih lefde i Memphis under den femte dynastien (omkring 3,500 år före Kristi födelse) och var af låg härkomst, men steg i den presterliga värdigheten så högt, att han äktade den kungliga prinsessan Neferhotep och att hans två söner, Tih och Thamuz, genom denna sin moders härkomst kallades för faraos anförvandter.

Man anar ej, att man står vid en graf; den liknar snarare ett pompejanskt hus, med väggarna fulla af leende bilder af lif och verksamhet. I för-. gården eller atrium, korridorerna och rummen äro murarne helt och hållet öfvertäckta deraf; ansigtena hafva uttryck, gestalterna lif och rörelse. Öfver allt synes Tih sjelf med sin kungliga gemål. Här jagar han på Nilen i en lätt farkost, som ros af flere tjenare, och foglar fylla luften; här är han närvarande vid de landtliga göromålen. Frukter af alla slag bäras

226

fram till honom, ankor gödas med "stoppning", må hända för le foie gras; oxar slagtas och kalfvar köras på bete. Alla slags handtverk och göromål framställas på det naturtrognaste, mest humoristiska sätt, och handen, som dragit de låga reliefernas hårfina, säkra linier, måste hafva varit mästarens. Det är ett förtjusande landthus, der Tihs mumie under årtusenden hvilat. Hvilken orginßl, hvilken filosofisk idé att omgifva döden med idel leende bilder i stället för att pryda dess boning med dödskallar och andra hemska emblem!

Och Tih har sjelf öfvervakat utförandet af denna "sin eviga boning". Ty så plägade egyptierna kalla sina grafvar,

under det att de benämde boningshusen gästhus, emedan lifvet för dem endast var en kort resa, för hvilken man ej borde sörja, då deremot döden och grafven voro det verkliga lifvet och det verkliga hemmet, den "eviga boningen".

Jag skilde mig ej från Tihs tysta, i sand begrafna boning utan att flere gånger vända mig om i sadeln, ridande bort öfver öknen, som der döljer oräkneliga, eviga bostäder, der gästerna, resenärerna från Memphis, bo i sina mumieskrudar sedan fem tusen år.

Vi kommo utan missöde tillbaka till Lotus, som snart med förlig vind styrde ut på Nilen.ra.

Lotus.

fotus år en af de snabbaste seglarne på Nilen, hvilket jemte dess egenskap att vara jernbåt bestämde. oss för att taga den samma. Det var en besvärlig och tröttsam förberedelse innan vi kommo i väg. Hassan gjorde mig hvarje morgon ett besök på hotellet och tycktes ej belåten, förr än han fått mig med sig ned till Nilen, der vi då under timmar traskade omkring bland kameler, skränande åsnor och skrofelsjuka barn.

Lotus var visserligen snabb, sades det, men hytterna små, med knappt rum för bädden och tvättstället. Phile var större, Luxor ännu bättre och Ed/u den beqvämaste, fastän den såg murken ut. Jag borde också, när jag gick förbi, titta in på Tim-sah (krokodilen), fastän den var allt för dyr, ty det var den finaste dahabiahn på Nilen, och Nubia borde jag också bese, ty med den hade Hassan för några år sedan gjort en resa med bekanta till mig. Aida var visserligen förhyrd, men der fans ett piano, och Ibis tillhörde Arabi pascha o. s. v., o. s. v.28

Följden blef, att jag lärde känna dem alle sammans, hela flottan af nilbåtar, som lågo på andra sidan den stora bron, hvilken förenar Gezireh med Kairo.

Jag hade, dömande efter de beskrifningar, jag läst om nilresor, förestält mig en dahabiah vara ett flytande palats, en med österländsk prakt utstyrd farkost, ungefär liknande hvad man på teatern eller i taflor framställer Kleopatra simmande på — panterhudar och vaggande strutsfjädrar, något idealiskt, drömmande, mystiskt, der man knappt hade behof af annan spis än gyllene solnedgångar, vågbrus och månsken. Sedermera hade denna min första föreställning låtit jemka med sig; jag hade låtit panterhudarna och de vaggande strutsfjädrarna fara och ersatt dem med beqväma länstolar och divaner i rymliga rum, der man kunde sträcka ut sig och njuta af vårt nittonde århundrades komfort — det var ett djerft hopp från Marcus Antonius och den ptolemæiska ättlingens dagar till vår tid med furst Bismarck och mr Gladstone som verldsscenens hjeltar. Men jag fann, ty värr, att äfven denna min föreställning var origtig.

Nilbåtarne hafva, till och med Timsah och Edfu, der utrymmet är störst, små, obeqväma sof hytter, höga, hårdt stoppade och obeqväma divaner, rottingstolar, afsedda för magerlagda personer, storblommiga damastmöbler i obehagliga färger och mönster, kälkborgerliga brysselmattor och speglar med fläckiga, urtvättade, förgylda ramar. Oaktadt våra gemensamma ansträngningar med blommor och bladväxter, broderier, kuddar, aqvareller, fotografier och böcker, har ändock Lotus sitt triviala utseende.29

Huru kommo vi då att fösta oss vid Lotus? Jo, det var Hassans verk och förtjenst, ty vi äro der lika bra instufvade som på Timsah, och flyga fram, endast fader Æolus sänder oss en liten gynsam pust.

Lotus' kapten, den tjocke, sinligt blickande Had-gesala Ali, böljade sina underhandlingar på ett sätt, som just ej bort ingifva oss förtroende. Det var en stekhet förmiddag, som mr Snobbing, H. och jag efter en svettig promenad på nilbåtarne — åtminstone för tionde gången hade vi gått igenom dem alla — slutligen kommo till Lotus, der vi sträckte ut oss i dess svala, halfmörka salong, hvars persienner voro ned fälda för de öppna fönstren, hvarigenom nilfläktarne förde luft och doft med sig. Vi gåfvo då vår förnöjelse till känna. Kaptenen var närvarande och stod hög och lurande, lyssnande till hvarje ord, vi sade.

Vi viste ej, att han förstod engelska, utan fortsatte derför att gifva fritt lopp åt vår belåtenhet med Lotus, hvars svala salong gjort det bästa intryck på oss.

Kaptenen hade nyss upplyst den, på vårt beslut bidande Hassan, att priset för Lotus med kapten, styrman och tio

mans besättning under två månader var 140 pund sterling — manskapet skulle dock sjelft bestå sig födan.

"Nå", sade vi, "hvad kan du då taga oss för, Hassan, allt inbegripet — Lotus' besättning, kost — vin undantagandes — vägvisare, åsnor, bachschich etc. etc., allt under två månader?"

Hassan gjorde upp sina beräkningar och sade slutligen, med en bevekande, nästan sorgsen röst:30

"Sjuttio pund sterling för hvar och en."

"Topp!" svarade vi alle sammans på en gång utan prut, och så var det afgjordt. Men när nu Hassan strax derpå skulle göra upp med kaptenen, så strök denne sitt svartkrusiga skägg och sade:

"Allah Åkbar! Gud är stor! Lotus kostar 160 pund sterling!"

Den hade på en qvarts timme stigit med 20 , pund.

Hadgesala Ali, som hört våra upprepade: "beau-tiful!" "splendid!" "very good!" "channing!" "de-lightful" etc., förblef vid hvad han hade sagt.

"Allah Åkbar! 160 pund sterling." Gud var tydligen stor, som lät honom göra en extra vinst af 20 pund.

Hela uppgörelsen om Lotus höll sålunda på att gå i qväf för oss, som naturligtvis ej längre kunde af den förtviflade Hassan få samma vilkor, så vida ej äfven han, den "bäste bland dragomaner", på förhand hade gjort upp denna lilla fars med Hadgesala Ali. Kaptenen var oåtkomlig för våra uttryck af förvåning och förtrytelse öfver ett så skamlöst och öppet prejande och skakade obevekligt på sin turban och mumlade, att Gud var stor. Vi voro lika bestämda och lemnade Lotus utan uppgörelse.

Följande morgon stodo emellertid Hassan Speek och Hadgesala Ali vid min dörr. Den senare hade gått ned 10 pund, sade de, och Hassan tillade, att han ville bära de andra 10 punden, så att kontraktet kunde skrifvas. Det blef således vid det gamla priset: 70 pund för hvar och en under de två månaderna.31

"Allah Åkbar!" sade jag och satte mig att skrifva kontraktet, som, ehuru noga och i detalj upptagande alla utgifter, dock sedermera öppnat flere smyghål för våra slantar att rulla ut igenom.

Lotus har sex hytter, badrum, en stor, rymlig matsal och en mindre salong, der vi spela kort om qvällarne och dit Sverige ofta med penna och papper tager sin tillflykt, samt rum för Hassan. Det öfre däcket med sitt tälttak, sina soffor, hvilstolar, bord och blomkrukor är den trefligaste uppehållsorten på Lotus.

Har drömmens farkost seglat ur synhåll och många små triviala påminnelser erinrat oss om, att vi äro långt ifrån Kleopatras dagar, så hafva vi åtminstone nu vissheten att segla på Nilen och trösten, att vår båt bär det smekande, det till drömmar inbjudande namnet Lotus!IV.

I motvind.

et är nu tio dygn, sedan vi lemnade Sakkàrah och med förlig vind styrde upp mot strömmen söder ut. Vi seglade hela eftermiddagen, men mot qvällen saktade vinden af och kröp med solen till kojs. Dagen derpå och den nästa och allt sedan hafva vi fått röna, att Hassans spådom var sann: motvind hela tiden eller ett dödt lugn.

Vi hafva skridit fram genom dragning med rep, hvilket, oaktadt besättningens möda och ansträngning, ej öfverskridit fyra eller fem engelska mil om dagen, som i sanning är tålamodspröfvande, då man har sex hundra framför sig. Mellan Kairo och As-siut- äro Sakkàrah och Beni-Hassans grottor de enda ställen, som den vanlige turisten besöker, och detta på en sträcka af 250 engelska mil, som det för oss kommer att åtminstone taga tre veckor att tillryggalägga. Det är en lång tid, tre veckor på en daha-biah, då lifvets enformighet om bord ej afbrytes af utflygter till omgifningarna, jagt eller sammanträffande med andra nilbåtar och nya bekantskaper.33

Den ena dagen är lik den andra. Efter kaffe-frukosten klockan åtta går jag dagligen i land och gör en längre spatsertur på stranden, der bön- och lupinfält omvexla med sockerrörs- och tobaksplanteringar; när och fjerran sticka palmträd upp, och ökenkullarne bilda horisonten.

Läsning och skrifning fylla dagens öfriga timmar mellan måltiderna, och afslutningen är det evigt återkommande

whistpartiet.

Man skjuter med gladt mod vid uppvaknandet undan fönsterluckan och blickar ut. Lotus skrider framåt, kusten rör på sig; men knappt är man utkommen på däck, förr än man märker seglen hopsnörda vid masterna och ett långt rep, som från Lotus' stormast öfver vattnet löper ut på strand, der våra tio sjömän, brunstekta och halfnakna, i sitt anletes svett draga af alla krafter. De sjunga dervid sina entoniga visor med solopartier och körer, om man så får kalla det vilda, skränande utropet från en af dem, som derefter upprepas af alla de andra.

På min fråga, hvad några af dessa utrop betydde, fick jag af Hassan en blinkning till svar — en pantomim, som ville säga, att han i mrs och miss Snobbings närvaro ej kunde förklara det. Jag fick sedermera veta, att dessa sånger äro fulla af kärleksord. En böljade med utropet: "O, moder, gif mig en vacker flicka", hvarvid alla de andra instämde: "O moder, gif oss en vacker flicka!" och så fortsätter sångens ledare sina önskningar, beskrifvande alla flickans tilldragande egenskaper, vanligtvis sjelf uppfinnande orden, som af de andra med eld och passion i kör upprepas.34

Denna sång tyckes uppegga de arbetande till ökade ansträngningar och i viss grad låta dem förglömma svett och vedermöda. Det år söm om flickan, tvättad och parfymerad i badet, hvilande på sina kuddar der ute på sandbanken, vinkade dem att komma och i sina armar lofvade den starkaste af dem en belöning af nöje och njutning.

Det är med samma löften om njutning och kår-leksnöjen bland de himmelska huris, som den stridande museimanen eggas till tappert raseri på slagfältet.

Våra karlar arbeta utan uppehåll, utan ett ögonblicks hemtande af andan från klockan sju till tio, då de äta sin frukost. Denna upptager dock ej mer än en qvarts timme, och snart äro våra dragare åter i oket och fortsätta deri till klockan 1, då både de och vi intaga dagens andra mål. Från klockan 2 till 7 fortsättes arbetet igen, och så drages Lotus upp mot nilbanken för natten. Det är ett hårdt lif för en dahabiahs besättning, då man, som vi, under en längre tid möter motvind; men de tyckas ej låta det komma sig vid, utan sjunga lika muntert i dag, under det elfte dygnets möda, som då de först trädde i selen. Först kommer Murci, en luden, svartmuskig karl, muskelstark och vig som en apa; det är han, som anför arbete och sång och alltid sjunger om flickor och kärlek. När han om qvällen ätit sitt mål, griper han genast efter tamburinen och uppstämmer ett slags vemodig, darrande melodi, som från tid till annan afbrytes af alla de andras samfälda, högljudda utrop af: Ah! som, jemnt utskriket likt ett väl utfördt hurrah, börjar och slutar på85

samma gång, under det att derur uppspirar en ny, klagande repris af MurciB solo.

Jag uttryckte min förvåning öfver att de, trötta som de måste vara, ej föredraga att med ens gå till hvila, i stället för att under flere timmar sitta hopkrupna med korslagda ben i en cirkel och sjunga, men fick af Hassan till svar, att musiken och sjungandet lulla dem så småningom till sömns och äro ett slags opium för dem. Ibland uppträder äfven Murci som dansör och utför med konstfärdighet och en uttrycksfull, djurisk lidelse sina betydelsefulla rörelser, som utgöra hufvudsaken i dessa Orientens dansar, vare sig de dansande äro män eller qvinnor, och hvaraf man i Europa har profbitar i de spanska zigenarnes (gitanos) dansar.

Dalahoui är namnet'på en annan af våra män, eller rättare på den by, hvarifrån han är och efter hvilken han kallas. Han har en högrest, smärt figur och verklig jettestyrka i sina magra armar och ben. Oförtruten, med ett bredt, godlynt leende, som visar den bländhvita tandraden, vadar han i vatten upp till låren från morgon till qväll; ibland kastar han sig i floden i paradisdrägt — som naturligtvis låter mrs och miss Snobbing sätta upp parasollerna — och simmar med linan i hand eller i mun till stranden.

Som jag redan nämt, lemna vi efter kaffefrukosten Lotus för att göra promenader på land. Nil-stranden erbjuder dock ej stort ombyte; sand och ler bilda strandbädden, som några famnar från floden är odlad; tobaks- och bönfält utsträcka sig i oändlighet, här och der afbrutna af palmlundar, som vanligtvis omgifva byarne, hvilka knappt urskiljas från marken,36

på hvilken de stå; ty de hafva samma smutsfarg och äro uppförda af nilbankens ler.

Egypten är här nildalen, endast en grön remsa på båda sidor om floden med fält, byar och palmskogar, ibland säkert ej i hela sin bredd mer än en half svensk mil, floden deri inbegripen, och på båda sidor begränsad af öknen. Dess sandåsar glittra och glänsa klara och gråblå om morgonen med kalla, bestämda konturer, men skifta i mildaste färger, när solen prunkande och darrande sjunker bakom dem, spridande öfver dem sina skära, guldstrimmiga slöjor, som för hvarje qväll tjusa i ny och olika fägring.

Solnedgångarne på Nilen äro af ojemförlig skönhet. Luften är så klar och genomskinlig, himmelen så hög, solen så mild och rik, tystnaden så fullkomlig. Nilen sveper sitt silfver omkring sandbankar och palmer, som än stå samlade i lummiga grupper, än växa i långa linier med stora mellanrum emellan hvar stam. De springa än upp emot de gulröda ökenbergen, än från gröna sädesfält, och än afteckna de sina enstaka kronor mot den ljusblå himmelen som bakgrund.

Dagen efter besöket i Sakkàrah helsades vi af Maydums pyramid, som, hög och imponerande i sin ensamhet, reser sig på några mils afstånd från Nilen. Han är byggd i två afsatser och lär, näst Sakkàrahs trappyramid, vara Egyptens äldsta monument, för-skrifvande sig från den tredje dynastien. Af araberna kallas han för "den falska pyramiden" (Haram el-Kedåb), emedan de tro, att det inre är en klippa, som blifvit omkringbyggd för att bilda en pyramid.37

Lika gerna som ögat fäste sig vid hans höga silhuett, då vi först upptäckte honom och mot qvällen såg solen gå ned vid sidan af honom, lika otåligt betraktade vi denna påminnelse om värt sakta framåtskridande, då han ännu tredje och fjerde dagen visserligen var bakom oss, men dock allt jemt stod tydlig och hög mot qvällsskyn. De långa aftnarne fördrifva vi med whist i vår lilla salong; det vill säga mr och mrs Snobbing, H. och jag sjelf, under det att miss Snobbing halfsofver öfver Lamartines Graziella. Mr Snobbing beledsagar hvaije utslaget kort med en djup och lång förklaring öfver hvad det samma betyder och håller städse engelska whistregler för våra ögon. Ehuru deras strikta följande oftast kommer honom att tappa, skänker honom medvetandet att hafva iakttagit dem en ojemförlig tröst. Hans panna strålar då som en martyrs. Under diskussionens häftighet visar han oss alla sina kort på hand och tappar dem ibland på golfvet, der de sedan med stort besvär och bråk plockas upp.

• » «

Yid Atflyeh på östra nilstranden gjorde jag en lång morgonpromenad, under det att Lotus arbetade sig fram mellan grund och sandbankar utefter stranden. Det är nu en eländig by af lerkojor, omgifven af palmer och gröna fält. Vägen, som går på en af nilbankarne, leder derifrån till by efter by, i sin ordning omgifna af fält och palmer. Denna by, detta Atflyeh är nu allt, som återstår af de gamles Aphro-ditopolis, der kärleksgudinnan tillbads under formen38

af en hvit ko. Der finnes ej en skärfva af den försvunna glansen, ingenting, som ännu kommit i dagen; men leende och vårfrisk var taflan af gröna åkrar och smärta träd, af betande boskap och hvita segel ut på Nilen.

En eftermiddag, det var fjerde dagen, sedan vi lemnat Kairo, sutto vi alla på däck. Jag höll min bok framför mig, fastän det lata ögat i ett ljuft dolce far niente vid minsta anledning flög öfver stranden, undersökte Lotus' tackel eller blickade nyfiket på vår tjocke, bnine kapten, Hadgesala Ali, som, orörlig vid sin nargilépipa, liknade någon indisk gudomlighet. Mrs Snobbing nickade blek och matt under matsmältningsprocessen, fåfängt sträfvande att öfvervinna sömnlusten, under det att hennes dotter med flitigt sökande i sitt franska lexikon arbetade sig fram genom Lamartines kärleksidéer à la 1830.

Familjefadern rörde ben och tunga i ohejdad fart; nyss var han nere hos kocken i förstäfven och förklarade för honom på fransk-engelsk rotvälska det engelska kökets öfverlägsenhet öfver hvarje annat i hela verlden; strax derpå såg jag honom ila förbi på sina korta ben, under förbigåendet utropande till mig: "Is it not beautiful!" Han höll derpå ett samtal med kaptenen, i hvar annan minut räckande mig kikaren eller pekande på de förbiflytande båtarne, der lasten af åsnor och bufflar väckte hans undrande, högljudda förvåning.

Vi voro ej långt ifrån Beni-Suef, då Hassan plötsligt rigtade min uppmärksamhet på ett föremål, som liknade ett mörkt klot, hvilket rörde sig öfver vat-39

tenytan och hastigt närmade sig vår dahabiah. Det kom ned emot oss med strömmen, och jag upptäckte snart, att det var ett menniskohufvud med en stor turban på. Hassan upplyste oss, att det var "en helig man", ett af dessa mohamedanska helgon, som af islams bekännare hållas i den vidskepligaste vördnad. Denna helighet går hos mohamedanerna ofta i arf. Hans fader lär i tiden haft samma andliga och timliga förmåner.

Då han kom närmare, varseblef jag en vass-kärfve, som han hvilade kroppen på, under det att han arbetade med armarne.

Mr Snobbing, som förstod, att hans mening var att komma om bord, böljade visa tecken till oro, detta naturligtvis för damernas skull och i synnerhet, då jag förklarade för honom, att vi ej kunde afvisa honom, alldenstund detta skulle i allra högsta grad illa upptagas af vår mohamedanske kapten och besättning och af Hassan sjelf, som också skyndade sig att med ropande välkomna den simmande gästen. Han hade i ett nu uppnått vår lilla båt, som, fäst med en kedja, följer bakom Lotus, och svingade sig med ett vigt hopp in i den samma. Men vi blefvo ej litet öfverraskade, då han der skyndade sig att aftaga turbanen, som, utvecklad, befans vara en blå kjol, hvilken vår gäst, helgonet, till stor lättnad för mr Snobbings betyngda sinne, iklädde sig, innan han besteg Lotus' däck. Han var der med otålighet väntad af kapten Hadgesala Ali och Hassan Speek, bakom hvilka trängde sig Hussein, vår betjent och förste uppassare, Murci, Dalahoui och alla de andra af be-40

tjeningen och besättningen. Det blef -nu ett allmänt och förlängdt salåam *.

Hassan tryckte först hans våta kropp i sina armar mot sin fina, randiga sidenväst, och bjöd honom välkommen på det vördnadsfullaste, hjertligaste sätt; dernäst kom turen till vår brune kapten, som kysste honom. Alla våra karlar, ingen uteglömd, styrman och kock, Murci och Dalahoui, kommo derefter fram med leende, skimrande anleten och förde till tecken af vördnad hans hand till sina läppar och pannor. Helgonet var omkring trettiofem år, välfödd och muskelstark. Han slog sig ned på en stol midt ibland vårt folk och smuttade med välbehag i små munnar på kaffet, som Hassan skyndade sig att servera. Derefter gaf hvar och en honom en almosa efter råd och lägenhet, Hassan och kaptenen stucko några silfverpiaster i hans hand, de fattiga sjömännen kommo i tur och ordning fram till honom med hvad de hade: några kopparslantar, en hand full tobak, allt hvad de i sin fattigdom kunde beröfva sig för hans skull.

Sedan han derefter, på vår uppmaning, äfven kommit upp på vårt öfre däck och bland oss gjort sin lilla insamling, välsignade han vår resa och rörde under manskapets högljudda glädjeyttringar med sina heliga händer vid Lotus' tåg.

Ett lika ceremoniöst afskedstagande med lika många salåam som vid välkomnandet egde derpå rum, och så nedsteg helgonet i den lilla båten, aftog sin blå kjol, vred den omkring hufvudet till en turban och svängde sig med sin vasskärfve åter ut i

* Ceremoniöst helsaude.41

strömmen, hvilken förde honom tillbaka ned emot BeniSuef, som vi under tiden seglat förbi. Kaptenen förklarade derpå för oss, att vi nu ej hade något att frukta. Lotus och vår resa hade blifvit välsignade, så nu kunde vi vara trygga; allt skulle gå bra och efter önskan.

Olyckligtvis sattes redan dagen derpå vårt förtroende för det mohamedan8ka helgonet på ett hårdt prof, ty den häftigaste sandstorm bröt ut och hindrade oss under två dygn att lemna nilbanken. Qvällen förut var hettan så olidlig, att vi under natten hade alla fönster och luckor vidöppna. Då jag på morgonen kom upp på däck, blåste redan en kall och skarp vind från söder; gulgrå moln lägrade sig så småningom söder ut, och snart insveptes vi i ett fullkomligt yrväder af sand och jord, som hvirflade ut öfver åkerfälten och vaggade och böjde palmerna, som sågo grå och dystra ut i den gulbruna luften. Nilens vågor gingo höga och mörka och tillintetgjorde hvarje försök att brottas mot strömmen.

Under två dygn förblefvo vi liggande på samma ställe, vid sidan af en annan dahabiah, Keops, Lotus* olyckskamrat vid strandbanken.

Yi fingo vid sammanträffandet med Keops tillfälle att känna oss stolta öfver Lotus, ty ehuru Keops lemnade Kairo tre dagar före Lotus och ej afbrutet färden för besöket till Sakkàrah, så hade vi ändock hunnit upp henne.

Der voro lörd och lady S. om bord; de göra med några anhöriga resan uppför Nilen och ämna sig ända upp till andra vattenfallet. Lörd och lady S. hafva en egendomlig historia, som bevisar, att42

"gammal kärlek rostar icke" alltid, såsom jag tror, att vi böra i vårt ombytliga århundrade förändra det gamla ordstäfvet.

För trettio år sedan var lady S. en ung brud. Vacker, begåfvad och med ett vårfriskt väsen, gick hon att förena sitt öde med en äldre mans, som utan tvifvel var mycket aktningsvärd, men hvilken säkerligen hennes föräldrar utsett åt henne.

Det var på sjelfva resan till bröllopet, som den unga bruden mötte sin nuvarande man, lörd S., en slägting till den åldrige brudgummen. Från första ögonblicket gjorde den unga bruden ett så djupt intryck på honom, att lörd S. före framkomsten till bröllopsgården hade klart för sig, att hon eller ingen skulle blifva hans maka.

I Frankrike och Italien skulle säkert enlevering och duell egt rum, som genast gjort slag i saken, men lörd S. var en nittonde seklets engelsman och kom icke att tänka på någondera. Han viste dock, att hans böjelse var besvarad, oaktadt han ej hade andra bevis derpå, än en blyg rodnad och kanske en och annan förstulen suck.

I trettio år väntade lörd S., att den åldrige släg-tingen skulle taga ut sitt pass till en båttre verld, och det är endast ett och ett halft år sedan denna händelse egde rum.

Lika kär, som då lörd S. såg den unga, vårfri-ska bruden på bröllopsresan, framstälde han nu till enkan sitt frieri, fick ja, och så gifte de sig. Kom nu och tala om Jakob och hans fj<3rton tjensteår för Rakel 1 Under halfva tiden hade den ärevördige patriarken syster Lea att förströ sig med, hvilket tager43

en stor del af poesi och moraliskt värde från hans beprisade uppoffring och — enträgenhet.

Jag mötte på en spatsertur i sandstormen lady S., som bars på en stol på arabemas axlar; hon är nemligen halt och kan endast på detta sätt göra sina promenader utefter nilbankarne. Hon har ett vackert, mildt, engelskt ansigte, vackra, känslofulla ögon och ett rikt hår, som likt en yfvig lejonman faller tillbaka öfver nacke och skuldror.

Hennes man, en bredaxlad, stark karl på några och femtio, ännu vacker med sitt gråsprängda helskägg, sin rodnad af helsa på kinden och sin lätta, elastiska gång, gick vid hennes sida med bössan i hand. På andra sidan följde en sextonårig, blomstrande flicka, lady S:s dotter i första giftet, en ny upplaga af behag och vårfrisk fägring.

På tredje dagen gick Lotus, som är lättare och bättre seglare, om Keops, så nu få vi säkert ej återse dem förr än i Luxor. <v.

Minieh.

ål förgår sprang morgonbrisen upp till vår fördel, | och Lotus' två segel svalde och förde oss i tyst men snabb fart framåt. Vattnets brus omkring ^ bogen ljöd likt den skönaste musik, och det ny-uppvackta hoppet böljade igen flyga framåt, görande beräkningar för vår ankomst till Assiut, der bref säkert väntade oss alla. Det var lif och lust i Bore; han blåste så att vi kommo farande upp mot strömmen med fem mil i timmen. Det varade dock ej länge, ty vågsqvalpet började aftaga och vi rörde oss långsamt framåt, när vi, efter att hafva seglat förbi en större palmskog utefter flodstranden, kommo under Gebel el-Tayrs höjder. Der uppe ligger det koptiska klostret Dayr el-Adra eller "Vår Jungfru Marias kloster". Det var förgäfves, som jag önskade besöka det; nu var vinden gynsam, om ock i aftagande.

"Låtom oss vänta dermed till på hemfärden", sade Hassan, och majoriteten, de tre Snobbingarna, var för hans förslag.51

Nu fingo vi se en karl ila ned till stranden och kasta sig i vattnet samt simmande anstränga sig för att uppnå Lotus. Det var en koptisk munk, och det är så deras plägsed för att om bord på de förbifa-rande nilbåtarne tigga i

hop sina almosor. "Ana Kristiån, ya Hawågha!" (Jag är en kristen, o Ha-wagha!) skrek han med ansträngning, under det att han kämpade mot vågorna och strömmen. Jag ville stoppa Lotus, men mr Snobbing frågade mig, darrande på målföret af sinnesrörelse, om jag tyckte, att det vore ett uppbyggligt spektakel för hans fru och dotter att se en spritt naken karl — vore han än en munk — midt ibland dem på däck. "Den här gynnaren har icke ens en turban, som han kan använda som fikonlöf!" tillade han.

Munken hade emellertid kommit oss helt nära, och jag såg med innerlig tillfredsställelse, att han med ännu några simtag skulle kunna fatta tag i den lilla båten. Han var synbart utmattad af ansträngningarna, hans ögon stodo ut ur hålorna, dragen voro förvridna, munnen tjöt ännu en gång sitt klagande: "Ana Kristiån, ya Hawågha!" Hassan och Hadgesala Ali sågo i sin mohamedanska rättrogenhet fullkomligt likgiltiga ut.

"Poor devil!" (Stackars sate!) sade Hassan, och mrs och miss Snobbing, som icke finna nog starka ord för att uttrycka sin afsky för de spanska tjurfäktningarnas grymhet, sutto helt och hållet oåtkomliga för mensklighet och medlidande i sina beqväma hvilstolar med filtar om benen, två famnar ifrån en olycklig medmenniska, som, litande på sina kristna46

bröders barmhertighet, hade vågat sig ut och nu var nära att drunkna.

"Shocking! shocking!" sade modern och höll parasollen för. Simmaren sträckte redan till mr Snobbings ögonskenliga förargelse ut handen efter båtkanten -- i nästa sekund skulle han fatta den — och jag stod färdig att kasta till honom en repande, då en vindpust plötsligt fylde Lotus' segel, som svälde upp och blixtsnabbt drog undan räddningen från de utsträckta händernas tag.

"Hjelp!" ropade jag och rusade emot kaptenen, som satt orörlig. Sjelfve mr Snobbing såg villrådig ut, men funderade ej länge på saken, utan sade med ett grin af försenadt medlidande, blandadt med ett slags tillfredsställelse:

"Poor fellow, I suppose he is finished, poor fel-low!" (Stackars karl, jag förmodar att det är slut' med honom.)

Jag hörde annu ett svagt, halfqväfdt "Ana... Kristian... ya... Ha... wå..

Drunknade han? Nej, till all lycka och i synnerhet för vår samvetsfrids skull, för min lika mycket som för Snobbingarnas, räddades han af en fiskarbåt, hvars mohamedanska besättning hade mera medlidande med honom ån hans kristna trosförvandter.

För Hassan och Hadgesala Ali hade det naturligtvis varit en tillfredsställelse att se en kristen öfvergifvas och lemnas utan räddning åt döden af fem andra kristna hundar — jag innesluter hår mrs och miss Snobbing, för anständighetens skull, trots könsfelet, i den maskulina formen.47

Vid qvällens inbrott, hade vi endast nått Tehneh, ty vinden saktade af strax, sedan vi lemnat klostret bakom oss. Tehneh är nu en större by af lerkojor, som uppvuxit på en antik stads ruiner. Jag gick utefter nilstranden. Tehneh med sina grå hyddor är alldeles öfverväxt med skuggiga palmer, hvilkas äldre träd vagga sina plymlika blad högt uppe i luften, under det att de yngre, yppiga och frodiga, med sina gröna panascher fylla mellanrummen bland hus och murar. Hvarje hus har sitt dufslag af ler på taket, genom hvars hål de gråblå invånarne oupphörligt under lifligt kuttrande i hundratal. kröpo ut och in. Taken voro betäckta med hela svärmar af dem, som ibland, liksom på ett gifvet tecken, på en gång flögo upp, gjorde en krets i luften och slogo ned i en palmkrona, hvars alla långa blad böjde sig och hotade att brista under tyngden. Röken uppsteg blå från stugornas eldar och sväfvade tung öfver taken i den påfallande skymningen, hvarur palmstammar och kronor uppstego, som ur en tät, blå dimma. Några qvinnor "skyndade förbi med diande barn vid barmen och den antikt formade vattenkrukan på hufvudet, med ena armen upplyft för att hålla henne qvar. Grupper af män sutto rökande sina pipor på nilbanken, njutande af solnedgången, medan andra gjorde sin sista tvagning i Nilen före aftonbönen eller knäböjaade förrättade den under palmträden på stranden. Då jag gick förbi, reste de rökande sig upp, förde handen till jorden, lade den sedan högtidligt på pannan och bröstet med den sonora, smekande aftonhelsningen "Leltaxajda!"48

Staden Minieh ligger tre mil derifrån, snedt öfver floden, på den vestra stranden. Sandbankar och grund hafva

gjort landningsplatsen der mindre fördelaktig, så att vår dahabiah i går morse med rep drogs framåt vid den östra banken, hvarest vi hade tillbragt natten under Teneh. Hela denna nejd omkring Minieh, den vackra byn Teneh inbegripen, tillhör Sultan pascha, som derifrån lär draga en ofantlig årlig inkomst.

Hassan hade åtskilliga uppköp att göra i Minieh; han behöfde två får, kalkoner, ägg och grönsaker, och som.jag önskade att taga en längre promenad än den vanliga utefter floden, så gjorde vi upp sällskap och lemnade Lotus Btrax efter den första frukosten. Under vår frånvaro borde Lotus hinna fram midt för Minieh, så att vi endast skulle hafva floden att sätta öfver.

Vi gingo framåt utefter den östra stranden till dess vi efter en halftimmes vandring funno en fårj-båt, som förde folk och fä från den ena stranden till den andra. Den gamla pråmen var full af alla slags varelser. En af våra sjömän, som följde oss som bärare och betäckning, tog mig på sina herkuliska skuldror och vadade ut till färjan, som för grundets skull låg några famnar från land, och efter mig följde Hassan, med omsorg lyftande upp sina vida, kjollika byxor för att skydda dem för stänk, der han satt uppkrupen på en annan mans rygg.

Båten var till trängsel fullproppad med kameler, bufflar och åanor, samt ett femtiotal män, qvinnor och barn, som lågo och sutto den ena på den andra. Några qvinnor höllo gula, skelettlika barn vid sina49

utsinade bröst. Blinda — offer för den förfärliga of-talmien — vände sina ljusblå, hinniga pupiller emot mig; trasor och nöd, arbete och förtryck grinade mig till mötes från hvar och en af dessa fellah, ättlingarne af det mägtigaste, stoltaste, mest bildade folk på sin tid i verlden.

Och så körde vi med några kraftiga stötar i ler-bottnen ut i strömmen. Ett gammalt trasigt segel hissades från masten, vid hvilken jag höll mig fast, med en kamel på ena sidan och en buffel på den andra, så långt som möjligt — jag erkänner det till min skam — afsides från mina olyckliga medmenniskor om bord, från de blinda och lytta och de skorfviga bamen.

Finnes det något hårdare och mera förödmjukande än att se nöd och elände i ansigtet utan att kunna hjelpa? Man kan det dock oftare, än man föreställer sig, bara man vill och gifver sig tid dermed. Den myntade almosan är icke allt och förtjenar knappt att kallas barmhertighet; den gifver oftast ingen rätt till namnet menniskovän och är sällan en vexel, som honoreras af mottagarens tacksamhet.

Vi hade endast till hälften kommit öfver strömmen, då en svart båtsman, en nubier, kom och inhemtade hela skörden af kopparpara. Några hade ej fyrken att betala öfverfarten med; då uppstod ett gräl, som slutade med att den obeveklige Charon af de medellösa tog deras turbaner, hvilka sedan i en hög kastades emellan en annan båtkarls ben. De stodo i pant för betalningen, och huru gamla, trasiga och flottiga de än voro, så var dock förlusten af dem

350

för de rakade, skinande hjessorna under Egyptens glödande januarisol rätt känbar.

Jag gaf emellertid Hassan ett tecken, och innan vi landat, hade de alla fått sina turbaner tillbaka. De sågo så förvånade ut, att de knappt viste om de skulle sätta sin hufvudbonad på sig igen.

När vi kommit öfver floden, hade vi en större sockerfabriks byggnader och höga skorstenar framför oss. Vi uppnådde snart Minieh, hvars furstliga palats, nu förfallet och ruckligt, med sin trädgård befinner sig vid stadens norra port. Bakom palatset utefter floden sträcker sig ett annat sockerbruk. Mellan två och tre tusen menniskor finna der dagligt arbete och förtjenst. Ofantliga högar af sockerrör betäckte marken, och halfnakna män släpade och buro i outtröttlig ifver bördor ut och in genom magasin och fabrikslokaler.

Minieh har trettio tusen invånare, hvaribland flere greker bilda det europeiska elementet. Der finnes hotel de la gare midt emot jernvägen och kaféer med biljard och musik. Medan Hassan ströfvade omkring bland kött- och äggmånglarne, ögnade jag igenom en engelsk tidning, som den grekiske konsuln lånat mig; det var egendomligt att sitta bland de bruna och svarta menniskorna, i det inre af Egypten, och läsa om furst Bismarcks hotfulla tal mot Frankrike i tyska riksdagen och kejsar Wilhelms åttionde årsdag inom armén.

Efter två timmar hade Hassan slutat sina uppköp, och vi återvände med fylda korgar till Lotus, som arbetats upp nästan midt emot Minieh. Vi stodo just i begrepp att lyfta ankar och styra ut för förlig51

vind, som börjat låta vimplarne från masttoppen vanda sina tungor mot söder, då kapten Hadgesala Ali upptäckte, att hans brorson, skeppspojken Abdallah, försvunnit. Vi väntade på honom under otålighet, och kaptenen sände slutligen ut fyra man för att söka rätt på fjortonåringen.

Han påfans ändtligen af dem i en barberarbutik, der han låtit raka sin hjessa, på hvars svål håret, under vår florton dagars långa lärd, börjat gro till borst.

Lille Abdallah tyckte, att Minieh var ett ypper- . ligt tillfälle att göra sig fin och slät igen. Men han fick dyrt ångra sitt koketteri, ty farbrodern Hadgesala Alis knytnäfvar bearbetade honom vid återkomsten eftertryckligt, och hade han också ingen lugg, som kunde dragas i, så funnos andra delar på stackars Abdallahs kropp, som fingo sitta emellan.

Då vi närmade oss Beni-Hassan, hvars skulpterade grafgrottor äro det mest sevärda från Sakkà-rah till Abydos — en sträcka af 400 engelska mil — fingo vi, liksom då vi nalkades Sakkàrah, medvind. Frågan stod nu åter för oss: skulle vi stanna eller fortsätta? Klockan var nio på qvällen, men Hassan försäkrade oss, att vi borde fortsätta och segla hela natten. Vi hade funnit huru sann hans förutsägelse varit vid Sakkàrah, och vi beslöto, oaktadt vår längtan att få afbryta resans enformighet med en utflygt, att uppskjuta besöket vid Beni-Hassan till återfärden.

Vattnet prasslade omkring Lotus, under det att vi gledo fram under en af stjernor öfversållad himmel. Det är en egen, vemodig men ljuf känsla, som52

väckes, då man, fjerran från sitt fosterland, sitt hem och sina kära, i nattens stillhet blickar upp mot den tysta, stjernströdda rymden. Man ser stjernbilder, hvilka man lärt sig urskilja som barn, när man, med hufvudet fullt af naiva, orediga föreställningar, vid sin faders sida vandrade öfver den frusna, knarrande snön. Der ftr karlavagnen med sin skakel, der Orion och der polstjernan, som vi tycka oss ega mera rätt till, ån något annat folk. Vi känna oss stolta, då vi se henne skimra på sin höjd, liksom när vi i fjerran land höra talas om våra stora hjelte-konungar Gustaf II Adolf och Karl XII, hvilka förekomma oss som vore de af samma ljusa slägt som hon.

Och der är vintergatan med sina myriader bloss! Och Topelius' ljusa, skimrande dikt står genast hög och blid i stjernskrift der!

Huru många kära ögon blicka ej, kanske just nu, när stjemskottet faller och innan dess darrande strimma förflyktat, på dessa samma himlaljus! De stå lika strålande i det oändliga öfver den frusna, hvita jorden der hemma som här, der de spegla sig i Nilen och dana öfver palmtopparne.

Och de kära i fjerran, som der söka dem, följa ej deras hjertan samma instinkt, och möta ej deras blickar och tankar mina i den eviga, ljusa rymden?VL

En olyckshändelse om bord.

i seglade ännu, då jag den 19:de sent på natten gick till hvila. Följande dag, den 20 januari, var en olycklig dag, som länge, fruktar jag, skall kasta sin dystra skugga öfver vår resa och Lotus.

Vi voro mellan Manfalut och Assiut, 230 engelska mil söder om Kairo. Jag satt i salongen och skref bref. Klockan var nära tolf. Hussein dukade frukostbordet. Lotus drogs sakta och ljudlöst framåt af besättningen, ty vinden hade mojnat af.

Plötsligen hörde jag ett buller och kände stöten af någonting. Lotus måste hafva törnat på en sandbank. Jag reste mig för att höra huru det stod till, då fördubblade skrik och klagorop satte vingar under mina fötter. En man hade fallit från masttoppen, der han med sina kamrater höll på att refva seglen. Det var en ung arab på 30 år vid namn Schabann. Hans hufvud hade slagit emot förens jernredskap. Då jag hann fram till kamraterna, som hade lyft upp honom och höllo honom i sina armar, hade lif-54

vet endast några sprittningar och en blinkning qvar. Blodet frustade genom hans näsa och mun, och efter några

sekunder var han död. Ögonblicket förut hade han gnolat sin sång med de andra.

Vi kände alla stöten och dödskylan och blickade på hvar andra, som om vi varit anledningen till den fasansfulla händelsen. Jag stod på däcket bland de gråtande araberna, utan att med annat än blickar och åtbörder kunna uttrycka mitt deltagande.

Det var obeskrifligt rörande att se de starka., härdade karlarne, som lemnat rep och segel åt sig sjelfva, med de ömmaste, mest bevekande namn ropa på den döde. De höllo honom allt jemt i sina armar, alle sammans öfverhöljda af blod, som sköljde däcket. De kysste den blodiga munnen, de talade i hans öron, de tryckte hans händer, de smekte hans bräckta panna, ömhet och kärleksbetygelser stredo om den döde. Murcis skägg dröp af blod, hans hufvud hvilade likt ett såradt, döende lejons på den döda lejonungens. Den jettelike Dalahoui hade krupit i hop i ett hörn, der han, med pannan stödd mot knäna och hufvudet täckt af sina armar, hängaf sig åt tyst sorg, som kom hans simsonlika kropp att skaka. Sorgligast var det emellertid att se den döde "Schabanns äldre broder, Bejumi, som släpade sig omkring den döda, blodiga kroppen och under högljudd, hjertslitande veklagan kysste hvarje del deraf.

Vi fem kristna erkände för oss sjelfva, att en dylik händelse om bord på ett af våra skepp ej skulle framkallat ett sådant utbrott af sorg och kärlek biand en död matros' kamrater.55

Vi hade under dessa fjorton dagar om bord ej en enda gång bland våra sjutton mohamedaner, — uppassning och kapten inbegripna — hört ett ord af gräl eller sett en min, som tydt på misshumör, om jag undantager den välförtjenta aga, som kaptenen tilldelade sin brorson Abdallah. Glada och nöjda hafva de alla hvar morgon helsat oss med ett godmodigt grin, och om qvällen, efter att hela dagen hafva mödosamt dragit oss framåt, gåfvo de oss samma tecken till belåtenhet. Hvaije välmenande nickning från oss besvaras af dem med att vördnadsfullt föra handen till pannan och säga: "Ni är mycket god!"

Vi bådo Hassan för dem uttrycka vår sorg och deltagande och begåfvo oss ined honom och kapten Hadgesala Ali upp till den närbelägna byn Sheykh-Timay, inom hvars råmärken olyckan inträfFat, för att hos byns scheik eller öfverhufvud begära begrafning för den döde.

Då vi ankommo, hade byns hela manliga befolkning församlats i ett slags rådhussal. Det var ett öppet skjul med några murade divaner kring väggarna, som man för oss betäckt med dynor. Gamla och unga reste sig upp, då vi stego fram, och helsade vördnadsfullt på oss. Vi fördes fram till den åldrige scheiken, som, lik en patriark, satt omgifven af barn, barnbarn och tjenare. Han bar en svart kappa af kamelhår och en hvit duk, draperad och qvarhållen kring pannan medelst en förgyld snodd. Hans ansigte hade fina, verkligt ädla drag, ögonen voro intelligenta, händerna små, välformade och vårdade. Hans son, en vacker, ung man med stora, varma ögon under en guldgul sidenturban, hade sin56

plats näst bredvid honom. Byns äldste i svarta och hvita mantlar grupperade sig omkring väggarna. Några kraftfulla ynglingar på 18 och 19 år tycktes ännu ej hafva ernått hedern att sittande deltaga i rådplägningarna, utan afhörde derför stående vårt samtal.

Scheiken förklarade för oss, genom Hassans tolkning, att han till sin sorg måste vägra begrafningen, till dess vi hemtat distriktets doktor, som kunde undersöka den döde och gifva sin attest. Denna hans fullkomligt naturliga vägran och förklaring, hvari han i så väl ord som åtbörder inlade stor värdighet, voro bestämda och tålde inga invändningar. Sedan vi tagit afsked af scheiken, hans son och de öfriga i sammankomsten, återvände vi, beledsagade af en af byns äldste såsom hedersuppvaktning, till Lotus. Som vi endast voro sex mil från Roda, som är säte för en guvernör, satte jag mig genast ned att på franska skrifva till honom, i korta ord omtalande hvad som inträffat och bedjande honom utan uppskof sända oss en läkare, som kunde utskrifva en laglig attest, på det att mannen måtte samma dag kunna begrafvas enligt den mohamedanska pläg-seden, hvilken stadgar, att en afliden bör, om han dött före klockan tolf på dagen, jordfästas före natten.

Den af våra män, som var mest snabbfotad, sändes såsom budbärare med brefvet, på hvilket vi dock under hela eftermiddagen förgäfves väntade svar. Hvarken budbärare eller doktor hördes af. Mot natten kommo de fyra af

våra män, som rott budet öfver till andra nilstranden — den vestra, på hvilken Roda är beläget — och hvilka der väntat på hans återkomst med doktorn, ensamma tillbaka.57

En stark förlig vind hade, harmligt nog, sprungit upp, och det ena seglet efter det andra flög stint och spändt förbi oss.

Man hade emellertid tvättat liket fritt från blod och hötft den nakna kroppen med den aflidnes kappa, som äfven dolde ansigtet. Brodern tog derefter alla de blodiga plaggen, sina egna så väl som broderns, och kastade dem, oaktadt sitt armod, i vattnet. Jag såg der skjortor, byxor, västar och tröjor spolas bort och försvinna med sitt blod i djupet. Bejumi kröp derefter, lik en stor trogen hund, till den döde broderns fötter, der han förblef sittande, sakta vaggande sig fram och åter under tyst gråt.

Byns qvinnor hade under tiden kommit ned; de sutto på strandbanken som skränande måsar, när det stormar på sjön, och deras klagosånger, tjut, gråt och jemmerrop kommo blodet att stelna.

Det var redan mörkt, när två beväpnade poliser anlände från Roda; guvernören hade sändt dem för att hålla vakt öfver oss, på det att vi ej skulle begifva oss i väg förr än doktorsundersökningen egt rum.

Vår budbärare qvarhölls som ett slags gislan, och doktorn, som för tillfället råkade att vara frånvarande, skulle först följande morgon, men mycket bittida, anlända.

Det var en dyster och hemsk natt med storm, som tjöt i tackel och tåg, på Nilen. Huru olika den stjernklara föregående! Jag satt länge uppe, fördrifvande tiden med läsning i Egyptens historia af Marius Fontane. Jag läste om Mena och Keops, om Kefren och Ramses och alla de store, mägtige faraonerna, som för tusentals år sedan med sina ge-58

nerationer gått att sofva, somliga under skyhöga pyramider, i rikt prydda grafkamrar, somliga utan namn i grafhålor i ökensanden — och så tänkte jag på den stackars Schabann, som annu i morse på sin mattstump bugade sig för den Allsmägtige, och nu gått att knäböja inför hans tron, kallad till evigheten midt under dagens möda och arbete.

Jag smög mig sakta ur hytten och kom ut på däck. Männen sutto hopkrupna; ingen af dem hade gått till hvila. En lykta stod bredvid den döde. Tre mohamedanske andlige omgåfvo liket, och två gossar på tio eller tolf år läste högt ur koranen, under det att de vaggade sig fram och åter.

Prester och kamrater talade till den döde och sade honom, hvad han skulle svara englarne, den försvarande och den anklagande, som nu beledsagade honom inför Allah.

Efter en stund aflägsnade sig de andlige; ceremonien var öfver; de sörjande kamraterna drogo sina kappor öfver hufvudet och förblefvo orörliga i sin sittande ställning.

Jag gick sakta fram till Bejumi; han såg upp med sitt sörjande ansigte och sade något, som jag ej förstod. Jag satte mig på huk bredvid honom för att visa, att jag tog del i hans sorg. Han tecknade med en frågande rörelse, och jag förstod, att han undrade, om jag önskade se broderns ansigte. Jag nickade bifallande. Med en sakta, varlig rörelse, såsom fruktade han att väcka en sofvande, lyfte Bejumi upp kappfliken och höll lyktan öfver den dödes ansigte. Der funnos inga smärtfullt förvridna drag, som tydde på en plågsam dödskamp; ögonlocken59

voro slutna; ett lugnt, leende uttryck hvilade öfver mun och panna.

Stackars Schabann! Trettio år, så stark, så frisk, med hustru och tre små barn i Kairo! Hvem skulle föra den sorgliga underrättelsen till dem? Skulle de förbanna oss, de nyfikna, kristna främlingarne, som kommo med vårt guld och frestade den fattige araben ut på dessa äfventyrliga färder? Denna dag med sin dystra händelse, som snart bleknar i vårt minne och der endast qvarstår som en pikant episod vid sidan af de andra under den långa nilresan att berättas och beskrifvas — en liten skugga, som låter tallans andra föremål träda fram i så mycket gladare färger — förblifver för dem under hela lifvet en oförgätlig sorg. Under kommande år skola de vandra tillbaka till den dagen, undrande blicka uppför Nilen, uttala Sheykh-Timay och för sina barn tala om sin stackars

far, sjömannen Schabann, som der föll ned

från masttoppen och dog.

* •

•

Vi väntade hela den följande förmiddagen förgäfves på den utlofvade doktorn. Vinden fortfor att med häftighet blåsa från norr, och seglarne drogo förbi, under det att vi lågo förtöjda vid strand.

Mr Snobbing hade nu kommit i jemvigt igen; hans fru, som olyckshändelsen under gårdagen försatt i ett slags dvala, hade qvicknat till lif och bekräftade Alex. Dumas' (père) försäkran, "att stora själsrörelser hafva ett eko i våra magar", ty hon åt mera, ån jag någonsin tillförene sett henne göra,60

Hennes man, med qvicksilfver i hvar led, tycktes vilja taga skadan igen för hvad han under gårdagen återhållit af rörelse i ben och tunga. Han såg på liket och skyndade derefter att meddela sina intryck åt hvar och en af oss särskildt, huggande oss i knapphålet och hviskande, .på tå, som om han hade någonting att säga oss i största förtroende.

"Jag skall gifva enkan en sovereign" (ett pund sterling) "bon coeur, mauvais estomac, som fransmännen säga", tillade han med ett grinande skratt. Tre minuter derefter stod han hviskande på tå framför min vän H. och höll honom i knapphålet. "Bon coeur, mauvais estomac", uppfångades af mitt öra, då jag gick förbi, och vid frukosten fick jag för tredje gången göra bekantskap med det uttryck, som beledsagade hans frikostiga afsigt.

Vår tvungna overksamhet vid nilstranden uppskattades dock af några varelser om bord, nemligen af kalkonerna. De sluppo nu för första,gången ur sina burar och fingo lufta på sig. De brukade dock ej friheten rätt; den tycktes göra dem yra i hufvudet, ty knappt voro de lösa på den soliga sanden, förr än tupparne, efter upprepade glu glu glu, spärrade ut stjertar och vingar och kommo kryssande emot hvar andra, under det att deras ilskna, röda hufvuden pöste i brösttalgen. De voro snart i full strid med näbbar och klor, så att lille Abdallah blef satt att hålla dem i sär och beskydda de svaga.

Vi sutto vid frukostbordet, då Hassan, med andan i halsen, förkunnade: "Nu äro de här!" Han såg dervid ut, som om vi höllo på att blifva öfver-rumplade af fiendtliga beduiner. Både han och kap-61

tenen hade från första ögonblicket blifvit slagna med ett slags panik och sågo sig säkert redan i klorna på någon penningutpressande, bachschichsnål turkisk pascha, som skulle skrämma dem och hålla dem fängslade tills han bekommit sin begärda dusör.

Mr Snobbing föll till hälften från stolen, såg en stund forskande på mig med sina små, klotrunda, grå och brunspräckliga ögon, pressade läpparne patetiskt till sammans och sade med en befallande åtbörd åt Hassan:

"Hissa Storbritanniens flagga! Vi äro på engelsk botten, mina herrar!"

Han såg ut, som om han känt sig vara Wellington vid Waterloo — efter striden.

Jag kan ej försäkra, om Storbritanniens flagga verkligen hade någon verkan på den anryckande doktorn och polismyndigheterna; kanske hade de haft tid att hemta sig från den första darrningen, ty de sågo mycket lugna ut, då jag mötte dem på däck.

Doktorn var en ung, artig karl, som studerat och erhållit sitt diplom i Kairo. Han uttryckte sin ledsnad öfver att föregående afton hafva erhållit vår underrättelse för sent för att då kunna anträda färden — han hade nemligen uppehållit sig flere mil på andra sidan Roda. Poliskommissarien nickade, och båda slogo sig för några ögonblick ned och drucko kaffe. Mr Snobbing kom nu i en hast ned från sin wellingtonska storståtlighet och flög omkring, bjudande på stolar, cigarretter och likör, som han fjeskande slog i, krusade med doktorn, bugade sig med vidlyftiga åtbörder för kommissarien och62

höll i sin ifver på att tumla öfver liket, som låg på två fots afstånd utsträckt under kappan. Den lille ängslige,

beskäftige engelsmannen gjorde ett trivialt afbrott mot arabernas afmätta, värdiga stelhet.

Schabanns kropp bars nu af hans kamrater upp på stranden, der han undersöktes af doktorn i kommissariens närvaro. Der låg han afklädd, blottad, med sitt fruktansvärda hål i hufvudet och sin svarta blånad på tinningen; hans rygg var mörkröd; men ej ett ben brutet, ej en lem skadad, de starka, fint byggda benen och armarne utan bräcka.

Som jag stod der och betraktade honom medan doktorns händer öfverföra lemmarne, kom jag att reflektera öfver det medlidande, som den döda kroppen ingaf mig. Hår var en man, en mensklig varelse död — och jag hade känt medmenniskans hela medlidande och kärlek vakna och klappa med varma pulsar — och Wörth! Gravelotte! Metz! Sedan! och dessa andra oräkneliga dödens valplatser ifrån Kains till vår egen tid!

Här var en kropp med sin bräckta hufvudskål och sin svarta tinning — och der? Tjugu tusen, trettio tusen lif släckta och lika många stympade kroppar! Här en enka och tre små faderlösa barn — och der?

Jag hejdade mig. Ännu i går hade vi diskuterat dagens stora politik. "Vi måste snart hafva ett stort, europeiskt krig", deri hade vi alla instämt, hvar och en säkerligen med sina enskilda sjelfviska bevekelsegrunder, vare sig att få högre pris i marknaden eller större ränta på penningarne i en bank.69

Och så bars kroppen bort på kamraternas axlar för att myllas ned på Sheykh-Timays grafplats, under det att doktorn satte upp sin redogörelse och kommissarien sin rapport, hvilka vi undertecknade.

Då våra män kommo tillbaka från grafven, lyfte Lotus ändtligen, efter 36 timmar vid strand, ankar. Doktor och kommissarie medföljde till Roda, och mr Snobbing öfvade sig derunder i källarmästaryrket, trugande de nyktra mohamedanerna att smaka på ett helt batteri af spirituösa. De afböjde dock frestelsen och läppjade endast från tid till annan på litet chartreuse, som mr H. låtit Hassan bjuda dem på.

Vid Roda, som vi nådde i solnedgången, stego våra två gäster af. I går skildes vi också från Be-jumi, som hela tiden gråtit och sedan broderns död vägrat emottaga föda — ja, till och med afböjt tobak och cigarretter. Han bad om lof att få återvända till Kairo för att bringa Schabanns enka och barn sorgeposten. Kaptenen lät honom gå, och vi stucko vid afskedet i hans hand hvad han från oss borde öfverlemna till enkan. Han kysste våra händer, välsignade oss och begaf sig af.

På min fråga, ständ till Hassan, om han trodde, att Bejumi skulle ärligt öfverlemna penningarne till sin svägerska, fick jag det nedslående svaret: »En del."

"Hvarför så, Hassan?" invände jag ifrigt, "och i så fall, hvarför uppmanade du oss att gifva Bejumi penningarne?"

Hassan förklarade då — hvilket var ännu mer nedslående — att enkan troligtvis inom två månader skulle vara omgift, och att Bejumi, såsom den dödes broder, då Yore skyldig att taga hem till sig den64

dödes tre små barn och taga vård om dem. Medan jag skrifvit detta, hafva vi nalkats Assiut, hvars minareter redan sticka upp bland palmkronorna. Vi skola der endast stanna för att hemta våra bref och sedan fortsatta med den förliga vinden söder ut mot Luxor och Phile.vn.

Från Assiut till Girgeh.

åag hade knappt nedskrifvit de sista raderna den 23 januari, förr än Lotus refvade sina segel och stannade utanför Assiut. ty Snobbings, H. och jag skyndade alla fem i vår roddbåt till land, ty dahabiahn sjelf befann sig för den grunda bottnens skull några famnar derifrån. Och så bar det af uppför strandbanken och i väg till postkontoret.

Några bättre hus med sina anläggningar af träd och blommor befinna sig utefter Nilen. Man var der sysselsatt med att sätta upp flaggstänger och kulörta lampor i en häställning, som förvandlades till äreport och som var upprest för det stundande besöket af Italiens unge kronprins, hertigen af Neapel, som för närvarande befinner sig här uppe i öfre Egypten.

Assiut är hufvudstad för en provins och räknar 25,000 invånare. Staden, som har lifliga bazarer, är ändpunkten

för jernvägslinien, som från Kairo löper uppför nildalen.66

Det var med besviket hopp, som vi vände postkontoret ryggen; våra bref hade blifvit fortskaffade till Luxor. Orsaken var vårt långa dröjsmål, som låtit postmästaren förmoda, att Lotus gått förbi As-siut utan att stanna. Snobbings, som hafva en afgjord fasa för dessa egyptiska landtstäder med sina nakna barn, sin boskap och sitt fjäderfä, sina hundar, sitt dam och sin trängsel, vände genast tillbaka till Lotus, under det att H. och jag med Hassan genom-ströfvade bazarerna. Medan Hassan der gjorde sina upjJköp af får, kalkoner, grönsaker m. m., togo vi ler- och fajansfabrikationen i ögonsigte.

Särdeles vackra och fint ornerade kaffeserviser i rödbränd lera, inbegripande kanna och sex koppar med bricka, såldes för 3 francs. Der funnos piphufvu-den af alla storlekar, från en piaster (18 öre) uppåt, och ett slags skrapor af ler i form af krokodiler för en piaster; de användas af de renliga mohameda-nerna för skurande af deras fötter. Sedan vi gjort några små uppköp, återvände vi i vår tur till Lotus.

Dessa städer utefter Nilen hafva just ej mycket att bjuda på för att fängsla den resandes intresse, och den ena är alldeles lik (len andra. Lerkojor och ruckel, här och der en konsuls flaggbeprydda hus, en moské med rankiga träbalkonger och sin-minaret, öfverstruken med hvit limfärg. Kaféer i hvart hörn med sin talrika publik af soldater och lata dagdrifvare, af spelande sällar och bedagade danserskor med svartmålade ögonkanter, hvilka snegla på främlingen och börja dallra på höfterna och vrida kroppen i ormlika rörelser i förhoppning att derigenom67

gifva honom en söt försmak af ett helt program af österländsk vällust.

Albaneser i den hvita, vippande fustanellan och den röda, tofsbeprydda lufvan på örat vandra omkring med handen i sidan, gördeln Aili af vapen och mustascherna vridna uppåt. Tiggare stå rundt omkring och sträcka ut förtvinade armar eller svulstiga utväxter eller glo med stora, bulnade pupiller. Här nakna, brunstekta kroppar; der en herkulisk negerrygg, hvars kotor vid böjningen framåt skönjas under det svarta, sammetslika skinnet; här trasor, så brokiga, att de påminna om lapptäcken. En barnskara tjuter och slåss öfver allt der det finnes rum mellan de idislande kamelerna och de struttande åsnorna.

Dammet står i högan sky och flyger gråbrunt som ett yrväder i hvirflar, inträngande i näsa, ögon och mun. Rundt omkring gröna fält af lupiner och bönor i blom samt palmer, hvilka springa upp i grupper af femtio till hundra, längre och längre bort på den ändlösa slätten, der de i det försvinnande fjerran endast se ut som höga smärta strån af kolvass i tufvor, hvilka svarta afteckna sig mot den rödgula ökenranden.

I Assiut hade vi å nyo det uppbyggliga skådespelet af drucken, engelsk militär, strykande omkring med raglande steg och "muckande gräl" till höger och venster. Här liksom i Kairo är den röda uniformen den bästa skylten för en spritutskänkning i närheten. "Grog shops" och "gin homes" finnas i hvar knut, och här lika väl som i Indien, Australien och öfver allt eljest, hvarest det britiska väldet sträckt ut sina menniskovänliga planer, gör man68

samma rön, att det i den eda handen håller en bibel och i den andra en bränvinsflaska; och lyckas icke "the words of God" (Guds ord), så fram med den starkare varan! Ille faciet!

Hår kommo de nu ridande, hela raden af rödrockar på hudflängda åsnor. Höger! venster! venster! höger! luta de, färdiga att tumla af, och så — ett, tu, tre, pladask rullar den engelska uniformen i smutsen, till stor förnöjelse för de nyktra araberna, som, till tack för att de hjelpa de uniformerade lymlarne upp, få sig några käpprapp; och så bär det af igen, till dess att de å nyo taga öfverbalansen.

Mr Snobbing, som med sina lifliga rörelser och oförutsedda luftsprång alltid kominer mig att frukta, att han skall slå sönder något, har till slut lyckats att krossa två fönsterrutor i salongen och till på köpet vrickat sitt ben, hvilket, låtom oss hoppas det, hädanefter skall tvinga honom till större stillsamhet. Hvad nu fönsterrutorna beträfifar, så fick han göra den sorgliga erfarenheten, att de två nya, som insattes i Assiut, kostade honom ett pund sterling. Det ovanliga priset ådrog sig säkert så hans uppmärksamhet, att han började undersöka, oin det verkligen endast var simpelt fönsterglas. Knappt hade emellertid hans tjocka, klumpiga, plebejska fingrar trummat derpå, förr än — krasch! der var rutan ute igen! Det behöfdes en otrolig ansträngning att få den

spritande, olydiga mungipan till ett medlidsamt:

"Åh, hur ledsamt!"69

När kraschen inträffade, voro vi allaredan på den gungande våg och hade förlorat' Assiut ur synhåll. Och så blåste det upp till en rigtig storm på Nilen, så att Lotus flög på sina jettevingar med 7 à 8 eng. mil i timmen; detta till fasa och förskräckelse för damerna, som, räknande hvaije stund för den Bistå, under qvidan och låt nedbäddades.

Assiut har väl både grafgrottor och kloster, som borde beses, men dessa så väl som andra strändernas märkvärdigheter lemna vi till återfärden; ty nu, när vinden blåser från norr, måste hvarje fläkt fångas och användas. I går, den 25 januari, anlände vi bittida på morgonen till Girgeh.

Det finnes ej det ringaste af intresse, som kan fresta den resande att hejda sig, vore det än endast för en timme, bland dess trånga, dammiga gränder och smutsiga sopbackar. Men för hvar dahabiah, som går uppför eller utför Nilen, är ödet alltid det samma: tjugufyra timmars uppehåll och mera vid Girgeh; ty endast der och vid Esneh, upplyste Hassan oss, finnas passande bakugnar, och brödförrådet för besättningen, som efter afresan från Kairo räckt till Girgeh, måste der förnyas.

Passagerarne på en dahabiah få göra mer bekantskap med besättningens gråbruna bröd, än man föreställer sig. Icke så till vida, att vårt fina bord någonsin beröres af det der grofva brödet; bort det! Vi hafva färskt hvetebröd, som bakas för hvar annan dag, och det af det finaste och hvitaste slag; men när nu besättningens bröd är färdigt, så skäres det i mindre skifvor och soltorkas på öfre däcket, hvaraf nära hälften upptages af brödbitarne. Denna soltork-70

ningsprocess eger rum under mer än en veckas tid, hvarunder brödet hvarje morgon utbredes på tiljorna, till stor glädje och fröjd för hela svärmar af grå-sparfvar — ja, snåla gråsparfvar med rigtigt svenskt utseende; jag skulle verkligen vara frestad tro mig på gårdsplanen der hemma i Nerike — och små beskäftiga sädesärlor, som rörliga, med sina vickande stjertar, trippa upp och ned på Lotus. På qvällen samlas brödet åter i hop i en hög, som täckes af några gamla segel.

Girgeh var en gång i tiden en mycket större och ansenligare stad än nu och låg då några minuters väg från nilstranden — så säga Pococke och Norden — men Nilen har gräft sin fåra åt det hållet, för hvart år sopande bort ett stycke af stranden, tills han äfven ryckt med sig stora stycken af sjelfva staden.

Girgeh är af kristet ursprung och eger ännu i dag flere kloster, hvaribland ett romerskt-katolskt, det äldsta i Egypten. Staden har fått sitt namn af Girgis eller Georg, och den helige Georg är de egyptiska kristnas, eller kopternas, skyddshelgon.

Legenden om Kappadosiens martyr, den helige Georg, har, omplanterad på egyptisk jord, der blifvit ympad med arianska skott. Det var på den tiden, då Konstantin den store, hans söner och efterträdare uppträdde som skiljedomare i andliga tvister och hårklyfverier, påbjudande allmänna kyrkomöten till Nicaea, Ephesus och Kalcedon, när "homoousion" och "homoiousion" satte alla kristna hjertan i eld och lågor och den store Athanasius försvarade den ortho-doxa tron.71

Förvisad och landsflyktig blef Alexandrias store biskop bland annat af sina oförsonliga arianska tros-fiender anklagad för att öfva trolldom. Arianema framstälde honom, i den bekanta legenden om S:t Georgs strid, som den trolldomsöfvande mörksens vän, under det att den helige Georg bland arianerna förestälde den arianske biskopen Georg af Alexandria, som, efter att der hafva intagit Athanasius' biskopsstol, mördades i ett gatupplopp.

Legenden undergick derpå från århundrade till århundrade skiftningar, så att den helige Georg, kämpande med trollkarlen Athanasius för den egyptiska prinsessan Alexandras (staden Alexandrias biskopsstol) räddning, slutligen blef vår S:t Göran till häst och trollkarlen Athanasius vår gapande drake.

Hvem förestälde sig, då man för några år sedan i Storkyrkan i Stockholm såg den bekanta gruppen, att draken var

vår tros försvarare, den segrande hjelten på det första stora, religiösa slagfältet vid Nicaea?

Och nu, på detta samma Egyptens jord, der Athanasius lefde och verkade, der han älskades till dyrkan och alltid räddades undan förföljelsers faror genom den uppoffrande, vaksamma kärlek, som hög och låg der hyste för honom, här i dessa.ökenkloster, der han under åratal låg dold, här, der hans stora namn ännu åtnjuter den största vördnad, här finnes ej en kristen, som ej känner och eger bilden af S:t Georg och som ej beder framför den samma — dock utan att ana, att den man, som de vörda och hålla helig der, framstälts såsom mörksens drake, under det att han, som inkräktade Athanasius biskops-72

stol, af de arianske trosfienderna omgifvits af martyrens gloria, stulen från Kappadosiens helgon.

Så har hatet öfverlefvat sjelfva striden och sänder äpnu, århundraden efter sedan dess eld slocknat, en giftig vind ur askan, som förråder huru häftigt flamman brann, huru vidt den spreds och huru djupt den trängde.

Det ar ock en egendomlighet, att den helige Georg på samma gång är Englands och Egyptens skyddshelgon. Må hända gifver detta mången fromt blickande John Bull öfvertygelsen, att han derför af försynen kallats hit att lyckliggöra Egypten med sitt

raglande, uniformerade slödder.

» •

«

Vid Girgeh träffade vi på en annan dahabiah, Victoria, som lemnade Kairo tre dygn före Lotus. Dess besättning hade just slutat sin bakning, när vår böljade knåda sin deg, så att fältet var fritt och intet uppskof förorsakades genom sammanträffandet.

I det enformiga lifvet, som en småstad erbjuder, har man trott sig finna orsaken till det intresse, dess invånare taga i hvar andras enskilda affärer och en nykommens föregående öden, och vi kände ett liknande begär om bord på vår kära Lotus, hvars skrof nu under mer än tre veckor varit vår hela verld.

Snobbings fingo genast reda på, att Victoria hyrts af mr Fredr. Watts, medlem af "the Royal academy", en af Englands mera framstående målare, af hvilken jag för ett år sedan i New Yorks Metropolitan Art-museum såg en hel samling af taflor, hvaribland hans porträtter mest tilltalade mig. Watts är73

nu omkring sjuttio år och ligger för sjukdoms skull under största delen af dagen utsträckt på en hvilsoffa. Han har kommit till Egypten hufvudsakligen för sin helsa, och dernäst för att fira smekmånaden, ty han har för några månader sedan gift sig med ett mycket yngre fruntimmer, — hvilket faller af sig sjelf, då han är sjuttio år och sjuklig. Hans maka eller sjuksköterska är likväl ej den första qvinna, som han gifvit sj£t namn. Den beryktade skådespelerskan Ellen Terry var hans första hustru. Skilsmessan upplöste äktenskapet, och Ellen Terry, efter att ett par gånger hafva pröfvat på äktenskap och dess motigheter med andra personer, åtnöjer sig nu med den mindre riskabla rollen att vara Irvings intima väninna och följeslagerska på hans dramatiska irrfärder.

Detta var således den andra nilbåten, som vi stött på, och det andra paret i smekmånaden — både för lörd S. och mr Watts en smekmånad i lifvets november.1 — Nå ja, det är kanske då, som man har största behofvet deraf, när vintern står och knackar på porten. Skänker den då ej mer doftrika "rosor och violer*, så har den kanske en frostbiten aster i behåll, på hvilken, den tiden på året, ögat hvilar med vemod och innerlig ömhet, — det är ju den sista blomman, lifvets sista leende, innan den kalla, hvita svepningen bredes.vra. På nilbanken.

en 27 januari bittida på morgonen lemnade vi Girgeh och seglade vidare; brödet var färdigt och låg i skurna skifvor och soltorkade på dack. Den förliga vinden drog oss på skummande vågor söder ut. Hade Æolus varit motvillig att släppa oss fram förut, så öppnade han nu fängelset för Bore, som med spända kinder blåste oss i väg mot Tebe och första vattenfallet. Bergen på den östra stranden, den arabiska kedjan, resa sig här och der i ståtliga väggar och "falaiser", hvilka skimra i solljuset. De resa sig ur vattnet och hänga öfver Nilen, kastande sin skugga och sin kyla öfver dess annars soldränktä vatten. Det är, då vinden är stark, ej utan fara att segla under dem upp

emot strömmen, och man får då försigtigt hålla öga och hand på segel och skot. Stormen tilltog med sådan styrka, att vi måste refva seglen och kasta ankar midt i strömmen, der vi med beständigt, våldsamt vaggande och oupphörligt gnäll och knakande i Lotus' bog och refben tillbragte, en för damerna sömnlös,75

natt. Dagen derpå hunno vi upp Victoria, som från Girgeh haft tjugufyra timmars försprång.

Vi böljade en kappsegling, som ej kunde blifva tvifvelaktig, då Lotus, oaktadt tre dygns senare afresa från Kairo och uppehållet i anledning af stackare Schabanns död, kommit den stolta Victoria så nära in på lifvet.

Victoria hade alla sina klutar uppe och försökte, nar vi voro nära att gå om henne, att stjäla vinden från oss, och det lyckades. Pör ett ögonblick sköt hon förbi med sin stora engelska flagga svajande och vimplarne rullande ut sina blodröda tungor; men så kom en bris. Vi kunde höra huru den sjöng på vattnet, tågen sträckte och spände sig, och Lotus' segel häfde sig med en tyst men mägtig suck, och så gledo vi ljudlöst fram, så att vi voro sida vid sida med Victoria. Hassans, kaptenens, besättningens och våra egna ögon hängde oafvändt fast vid vårt segel, och magnetismen af våra Btarka önskningar tycktes komma duken att svälla. Victorias dragoman och kapten gåfvo med dämpade röster och sammanbitna tänder sina befallningar, som kommo vårt folk att skratta. Alla höllo sig stilla i andlös bidan, man hörde tydligt hvart ord på Victorias däck och bruset af vinden öfver vattnet. Täflan varade ej länge, ty brisen lät Lotus' förstäf köra framom Victorias, och snart hade vi henne helt och hållet bakom oss, och när skymningen föll, var hon ur sigte. Under tiden hade vi farit förbi Bellianeh, hvarifrån man gör ut-flygten till Abydus; men dess tempel få vänta tills vi komma åter — med förlig vind har man blott en önskan: framåt!76

Och samma öde hade Denderahs tempel, som i går flög förbi oss på vestra nilstranden bland palmkronor och skymmande boningshus.

Det år i dag den 80 januari, och det blir en minnesvärd dag för oss, ty vi hafva snart Tebe inom synhåll.

Vinden låg och försof sig på morgonqvisten; der var dragning med rep på nilbanken, och Lotus smög 8äfligt fram under bönfält och arbetande vattenhjul. Jag gick långs strandbanken, men som jag alltid efter en tio minuters vandring kom ett godt stycke före Lotus och ej ville blifva för långt borta, om till äfventyrs vinden plötsligt skulle vakna och börja röra på Lotus, så slog jag mig ned här och der på strandbankens torkade lera, utan annan skugga än min parasoll, och läste, ty jag har alltid för vana att på dessa vandringar stoppa en bok i fickan. Min läsning blef dock ständigt afbruten af de näsvisa flugorna, som, ehuru en Btörre manspillan bland truppen egde rum, dock fortforo med nya anfall.

Jag hade ej sedan i Assiut varit ute på nilbanken, eller närmare betraktat de arbetande fellah. Deras utseende hade här förändrats; det var ej samma typ, som från Kairo och Memphis (Sakkàrah) följt oss upp till Assiut; en helt annan ras omgaf mig här i Tebes granskap. Det var ett lif och arbete utefter floden, hvars vatten af den idoge fellahn med korgar uppöses i små diken och vattenfåror, som när och fjerran sprida växtlighet och ymnighet till de gröna åkertegarne. För att uppnå nilbankens höjd, nu, när floden är i sjunkande vattenstånd, äro vattenfårornas mynningar inrättade liksom våra slussar,77

med fyra eller fem tillslutna slussluckor eller fördämningar. En man står på afsatsen, som omgifver hvar fördämning; ett kort dike leder vattnet från Nilen till den första fördämningen, och deröfver, med en fot på hvardera dikeskanten, står en karl med sin flätade korg och uppöser oupphörligt vatten innanför den första fördämningen, hvarest en annan karl på samma Bätt öser det öfver den andra slussluckan, och så vidare, tills det ändtligen arbetatB uppför hela vallens höjd och rinner bort öfver gärdena. Så primitivt går det ännu till i nildalen, och på samma låga grad befinna sig åkerbruksredskapen. Det oaktadt är dock Egypten städse samma gyllene kornland som i forna tider, och bonden, fellahn, samme nöjde, godmodige träl, som hänger fast vid sin torfva och Bin nilbank med oförändrad kärlek. Arbete och möda hafva lärt honom att älska dem, och de äro honom trogna; de hafva aldrig svikit hans hopp och id.

Egypten kan styras af en grym och plågande farao — efter honom kommer kanBke en bättre —, af greker och romare, af turkiska blodsugande pa-schas eller af engelsk militär: det är för den trälande fellahn ett och samma;

han byter blott om påfösare, bördan är den samma. Hans rätte herre och konung är den gamle fader Nilus, som aldrig sviker sina barn och undersåtar. Liksom för sju tusen år sedan, då Hapi (Nilen) af förfäderna, i trots af alla deras Ptah, Ra och Horus, städse intog första rummet och var den store, tyste, hemlighetsfulle guden, lifgifva-ren och uppehållaren, hvars ursprung ingen viste, som på vissa regelbundna tider kom tyst och mägtig78

med sin öfversvämning, och lika tyst och hemlighetsfullt drog sig tillbaka, sedan hans verk var full-gjordt och Egypten blifvit befruktadt, så är nilfadern än i dag för fellahn, i trots af Mohamed, sultanen och drottning Victoria, hans rätte och ende konung och gud.

Och en kärleksfull herre är han, som med sin smygande, doftande vind svalkar trötta, svettande lemmar och lullar hjertats oro till sömns, och mägtig i sin kärlek gifver han hundrafalt hvad som sås. Utan honom skulle intet Egypten finnas; dess gröna åder skulle blott vara en sandig dalgång mellan dè libyska och arabiska bergskedjorna.

Jas sade, att fellahn här vid närmandet till Tebe undergått förändring och ej erbjuder samma typ som i Egyptens delta och omkring Kairo. Jag kunde fullkomligt göra mina iakttagelser, efter som han här i det mellersta och öfre Egypten under arbetet helt och hållet aftager sina kläder och i fullkomlig paradisisk nakenhet förrättar sitt vattenösande. Han är här mindre än det nedre Egyptens fellah, med fullkomligare proportioner samt med större och envisare kraft i hufvud och lemmar. Anletsdragen äro fina och energiska, stundom fullkomligt sköna och ädla, och jag har ofta i tankarne smyckat hans djerfva, svartlockiga hufvud med pschent, Egyptens dubbelkrona, och på Ramses H:s triumfvagn sett honom rulla in under Tebes tempelpyloner.

Deras kroppar äro förunderligt smidiga och muskelstarka, och när de ibland för en sekund hejda sig i sitt arbete för att blicka på vår dahabiah, som drager förbi, och stå der orörliga, med sina röda79

kroppar skinande i solen, så tyckas de vara bronsstatyer i kroppsstorlek, fulla af vår tids realistiska konst och ande.

Jag hade stannat för att betrakta ett vattenhjul, som likt ett mindre bytröskverk drogs af ett par oxar — utan tvifvel tillhörande någon rikare framåtskridandets vän; dess kuggar satte ett lodrätt stående hjul med fastsittande vattenämbar i rörelse, och på så vis fördes vattnet fortare och på ett mindre mödosamt sätt uppför vallen -, då Hassans och Hadgesala Alis förenade rop föste min uppmärksamhet. Lotus höll på att hissa segel, vinden hade vaknat och sprang söder mot.

Knappt var jag om bord, förr än det bar af i ilande fart, och efter två timmar hafva vi nu Tebe i sigte.IX.

En eftermiddag i Luxor.

an bör under tre veckor hafva blickat mot _ Tebe som mål, med dess antika glans och storhet för ögat, frammanad genom läsningen af dess historia under de långa timmarne på en nilbåt, hafva om och om igen räknat veckor och dagar, dock alltid finnande ett opåräknadt dröjsmål förlängande dem; man bör slutligen hafva i As-siut blifvit bedragen i sin väntan på bref och sedan en månad varit utan underrättelse från hem och kära anhöriga för att förstå huru hjertat klappade, då Hassan omkring klockan tolf den 30 januari, pekande mot en krans af berg, på båda sidor om floden, utropade: "Der är Tebe! Kamak! Luxor!"

Tebe, staden med de hundra portarne, Sesostris' stad, Memnons stöder, som jag förgäfves spanade efter, jettetempel och under af alla slag voro då inom den krets, som mitt öga blickade öfver!

Bergskedjorna, den libyska på den vestra, den arabiska på den östra nilstranden, säga hvar andra för en stund farväl och omgördla en liten slätt, som,81

bördig och vattnad, säkert redan från äldsta tid måst locka nildalens urinvånare att der bilda ett större, tätare samhälle. Bergen hafva här ett storartadt skaplynne. På den vestra sidan draga de 8ig i högtidliga, nästan dystra platåer och stela, lodräta väggar, som andas tystnad och allvar; man anar, att öknen och döden gömma sig omkring dem. På den östra sidan deremot blir den arabiska kedjan mer-oregelbunden, dess linier brytas allt efter som den aflägsnar sig från Nilen och springa upp i pyramid-formade toppar, som blåna och skimra i fjerran,

omslutande en zon af grönska och växtlighet. De gömma kanske också öknen bakom sig, men man anar det ej; man inbillar sig tvärt om, att på andra sidan om bergen bör finnas en annan slätt med soliga, grönskande åkrar. Det var på den sidan om Nilen, som lifvets Tebe också i sjelfva verket hufvudsakligast sträckte ut sig, under det att den andra stranden mest var helgad åt döden och grafvarna. På den ödsliga vestra stranden urskilde jag ingenting mer än glittrande berg och dam, som kom flygande i moln; det var der, jag förgäfves hade hoppats varsna Memnons kolosser. På den östra upptäckte jag de höga murarne af Karnaks stora tempel, stolt tronande bland solfjäderspalmer och brödfruktträd, som skymde bort deBS lägre resning; jettehöga pro-pyléer och en fint skuren obelisk blandade sig i löfverket. Luxor med sina lerhus bland ståtliga sol-brynta pelarrader kom allt närmre.

Det var ett muntert flaggande från tak och stänger, och Italiens färger med Savoyens kors till-82

kännagåfvo, att dess unge kronprins, som för några dagar sedan på kedivens ångbåt under artiga helsningar for förbi oss, var på platsen.

Lotus lade till omkring hundra famnar ofvanför Luxor, och knappt var landgången ute, förr än jag var på strand och ilade mot Luxors postkontor, som med tjuguett bref skänkte mig många helsningar och vänliga hågkomster, idel julönskningar, som skrifvits der hemma i ultima Tule i midvinterns snö. Några voro från sjelfva julafton, och jag kunde, då min hand höll dem och raderna gledo förbi, se och höra "juleljus och bjellerklang" och tänd gran och orgelns:

"Var helsad sköna morgonstund"---och så såg

jag upp, och då satt jag i Tebes tempelskugga på en bruten pelare i Amunophs helgedom.

Vi stannade endast några timmar i Tebe; det liksom allt annat återstår för hemfärden. Vi skynda utan uppehåll framåt, och det förefaller mig, som om vi under en månads tid oupphörligt gått uppför Rigi, utan att tillåtas stanna eller vända oss om förr än på sjelfva högsta toppen, för att först der få den första, omätliga utsigten - men med utlofvad tillåtelse att sedermera vid nedstigandet få stanna, beskåda och beundra så mycket vi behaga.

Jag genomvandrade dock Luxors tempel. Det är till stor del öfverbygdt af det moderna Luxors lerkojor, ja, man kan säga, att templet är sjelfva Luxors stomme eller skelett, der lerhyddor, moskéer och hotell fäst sig och grott ut. Af en stor del af pelarne äro endast de ofantliga kapitälerna synliga, medan allt det andra är begrafvet i sand och jord.83

Amenophis III byggde det, Ramses II fullbordade och prydde det. Det var första gången, jag såg ett stort egyptiskt tempel.

Ingenting är mera öfverväldigande storartadt och mystiskt högtidligt än närmandet och inträdet i en egyptisk helgedom. Der resa sig allvarligt på hvardera sidan om den höga ingången (pylon) propyléer-nas två pyramidformiga, massiva jettetorn, kastande sin skugga öfver, den soldränkta, glittrande sanden. Der framför uppspringa de lätta, mot höjden pekande obeliskerna, smärta och stolta med sina djupa, hemlighetsfulla, skönt i rosengraniten inskurna hieroglyfer.

Men jag bör här, framför Luxors tempel, tala i singularis, ty framför Amenophis III:s tempel står i dag endast en, sedan dess tvillingbroder under ett femtiotal af år prydt Place de la Concorde i Paris. Men då vi gå förbi honom, närmande oss ingången, stanna vi ofrivilligt. På båda sidor derom sitta två ofantliga kolosser, två faraoner med dubbelkronor på de väldiga hufvudena, dystra i tidens och menniskornas gnagande åtgång, ett slags hotfulla, skräckinjagande vakter vid helgedomens ingång.

Pelare med ofantliga lotuskronor omsluta en stor gård, till hälften upptagen af inkräktande lerruckel, men hvarest nu, sedan några år, ifriga uppgräfningar ega rum. Skada blott, att Luxors moské blifvit byggd inom templets råmärken. Arkeologerna hade visserligen af styrelsen lyckats få medgifvet att ned-rifva moskén, om de för de bedjande i Luxor uppbyggde en annan på ett annat ställe; men oviljan och harmen •uppväcktes så häftigt deraf hos moha-84

medanerna i Luxor, att det första medgifvandet blifvit återtaget.

Jag stannade öfverväldigad der gräfningarna pågingo; de ofantliga pelarne reste sig i bela sin imposanta höjd, och mellan hvar och en af dem en kolossal stod af någon stor farao. Förut hade blott hufvudena af dessa kolosser varit synliga, och de hafva på det obarmhertigaste stympats. De stodo nu, krönta med Egyptens dubbelkrona och med mag-tens symboler i sina händer, i hela sin längd, nående till pelarnes kapitaler, rundt kring väggarna.

En stod af härlig rosengranit har helt och hållet oskadad åter efter årtusendens natt framträdt i ljuset. Det är en kraftfull Ramses II i sin första ungdom och fägring. Man ser det blida leendet af den mäg-tige despoten, som, lugn i medvetandet af sin gudomliga allmagt, endast beskyddande mild framträder för sina undersåtar, en bild af Ra, den alltid leende och blidt strålande.

Kolossen håller det ena benet framflyttadt, liksom färdig till rörelse; hans lilla drottning, som knappt når upp till hans knäskål, står vid hans sida. Det finnes ej den ringaste skada, den minsta vank, tillfogad kolossen, som, upptäckt för två år sedan, inom kort blir en af prydnaderna i Bulaks museum i Kairo.

Men tiden är ute! Hassan har redan förnyat sitt förråd af "mandariner" och salad. Jag hinner knappt skaka hand med den amerikanske egypto-logen Wilbour och hans måg, den framstående målaren Blashfield, som med sin familj befinner sig om bord på mr Wilboura egen, nyligdb inköpta da-85

habiah. Jag vinkar på långt håll min helsning till vännen Bourriain, den unge franske arkeologen, och så glida vi bort på Nilen, just som solen går ned bakom de dystert blickande bergen på Tebes vestra strand.

Just som jag skrifver detta, draga Edfus höga propyléer förbi; de afteckna Big mot en guldgul, förunderligt klar och genomskinlig aftonhimmel, der solen efter sin nedgång framkallat skiftande färger, som växa, blandas och dö.

Vi speja från det öfre däcket pa dessa solnedgångar, och hvar och en lägger för en halftimme sin sysselsättning ifrån sig. Mrs Snobbing viker hop sitt broderi, dottern låter Graziella sjunka, och jag lägger pennan åt sidan för att i vördnadsfull tystnad följa den glödande åldrige gudens, den lef-nadströtte, på välgeringar rike Tums dödskamp och se hans präktiga svepning spridas i vester. Men det är ibland kallt der uppe på däck, och kallare kännes vinden, ju längre mot söder vi komma. Vi äro nu nära 600 eng. mil söder om Kairo, och likväl äro vi ofta stelfrusna, med blå händer och isiga fötter i tjockaste vinterkläder och schalar, med välbehag sträckande ut oss i middagssolen.X.

Assuan.

fter att oupphörligt hafva gynnats af nordliga vindar, kommo vi i dag, den 3 februari, då solen redan stod högt, inom synhåll af Assuan, som, hvad utsträckningen beträffar, är vår resas mål och vändpunkt.

Allt sedan stackars Schabanns död och Bejumis afsked från oss har allt gått oss väl i händer, och manskapet har förnöjdt kunnat sitta med korslagda ben och sjunga vid tamburinen, endast då och då manade att resa sig för att vända på seglet eller stöta oss loss, då vi ibland törnade på sandbankarne. De betrakta också denna vexling i vår tur som en följd af Schabanns död. Vidskepliga, som alla mo-hamedaner äro, tro de, att Bejumi och Schabann på något sätt voro, hvad man i Italien kallar "getta-tori", eller födda med "farligt öga", det vill säga, att allt hvad de lade handen vid misslyckades, och att deras närvaro spred denna deras otur till alla, de voro i beröring med.87

Både Hassan och Hadgesala Åli försäkrade mig, att de båda bröderna voro orsaken till den ihållande motvinden mellan Kairo och Minieh och understödde sina ord med ett slags hemlighetsfull, knipslug blinkning, som tydde på, att de stodo bakom kulisserna, och kände till Allahs små finesser vid det stora maskineriets handhafvande.

Det var i dag vid frukosten, som vi nalkades Assuan. I går qväll hade vi utanför Kom Ombos gjort en så fruktansvärd törn emot en sandbank, att vi för ett ögonblick trodde, att hela Lotus skulle välta. Vi tumlade från stolarne, tallrikarne föllo från middagsbordet på golfvet, och två mindre skåp i matsalen slogo framstupa på golfvet, under det att damerna — de stackars nervsvaga damerna! — som verkligen den gången hade anledning att blekna, sedan första kippandet efter andan var öfver, helt lugnt återtogo sina platser och sina kalkonvingar.

Den enformiga nildalen, som under den 730 eng. mil långa färden från Medelhafvet till Nilens första fall så föga förändrar sin natur och sina alster, börjar vid närmandet till Assuan att antaga nya drag, och Egypten har öfvergått till Nubien, redan innan vi hunnit gränsen, som går öfver Assuan.

Inloppet till Assuan, den nedre och norra ändpunkten af den så kallade första katarakten, var en missräkning. Man kan ej hjelpa, att fantasien ibland skenar i väg och spelar oss små fula spratt. Detta Nilens första fall, denna Nubiens gräns, Assuan med sitt dån och skum bland majestätiska granitklippor, som i höga bergväggar omsluta den jettelika floden, hvilken i vreda vågor från det svarta Afrikas hem-88

lighetsfulla inre störtar sig ned öfver Egypten mot hafvet; Elefantineön, detta blommornas hem, "en mosaik af grön smaragd, af guldgul sand och svart syenit" — som Murrays resehandbok säger — darrande i flodens väldiga, ursinniga famntag, och längst bort en skymt af Philes höga propyléer och långa pelarrader, redan för länge sedan genom fotografier fullkomligt välbekanta för mig ...

Så der rullade taflan upp sig för min inbillning, och på den trodde jag ännu i sista minuten.

"Der är Assuan!" sade Hassan och pekade fleg-matiskt på en rad af grå lerhus, kring en hvit minaret och några träbaracker utefter strandbädden, till hälften bortskymda af båtar och dahabior med långa, flaggbeprydda master och spröt.

"Der är Elefantineön," fortfor han och visade midt öfver, på andra sidan, en flat lerbank, der bondbönor och lupiner florerade i full lifskraft under några palmdungar, sådana som jag nu under trettio dygn ända ifrån Kairo haft för ögonen. Midt framför mig hade jag ett grågult Sandberg, eller rättare en kulle med en hvit, tornlik byggnad, och här och der i den trånga vattenfåran några svarta stenrösen och klintar, som representerade graniten, och kring hvilka floden utan ringaste buller hvirflade några lätta ringar — och det var katarakten.

Lotus strök förbi ett berg, täckt af gul sand, hvarest för ett år sedan britiske generalen Grenfell upptäckte en hel serie af grafgrottor, och så ankrade vi vid sidan af Elefantineön. Strax derpå rodde vi tvärs öfver floden till Assuan. Här skildes vi åt.95

Snobbings rusade i väg till Cooks kontor, i hopp om att få kriget mellan Frankrike och Tyskland bekräftadt, hvarom ett tvifvelaktigt telegram kommit deras hjertan att klappa, ty, lika de flesta engelsmän, hysa de ett oförsonligt hat mot grannlandet på andra sidan kanalen, i synnerhet nu sedan Frankrike böljat röra vid den egyptiska frågan.

Detta nationalhat härrör utan tvifvel från ett dåligt samvete. Hvar helst Frankrike sträckt ut sin hand, anlagt kolonier, sändt missionärer, arbetat i civilisationens och vetenskapens tjenst, strax har England fäst sitt lurande och afundsjuka öga derpå och sedan passat på ett gynsamt tillfälle att komma i besittning eller draga nytta deraf. Detta är historien om alla Frankrikes många kolonier i Nordamerika så väl som i Indien, så ock om Suezkanalen och ända till den ryktbara Rosettastenen, som var fransmannen Charapollions abc-bok för tydandet af hieroglyferna, men hvilken nu befinner sig i British museum.

I förhoppning att fa några rigtigt rafflande nyheter, några bulletiner à la Wörth, Gravelotte och Sedan, styrde mr Snobbing och hans fruntimmer med fläktande parasoller bort mot Cooks kontor, som på långt håll var synligt genom sina stora bokstäfver, målade på ett träruckel.

Mr H., min vän, amerikanen, hastade in under bazarens skuggiga, täckta gångar, och jag stod villrådig vid postkontoret, som för ögonblicket var stängdt, då Hassan kom upp till mig och frågade, om jag ej ville göra den sedvanliga uppvaktningen hos guvernören.90

Jag samtyckte. Han var ej långt borta, men satt på en träsoffa, belagd med mattstumpar, under ett yfvigt, skugglikt sykomorträd och språkade med två egyptiska officerare, under det att de smuttade ur sina små kaffekoppar och rökte sina cigarretter.

Sedan vi höfviskt lagt handen på hjerta och panna och med egyptisk artighet smålett emot hvar andra, tog jag plats vid guvernörens sida under sykomorer bjöds på cigarretter och kaffe och lyssnade tankspridd på de andras

samtal, som fördes på arabiska.

Slutligen öppnades postluckan midt emot. Snob-bings kommo i det samma snopna från Cook, der deras hopp om krig gått i qväf; jag förde å nyo handen till hjertat och försökte visa prof på min bästa förmåga att smila i kapp med guvernören.

Jag genomströfvade under återstoden af eftermiddagen Assuans bazar. Der hade jag åter en missräkning; man hade försäkrat mig om, att As-suan var sjelfva marknadsplatsen för Sudans varor, strutBfjädrar, lejon- och panterskinn, elfenben, vapen m. m. Jag fann några få, eländiga salubodar för dessa varor, för hvilka man för öfrigt begärde samma pris som i London och Paris.

I de täckta gångarnes skumrask stucko köpmännens turbanprydda hufvuden upp baköm disken, liksom man ser dem i Kairo, Damaskus och Konstantinopel. Kameler kommo vaggande framåt, idislande med hängande käkar. Nakna negrer med utstående, ballongformade magar stekte sina jetteformer och ulliga hufvuden i solgasset, under det att de i for-91

mar packade ler, hvilket, brändt i solen, sedan tjenar som tegel.

De, som mest intresserade mig, voro nubierna. Smärta, spensliga, men väl proportionerade, med vackert modellerade ansigten, lockigt, i verkligt frosseri svällande och ringlande hår, kommo de framglidande, med smidiga, ormlika rörelser. De gå vanligtvis till största delen nakna, med en gördel omkring lifvet eller ett trasigt lakan draperadt som slängkappa öfver ryggen. Deras hudfärg är »vart, men med en brun anstrykning i bottenfärgen liksom af ett slags mörk, körsbärsbrun sammet.

Vi återvände i solnedgången öfver Nilen till Lotus, i orolig afbidan på morgondagen, den stora, händelserika, på hvilken besöket till Philes tempel var bestämdt att ega rum.XI.

Phile.

|ch den kom, den 4 februari, soldränkt och lugn, utan yrande sandmoln, som ofta i Egypten besvära den resande och i hög grad grumla nöjet af utfärderna.

Klockan åtta voro H. och jag i sadeln och traf-vade på våra långörade gångare ut genom Assuans portar. Knappt har man dem bakom sig, förr än man befinner sig midt i öknen. Så långt ögat når, sträcker sanden sig, än i ett slättland, än liksom efter ett yrväder i höga drifvor, än sjunkande i dälder, än bildande åsar och kullar. Här och der uppspringa svarta granitklippor; de äro af en egendomlig form, liknande ofantliga stenrösen med kullriga, af-jemnade kanter, hvilket härrör af Nilens vatten, som i årtusen nött på dem, innan dét ännu brutit igenom den väldiga granitdammen, som ville hindra dess lopp ned mot hafvet.

Vi följde en ödslig dalgång med tusen sinom tusen mohamedanska grafvar: här och der en med genombruten kupol till hälften i ruiner, här en hvit-93

limmad och ny, der grafvar med kufisk inskrift, och sedan det oräkneliga antalet för gemene man med sin stenhäll eller sin jordhög och de två stenarne för englarne.

De mörka granitblocken omslöto oss allt mer och mer på alla sidor; de bara har och der hiero-glyfiska inskrifter och kungliga namnschiffer från de tolfte och adertonde dynastierna, hvilkas Ameném-hat, Usurtesen, Thotmes och Amenhotep här låtit hugga sina obelisker, kolosser och sarkofager.

Vi sågo då och då på afstånd ett långt tåg af kameler, som långsamt skred fram öfver sandkullarne, aftecknande sin österlandska silhuett mot den klara morgonhimmelen, under det att den entoniga kamelklockans pingel på luftens lätta, underfullt rörliga tonvågor dallrade genom öknens dödstystnad.

Efter en och en half timmes ökenridt vande vi plötsligt till höger om en utspringande, väldig granitvägg, och Nilen var framför oss med sina sönderslitna vattenfåror, ur hvilka öfver allt reste sig motspänstiga, spjernande stenblock, än bildande öar, an resande sig enstaka, likt ofantliga negerhufvuden, ur vattnet.

Strömfårorna trängas till sammans, klyfvas och stängas på alla sidor af den gamla, visserligen öfver-vunna

fördämningen, men hvilken likväl ännu står färdig till motstånd och strid. Höjderna rundt omkring, som här verkligen stiga till berg, äro af samma svarta färg och hafva samma sönderplockade, sam-mangyttrade, nötta, nästan vulkaniska utseende. De stänga synkretsen på alla sidor. Och framför mig, under mig - ty så låg tycktes mig ön midt emot94

— försvinnande under de tätt omslutande klippornas höjd, omslingrad af Nilen, bland några orörliga palmkronor, reste sig Philes tempel med pelare och pro-pyléer.

Det ryktbara Isistemplet ftr från denna sida nästan helt och hållet gömdt, under det att templet, som kallas "Faraos bädd", reser sig fritt, oskadt, helt, framtvingande ett utrop af förvåning och beundran.

Men båten, som sätter oss öfver, rör redan vid andra stranden under ön Philes nordliga hörn. Nej, båtmän, det är ej der, I bören lägga till, högre upp! Spännen ännu några tag edra muskelstarka armar! Uppför strömmen till södra hörnet under den antika, ståtliga kajmuren, som ännu, liksom i ptolemeernas dagar, värnande reser sig mot Nilens öfversvämningar! — Och der är den antika trappan, som leder dit upp, på hvars steg sä mången högtidlig Isis' prest-inna trädt med hieroglyfbroderad sandal på foten, liksom mången grekisk resande och mången låg son från Kusch.

Trappstegen äro alla qvar med sina slitna, sön-driga hällar. På det öfversta hade jag hela ruinfältet framför mig, alla Philes helgedomar med pelarrader och förgårdar, pyloner och propyléer, med sina i solen skimrande ytor, hjerta färger och fina reliefer.

Två kolonnader leda fram till Isistemplets allt beherskande pylon; den till venster räknar 32 pelare, den till höger endast 16. Der mötes ögat af en förvånande mångfald af oregelbundenhet i kapitälerna, som än täckas af långa, smidiga palmlöf, behagfullt utböjda, så att de forma en hög krona, än af Nilens95

båda heliga växter, lotusblommor och papyrusvippor, än prydda af tunga vindrufsklasar, ån formade af en blandning af olika blad och frukter, än doriskt enkla, än korintiskt granna, verkliga mönster för barockstilen. De flesta fängsla ögat genom sina fulländade minutiösa detaljer; andra, ofullbordade, äro endast i sina gröfsta drag tillyxade.

Vi följa den venstra portiken, under de 32 pelarne, långs med väggen, som på lika afstånd öppnar vida, luftiga fönster, genom hvilka jag blickar ut öfver vattnet, som sqvalpar i ctøupet under den derur lodrätt uppspringande muren.

I skuggan af takets ofantliga, gamprydda stenhällar stå alla den egyptiska, hemlighetsfulla olympens gudar och gudinnor. Här håller Isis leende lifvets nyckel i sin hand, under det att månens skifva mellan kohornen pryder henneB hjessa; der helsar oss käck och stridslysten ynglingen Horus med hök-hufvudet; här står Nephthys med lotusspiran i handen och den slokvingade gamen som hårklädsel sida vid sida om den ibishöfdade Thoth, som, städse beskäftig, stel och korrekt, lik en tjenstgörande notarie på uppbördsstämma, oupphörligt håller pennan i hand och gör anteckningar; der står Osiris i sin mumieskrud, med alla magtens emblemer och den höga kronan på sitt hufvud; här jamar den katthöfdade Pasht sina kätjefulla sonetter, under det att kärleksgudinnan Athor och grafvarnas vaktare, den dystre Anubis med sitt schakalhufvud, stå bakom den mäg-tige, majestätiske Amen-Ra.

Men våra blickar irra förbi dem mot de höga, solbadande, pyramidformiga tornen, som tungt resa96

sig på hvardera sidan om den högtidliga ingångsporten, hvaröfver solskifvan med de vidt utspärrade vingarne håller vakt.

Ofantliga reliefer betäcka dessa första propyléers sidor. Det är på samma gång en relief och en in-taglio; figurerna resa sig i relief inuti intaglions fördjupningar; och det behöfs blott en hårfin linie för att Egyptens klara luft och städse strålande sol skall låta den tydlig framträda för ögat.

Solen har kastat en tusenårig guldgul hy öfver de flata lutande stensidorna, der den minsta, hiero-glyf, det obetydligaste inhuggna bi, prick och streck framstå, som om de mejslats i går.

Midt ibland hieroglyflska inskrifter, faraoniska kartuscher, smärre figurer af gudar och gudinnor och af till dem framburna offerföremål, ett virrvarr, som dock har sin regelbundenhet, resa sig på hvardera sidan om ingången några ofantliga figurer i relief-intaglio. De hafva barbariskt förstörda, sönderhuggna ansigten, offer för den mohamedanska religiositeten, som tager anstöt af dylika bilder och derför systematiskt förstört dem, hvar helst de påträffats, ty, som vi veta, hysa mohamedanerna den största afsky för afbildandet, vare sig genom penseln eller mejseln, af lefvande varelser och anse afbildningarna för afgudiska. *

På hvardera sidan om ingången till sitt tempel står gudinnan Isis sjelf med sin gemål Osiris på den

* De enda två undantagen (rån regeln finna vi i Alhambra i den märkvärdiga takmålningen i rättvisans sal och i lejonbrunnen i el Patio de los leonet. Också stodo de spanska mohrerna i civilisation långt framom sina trosfljrvandter.ena sidan och sonen, den hämnande Horus, på den andra. Till venster svänger Ptolomeus Philometor sin stridsyxa öfver ett tjogtal mindre knäböjande varelser, som han med venstra handen gripit i håret De föreställa de af honom besegrade och under-kufvade folken.

Det är ett slags njutning att stå framför hvad man länge önskat se, och veta, att nästa minut, nästa steg skola bringa oss ansigte mot ansigte — och likväl fördröja minuten och steget. Der innanför den höga porten framskymtade templets inre — och jag dröjde tvekande på tröskeln, böjde mig ned för att se på afbildningarna af Nilen med ax och vattenkärl och afskref Desaix' franska inskrift i portgången, lydande: "På republikens sjette år, den 23 Messidor, framträngde från Alexandria en fransk armé under Bonapartes befäl; hären ankom tjugu dagar efter mameluckernas nederlag vid pyramiderna. Desaix,

som förde befälet öfver första divisionen, förföljde dem ända till på andra sidan katarakterna, dit han anlände den 13 Ventöse år 7." *

En redan till hälften utplånad inskrift, knappt ett århundrade gammal, der inskrifter från två årtusenden tillbaka tyckas ristade i går! Napoleon Bonaparte,

* L'au 6 de]& République, le 28 Messidor, une armée fran-9&ise commandée par Bonaparte est doacendne d'Alexandrie, 1'armée ajant mig ringt jours après lei mamelouks enfotts aux pyramides. Desaix commandant la première dirliion lea a poursuiris au delà des cataractes oii il est armé le 18 Ventöse de)'an 7. — Lea généraux de brigade Daoust, Triant et Belliard. Doubellot chef de 1'état major. Latournarie Comm:d Fartillerie, Eppiler chef de la 2:me Légère. — Le 18 Ventöse an 7 de la républlque (le 8 Mars an de J. C. 1799).

nittonde seklets hjeltesfinx, bar sitt namn blandadt med sagoålderns gudars och Egyptens faraoners, och Frankrike ett fjerran råmårke för sin krigsåra, en spillra, kastad af den väldiga, plötsligt framstörtande vågen på Nubiens sand, sedan den stolta böljan åter dragit sig tillbaka, snart ett nytt vittnesbörd om huru Frankrikes planer öfverkorsas af England, som, sansadt och beräknande, drager nytta af det förras arbete, penningar och blod.

Men den stora gården var framför mig med sina ofantliga pelare, på hvilka spår af färger här och der voro synliga, med sitt lilla tempel till venster, helgadt Horus, och en portik till höger med en hel rad af smärre rum, rikt prydda med reliefer och inskrifter. Framför mig reste sig för andra gången jettehöga propyléer med kolossala figurer på båda sidor om ingången, som leder till sjelfva helgedomen.

Jag dröjde denna gång ej längre tvekande på tröskeln, utan skyndade in i den högtidliga försalen, der tio skyhöga pelare, stolt krönas af sina granna kapitaler, som ännu bibehålla bjerta färger af blått, grönt och rödt, der takets jettehallar bland astronomiska tecken bära sina blå gamar med utspärrade vingar, der väggarna vimla af hieroglyfer, der ugglor, bin, hökar, schakaler och krokodiler röra sig bland gudar och konungar. Der innanför befinna sig tre gemak, af hvilka det innersta är sjelfva helgedomen, der Isis' stod förvarades.

Öfver den höga, imposanta porten mötte påfven Gregorius XVI:s namn i stora, svarta bokstäfver mitt förvånade öga. Det är en inskrift, som stolt förkunnar, "att den romerska expeditionen af 1841 hit99

framträngt den 21 december, från Tiberns stränder till Syenes klippor vid Nilen".

Innan jag hvilade mig i pelarnes skugga, skyndade jag med otålighet uppför den antika trappan, som leder upp till templets högsta tinnar. Jag njöt derifrån af en härlig utsigt öfver hela den lilla ön Phile med sina ruiner, Nilen med sina svarta sten-bräddar, sina moras och öar. Till venster ön Biggeh, med ruiner af Athors tempel; i norr höga, svarta bergklintar i fantastiska former, hvaraf en springer upp lik den antika egyptiska dubbelkronan och sedan årtusenden bär en kunglig kartusch eller namnteckning i sin granit; i öster ett svart, dystert, sönder-smuladt berg, stängande utsigten.

Öns hela längd är 400 engelska yards, bredden 140 yardB. Isistemplet böljades under Ptolemeus Philadelphus och Orsinoë (286 före Kristi födelse) samt fortsattes under hans efterträdare och under de romerske kejsarne, hvaribland Augustus och Tiberius m. fl. riktat det med reliefer och inskrifter.

Vid nedstigandet från pylonens tak hejdade jag mig framför ett mindre rum, som tyckes särskildt hafva varit helgadt åt Osiris, ty hela osirismyten är der i reliefer framstäld: gudens död, inhöljande i mumiekläder och slutliga uppståndelse.

(Jenom ett grekiskt ex voto i detta rum erfara vi, att Isis' och Osiris' dyrkan fortlefde i Phile ända till år 453 efter Kristi födelse, således 70 år efter Theodosius' ödesdigra edikt.

Jag genomvandrade åter och åter igen de präktiga pelargårdarne, de mörka rummen, från golf till tak täckta af inskrifter och figurer, de stora, tysta100

gårdarne, höljda af sand och spillror, Ömsom i den svala skuggan, ömsom i brännande, bländande solljus; ibland mönstrande en kunglig Ptolemeus med händerna fulla af offergåfvor, sträckta niot Isis eller Horus, ibland hejdande mig framför ett och annat kors, som inhuggits i Isis' helgedom på den tiden, då den var en kristen kyrka, helgad åt den helige Stefanus.

Egyptologen blickar ned på dessa, för honom moderna tempel på Phile, som knappt räkna tvåtusen år, och vänder sitt, af dem för ett ögonblick fångade öga åter till Tebe, Abydos och Memphis, der för honom hvaije spår af XIX, XVIII, XII, VI och IV dynastierna har oändligt mycket större intresse än dessa en främmande konungaslägts efter-apningar. Hans vana öga lider af att se hieroglyf-skriftens underhaltighet, den mångordiga tankens mattighet och figurernas konventionella stelhet. Men för den vanlige turisten eger Phile hela sin förtrollande tjusningskraft. Allt är enslighet och tystnad, icke en menniskoboning på den heliga ön; några mörka nubier, lättfotade och rädda som antiloper, gömma sig bakom ruinerna eller komma framsmygande, då jag sitter orörlig, och hviska med ett varmt blickande, leende öga det för dem så trolska ordet: bachschich. Några foglar qvittra och hoppa på kapitälernas sten-löf, och Nilen flyter på alla sidor med sin lullande vaggsång, sin vind, som än leker med sanden der borta öfver de svarta granitblocken, halft begrafvande dem i den, ibland kastande den lik en fladdrande plym högt upp i den blå luften, än smygande förbi mig full af ljuf blomsterdoft — och jag undrar hvar han101

stulit den ifrån i öknen --, än somnande till ro under portikerna, der ej ett strå eller ett stoft rör sig i solbadet.

I denna verld af enslighet och tystnad, der minnen och drömmar så lätt gro och uppspira, resa sig de höga tempelpyloner och pelargårdar, som jag här endast omnämnande gått förbi. Om det är två tusen eller fem tusen år sedan deras första hörnsten lades, och om af Ramses eller af Ptolemeus Philadelphus, af "nilorinen", den fagra drottning Nitokris, eller af en Arsinoë eller Kleopatra med grekisk profil kommer honom ej vid. Här hvilar han i Isistemplet, här är Phile, Syenes klippor, Nilen, och der borta Nubiens horisont. Han har återfunnit fantasiens tafla eller lappar den rifna duken till sammans, der han, stödd mot armbågen, sträcker ut sig under den bevingade solskifvan, räknande timmarne, de lyckliga flyktande

timmar, som han ännu får stanna qvar.

• •

«

Men det led slutligen till uppbrott. Vi hade ätit frukost i det vackra, väl bibehållna, men mindre och ännu yngre

templet, som kallas Faraos bädd, och njutit af en lång, behaglig siesta bland ruinerna. Solen började skrida utför sin middagshöjd, och Has-san manade till återfärd.

Vi stego i en båt, som af några nakna nubier roddes utför floden förbi byn Mahattah och bort mot början af Nilens vattenfall. Detta fall är nu endast en massa hvirflar, grund och strömningar. När Nilen går hög, försvinna äfven dessa, så att man då aå väl uppför som nedför den så kallade företa ka-102

tarakten med sin dahabiah utan ringaste svårighet seglar på en bred och nästan jemn strömfåra. När Nilen är låg, såsom denna tid på året, möter visserligen uppfarten större svårigheter, men göres medelst dragning med rep och verkställes dagligen.

Byn Mahattah eger förmånsrätten att lemna lots för passagen och resan upp till den andra katarakten. Dess scheik eller höfding kom roende upp till oss och föreslog att föra oss uppför katarakten samt ville på inga vilkor låta sig nöja med vårt svar, att vi ej ämnade utsträcka resan längre.

Vi voro nu vid det första fallet. Den sönder-grenade Nilen forsar i hvirflar en sträcka af ungefär hundra famnar, men hvarje liten svensk å i starkt vårflöde gör större buller af sig än Afrikas jetteflod.

Knappt hade vi stigit i land på strandbanken för att derifrån betrakta naturundret, förr än vi fingo se ett tjog svarta nubier på trästockar komma simmande tvärs öfver floden. De sitta på denna sin farkost alldeles som indianen i sin kanot och skjuta med förvånande hastighet och i rak linie genom vågskummet och strömmens hvirflar. Några lägga sig på magen på sjelfva stocken och simma med den framåt.

De voro snart alle sammans i land och kommo springande, hvar och en med sin farkost på axeln, med perlande vatten på den oljiga svarta huden, under det att de bundo sina turbaner omkring veka lifvet.

De omringade oss under lifliga åtbörder och erbjödo sig, öfverröstande hvar andra, att för några kopparslantar kasta sig i strömmen och simma ned-103

för fallet genom hvirflarne. På ett jakande tecken från oss rusade de i en svärm ned för klipporna. De smärta, svarta kropparne störtade i lustiga, muntra hopp utför de branta klippstyckena och ned i vågskummet. Och blixtsnabbt bar det sedan i väg utför fallet. Likt flytande korkar rörde deras svarta kroppar sig framåt. Deras glada röster och skratt lugnade vår oro för deras säkerhet. Inom två minuter hade de tillryggalagt de hundra famnarne, voro i land och kommo springande utan flämtning för att fordra sin utlofvade bachschich.

Det var ett nöje att slunga några göpnar af egyptiska kopparslantar ibland dem. Viga och smidiga rusade de alle sammans för att fånga dem i luften. Man kunde tro sig se djinn eller ökenverl-dens. onda andar flyga i dans, när man såg dem under tjut och skratt hvirfla om hvar andra, hoppa, tumla och slåss. Svarta, varma, vänliga ögon, blixtrande benhvita tänder, krusiga, ulliga skallar, kroppar, lika bronserna från Herculanum, med ben utan vådor yrde omkring oss.

En sista hand full mynt, som med all kraft slungades långt upp på strand, försatte dem i flygande kapplöpning, och vi stötte från land.

Från byn Mahattah, dit vi vände om, anträdde vi återfärden till Assuan på kameler. Det var för Snobbings och min vän H. deras första erfarenhet i den vägen, under det att jag sjelf på mina resor i Orienten för länge sedan gjort bekantskap med den puckelryggige gångaren och hans vaggande rörelser.

Då man bestiger en kamel, intager djuret en liggande ställning. Detta var mr Snobbing ögon-104

skenligen i okunnighet om och ref i villrådighet sin haka, undrande hur hans korta ben skulle kunna äntra uppför kamelens sidor. Men han hade knappt sett mig i sadeln på mitt lugnt liggande djur, förr än lämpligheten slog honom med blixtens hastighet. Kameldrifvarne bundo honom och damerna fast vid sadeln, djuren reste sig långsamt med det vanliga knorrande bräkandet, som låter som om de gurglade sig i halsen, och klefvo gravitetiskt framåt på sina höga ben. Det svindlade för mr Snobbings ögon; han hisnade skenbarligen på kamelpuckeln och började ropa: "Bless my art! (heart) Assan! Assan!" (Hassan.) Men Hassan satt redan med

korslagda ben på sin dromedar och skumpade framåt. Damernas parasoller vaggade, och så redo vi i väg, följande nil-stranden förbi de svarta bergklintarne under luftiga palmer, från vår höjd blickande ned på blommande lupinfält och byames lerkojor, der nakna barn med ulliga hufvuden och runda magar sprungo efter oss och under sjelfva kamelernas ben ropade sitt bedöfvande bachschich, som de utmed vägen på dörr-trösklarne sittande mödrarna i ett lågmältare eko upprepade, under det att de lyfte på hufvudets skynken och läto oss se ansigtet» alla barbariska prydnader af stora ringar i öron och näsa.

Innan qvällen spridt sina färger öfver flod och berg, voro vi alla välbehållna åter om bord på Lotus.XII.

Mot norr.

ag besökte i går morse den katolske missionären, fader Leo, som här i en gård under några skuggande sykomorer improviserat sin lilla kyrka. Han har under flere år varit missionär i Khar-tum och var fortfarande anstäld der, då Mahdin intog platsen, men lyckades med några af sina kamrater undkomma och fly. Han hade känt general Gordon och sett honom de sista dagarne af hans lif.

Flere af de andra missionärerna och fyra barm-hertighetssystrar qvarhöllos ännu i Khartum. Ehuru ingen af dem dödats, hafva de dock fått lida all möjlig misshandel och nöd.

Sedan barmhertighetssystrarna fått en grundlig bastonad, stäldes de under två dagar i den glödande solen och förblefvo derunder utan mat och dryck; på den tredje förkunnade man dem, att de genast måste gifta sig och dertill välja en mohamedan. Det frieriet kom naturligtvis ej mycken glädje å stad, ty utom det, att systrarna sågo sig tvungna att bryta sitt kyskhetslöfte, så Ökades för dem det vidriga deri106

genom friarnes beskaffenhet. De voro mohamedaner, ännu täckta af sina offers blod, vilda, utsväfvande sällar, som redan gnuggade händerna vid tanken på att föra en ny hustru till sitt harem.

Men hjelpen kom den gången från ett oväntadt håll; några af de grekiska presterne hade medlidande med systrarnas förtviflan och utgåfvo sig för deras äkta män. Som Mahdin och hans följeslagare respekterade äktenskapets band, läto de genast systrarna gå hvar och en till sin föregifne make, och allt sedan hafva dessa, spelande rollerna af man och hustru, måst fortsätta bedrägeriet inför mohamedanerna.

"Det kan dock vara fara å färde", slutade fader Leo sin berättelse, "att de grekiska presterne, på hvilka man aldrig kan lita, en vacker dag vilja förbyta spelet till verklighet och göra bruk af den äkta mannens rättigheter, i hvilket fall systrarna äro ohjelpligt öfverlemnade åt deras godtycke."

Fader Leo hade emellertid godt hopp om att snart få återse dem, ty han hade nyss till Khartum sändt säkra beduiner, som lofvat befria fångarna och föra dem till Assuan, hvarför de af honom mottagit penningar. Dessa befrielseförsök hafva redan flere gånger misslyckats, men detta sista tycktes vara bättre planlagdt.

Fader Leo hade äfven under sin missionsverksamhet stött på våra svenska missionärer i Massaua och hade mycket godt att förtälja om dem, deras lif, försakelser och varma menniskokärlek.

Jag gjorde derefter ett sista ströftåg genom As-suans bazarer, tog en spatsertur omkring Elefantineön och beság dess antika nilmätare, under det att jag i107

tanken återkallade öns förgångna storhet, ty den har lika väl som Memphis och Tebe haft sin stora sida i Egyptens historia och var redan före den tempelrika staden "med de hundra portarne" nildalens hufvudstad.

Den femte dynastien hitflyttade rikets center från Memphis, der de mägtiga slägterna började täfla med sjelfva faraonerna och till och med trånga monarken i skuggan.

Stackars öfvergifna Geziret-ez-Zaher — "blommomas ö" * — några hvita lupiner strö sina blomklasar i grönskan och palmkronorna röra sina långa, susande blad öfver grushögar och skärfvor af forna palats och glans och ära!

På andra sidan om den nilarm, som i vester omsluter ön, reser sig ett berg, som ända till toppen betäckts af gul sand. Det är der, som general Gren-feil gjort sin upptäckt af i högsta grad markvärdiga grafgrottor.

Yi klättrade på eftermiddagen dit upp, följande en i sjelfva bergväggen huggen trappa, hvars steg dock till en fots höjd täckts af yrande, finkornig sand, i hvilken våra fötter nedsjönko. Hela berget är urhålkadt med grafgångar, som i salar och korridorer grena ut sig åt alla sidor. Jag besökte flere från olika årtusenden och hade turen att der göra bekantskap med den engelske egyptologen, doktor Burge, som för närvarande för british museum der tager aftryck af väggarnas inskrifter.

Först besåg jag en af de äldsta grafgrottorna; den var från den sjette dynastien.

* Elefantineün kallas Sfren med detta namn.108

Det var en stor sal med i sjelfva klippmassan uthuggna pelare med fullkomligt regelbundna doriska kapitaler. Derefter kom jag till Sarenpus märkvärdiga graf.

Från en lång, sluttande, af sand betäckt gång kommo vi genom en improviserad träport in i en korridor, som var prydd med statyer af Sarenpu i mumieskrud. Han förekom äfven i en mängd målningar, hvilkas färger voro så friska och hjerta, som om penseln nyss lemnat sitt verk, och det ar dock mer än fyra tusen år sedan de målades. Längst bort i slutet af korridoren öppnade sig ett slags stor nisch med Sarenpus porträtt och alla hans många och höga titlar samt hans föräldrars, makas, baras och anhörigas namn.

Sarenpu, så berätta hieroglyferna, lefde under den mägtiga tolfte dynastiens dagar, då den store Osirtasen I var farao och genom ärofulla segrar och stora företag åter hade upplifvat den egyptiska nationalkänslan. Sarenpu var på samma gång konungens rådgifvare och härförare, hans namn betyder: "arfvingen af många tidsåldrar".

Oaktadt de engelska soldaterna för endast ett år sedan befriade grafgången från sand, och en dörr nu tillsluter ingången, hade öknens element dock förstått sig på att smyga sig in och betäckte redan till flere tums höjd stengolfvet.

Qvällen förut hade våra engelska reskamrater bjudit några unga engelska officerare att intaga middag med oss om bord på Lotus. Hassan hade gjort sitt bästa, och Lotus såg mer än vanligt inbjudande ut med sitt illuminerade däck, som med mattor och109

divaner bildade en sval salong, omsluten af från vind och dam skyddande tälttak. Middagen var oklanderlig, och herrar officerare gjorde heder deråt.

Att se röda uniformer kring bordet satte deras engelske Amfltryon i det briljantaste humör, ja, till den grad, att han i två långa whistrobbertar utan grimas bar qvällens otur.

Bland gästerna var äfven regementets unge fältskär, doktor Spence, som i sin tur bad oss vara välkomna på té i sitt cottage. Vi rodde derför från Sarenpus graf öfver till Assuan, der doktorn stod och tog emot oss vid landningsplatsen.

Det är en liten träkoja, som står på sandbanken, omgifven af en palmdunge och innehållande två rum, som doktor S. bebor. Det yttre rummet, som är hans arbetsrum, var ordnadt med verklig talang; det var ett rigtigt litet ungkarlsparadis i sitt slag. Här hängde två präktiga engelska sadlar med sina stålblanka stigbyglar, der låg en samling af längre och kortare ridspön och piskor. Här funnos böcker — nyutkomna, nyss uppskurna, för knappt fjorton dagar sedan synliga i Londons och Paris' boklådsfönster, — der tidningar, hvilkas korsband ännu ej hunnit slitas, här skjutgevär och vapen, der antilophom och andra jagttroféer, här och hvar en broderad matta eller dyna, något fint fruntimmerearbete, inneslutande hela sin dolda verld af ömhet och minnen och spridande en tjusande violdoft i ungkarlshemmet i öknen. Var det en blåögd flicka der hemma i Devonshire, som arbetat derpå? Kanske var det hennes, den vackra fotografien, der på doktorns skrifbord?110

Vi hvilade oss en angenäm timme i doktorns hem, drucko vin och té med småbröd och under-höllos af att betrakta vattnandet af en sqvadrons hästar, som försiggick nere vid floden. Ryttarne voro alla stora, kraftiga negrer, som redo barbaka, under det att de höllo en annan häst i grimskaftet, hvarvid karlarne till damernas förskräckelse allt som oftast ramlade af och gjorde halsbrytande kullerbyttor.

Vid vår återkomst till Lotus funno vi alla anordningarna för vår återfärd gjorda. Den högsta masten hade under öfverväldigande jubel af manskapet nedtagits. De mindes nog alla huru den kostat Schabann lifvet och hade säkert mer än en gång, då de klamrat sig fast dervid i stormen, högt der uppe i luften, intagande seglet, sändt mången tyst, darrande helsning till maka och barn i hemmet. Nu var emellertid deras fiende besegrad, slagen till marken och i hela sin förfärliga längd af 138 fot upphängd långs däcket.

Storseglet var hoprulladt, och Murci grinade för-nöjdt åt mig, då han snodde i hop den nyss så stolt svällande duken. Klockan år nu 3 på eftermiddagen; alla våra män äro på sina poster, förens däck är borttaget och fem par Yäldiga åror äro färdiga att röra sig. En man står vid hvarje åra. Nu gifva vi tecknet, och de tjugu starka armarnes muskler spännas, tio årblad röra vattnet, och Lotus, af-tacklad, med endast sina flaggor och vimplar dansande för vinden, styr under skallande sång och jubel från våra roddare midt ut i strömmen, som, när vi hunnit ut deri, lugnt tager hand om oss. Roddarne hvila på årorna och skrika sitt glada, mångröstade,111

utdragna: "Ah!" Så glida vi långsamt ned med strömmen, och endast då och då plaska årorna för att hålla skrofvet i styr, då det ibland vill dansa omkring. Snart skönja vi knappt längre Assuans palmer och granitblock, och när solen går ned, har redan Nubiens horisont försvunnit.xni.

Kom Ombos och Silsilis.

u hafva vi under två dagar flutit fram utför Nilen. Det är ännu enformigare, än då vi gingo uppför floden. Då spejade vi och väntade på den uppspringande vinden, då svälde vårt stora, hvita segel eller föll slappt ned, då flögo vi ibland med pilens hastighet fram och kände vattnet forsa emot oss eller vandrade utmed bönfälten och vattenhjulen på stranden.

Nu är allt tyst och lugnt med ett och annat årtag; vinden är emot oss, hvarför vi helt långsamt färdas fram. Morgnarne hafva varit svala med vindstilla, så att Lotus då fort flyter nedåt och de i rosenrödt skimrande bergen tyckas röra på sig.

Nilstränderna äro städse lifliga, och det är ej heller att undra på, då hela Egypten är der inom en bredd af en svensk halfmil. Bufflar, kor, kameler, åsnor och får drifvas fram i större och mindre hjordar. Män komma ridande på åsnor, som äro så små, att ryttarnes hälar snudda vid marken. Qvinnor med den stora vattenkrukan på axeln stiga i solned-113

gången utför stranden; med ena armen upplyft för att qvarhålla bördan stå de i sin mörka, tätt omslutande drägt lika bildstoder för ett ögonblick orörliga, återspeglade i det lugna, soldränkta vattnet. Några män knäböja i bön, vända mot Mekka, resa sig upp med utsträckta händer eller böja sig framstupa med pannan mot marken. Båtar med ofantliga segel,, som korsa hvar andra lika två spetsiga vingar af någon stor, hvit sagofogel, komma med förlig vind einot oss. Vi hafva mött Victoria, Ramses och Phile, som vi på uppresan hade lemnat bakom oss.

Då vi för en minut äro midt för hvar andra, uppbjuda kaptener och dragomaner sina lungors hela kraft för att från dahabiah till dahabiah meddela sig med hvar andra. Allt är sig likt.

Jag känner igen den och den byn, som jag på uppresan fäste mig vid. det och det enstaka stående trädet, som jag satt och läste under, medan våra mån drogo Lotus uppföre. Röken sväfvar blå och lätt från byarne, som gömmas af palmskogen; hundarne skälla från by till by, och dufvorna flyga lekande i luften i oräkneliga svärmar från det ena gröna sädesfältet till det andra. Vattenhjulen sända sin entoniga sång lik orgeltoner ut på floden, sedan alla andra ljud i qvällens stillhet tystnat.

I går morse voro vi framför Kom Ombos. Nilen utvidgar sig der till en imponerande bredd, som Ombos' ruinberg med sitt massiva tempel beherskar.

Der stod en gång ett af Egyptens största och ståtligaste tempel, helgadt Sebek eller Savak, en märkvärdig gudomlighet med ett stort, grönt kroko-dilhufvud.114

Trots Champollions stora upptäckt af hierogly-fernas betydelse och alla de förvånande framsteg, egyptologien sedan under sådana fanbärare som Lep-sius, Mariette, Brugsch, Maspero m. fl. gjort, så äro de egyptiska

gudarne, deras individuela personligheter och förhållanden till hvar andra så hopblandade, så ingående den ene i den andre, att de ännu i dag bilda en oredig härfva, sora det är svårt att finna rätta tråden till.

Sebek är således af några ansedd som mörkrets gud, af andra lika med den ljusspridande Horas; båda anses som Osiris' hämnare. Huru dermed än må vara, så var här i Kom Ombos hans förnämsta helgedom, och hans titel var: "Herre af Ombos och Silsilis".

I denna trakt af Nilen mellan de två ofvannämda platserna, hvaraf den krokodilhöfdade Sebek har sin titel, florerade' också i stor mängd krokodilerna, och det händer än i dag, att man der får se den stora ödlan, som krälat sig upp på sandbankarne och der gassar sig i solskenet. De blifva dock allt mer och mer sällsynta, och ångbåtarne, som allt talrikare börja fåra Nilen, lära vara anledningen dertill, emedan de med sitt buller skrämma dem högre och högre uppåt. Ännu i Mohamed Alis tid, således för omkring fyrtio år sedan, kunde man ända ned vid Kairo och söder derom träffa på både flodhästar och krokodiler; nu deremot måste de jagas ofvanför Assuan och Phile.

Man berättar, huru för några år sedan hvarje engelsman, som kom uppför floden, ansåg sin nil-tripp förfelad, om han ej lyckades deltaga i en kro-115

kodiljagt. Då slutligen villebrådet började tryta, funno de förslagna araberna på en list, ty krokodiljagten var för dem synnerligen inkomstbringande, såsom i allmänhet alla den resande europÉns nöjen och förströelser, vare sig det gäller krokodiler eller dansande gavåzee-flickor.

De stoppade upp ett krokodilskinn, som sedan under många år fick göra tjenst på jagten. Engelsman efter engelsman, som vid ankomsten till Egypten böljade göra förfrågningar efter en krokodiljagt, inbjöds efter ett på förhand Jiögt stipuleradt pris att deltaga deruti och ödde sitt bly på den uppstoppade krokodilen, hvilken araberna i en naturlig ställning lagt på en sandbank. Knappt hade emellertid skottet aflossats, förr än på stranden gömda araber medelst ett rep neddrogo krokodilen i vattnet. Man letade derpå förgäfves under timmar efter djuret; arabschei-ken förklarade lugnt, att John Bull med ett mästerligt skott sårat krokodilen, som troligen gömt sig på bottnen för att få dö i ro. Kunde ej Albions son stolt medtaga skinnet som trofé, så kunde han åtminstone lugnt efteråt i sin klubb svära på, att han sårat en af Nilens krokodiler. Djuret var af de gamle egyptierna lika hatadt och afskydt, som det ännu i dag är af nildalens inbyggare.

Reseböcker och beskrifningar omnämna två, ett större och ett mindre, tempel vid Kom Ombos, hvaraf det mindre nu helt och hållet försvunnit, under det att det större brottas en förtviflans kamp för sin tillvaro. Egyptens båda stridande element, Nilen och öknen, räcka här hvar andra handen för tillintetgö-relsen af Sebeks helgedom. Ökensanden, som i ett116

gult glittrande haf på alla sidor omgifver templet och dess med en mur omslutna kulle, har begraft de ofantliga salarne, de högtidliga gångarne och de väldiga pelarne. En tredjedel af pelarlängden reser sig ännu likt en sjunkande, som sträcker upp armarne och ropar på hjelp. Väldiga friser, takresning, stenblock och tre rikt skulpterade salar af oerhörda proportioner bakom två ofantliga portar med bevingade solskifvor är hvad man ännu ser ofvan sanden.

Jag gick fram, undersökande relieferna, i en gång, hvars sandgolf är fyrtio fot öfver den ursprungliga marken. Hvad af sten och bildhuggeri, af färger och hieroglyflskt vetande, som ligger gömdt under ökensanden, känner ingen, ty ruinerna hafva aldrig undersökts, men man vet dock och kan af de väldiga lemningarna ofvan jord sluta sig till, att Sebeks tempel i Ombos i storhet och prakt täflat med Hathors i Denderah och Horus' i Edfu.

Skola vetenskapen och forskningen hinna utsträcka handen för att lyfta slöjorna och gripa en kanske ojemförligt dyrbar skatt derunder, innan murar och pelare spolats bort och försvunnit? Det är föga troligt, ty Nilen har här med sin regelbundet årligen återkommande energi satt sig till förstörelseverket. Floden har brutit fram och dragit en ny strömfåra under Kom Ombos tempelhöjd, och hvaije år tager dess öfversvämning en munsbit af den med sand täckta helgedomen. Hvad som förstörts och spolats bort i atomer mot Nilens delta vet ingen; tyst men säkert fortgår förstörelseverket under sanden. Der nyss en skulpterad pelare stack123

upp, eller en med liieroglyfiak skrift betäckt mur brottades mot sanden, der finner morgondagens besökare ej längre ett spår deraf; de hafva underminerats, osedda rasat och försvunnit med sin sand och sina hemligheter.

Jag dröjde en stund der uppe, undrande när sista spåret af det större templet liksom redan nästan allt af det mindre skall hafva förintats.

I bakgrunden af de innanför den rika portiken parallelt löpande salarne sitta osirismytens två hämnande gudar, Sebek med sitt hemska krokodilhufvud till höger och Horus med sitt hökhufvud till venster; de bära båda två Egyptens dubbelkrona och sträcka lifvets nyckel mot den framför dem stående offrande faraonen.

» • «

Femton mil längre ned för floden böljar Gebel Silsileh höja sina sandtoppar på båda sidor derom. Der befinna sig de stora stenbrotten, som lemnat byggnadsmaterialet till så många af mellersta Egyptens tempel och palats.

Stränderna tränga sig här till sammans, och bergväggarna sjunka i brant sluttning ned i vattnet; de hafva här en gång i flydda årtusendens natt, långt innan ännu en farao, ja, långt innan äfven ett Egypten fans, mötts och sträckt sig tvärs öfver der floden nu simmar. Nubiens och Egyptens skap-lynnen hafva genom bergväggens besegrande af floden förändrats, men minnet derom fortlefver utan tvifvel i den arabiska sagan om huru en konung, en ond och hård sådan, här en gång, för att hindra de118

seglande att komma fram, spant en kedja tvärs öfver floden, och man visar än i dag en sandstenspelare, vid hvilken den ena änden af kedjan skulle hafva varit fäst. Vi lade i morse till vid den vestra stranden och läto ro oss öfver till den östra, der en hel rad af ofantliga stenbrott följa på hvar andra.

Man försvinner i de stora öppna fälten mellan de höga, lodräta sandstensväggarna och i de långa, skuggiga, dödskalla hålvägarne i berget. Detta är ett tillägg, icke mindre vigtigt än sjelfva byggnadskapitlet, för att gifva oss en föreställning om de gamla egyptiernas storhet som byggmästare och deras fabelaktiga magt att handtera ofantliga tyngder.

På den vestra sidan sträcker sig en hel rad grafgrottor från den adertonde dynastiens tid, med fint utförda reliefer, der spår af färger ännu förekomma, och som inom arkeologien ega ett stort anseende, men hvilka, nedrökta och betäckta med moderna inskrifter af vägfarande, som lemnat sina namn på Isis' panna och på faraos näsa, äro så förstörda och "utplånade, att de för den vanlige turisten endast blifva föremål för missräkning.XIV.

Edfu.

trax efter soluppgången i går, den 9 februari, kommo Edfus höga tempelpropyléer inom synhåll. De resa sig öfver de gröna åkrarne liksom två, jemnt huggna sandstensklippor. Solen lyste öfver dem, och skuggorna föllo utför deras vestra sidor, under det att de östra skeno soliga, nästan ljusspridande.

Klockan var annu ej åtta, då jag med en af Lotus' sjömän — det var den långe Dalahoui — skyndade öfver långa fält af grönt hvete, bomull och tobak mot dessa mina soliga vägvisare, som tycktes allt lägre och lägre, ju närmare jag kom dem in på lifvet. Snart var jag bland det moderna Edfus lerruckel. De slingrande, dammiga bygatorna omgåfvo mig på alla sidor med sina fläckögda, half-blinda barn, sina får och getter med späda lam och Piggt nyfikna killingar, sina plockande höns, i solen sofvande hundar och envist bitande flugor; men af tempelpropyléerna såg jag ej mera någonting.iào

Då jag efter några minuter vid en vändning af vägen åter fick dem i sigte, stodo de midt framför mig, större och präktigare, än förut, med sina jettestora relieffigurer på de soliga sidorna.

Jag stod på det moderna Edfus mark, men framför mig öppnade" sig ett fyrtio fots bråddjup med en trappa, som ledde dit ned, och der nere syntes det gamla Edfus ursprungliga grund, hvarifrån templet och dess propyléer, de senare af 125 fots höjd, resa sig.

För tjugu år sedan syntes af denna Egyptens bäst bibehållna helgedom, af denna tempelkoloss, hvars murar äro 450 fot i omkrets, hvars front är 250 fot, med en pelargård af 160 fots längd och 140 fots bredd, i sin helhet

upptagande en yta af 80,000 qvadratfot, ej mera än sjelfva propyléernas tinnar, som stucko upp bland eländiga lerkojor, hvilka med sina hushåll och djur, sin smuts och ohyra, betäckte solguden Horus' höga boning.

Det var Mariette unnadt att lägga handen till verket. Nittiotvå lerhus nedrefvos, och derefter började ' en hel armé af arbetare att bortföra jord och spillror. Så småningom höjde sig pelare efter pelare, rum efter rum, gudomlighet efter gudomlighet efter så lång natt åter i solljuset.

Innan smutslagret kom, hade dock den moha-medanska fanatiska handen fråssat i förstörandet af tusentals fina ansigten, ty de oräkneliga figurerna, från de kolossalt stora till de hieroglyfiskt små, som i tätt slutna led betäcka hvaije tak och mur, hafva nästan utan undantag fått offra sina hufvuden för den utplånande, stympande hackan eller yxan, så121

att knappt ett enda kunga- eller gudahufvud finnes oskadadt.

Det är Ptolemeus Philopator, som här, på lemningarna af ett äldre förstördt tempel, lagt grundstenen, och hans efterträdare, som för fullbordandet och förskönandet af Edfus tempel, hvar och en i sin tur, följt hans exempel.

Jag dröjde länge der uppe på smutshögen midt för templet, som helt och, som det tycktes, nyss fullbordadt reste sig framför mig. Mellan de höga, massiva tomen på båda sidor om ingången trängde min blick nästan med fruktan genom den femtio fot höga ingången, der solen mellan sina stolt resta ormhufvuden tyckes hotande varna den inträdande. Jag vet ej hvad som i högtidlig, hemlighetsfull magt kan jemföras med denna enkla prydnad öfver de egyptiska tempeldörrarna: den stora, runda soldiscus med sina vidt utspridda — jag skulle vilja säga strålande — gamvingar och den vaksamme üræus med sitt upplyfta hufvud. På andra sidan om denna port upptäckte min blick pelare med tunga, allvarliga kronor, som skymtade i ljus och skuggor.

I Edfus stora tempelport afspärrar ett träplank inträdet och håller inkräktande sand och smuts, barn och stoj på afstånd. En portvakt, som har nyckeln till en i planket befintlig dörr, öppnade för mig, och jag trädde undrande in. En stor, fyrkantig pelargård låg framför mig. Här under de höga pelarne är allt tyst och svalt. Ett steg har förflyttat mig årtusenden tillbaka. Skymtar ingen skrib, ingen tempeltje-nare der borta i den mörka gången? Har ej Horus friska rosor kring sin tron? Bär han ej sina smycken

6122

med de skimrande smaragderna från Sinai? Allt år på sin plats, ingenting fattas mer än presterna och offret. Här dämpas dagern under den rikt skulpterade taktäckningen, der öfvergår den i kolsvart natt, och der bryter ljuset åter fram, och en bländande blå himmel skimrar genom en fyrkantig glugg eller bruten öppning i stentaket. Bundt omkring på pelare, murar och tak trängas inskrifter, och de mystiska skepnaderna af menniskor och djur blicka fram genom förstörelsens mask.

Bakom den stora förgården reser sig en bred portik eller pelarsal med sitt skulpterade tak uppburet af trettiotvå jettepelare; der innanför'en andra sal med aderton pelare och så en tredje med tolf pelare, hvarifrån man inkommer i det allra heligaste, der en stor tron af ett enda stycke grå granit har sin plats i ena hörnet Den var, enligt inskriften, en gåfva från Nectanebo I (378 före Kristi födelse) till Edfus äldre, förstörda tempel.

Templet omgifves i sin helhet af en hög antik mur, som både på sin yttre och inre sida betäckes af inskrifter och figurer; mellan den samma och sjelfva templets ytterväggar löper en smal gång med dörrar, som öppna sig, än till den solbelysta pelar-gårdeu, än till de halft mörka, halft upplysta salarne, än till de nattsvarta, inre gemaken och trapporna, der öfver allt en verld af höga gestalter med kronor ocli spiror sitta i sin tysta orörlighet. Inskrifterna äro mångordiga och innehållsrika, ett verkligt konversationslexikon, förklarande icke blott de heliga processionerna, deras ordnande och utstyrsel, gudadyrkan, heliga bruk och formulär, utan gifvam

äfven en hel geografisk lista på alla Egyptens och Nubiens "nomer" eller län, med dess städer, hamnar, sjöar, kanaler, lokalgudar, alster af åkerbruk, industri och skön konst. De uppräkna de skattskyldiga provinserna och deras höfdingar, de större templen och deras fasta egendom. Der finnas kalendrar med fest- och fastedagar, astronomiska beräkningar, alla gudars och gudinnors stamträd och inbördes förhållanden — icke alltid af den

klaraste beskaffenhet -, listor med presters och prestinnors namn; der äro sångarnes och tempeltjenarnes namn antecknade, heliga hymner bevarade och hela EgyptenB mytologi förklarad. !

Hvarje muc, äfven i den mörkaste trappgång, år en sida i denna bok af sten, och de franska egyp-tologerna finna der städse nya intressanta upplysningar och förklaringar, och ehuru de der studerat, kopierat, förklarat och funnit hvad som innehålles i volymer, så återstår det dock ännu ofantligt mycket, som så småningom kommer att öka vetandets skatt.

Man får der icke blott reda på i hvilken månad Isis framfödde sonen Horus, utan äfven sjelfva dagen och till och med timmen. En lång och utförlig beskrifning gifves öfver gudens heliga båtar, af hvilka templet i Edfu egde två, hvaraf en kallades "den store turkosen", på hvilken Horus i stor ornat, omgifven af sina uppvaktande prester, styrde ut på Nilen för att möta gudinnan Hathor, hans nära anhöriga och förklarade väninna, då hon 'årligen på sin farkost Neb-Mer-t, "Sjöns drottning", med sitt hof kom uppför Nilen för att göra sin frände Horus i Edfu några dagars besök.m

Hela denna resas ceremonier äro i sina minsta detaljer antecknade. Det gudomliga besöket i Edfu firades derpå med en hel rad af högtidligheter och glada tillställningar, ungefär som när konungen af Portugal eller prinsen af Wales helsar på vårt konungahus: illumination, banketter och utfarter.

Genom Ebers' så i högsta grad intressanta böcker hafva vi kanske kastat vår första, förvånade och fängslade blick in i det gamla Egyptens underbara verld. Han visar, hvad dessa gudomligheter symboliserade, hvad de ursprungligen betecknade, men huru de så småningom bland de stora, okunniga massorna blefvo sjelfständiga gudar, under det att presterna böjde sig för den ende, store, helige, onämnbare guden, anden, som besjälar verldsalltet, men som för det sinliga, profana ögat gömde sig bakom dessa symboler af hans magt, storhet och kärlek; — och huru äfven bland dem funnos tviflare, hvilka förkastade fromle-riet för att gripa efter ljuset, som bländade deras ögon och brände deras händer; att der klappade samma menskliga hjertan med samma passioner och svagheter, med samma samveten, samma känslor som våra.

» • «

Innan jag lemnade Edfus tempel, besteg jag propyléernas tak. En antik, väl bibehållen trappa med 230 steg i flere afsatser leder dit upp. Här och der Öppna sig dörrar, som från trappans afsatser leda in till stora, präktiga, från golf till tak med figurer och inskrifter betäckta salar. Hår och der upplyses trappgången af stora, fyrkantiga125

gluggar i muren, genom hvilka man manövrerade de höga flaggstängerna, som prydde propyléernas frontsidor.

Det är en vidsträckt, härlig utsigt, som utbreder sig från tornens tinnar.

Jag satte mig på en af de ofantliga, solbrända stenblocken, der turisters namn ända från Strabos och Plinius' samtida till vår egen tids äro inhuggna.

Under mig hade jag det moderna Edfus lerstu-gor med sina säftak. Jag såg in i hvarje gård, der röken steg upp från mattillagningens eldar, barnen rullade sig bland getter och höns, och bufflar stucko sina breda mulär i vädret, under det att några åldriga kamelhufvuden tittade upp öfver säftaket.

Rundt omkring byn utbreder sig en odlad slätt, som denna tid på året lyser saftgrön. Nilen med sina af yfviga sykomorer och brödfruktträd beskuggade stränder simmar solig och majestätisk mot norr, der Tebes berg draga sina blå, harmoniska linier. En rak väg leder öfver sädesfälten mot norr, och der är nu lif och rörelse. Der pågår en marknad eller torgdag utanför portarne under templets baksida. Hundratals turbaner röra sig om hvar andra, de blå egyptiska skynkena fladdta, nakna negrer och nubier resa sina bläcksvarta kroppar och höga ulliga hufvuden, åsnor, kameler och får säljas eller köpas och blanda sig i det brokiga, larmande vimlet. Plötsligt kommer ett sandmoln gulgrått farande från norr och insveper taflan i töcken.

Som jag satt under min parasoll i solen, hörde jag plötsligt ropet "bachschich", och såg förvånad upp. Jag upptäckte ej strax hvarifrån det halft126

pockande, halft bedjande ljudet kom, men såg slutligen, att en barnskara samlats vid templets fot och, med ögonen fasta på min hvita parasoll, på 125 fots afstånd tillropade mig detta deras helsnings- och afskedsord till den resande europén.XV.

Esneh.

j| ll|R en jag är sedan i går i Esneh, den för sina

• . ä» gavåzee (danserskor) berömda nilstaden.

Redan långt innan dess lerhus och hvit-

* limmade minareter stucko upp, hade jag af Hassan fått en varm beskrifning öfver Esnehs behag och tjusningskraft. Det var en rigtig saga ur tusen och en natt. Hassan grinade under sin turban, såg på sina tofflor och frågade, om jag ville, att han skulle ställa i ordning en »fantasia®, det vill säga musik och dans. På min fråga, som försigtighet och erfarenhet lärt mig att städse på förhand göra här i Orienten, nemligen huru mycket "fantasian" skulle kosta, fick jag till svar, att det berodde på antalet danserskor och på toaletten — den tropiska, inskränkande sig till örringar och möjligtvis äfven, en näsring, betalas af åskådaren högre — fastän det ej kan vara för plaggens slitning.

Tre danserskor skulle i vanlig drägt kosta två pund sterling (86 kronor), men som jag hade märkt, att Yår hederlige Hassan alltid tog hundra och två128

hundra procent hvarje gång, han ville bereda oss ett nöje eller vara kommissionär för vår barmhertighet, så afböjde jag anbudet med tyst förhoppning att sjelf kunna uppgöra balletten med artisterna.

Skymningen faller hastigt på har i öfre Egypten, och vi hade knappt hunnit njuta af de sista skiftningarna öfver Tebes berg i fjerran, förr an lyktorna här och der sände sitt matta, gulröda sken mellan Esnehs ruckel och kåkar.

Åtföljda af vår herkuliske Murci, som med en lång stör och en lykta marscherade framför oss, skredo vi, H. och jag, igenom en hel labyrint af gränder, backar, glopar och platser. På lager af tusenårigt dam, som öfver hela Egypten sprider ett slags mumielukt, smögo vi ljudlöst förbi murar utan fönster, men med några förgallrade gluggar i äfre våningen för de nyfikna hustrurna att titta igenom och hvarifrån då och då en ljusstråle filtrerade sig.

Här och der sofvo några i skynken höljda karlar, utsträckta på sopbackarne utefter väggarna och der njutande en ostörbar hvila. Då och då vaknade en hund och böljade gläfsa, och strax besvarades hans skall från olika höra, tills tjutet dog bort och allt åter blef tyst. Här höras röster likt det regelbundna bruset från ett vågsvall mot en strandbädd; ljusen skimra, när vi gå förbi, det är en moské, der de rättrogna uttala sina aftonböner till Allah. Jag kastar, då vi skynda förbi, ett nyfiket öga dit in; de sitta alle sammans på golfvet och vagga sina kroppar och de hvita turbanerna fram och åter, under det att de oupphörligt tyckas upprepa samma ord.129

Här afbrytes tystnaden plötsligt af högljudda, hotfulla röster: det är en nattlig träta på en med sopor och afskräden öfverhöljd backe. Alla byns eller stadens munviga käringar tyckas här hafva stämt möte. Det är ett pladder och ett skrik! Männen stå i en cirkel, qvinnorna äro färdiga till batalj, barnungar kila fram och åter mellan de fullvuxna. Hundarne, som, med vördnad för den menskliga trätan, glömma att utkämpa sin egen strid, stå lurande och lyssnande, likt neutrala trupper färdiga att taga den segrandes parti.

Här sågo vi nu, efter tjugu minuters vandring, Esnehs "glada® qvarter utbreda sig; det är på samma gång dess qvarter Pigalle och Mabille. De famösa danserskorna, gaväzee, hafva här sina hus, kaféer och mötesplatser. Det är utan motsägelse den mest inbjudande delen af Esneh. Husen äro små och låga, men se renliga ut och hafva en viss anstrykning af elegans med sina lummiga palmer rundt omkring, sina inskrifter och prydnader öfver dörrarna, som inbjudande stå på glänt, försåtligt och frestande visande en skymt af det inres härlighet: några brokiga mattor, en oljig lampa och en qvinnoflgur, insvept i grant färgade kläder. Nilen rann månbelyst förbi; två kaffehus med sin af en häck och en lervall omgifna terrass ligga på sjelfva strandbanken, som reser sig högt öfver floden.

Jag hade knappt hunnit smutta på min lilla kaffekopp, förr än en hand lades på min axel och jag på samma gång såg en halft beslöjad qvinna luta sig öfver den midt emot mig sittande amerikanen. Vi hade hvar och en vår danserska. Murci,130

som lik en trogen pudel hade rullat i hop sig bredvid oss och såsom laskemedel sög på ett tjockt sockerrör, såg upp och drog sina stora, godmodiga lappar till ett jettelöje un^er de yfviga mustascherna, under det'att hans ögon tänjde ut sig och försvunno i hufvudet.

"Tajeb!" sade han och tillade strax derpå med en nickning: "tajeb kétir!" hvilket betydde, att de två qvinnorna i högsta grad voro i hans smak.

Den ena lät emellertid, för att blända min yan-keevän, förlåten falla, drog undan det öfver panna och ansigte nedhängande tygstycket — och der stod hon, fyrtioårig, med svärtade ögonkanter, och ansträngde sig för att gifva ett slags ormlik tjusning åt ögonen, hvilkas halfslutna pupiller tycktes liksom vilja suga oss och våra slantar till sig. Der fans hvarken skönhet eller spår af skönhet, hvarken växt eller uttryck. En otäck, grinande mun vred sig till ett löje, under det att hon som en profbit på hvad hon i Terpsichores konst förmådde, började darra och skaka på höfterna, som om hon hade skälfvosot.

Egarinnan till handen, som hade fallit på min skuldra, började nu i sin tur att lyfta på sin ridå. Hela min uppmärksamhet hade rigtats åt det hållet. Jag studsade tillbaka — hon var sjufalt värre, med en mun som ett ginungagap, der endast några svartnade reminiscenser af tänder döko upp likt öarna i en skärgård. Hon såg ut som en lapska med sina små eskimåögon.

Mon Dieu! Voro dessa de svartögda houris, som vi hade hört omtalas, så voro de trettiosex kronorna för dansen väl sparda. Då hade jag i Kairo under131

sträfvandet genom dess bakgator sett mer förföriska lockelser för det engelska soldatslöddret, flickor på florton och femton är, prof på det kolsvarta Ethio-pien och på det hvitskinnade Israel, som för två piaster, 35 öre, utbjuda sina behag.

Nu steg emellertid en tredje qvinna inom muren; hon hade låtit slöjorna fara och skred lik en drottning från Saba stolt öfver kaffehusets tomt. Hon var hvithylt och fet — ja, med öfversvallande hull; hon bar ett slags skarlakansröd nattrock med en svart mantel, som betäckte rygg, nacke och hjessa, och håret var sönderdeladt i hundratals små flätor, hvilkas ändar här och der voro prydda med ett guldmynt.

Men anletsdragen? Ja, de voro gudasköna, jem-förda med de två förstas; konturer och drag behagliga, men kinderna hotade att öfversvämma allt det öfriga, och ögonen, i trots af den antimoniska svärtan, glimmade endast som två korinter i en hvete-bulle. Den tunga kroppen hvilade på två små fötter, inklämda i ett par högklackade skor af violett sammet och rikt broderade med guldpaljetter.

Hon strök förbi oss utan att stanna, lik en seglare i förlig vind. Vi hade dock knappt börjat meddela hvar andra våra intryck, förr än hon kom fram till oss och frågade, på fullkomlig engelska, om vi ville se henne dansa?

"Kam?" (Huru mycket?) var min vän yankeens frågande svar.

"Två pund sterling", blef svaret.

Vi bjödo henne hälften, hvilket efter ett ögonblicks tvekan antogs, och så stälde vi våra steg till ett af de der tysta, skuggiga husen under palmkro-132

norna, hvilka rörde sig hviskande i månskenet. Murci följde oss med sin stör och sin lykta, under det han oupphörligt upprepade sitt: "Tajeb kétir — kétirl" (Mycket — mycket bra!)

Yi voro snart placerade på en låg divan, med kaffekoppar på en pall framför oss, och rökte våra cigarretter under väntan på den feta danserskan och hennes syster, som höllo på att lägga, sista handen vid toaletten. Musikanterna knäppte redan på sina stränginstrument och handterade tamburinen med knytnäfvarne. De två artisterna uppträdde slutligen; systern, som vi dittills ej hade sett, var en första, oöfversedd upplaga af vår värdinna.

Innan dansen började, kom vår feta flicka fram till oss och förklarade, att det ej skulle blifva någon dans af, om vi ej betalade två pund.

"Du sade oss, att du nöjde dig med ett?" svarade vi.

"Ma flseh!" (Alls icke!) svarade hon och gaf oss ett ilsket ögonkast. Hon var naken till höfterna och lät som af en händelse den svarta feredjén, som hon inhöljt sin barm uti, fara upp.

Yi reste oss upp för att gå, sedan alla våra föreställningar tycktes uttömda förgäfves. Hon lät oss gå ut genom dörren, men då hon såg, att vi voro orubbliga i vår föresats att ej blifva prejade, sprang hon lik en tiger med två skutt efter oss, fattade tag i våra armar och drog oss tillbaka, under det att tamburiner och strängaspel, skränande sång och klappande med händerna på en gång fylde rummet med ett slags vildt, besynnerligt larm, som likt133

en tung dunBt hvilade i luften och åstadkom en obehaglig beklämning af hjerna och hjerta.

Vår sköna hade afkastat sin kappa och stod der nu med sin nakna öfverkropp och utsträckta armar. Hon reste sig sakta på tåspetsarne, som nästan böjde sig under tyngden, förblef så stående, under det att dragen bibehöllo en bildstods orörlighet, sjönk derefter åter ned på sulorna, reste sig å nyo och fortsatte denna rörelse, under det att skuldrornas kött plötsligt öfverföra af en darrning, som när ett stillastående vatten beröres af ett uppspringande oväders första vindstöt. Än en gång flög darrningen öfver det hvita hullet, spred sig derpå ned för lifvet, omslöt ryggen, gled utför dess vällustigt gropiga sänkningar ned mot höfterna, hejdade sig der och vände om i darrning på darrning, i muskelvåg på muskelvåg öfver skuldrorna.

Nu ökades rörelserna; armarne slingrade sig likt nyväckta ormar i luften, fötterna trampade med ett slags takt, Bom uppväckte de djuriska instinkterna och kommo Murcis ögon att flämta blodiga. Skrålet från musikanterna tilltog, armbågarne hamrade på tamburinerna, och darbukan brummade och hväste.

Rörelser med armarne, steg och trampningar blefvo allt lifligare och lifligare, till och med fingrarne böjde sig i sprittande vridningar. Det var som om en innesluten demon arbetat i hennes inre. Kroppen höjde och sänkte sig i andlöst arbete, hufvudet kastades bakåt med en hastig rörelse, som kom flätornas guldmynt att prassla, hvilket ljud förde med sig jag vet ej hvilken besynnerlig hviskning af vällust och lidelse. Bröstet hvälfdes upp under våra ögon,134

armarne med de i luften gripande fingrarne, de utåt böjda knäna, de ursinnigt trampande fötterna, de halfslocknade ögonen, darrningarna, som i piskande, lidelsefulla vågor öfverföra axlar, rygg och höfter, gåfvo till känna, att höjdpunkten var nära.

Utan att jag sjelf visste huru, hade det ökade oljudet, qvinnokroppens vridningar och muskelspel, den svettande hudens utdunstningar, blandade med bedöfvande parfymer, så småningom bemägtigat sig mina sinnen, och jag följde med återhållen andedrägt och drypande panna denna orgie af sinlig dans — tills slutligen, efter ett frenetiskt trampande, dansösen utmattad och under musikanternas mångdubblade, utdragna Ah! vällustigt skälfvande förblef orörlig.

Två eller tre af dessa dansar utfördes, hvarefter vi betackade oss och lemnade skådeplatsen, under det att upprepade rop om "bachschich" från dansöser och orkester förföljde oss långt ut på gatan.

Vi vandrade åter med Murci genom de nu ännu ödsligare och fullkomligt tysta gatorna och uppnådde Lotus, som låg försilfrad under nilbanken.

Murrays resehandbok hade upplyst mig om, att Esneh, utom sina gavåzee, äfven eger ett tempel, som förtjenar att beses.

Det var i dag, den 11 februari, på morgonen, som jag tog det i betraktande. Inga högt uppspringande propyléer, ingen stolt tempelfris tillkännagåfvo Esnehtemplets tillvaro. Begrafvet under två årtusendens spillror, grus och dam, som, sammanpackade, bilda den mark, der vår tid bygger och bor, har135

Esnehs tempel i lugn och frid sofvit med sin hiero-glyfskrift och sina mystiska gudar, tills i våra dagar Mohamed

Ali, år 1842, undanröjde de djupa lagren omkring templets portik, hvaraf han sedan betjenade sig som ett upplagsmagasin för bomull.

Det ar endast templets fris och tak, som resa sig öfver marken, så att den låga inhägnaden, som omsluter helgedomen, helt och hållet bortskymmer den samma. Man frågar sig tviflande hvar templet gömmer sig, ända tills den egyptiske dörrvaktaren, enögd och dåsig, långsamt öppnar trädörren.

Omsluten af en hög lermur visar sig då en rad väldiga kapitaler, mellan hvilka man ser ned i ett djupt, svart svalg. Någonting mystiskt, ogenomträngligt herskar der nere, i hvars natt de ofantliga pelarne försvinna utan fotfäste; det är liksom om de uppvuxit ur ett mörkt kaos och upprätta flyta fram deröfver. Men ögat vänjes — der följer jag dem redan nedåt, det ser ej så svart ut längre der nere, men grått, och här och der träda reliefer och faraoniska kartuscher fram.

En lång trappa för genom hufvudingången ned till templets ursprungliga stengolf. Der i halfmörk-ret, vid hvilket man så småningom vänjer sig och som gifver åt pelarraderna en dystrare, högtidligare storhet, åt figurerna en djupare hemlighetsfullhet och åt våra steg ett tydligare eko, vandra vi fram, beundrande de präktiga kapitälerna, hvilka i en klar blå dager stolta sväfva öfver våra hufvuden; de äro än svartnade, än sammetsgrå, än formade likt mjukt böjda palmlöf, an som med hvar andra flätade papyrusvippor och lotusblommor.136

Kneph med sitt vädurshufvud på sin tron, med spiran i hand, är den herskande, tillbedde guden i Esnehs tempel, och man ser der Ptoleméerna i den gamla faraoniska drägten, med deras symboler af magt och majestät, stå framför honom, vördnadsfullt framräckande sina ofifergåfvor.

Esnehs tempel må hafva äldre anor och under det begrafvande jordlagret gömma salar och gårdar, som skapats under en Totmes' eller Ramses' tid; men hvad som hittills kommit i ljuset, hvilket inskränker sig till denna portik med sina tjugufyra väldiga pelare, är helt och hållet ptolemaiskt och från en i konstnärligt hänseende lågt stående period.

Intrycket är dock, i trots deraf, öfverväldigande. Dörren med sin bevingade solskifva är framför oss och leder in till en rad af gårdar och salar; men -den är igenmurad. Hemlighetsfull och skyddande har den slutit sig; jordlagren, stoftet af det förgångna, af de hedniska, kristna och mohamedanska tidskiftena fylla dessa salar och gårdar och bevara dem med hvad de innesluta af oväntadt och stort för kommande generationers forskningar.

Än en gång mätte mitt öga stenkolosserna med de tunga men sköna palm- och lotuskronorna, — och nu, smäckra Lotus, ila med din hvälfda bog norr ut mot Tebe!XVI.

Tebe. — Återkomsten till Luxop.

fi äro nu snart, efter fem oförgätliga dagar i dess verld af ruiner och minnen, färdiga att lemna Tebe. Fem stackars dagar, der man med ångest frågar sig om en lifslängd vore nog för att se och lära känna, för att studera - om än aldrig så ytligt — och älska allt, som under tusentals år vuxit upp på dess grund och hvaraf så öfverväldigande lemningar återstå!

Fem stackars dagar bland Luxors, Karnaks, Rämesseums och Medinet Abus ruiner! Det är det samma som om man i sitt famntag skulle vilja innesluta Keopspyramiden.

Men då man ängsligt använder hvar timme, nej, hvar minut, från morgonrodnadens första strimma till efter solnedgången, så finner man dock huru otroligt mycket man kan hinna derpå och huru denna korta tid af fem dagar förundransvärdt kan tänja ut sig.

Det tyckes mig i dag, då jag, med hjernans alla rum fullproppade af bilder, som oupphörligt mång-138

dubbla sig i osynliga reflexionsspeglar, står färdig att säga den tebanska slätten farväl, att jag der tillbragt en lång del af mitt lif; att jag redan som barn lekt vid ingången till Setis graf och sprungit i kapp från Ramesseum till Memnons kolosser.

Och jag frågar mig tviflande, om det är möjligt, att alla dessa ställen ännu för sex dagar sedan voro för mig

främmande.

Men det fordras en kraftansträngning att resa sig, taga stafven i hand och i minnet bölja vandringen på nytt igenom denna labyrint af pelargångar, obelisker, gudar och faraoner, — det fordra? en förtviflad sådan. För mig tyckes det lika vanvettigt att fatta pennan och fylla ark med beskrifningar och intryck, som att med min käpp som längdmått vilja mäta Atlanten.

Det bästa och enklaste vore utan tvifvel att helt lakoniskt säga: "Jag har sett Tebes tempel och grafvar!" derefter göra ett utropstecken eller två och lägga pennan å sido. Jag skulle med denna enda rad lemna ett större rum för föreställningen, än allt hvad hundratals ark ofullständigt kunna framställa.

Champollion, Mariette, Maspero, Lepsius, Ebers med alla de andra egyptologerna och egyptofllerna stå som högvakt kring dessa vördnadsvärda lemningar, och med dem vandrar man från tempel till tempel, från graf till graf, från farao till farao, och lefver sig in i lifvet, sådant det i nildalen var för tre eller fyra tusen år sedan.

Vårt nittonde århundrades alldaglige turist tyckes mig profanera ruiner och minnen och de stora139

namn, jag nyss uttalat, då han med sina individuela intryck blandar stundens tilldragelser.

Och dock att gå förbi Tebe utan ett ord? Fängsla tungan, då hjerna och hjerta äro fulla?

Sålunda, under den dom, jag nyss sjelf uttalat, tager jag pennan och skrifver:

Tebe!

Vi kommo den 12 februari — det tyckes mig nu flere månader sedan — en solig förmiddag till Luxor. Vi flöto sakta utför floden. Det var så blidt och lugnt, att ej ett stoftkorn rörde sig; sanden låg skimrande och silfverlik på vestra sidan, och hvete-fälten, i full blomning på den östra, sände lätta, doftrika helsningar, aningar om blommornas kärlek och bröllop.

Vi gingo strax efter frukosten i land. Det var ej utan svårighet, vi kommo ifrån den här afantik-varuhandlare och åsnedrifvare, som satt Lotus i belägringstillstånd. Knappt hade vi nemligen lagt til], förr än däcket fyldes af alla slags menniskor. Dahar biahkaptener med hvita, obefläckade turbaner, by-scheiker och andra "grosbonnets" stego ceremoniöst fram och omfamnades af Hadgesala Ali och Hassan, som såg mer sötblandad och smilande ut än någonsin. Det blef ett "salamerande* och ett kaffedric-kande, som varade hela dagen och alla de påföljande under vistelsen i Luxor.

Bakom denna första afdelning kom en svärm af antiqvitetskrämare, som, åberopande gammal bekantskap med dragomanen och kaptenen, i sin tur slogo sig ned i hukande ställning rundt omkring däcket.140

under det att de lurade på vårt uppträdande på skådeplatsen.

Knappt voro vi synliga, förr än de 3vängde snodder med skalbaggar kring våra näsor eller stucko bruna och förtorkade mumiehänder mellan våra häpna fingrar och pladdrade några ord på engelska eller franska.

"Real scarabeas!"

"Scarabées véritables anciens!" (Verkligen antika.)

"A pretty mommie!" (En vacker mumie) sade en och visade mig en grinande, svart menniskoskalle med brunrödt hår.

De smilade och snodde sig omkring oss, hindrande oss att komma fram, men dock med den fullkomligaste artighet, hvilken till en böljan afväp-nade oss.

Då vi kommo under fund med att artigheten icke gjorde dem mindre efterhängsna, voro vi tvungna att snäsande afvisa dem, hvilket också genast hade sin verkan, ty de drogo sig höfligt tillbaka, logo på det förbindligaste, invecklade sina mumieskatter och stucko dem, med ett sakta framhviskadt: "Bukra" (i morgon), under den blå lärftskaftanen tillbaka i barmen.

De förblefvo, under det vi lågo för ankar i Luxor, likaledes i besittning af vårt däck och utbjödo, vare sig arla eller serla, så ofta de fingo oss i sigte, sina skalbaggar, statyetter och mumielemningar.

De flesta af antiqviteterna äro emellertid falska. Skalbaggarne förfärdigas till stor del i Luxor, der mången fellah, som hvarken kan läsa eller skrifva,141

på dem så mästerligt ritar hieroglyfer och faraoniska namnteckningar, att till och med egyptologens öga mången gång är osäkert vid afgörandet om de äro verkliga eller falska.

Mynten, om de äro af silfver, komma till största delen från England, der alla ptoleméemas profiler förfärdigas för att öfverföras till Egypten, der de vanligtvis gå åt bland de resande främlingarne. I Tebe liksom i Memphis är det dock naturligt, att man i de ofantliga graffälten, som tyckas outtömliga, allt som oftast gör rika fynd.

Men bakom de antiqvitetskrämare och prånglare, som inkräktade Lotus, stod på stranden en mägtig falang af åsnor med sina påfösare. En infernalisk trängsel med högljudt skrän började så snart vi kommit öfver landgången. Jag hörde å nyo namnen: "Kleopatra", "Mohamed Ali", "Mariette Bey", "prinsen of "Wales", "general Washington", och gjorde den iakttagelsen, att de, som sågo mest malätna ut, hade de ståtligaste namnen. "Prinsen af Wales" hade rid-sår och såg uthungrad ut. Man bokstafligen slogs om oss, och vi kunde ej tränga oss fram utan att kraftigt använda våra käppar.

Det var för dem ofattligt, att vi önskade sträcka på benen och, efter det långa sittande lifvet om bord, taga en halftimmes promenad.

Jag återsåg Amenhoteps tempel i Luxor med ökadt intresse; nu kunde jag bättre än första gången få ett begrepp om dess ofantliga utsträckning och oregelbundna plan. Jernfördt med Isistemplet på Phile och Horastemplet i Edfu är det öfverväldigande142

stort, men vid sidan af Karnaks stora tempel försvinnande litet.

Det består af två delar, man skulle vara färdig att säga af två tempel, hvaraf den äldre delen, byggd under Amenhotep III, bildar en vinkel med den yngre delen, som leder sitt ursprung från Ramses II:s regering.

Denne faraos pelargård, pyloner, propyléer och obelisker vända sig mot Karnak, hvarmed de medelst en lång aveny af sfinxer voro förenade.

Arbetet pågick under de höga kolosserna; dam och jordlager bortkördes i skottkärror. Pelare och stöder växa högre och högre ur jorden, så att, der man nyss rörde vid jettens' axel, man nu . ej längre når hans höft. Ramses II:s bildstod, om hvilken jag på uppresan talade, är nu omsnodd af kättingar och rep och skall på ångbåt om några dagar nedföras till Kairo — åter ut på Nilen, efter mer än 3000 års hvila under tempelportiken. Huru har ej verlden förändrats, sedan granitkolossen, omgifven af ett hof af bildhuggare, skriber, beskäftiga embetsmän och prester, långsamt i lysande tåg fördes ned från Syene till Tebe! Kunde Ramses H sjelf, der han i sin uppbrutna kista och profanerade mumiesvepning ligger numrerad i Bulaks museum, åter, lik sin granitbild, stiga fram och med öppna ögon se det rike, han beherskade, hurudant skulle hans intryck vara?

Jag tyckte mig se honom framför mig.

Faraonernas mumier tillfredsställa mig ej. Små, hopkrumpna visa de oss menniskor, fullkomligt lika oss sjelfva, med samma krämpor och sjukdomar somi 4:3

våra égna, blottade för vetenskapen och nyfikenheten. *

Denne farao i sten med sin orubbliga, blida konungslighet, denna jettelika gestalt af granit tycktes mig sannare, an den lille, utmerglade mannen med sina höga kindknotor, sin hvälfda örnnäsa och sina gulröda hårtofsar, som jag länge och stumt hade betraktat i Bulak — och som var Sesostris!

Det var så som jag förestälde mig pyramidernas byggmästare, högre och af hårdare materia än vi, af förkrossande tyngd och oåtkomliga för mensklighetens lidanden och klagan.

Förbi de ända till sina kronor begrafna pelarne, förbi propyléernas torn med sina låga reliefer, der Ramses än med spänd båge, upprätt i sin stridsvagn, jagar den flyende fienden, än på sin tron, om-fläktad af flabellernas hvita strutsfjädrar, emottager presternas rökelser, hymner och vördnadsbetygelser, än, nedstigen från sin majestätiska höjd, sjelf bringar sina anförvandter, de odödliga gudarne, och främst bland dem sin hulde fader, Ammon-Ra, sina offer-gåfvor; förbi den ensamme obelisken med sina sköna, beundransvärdt inhuggna figurer, som för hvarje gång hejdar den förbigåendes uppmärksamhet; förbi det moderna Luxors salubodar, genom dess trånga bazar och marknadsplats kom jag ut bland de gröna åk-rarne, der hvete och hvitklöfver doftade och lyste i strålande grönt. Palmerna uppstiga här och der, som öar ur det gröna vaxthafvet, bergen afteckna

* På de nyligen upptäckta mumierna, hvaribland Hamses II:s, hafva läkare gjort medicinska undersökningar, som visa dödsorsaken och kropparnes organiska fel.144

i fjerran sina blåskimrande pyramider och platåer, och Nilen simmar soldränkt och lugn förbi. Solen stod på sin middagshöjd, allt var tyst, endast då och då kom i sin outtröttliga id och sträfvan en svala eller ett surrande bi flygande och störde för ett ögonblick stillheten.xvn.

Tebe. — Kamak.

farnaks propyléer reste sig som fästningsmurar framför oss. Vi följde den antika avenyen eller dromen, som med sina hundratals sfinxer förenade den östra nilstrandens två väldiga helgedomar. Här och der stucko de stympade kropparne af dessa gåtlika figurer upp. De hade nästan alla blifvit halshuggna; endast undantagsvis bar lejonkroppen sitt mildt blickande qvinnohufvud. Plötsligt buro de i sanden halft försvunna kropparne en gumses hornbeväpnade skalle. Sextio af dessa senare criosfinxer slutade den antika, präktiga bulevärden, vid hvars ändpunkt Ptolemeus Euergetes' ståtliga py-lon lik en hög triumfbåge reste sig framför oss.

Hvarje tempelcentrum har sitt antal af sjelf-tagna ciceroner, antiqvitetsförsäljare, tiggare, blinda och lytta, en publik, som lik ohyra böljar röra på sig, när den spanar en främling. Luxor har sin, Medinet Abu sin, Kamak sin, och den fingo vi nu oförhappandes göra bekantskap med.146

De hade lägrat sig i skuggan under den ptole-meiska porten, och vi hade, utan att ana det, fallit midt ibland dem. Fort fram med de falska skalbaggarne och de stympade mumielemmarne, med blinda tiggare med ljusblå hinnor öfver pupillerna, med nakna barnungar och larmande, pladdrande ciceroner! Sedan de blinda fått sina kopparslantar, valde vi som vägvisare karlen med det hurtigaste utseendet och den bastantaste knölpåken, och detta endast för att bli befriade från de andra, som, sedan en gång valet gjorts, drogo sig undan med rädsla för kamratens påkslängar, hvilka han nu frikostigt, eftertryckligt och utan motstånd, till vår synnerliga nytta och belåtenhet, bland sina kamrater och vänner utdelade.

Endast i förbigående hejdande oss i Ramses III:s tempel och kastande en flyktig blick i Euergetes' helgedom, styrde vi genast stegen till Karnaks stora tempel, hvars propyléer Yända sina fronter mot floden. Dessa två babyloniska torn blefvo aldrig fullbordade; stenblockens ytor hade ännu ej hunnit afjemnas för att emottaga bildhuggarens reliefer, då den befallande handen, som, utsträckt, frambragt dem, kallnat och arbetet afstannade.

Voro dimensionerna för gigantiska, arbetet för cyklopiskt, företaget fläckadt af för mångas blod och tårar, för att de faraoniska efterträdarne skulle våga upptaga verket och fullborda det? Eller hvilka voro annars orsakerna, att Tebes största tempel stod der med ofullbordade propyléer? Dess byggande, utvidgning och försköning hade för öfrigt fortgått från farao till farao, från dynasti till dynasti, från årtu-153

sende till årtusende. Grundadt af Osirtesen omkring 3000 år före Kristi födelse, utvidgadt under den adertonde dynastiens Amenhotep, Totmes och Ha-tasu, förstoradt till j ettolika proportioner under Seti I och Ramses II (1460 före Kristus), mottog det ännu försköningar och prydnader af Alexander (332 f. Kr.) och Ptolemeerna. Och detta är nästan alltid händelsen med de äldre templen, som ensamt hafva rätt till namnet egyptiska, då de, som den grekiska fåfängan skyndade sig att uppföra, endast äro efter-härmningar och, som sådana, sakna den oberoende, originela, skapande kraften och ingifvelsen, det lugna, omsorgsfulla, tåliga utförandet.

Farao satt lugn, lik Memnons koloss, med århundraden, talrika som öknens sandkorn, kring sin fot, och lugn

andas allt hvad han skapade; ingen feberaktig brådska, som fuskande nöjer sig med medelmåttan — för honom fans ingen medelmåtta, vare sig i dimensioner eller detaljer. Om han ej hann att resa mer än en pylon eller en obelisk, måste de blifva en bild af honom sjelf och i sitt majestät bära lika mycket vittne om hvad han var som det fina, skönt inhuggna, faraoniska namnchiffret derpå. Efter honom skulle andra faraoner komma för att fortsätta och fullborda verket, derom kunde han ej tvifla, ty faraonernas, den gudomlige faderns, den mägtige Ammons älsklingars magt stod lik berg-platån, lik Keops pyramid med ett ursprung, som förlorade sig i årtusendens natt, och dock fortsättande, likt det för hvarje år återkommande nilvattnet, med våg efter våg.148

Hvarför oroa sig för det kommande? Det àr derför med den egyptiska tempelstilen som med den götiska domkyrkans: man Anner den ofta i alla dess utvecklingsstadier och öfvergångsperioder i en och samma byggnad. Lika fort och säkert, som man i rundbågar, spetsbågar, flamboyant och i renässans öfvergående gotik vänjer ögat att läsa årtalen, lika snart lär man sig skilja hvad som bygts under Osir-tesen från hvad Amenhotep och Ramses skapat.

Men jag stod med en rad af stympade sfinxer bakom mig och ingången till Karnaks stora tempel framför mig I

Ett ofantligt perspektiv öppnade sig. Bakom de höga propyléerna låg en gård i bländande sol, der bakom drog en skyhög pelargång med vexlande skuggor och dagrar en lång, obruten linie, och längre bort skönjdes ett oredigt virrvarr af ruiner, Osiris-pelare, granitblock och rosiga, öfver det hela herskande obelisker. Den första gården är en stor fyrkant (275 fot lång och 829 fot bred), hvilken en gång omgafs af pelarrader, hvilka nu likväl fallit i cyklopiska block; en enda stod ännu upprätt liksom för att bära vittne om hvad de andra varit.

Och nu nalkas vi den verldsberömda pelarsalen, ' ett af byggnadskonstens underverk — kanske dess största.

Här, framför denna, med mystiska figurer betäckta portgång, som, mycket mer än Ghibertis brons-dörrar i Florens, förtjenat att af Michel Angelo kallas evighetens, i skuggan af det majestät, som framskymtar der bakom, frågar jag mig ännu tviflande, om det är möjligt, att jag med med nästa steg skall149

stå ansigte mot ansigte med något, som, efter allt hvad jag hittills sett, kan komma mig att häpna och låta sjelfva pyramiderna, Colosseum och S:t Peterskyrkan träda i bakgrunden. Dörrens höjd är hundra fot, dess vidd fyrtio fot, och ett enda stenblock bildade en gång dess öfre tvàrbalk.

Och nu några steg! Blicka upp och rundt omkring! Följ pelarne från grund till skyhög krona och undra i tyst häpnad, i andlös förfäran... känn huru du försvinner!

Vi stå nu i Setis pelarsal, i Karnaks mång-beskrifna under. Men här äro siffrorna: längd 170 fot, bredd 329 fot; den innesluter 184 tornlika pelare, hvaraf de tolf i midten äro 62 fot höga — utom kapitälerna — och med mer än elfva fots diameter, så att sex män med utsträckta armar knappt kunna famna dem, under det att de 122 mindre dock äro jettar på 42 fots höjd — utom kapitälerna — och 28 fot rundt om. De stå alla upprätta, med undantag af två, af hvilka den ena med sina klippblock lutar mot en broders skuldra, under det att den andra med brutna leder ligger utsträckt på marken, — dock ej på den ursprungliga grunden, ty två tusen års öfversvämningar hafva der afsatt lager, hvilka nu resa sig till en höjd af sju fot.

Väggarna stå ännu delvis upprätta med sina höga, fyrkantiga fönsterlufter, som en gång läto det mellan pelarraderna skiftande ljuset inströmma, men som i dag äro obehöfliga; ty taket har fallit in, och det högblå fästet hvälfver sig öfver och tyckes uppburet af de hundratrettiotvå jettarne.150

Det år icke blott den första eftermiddagens intryck, som jag här söker återgifva, ty jag har återsett Karnak och under det sista besöket hela sex timmar vandrat omkring bland ruinerna, allt jemt återvändande till deri stora pelarsalen för att undrande sitta i dess skugga och lyssna på tystnaden. Mina blickar hafva irrat från pelare till pelare, der gudar och faraoner midt i sitt rörliga lif tyckas plötsligt förtrollade hafva stannat. Der höjer Khem sitt gissel och inbjuder, full af öfversvallande naturdrift och kraft, hela verlden till smekningar, njutning och fortplantning; der tronar Ammon, ståtlig och hög, med de två majestätiska örnfjädrarna på kronan, och räcker lifvets nyckel, magtens symbol, åt farao; der lyfter Hathor, kärlekens gudinna, sin fagra lotusspira; der är Ptah i sin mumiesvepning; der Osiris, Isis och Horus och på nytt Ammon-Ra med sin maka och son, Maut och Khonsu,

hvilka med honom bilda den tebanska treenigheten.

Der på muren rusar farao till strids, der vandra sammankedjade krigsfångar, der föres i triumftåg byte till de odödliga.

Om också solen glöder der uppe i sin molnfria eter och bränner der ute på den glittrande, ögat förbländande sanden, här i den taklösa salen är det dock med mildt ljus för ögat förunderligt svalt.

Det råder en djup tystnad under pelarne och en ljuf tystnad.

"Lifvets oro viker För den frid, som varar",

tyckte jag, att man hviskade i mitt öra. Då och då151

susar det i pelargångarne, nar i solnedgången strålarne glida röda och smekande öfver kapitalerna; det är den uppspringande qvällsbrisen, som, mättad med blomdoft, kommer smygande från fälten och Nilen, och det ljuder då, som om hvarje sten suckande berättade sin saga.

Är det månne ett vaknande eko af klagan från dem, som rest dessa stolta pelare? Är det en hviskning från en fången ketas, som så ofta i natteris mörker lät sina tårar falla på stenblocket, hvilket han tillyxade och som hörde hans asiatiska ord, när han för det förtäljde om hemmet under Libanon på Orontes' strand och om de kära, som han der lemnat och hvilka han aldrig mer skulle få återse?

Är det en suck från den svarte ethiopiern från Kusch, som i stum förtviflan slog sin hårda panna mot stenen till dess blod stänkte deröfver?

Hafva dessa stenar bevarat all den klagan och alla de suckar, de hört, och återgifva de dem nu i qvällstunden i ett sakta, döende eko, som svagare och svagare från årtusende till årtusende dallrat genom pelargångarne?

Ju längre man stannar der inne, dess mägtigare blir intrycket, och i stället för att vänja sig vid dess storhet, drager man sig förintad tillbaka och tror sig lefva liksom i en dröm eller i en saga.

Jag gjorde här ett rön. Huru ofta säga vi ej under genombrutna hvalf bland ramlade kolonnader: "Hvilken skada! Huru härligt om vi för ett enda ögonblick kunde se det så som det var före sin undergång!"152

I Edfu hade jag i fullkomligt oskadadt Bkick sett Horas' tempel, der ett till lifvet återuppväckt folk genom sitt presterskap skulle efter antik egyptisk ritus kunna i morgon, lika väl som för två tusen år sedan, båra guden sitt offer och dyrka honom. Hvarje tak hvilade der ostördt på sina pelare, hvarje mur stod upprått utan minsta spricka, och hvarje golf var nysopadt och damfritt.

Och dock, huru annorlunda tilltalade mig ej här Karnaks ruiner! Oafsedt de ojemförliga proportionerna, den ädlare stilen och de stora minnena, stå Karnaks gårdar och salar omgifna af sitt egna, ljufva skimmer. Inga öfverhängande tak kasta mörker på väggar och golf. Här bryter ljuset fram, bländande och varmt, kastande jetteskuggor från hvarje pelare; här tronar den blå himmelen hög och djup; här glittra strålar öfver hieroglyfer och figurer. Ingen unken, qväfvande lukt stinker i salar och gömslen, men luften fyller med friska dofter alla vinklar och vrår och låter oss med välbehag draga andan.

Det är samma förhållande med andra ruiner från andra länder. Partenon med förgylda, mångfärgade kapitaler och fris skulle, om vi i dag finge se det såsom i Perikles' dagar, säkert mera tyckas oss en teaterdekoration och framkalla mindre beundran än nu, der det i sin vältaliga tystnad med brutna pelare och sköflad fris på sin stolta akropol står lik en personifierad grekisk hjeltedikt, en Iliad i pentelisk marmor.

Och Heidelberg? Månne i kurfursten Otto Wilhelms dagar dess renässansfasader utefter gårdar med långa rader af apelsinträd i krukor och fulla af153

tysk kuifurstlig glans i galavagnar och livréer skulle på oss gjort det intryck, som dess brånda fönsterrader i dag, der murgrönan, fläktande för vinden, leker med amoriner och drakhufvuden?

På andra sidan om Seti I:s stora pelarsal, när man i rak linie från den stora pylonen under de tolf högre pelarne

går framåt, kommer man åter ut i förbländande solljus. Der var en gång en täckt gård; stenblock ligga här i alla rigtningar kringkastade, och midt i oordningen reser sig en smärt obelisk af ljusröd granit; ehuru af ett enda stycke, räknar han 75 fot i höjd. Tvillingbrodern har fallit och betäcker med sina ofantliga skärfvor bland stympade Osiriskolosser och gula stenblock marken. Obeliskerna bära på ena sidan Totmes I:s namn (adertonde dynastien); det var han som lät uppresa dem, men på den andra sidan har Ramses II låtit inhugga sitt. Öfver allt finner man denne faraos — de gamles Sesostris och Osymandias — kungliga namnchiffer, som inkräktat så många föregående faraoners företag, segrar, byggnader, obelisker och kolosser. Icke nöjd med att sjelf hafva fylt Egypten med krigsära och lysande byggnadsföretag, hår han öfver allt, der han haft tid, låtit bortskrapa och sökt utplåna sina företrädares namn för att i deras plats sätta sitt eget och på så vis bedraga de kommande slägtena och blifva, han ensam, hela Egypten, det förgångna och det samtida, och med en magtlystnad, som låter Ludvig XIV:s träda i skuggan, kunna säga: "Egypten, det är jag!"154

Och han lyckades för årtusenden bedraga efterverlden och historien. Från Herodotus' och Diodorus' dagar anda till vår egen tid har Sesostris fått gå och galla för att hafva utfört alla sina företrädares stordåd och storverk, och det har först lyckats vår tid att demaskera det kungliga bedrageriet, som begicks för mer än tre tusen år sedan.

Och det àr ej till byggnader och obelisker, som Ramses inskränkt sitt inkräktande bedrägeri, utan, som jag sade, äfven till stordåd och segrar. Hans långa, femtonåriga fälttåg mot Ketas synes tydligt ej hafva varit af den lysande beskaffenhet, som hans favoritskald och lofsångare Pentaur framstält det. Derför hafva de andra stora faraoniska härförarne måst uppoffra sina namn och Totmes IH:s segrar uppräknats med Ramses II såsom hjelten i dem.

Bakom dessa första två obelisker är Osirissto-dernas sal; rundt omkring stå de höga kolosserna med kronan på hufvudet och i händerna hållande de korsade symbolerna af magt och gudomlighet. Stympade, med förvittrade drag bilda de liksom en ärrig hedersvakt åt drottning Hatasus nål, den höga, ljusröda obelisken i rummets midt.

Det är den högsta obelisk i verlden, mer än 108 fot hög och af ett enda granitstycke. En inskrift på den samma meddelar, att endast sju månader åtgingo för dess transporterande från Syene (första katarakten, 130 eng. mil från Tebe) och dess uppsättande. Salen med sina Osirisstoder uppfördes af Totmes I, den adertonde dynastiens tredje farao; obelisken restes af hans dotter, den stolta, magtlystna Hatasu (1630 före Kr. födelse).161

Då jag satt der i den skarpt aftecknade skuggan af denna drottnings obelisk, dröjde min tanke vid denna del af Egyptens historia, och jag tyckte mig se henne i ain krigsrustning stolt stiga upp för terrasserna till sitt präktiga tempel vid Deir-el-Bahri. Jag såg henne omfläktad af svajande struts fjädrar i moln af rökelse under körernas stigande och sjunkande bringa Ammon sin gärd; jag hörde hennes klingande skratt i den faraoniska banketten med den smaragdbesatta pokalen, hvars blodröda vin fläckat hennes hvita arm. Pokalen faller plötsligt från drottningens hand, och det är ej längre ett vinstänk på armens snö, det är blod, som betäcker Hatasus barm och strömmar genom den skira drägten ned öfver de guldbroderade sandalerna — och glansen, krigets och nöjenas, ändas med en orgie i blod.

Hatasus obelisk hade en gång sin bredvid stående kamrat, men den ligger nu i sönderkrossade stycken på marken.

Bakom Osirisstodernas sal öppnar sig sjelfva templets helgedom af röd granit, öfvertäckt af sköna hieroglyfer och härliga figurer, hvilka ännu bibehålla sina färger. Två pelare eller kanske piedestaler af granit med fint inhuggna lotusblommor och papyrusvippor, Nilens emblemer, som mjukt spira uppåt, stå framför helgedomen. Bundt omkring och bakom detta allra heligaste utsträcker templet sig i alla rigtningar; gårdar och pelarsalar följa på hvar andra, och högar af ruiner sträcka sig längre och längre bort, •156

Templets hela längd är från dess första pylon 1180 fot, och Diodorus* uppgift, att Tebes största tempel var 13 stadier i omkrets — d. v. s. en och en half engelsk mil - är dermed fullt öfverensstämmande. Jag hade slutligen tagit plats på några höga stenblock i den äldsta, bakre delen af templet, hvarifrån min blick kunde öfverfara det hela. Derifrån såg jag framför mig de två smälta obeliskerna, den långa pelargången i templets stora sal, och öppningen mellan propyléerna, framför hvilken en enslig palm stod upp emot de, på andra sidan floden, i fjerran

blånande bergen. Rundt omkring reste sig höga propyléer och pyloner, hvilka, likt triumfportar, leda till olika tempel, som alla medelst ståtliga sfinxalléer förenades med det stora templet som medelpunkt.

Den antika tegelmuren, som inneslöt tempelgrunden, står ännu till största delen upprätt; der bortom glimma bergen i sköna färger, föl ten lysa så saftiga och gröna, palmgrupper uppdyka här och der, och en blå, lätt rök hvilar öfver de af träden undangömda lerhyddorna. Framför mig är en liten, gräfd sjö med murade stensidor, som fylles med vatten från Nilen; den ser melankolisk ut, beskuggad som den är af de höga ruinerna.

Jag ströfvade åter igenom alla salarne och gårdarne och klättrade uppför den första, ofullbordade, 370 fot höga propyléen, för att ifrån dess tinnar vakta på solnedgången. Den var skön och mild. Solgloben sjönk långsamt bakom Memnons stöder, och på andra sidan floden stodo Medinet Abus ruiner stolta upp mot den guldgula bakgrunden. Nilen låg i breda ringlar, med sol på vattnet, lugn sora en in-157

sjö under mig, på båda sidor omgördlad af gröna, frodiga fält.

» *

Då jag för andra gången besökte Karnak, återvände jag, Bedan solen gått ned, och tog då vägen förbi Mauts tempel. Vägen var öfversållad af ruiner; sfinxer kantade vägen med kropp vid kropp; det ena paret propylëer reste sig efter det andra; här och der stack en granitstod fram sin jettefot eller sin dubbelkrona; här reste sig en ofantlig lejonkropp ur sanden; der den nedre delen af en sittande koloss. I en tempelsal finnes ett stort antal statyer af Pasht, gudinnan med katthufvudet. Hon har här ett lejons ansigte och kom mig att tänka på Hatasu. Jag kan ej beskrifva det intryck, som jag erfor, då jag inträdde i deiltoa mystiska rund af sittande bildstoder; de äro alla af svart granit. Skymningen hade plötsligt följt på solnedgången; det var nästan mörkt, med stjernor, som började tändas och skimra. Allt var tyst, ödsligt och lugnt; stodernas orörlighet och deras mystiska hufvuden, som rundt omkring aftecknade sina svarta profiler, ökade det hemska i den sena timmens besök.

Och så är Karnak bakom mig! Dess tempels historia omfattar en stor del af Egyptens egen, och de faraoner, som i sitt lands historia spelat de största rolerna, hafva här i sten och granit uppfört sitt arkiv. Deras höga bedrifter stå i reliefer på yttre och inre murar. Äfven byggmästaren, som uppfört Setis stora pelarsal, tror man sig känna till. För omkring sextio år sedan upptäckte man i Tebe en158

Btaty, om hvars besittning konung Ludvig I af Bayern försäkrade sig och hvilken nu befinner sig i Mtlnchens glyptotek. En inskrift på den gifver till känna, att bildstoden, sora föreställer en man med skägg i sittande, djupt begrundande ställning, ar Bek-en-Khonso, framstående i konst och Ammons förste prest. Hans lefnadslopp ar der berättadt, huru han, steg för steg, uppnådde sin höga värdighet. Han säger sjelf:

"Jag utförde så väl som det var mig möjligt mitt värf såsom min herres byggmästare. Jag uppbyggde åt Ramses II, som är Ammons vän och som lyssnar på dem, som bedja till honom, pylonen vid Ammons tempels första port. Jag reste obelisker af granit vid den samma; deras höjd nådde himmelens hvalf. En propylé är der framför, i staden Tebes åsyn, och dammar och trädgårdar med blommande träd" o. s. v.

Man har häraf antagit, att Bek-en-Khonso, som lefde under Ramses II:s regering för mer än tre tusen år sedan, varit Karnaks arkitekt.

Och huru föll detta tempel i ruiner?

Visst hade Tebe nedstigit från sin tron oeh likt Memphis fått nöja sig med att se herskaren slå upp sitt hof tjerran från dess höga tempel. Tanis, Bu-bastis, Sals och slutligen Alexandria hade efterträdt Tebe; men aftynade rikedomen, handeln och lifvet, så stodo dock helgedomarne qvar med sina legioner prester och tempeltjenare, och hvarje efterträdare på faraonernas tron sände sina gåfvor till Ammon-Ras helgedom i staden med de hundra portarne. Man har anklagat Kambyses och perserna att hafva159

förstört Tebes underverk i byggnadskonst; andra peka på Ptolomeus Lathyrus såsom sköflaren af sin egen stad.

Under tre år belagrade han förgäfves det upproriska Tebe, och nar han slutligen som segrare bemagtigade sig det, utkräfde han, fradgande af vrede, en fruktansvärd hämd på den gamla, ärevördiga staden och dess byggnader utan like. Tebe stod i flammor, de stora, vidsträckta qvarteren ödelades, trädgårdarne sköflades, allt gjordes för att förstöra och utplåna. Snart stodo endast de stora tempelskeletten qvar, och staden med de hundra portarne hade fallit sönder i ett antal mindre byar, som hvar och en flockade sig omkring, sitt stora tempelcentrum. Men templen med sina väldiga stenpelare stodo dock upprätta; flammorna hade ej kunnat störta dem.

Mariette uppgifver en annan orsak till förstörelsen: han säger, att den beror af fel i byggandet och af läget i hänseende till Nilen och den omgifvande slätten, som ligger sju fot högre än templets golf.

"De faraoniska templen lemna i allmänhet i soliditet mycket att önska", säger han. "Man bör, hvad Karnaks tempel särskildt beträffar, äfven taga i betraktande, att det mer än något annat egyptiskt tempel lidit af Nilens vatten, som, innehållande natron, fräter sönder sandstenen. Och", slutar han, "som samma orsaker framkalla samma verkan, kunna vi förutse den tid, då den stora salens pelare, hvilkas baser redan till tre fjerdedelar äro genomfrätta, med dån på dån skola falla, såsom den yttre gårdens kolonnader redan gjort."160

När man läser dessa sista rader, känner man hjertat isas. Finnes då ingen räddning? Förmår ingen menniskohand hålla denna ödesdigra stund tillbaka? De voro dock menniskohänder, som byggde dessa pelartom och staplade dessa murars block?

Skall då allt förgås, allt förintas, som menniskan skapat, och det stoltaste mod, om än uttryckt i klippor af sten och granit, falla? Och tre, fyra tusen år, äro de ej nog för att tillförsäkra ett men-niskoverk evig tillvaro?

Skola ett annat århundrades generationer kanske med afund läsa beskrifningarna derom af oss, som sutto i skuggan under pelarne, hvilka då i stora, runda block betäckte marken?

Och skall der vara något ögonvittne, när den förfärliga stunden kommer? Skola de falla en och en, med glesnande led under ett eller två årtionden, eller som, då orkanen bryter skogens furor, störta med brak på brak, den ena knappt väntande på, att ekot af den andras dödsskri förljudit, förr än han förlänger det?

Skall det ske på solig dag, nar Ra strör blida strålar öfver helgedomen, eller, likt ett illdåd, i nattens tystnad och mörker? Skall den sjunkande solen, den åldrige, döende Tum, ej den qvällen gifva en blidare kyss åt pelarkronorna, smekande hvar och en särskildt, bjuda dem en och en god natt och farväl och i tvekande darrning dröja vid horisonten? Han ser dem då för sista gången — hans gamla vänner från tre tusen år tillbaka.

Jag kan höra dånet i långa, mägtiga ekon rulla öfver Tebes slätt och slutligen klagande dö bort161

bland klippornas grafvar på andra stranden. Der är Setis graf. Skall det nå dess hvalf? Skall det ej ljuda som en maning för de sofvande mumierna, som ett bud om att den länge bidade stunden kommit, återuppståndelsens, på hvilken de trodde, och att den långa färden börjar till Amenti, der Osiris står färdig att möta dem och der strutsfjädern redan darrar som motvigt på vågen, der deras goda gerningar skola vågas?XVIII.

Tebe. — Memnonia.

å min vän H. och jag följande morgon satte öfver Nilen, var klockan ännu ej sju. Vår lilla felucca med fyra starka roddare, hvaribland den långe Dalahoui och den skäggige Murci, sköt snabbt öfver strömmen. Det var ännu kyligt i luften, men den hvita dimman, som likt ett lätt flor utefter den libyska bergplatåns fot rörde sig öfver sanden, och den deröfver ljusblå, genomskinligt klara himmelen utlofvade en varm och lugn dag.

En oräknelig skara åsnor och åsnedrifvare helsade oss på andra stranden välkomna. Vår lilla felucca kunde emellertid ej för den långgrunda strandens skull lägga till, hvarför vi buros af våra roddare i land. Jag stod skrattande och såg huru min vän H., med sin hvita parasoll öfver hufvudet, lik en tjock kaffebal på Murcis skuldror forslades i land, då jag plötsligt kände ett par starka armar slås om mina ben och jag i det samma lyftes i vädret. Dalahoui hade bakifrån stuckit sitt hufvud och hals mellan mina ben, och i ett nu, då han reste sig upp,163

satt jag på hans rygg, med benen tryckta till hans refben och armarne om hans hals.

En gång väl på stranden, blefvo vi som vanligt föremål för träta och slagsmål. Good donkey, beau-tiful donkey! Donkey never fall down! The best donkey in Thebe! o. s. v. till dess att vår af Hassan utsedde ciceron, den svarte Mersal, medelst några dugtiga påkslängar gjorde slag i saken, och så skumpade vi, tre man starka, i väg, jag på en liten, mal-äten, grå åsna, H. på en svart, och Mersal med provianten på det ömkligaste djur, jag hittills sett, ett rigtigt vandrande djurskelett.

Hvar och en af våra åsnor hade sin lille påfö-sare, en liflig pojkbyting på åtta eller nio år, hvars hela kostym bestod af en fladdrande blå skjorta. Springande vid sidan af sina åsnor kunna dessa barn under en hel dag i fortaste galopp, med glödande sol på de rakade hjessorna, följa med öfver slätten från nilstranden till Medinet Abu, derifrån till Ramesseum och så till Deir-el-Bahri och öfver bergen till konungarnes grafvar och så öfver Kurne tillbaka till Nilen, säkert i sin helhet mer än tre svenska mil.

Tebe, de gamla egyptiernas Tape — i hiero-glyfskrift Ap, Ape, T-ape, som betyder hufvud, hvilket förmodligen betydde, att Tebe var hufvudstaden — låg, liksom London och Paris, på båda sidor om sin flod, hvaraf den vestra, den libyska sidans del, bar namnet Pathyris och stod under kärleksgudinnan Hathors beskydd. Staden med de hundra portarne, Homeros'"Hekatompylos", var enligt Strabo åttio stadier lång. Dessa hundra portar lära dock enligt Diodorus ej hafva varit stadsportar utan tempelpy-164

löner, hvilket ock bekräftas derigenom, att Tebe aldrig hade en omgifvande mur. Fulla af trädgårdar, sjöar och dammar utsträckte sig qvarteren, så småningom öfvergående till landsbygd.

Härlig måste emellertid staden hafva varit i den vidgade nildalens grönska och växtlighet, innesluten af en ram af höga, skönt formade bergskedjor, och med den breda floden med sina tusende större och mindre farkoster flytande midt derigenom. De väldiga dromema eller avenyerna, kantade med sfinxer och kolosser och i olika rigtningar sönderdelande de tätare bebyggda delarne af staden, förde i raka, oöfverskådliga linier från den ena stora tempelmassan till den andra. Den östra sidan från Luxor till Karnak, en sträcka af nära två engelska mil, var på hvardera sidan kantad af 250 sfinxer; och från Karnaks stora tempelpropyléer gick en linie i rak rigtning ned till Nilen för att på andra sidan om floden snörrätt fortsätta fram till Kurnes tempel. Samfärdseln mellan dromema uppehölls af talrika färjbåtar, som oupphörligt från den ena stranden till den andra fraktade folk, djur och varor. På samma sätt var utan tvifvel på vestra sidan Ramesseum förenadt med Medinet Abu, Deir-el-Bahri med Kurne och, hvad som är säkert, det ofantliga Amenhophium medelst sin mer än tre engelska mil långa allé af kolosser med floden och Luxors stora tempel, som på den östra sidan ligger midt emot de enda två af allén nu qvarstående kolosserna, hvilka under namnet Memnons stöder äro verldsbekanta.

Vi redo i rak rigtning, utan tvifvel följande den antika dromen, från Nilen mot de två sittande ko-165

losserna. Då och då voro vi dock tvungna, för att undvika vatten, som från nilöfversvämningen ännu här och der fylde sänkningar och kanaler, att för några minuter vika åt sidan.

Men jag glömmer alldeles bort Patima, den lilla, svarta Fatima med sina stora, trogna ögon och ulliga negerhufvud, vår käcka lilla vattenbärerska, som med sin lerkruka med kallt och friskt nilvatten på hufvudet trafvade i kapp med pojkar och åsnor och, så ofta jag såg på henne, drog de stora läpparne till ett godmodigt, tyst leende. Stackars barn! Blott sjuårig hade hon redan ett par år dragit sitt strå till stacken och med sitt springande i solhettan på te-banska slättens sand med sin vattenkruka, som svalkat så många europèers strupar, förtjent sin bach-schich. Hon var Mersals dotter. Han sjelf hade förut varit slaf, men förtjenade nu sitt uppehälle som ciceron. Lilla Fatima hade sina perlband kring halsen, ringar på fingrarne och flere bastanta armband. Hennes mest i ögonen fallande prydnad var dock en liten, blå glasperla, som satt i ett derför gjordt hål öfver den högra näsborren. Så ofta jag nickade åt henne, stack hon upp sin lilla, svarta hand för att försäkra sig om att perlan satt på sin plats och log derpå med en viss stolthet.

Vi kommo snart uppför en vall, som dittills skymt bort utsigten. Der utbredde sig nu de gröna åkrarne och längre bort sandfälten; der reste sig framför oss de två sittande kolosserna. De blänkte och darrade i morgonljuset, och

bakom dem drog den libyska bergplatån en bakgrund i mild gråskim-rande färgton. Från min barndom var jag väl be-166

kant med (lem; det var som om jag helsade gamla vänner.

Det var en härlig morgon, solen kändes allt varmare och varmare, gångstigen ledde öfver sädesfält, der axens blomfjun darrade för vinden och lärkorna sjöngo öfver våra hufvuden. Här och der sågo vi en fellahs halmtak och hans nakna, brunröda kropp sticka upp ur den vaggande säden. Några qvinnor, som vaktade bufflar och kor, spunno på sina korta sländor; barneu rullade omkring med killingar och lam i vattenfårorna. Små nyfödda kameler sprungo långbenta bakom sina majestätiska mödrar, och till och med de klumpiga bufflarnes mulär fingo en anstrykning af förnuft och älskvärdhet, när de vädrade på sina små.

Emellertid kommo kolosserna allt närmre och närmre, och vi urskilde redan ansigtets stympade drag. De uttrycka framför allt annat lugn — majestätet i sin hvila. Det är farao, som, orubblig på sin tron, möter evigheten ocn ser den fast in i ögat.

De föreställa Amenhotep III och stodo framför hans tempel, Amenhophium, hvaraf endast grunden och några få, med hieroglyfer betäckta block finnas qvar.

öfver allt, rundt omkring, ligga delar af andra kolosser, som par efter par sutto på båda sidor om den breda aveny, som förde ned mot floden.

Sjelfva stoderna äro femtio fot höga och af ett enda stycke. Den norra stödens öfverdel har reparerats med några sandstensblock, som beröfvat honom dragen och uttrycket, hvilka genom förstörelsens mask fratnglimma hos hans broder. Det är173

den norra, som år den så bekanta, sjungande Mem-non, om hvars morgonhymn man haft så mycket att förtälja och kring hvilken hela den antika verlden lyssnande samlades.

Här stod kejsar Hadrianus en solig morgonstund och hade säkert nära till hands sin fagre älskling, den vemodigt blickande Antinous. Säkert smögo de sig hit innan de andra i det kejserliga lägret vaknat, innan i synnerhet Sabina hunnit lägga smink och kosmetik öfver läppar och kinder. Den, som är bekant med Hadrianus' ansigte, kan lätt se det tviflande, hånfulla löjet öfver den skäggiga läppen, då han bidade på den första tonen. Trodde han på en öfvernaturlig kraft, på ett naturfenomen eller på ett prester ligt bedrägeri?

Det är bekant, att kolossen den gången visade sig särdeles bevågen och vid det kejserliga besöket tre gånger upprepade sitt klingande ljud, då vanliga dödliga deremot fingo åtnöja sig med att höra det en gång och ibland först efter flere upprepade besök. Lät kejsar Hadrianus sig nöja med den smickrande afsigten och sväljde han utan grimas artigheten?

Mången har af denna omständighet dragit slutsatsen, att Memnons sång var ett bedrägeri — och att en prest gömde sig i ett tomrum, som verkligen finnes inom stöden, och der på ett instrument frambragte det underbara ljudet, hvilket liknade klingandet af en harpsträng, som brister; under det att å andra sidan fenomenet ej omtalas hafva egt rum, vare sig före stödens stympande eller efter dess reparation, hvarför många antagit, att det frambragts108

af den daggvåta stenens porer, då de, uppvärmda af morgonsolen, försattes i vibrering.

Héla den romerska verldens stora resebeskrif-vare tala om detta under, och främst bland dem Strabo och Plinius."

Nu har emellertid sagornas Memnons eller rättare Amenhotep 111:8 stod, allt sedan dess öfre del under Septimius Severus hoplappades, under sexton hundra år förblifvit stum.

Med en flyktig blick på de andra spillrorna, som halft undangömdes af säden, vände vi nu våra åsnor mot norr och redo till Ramesseum, som på en qvarts timmes väg derifrån reser sina gulgrå propyléer och pelare.

* Juvenal talar sålunda derom: "Dimidio magica resonant ubi Memnone chordæ."XVIII.

an tyckes nu inom den lärda verlden hafva kommit öfverens om, att denna byggnad ar den af Hecateus och Diodorus omtalade Osymandias' graf.

Den är visserligen ej med deras beskrifningar i alla sina mått fullt öfverensstämmande; men man vet ju, att dessa antikens resebeskrifvare kopierade hvar andras fel och missräkningar och, ofta nog, sjelfva aldrig hade varit på den plats, som de beskrefvo.

Ramesseum är ett af den vestra nilstrandens tre stora tempel. Jag vill endast med några ord vidröra mitt besök derstädes, ty det ena templet liknar fullkomligt det andra, när man med bläck och penna skall beskrifva dem; och adjektiven ofantlig, omätlig, mägtig, öfverväldigande, jettelik m. fl. före substantiven pelare och pylon, med hvilka man söker gifva en föreställning om dimensionerna och intrycket af dem, sätta mig ofta i ett förargligt bryderi.

§1?0

Som vi stego ned från våra långörade gångate, stodo vi framför ett ofantligt, ljusrödt granitblock, ett verkligt berg med friskt brutna ytor, liksom om det i går hade sprängts med dynamit.

Det är Ramses II:s koloss, den största i verlden, af ett enda granitstycke, nu splittrad. Den måste med mer än 10 fot hafva öfverskridit höjden af Amenhoteps kolosser på slätten (Memnon). Den är något mer än tjugutvå fot bred mellan axlarne, och foten mäter elfva fot i längd och fyra och en half fot i bredd. Hela vigten har beräknats till öfver ett tusen tons — mer än en million kilogram! Sten-arten är den vackraste, flnkornigaste, tätaste rosen-granit från Syene.

Huru höggo och handterade de gamla dessa bergmassor? Och huru blefvo de splittrade? Hvilka mägtiga medel lyfte dem, hvilka jetteinstrument förstörde dem? Kolossen är i sittande ställning med båda händerna, med flatsidorna nedåt, utsträckta på knäna, såsom faraonerna så ofta afbildats och som så fullkomligt uttrycker djup hvila och ro, njutningsrik, ostörbar ro, belöningen efter strid och segrar, det slags majestätiska lugn, som hvilar öfver pyramiderna och hela Egypten.

Nu är kolossen stympad; den öfre delen af bålen med hufvudet har brutits ifrån nedre delen, som förblifvit sittande på sin tron. Af spillrorna bryta från tid till annan nildalens invånare, likt gnagande råttor, bort en bit, hvaraf de göra qvarnhjul eller andra förnödenheter.

H. och jag lyckades med Mersals hjelp att krafla oss upp på jetten och sutto under våra uppspända171

parasoiler på den fallne faraonens hals. På venstra skuldran har han Ramses II:s skönt inskurna namnchiffer eller kungliga kartusch. Hieroglyferna äro så friska, som om de nyss inhuggits. Väggarna kring Ramses' boning hafva till största delen fallit; pelarraderna stå solbelysta och afteckna sig mot den blå, soldränkta himmelen, luft och ljus intränga i alla vinklar och vrår och omspola från pelarens fot till kapitalen alla dess figurer och hieroglyfer. Här är en gård af stora proportioner, der en gård med Osiris-stoder, har en sal med tolf, ännu upprätt stående pelare, der bakom flere mindre rum, hvaribland ett, med djurkretsen i relief i taket och andra symboliska tecken på väggarna, tjenat såsom bibliotek.

Ramesseums propyléer och väggar äro betackta med reliefer, hvilka framställa i högsta grad intressanta bataljstycken, processioner och offer. Här liksom på templets i Luxor propyléer är Pentaurs poem illustreradt. * Liksom hofsångaren i flödande beundran besjunger Ramses' faror och segrar, så har hof-bildhuggaren i säkra, hårfina linier på muren uppdragit striden med ketas.

Detaljernas mångfald och rikedom förminska dock ej storslagenheten af det hela, hvari den framstående, allt beherskande figuren är farao ^jelf på sin stridsvagn.

Men Pentaurs sång, hvilken man kan kalla texten till denna framställning och som, att döma efter huru ofta den kopierats på Karnaks, Luxors, Rames-

* öfversatt p4 franska 1856 af Vicomte de Rougé under namn af "Le Poëme de Pentaur".172

seuins ocli Abu Siinbels tempel, måste hafva varit ett favoritämne, förklarar allt hvad mejseln ristat.

Det år i dalen kring Orontes utanför staden Kadesh, medelpunkten för den förhatliga asiatiska ligan, som så ofta, hotande Egypten, stört faraos lugn. Ketas äro åter i fält och bjuda den egyptiska hären under Ramses spetsen. Falska - öfverlöpare hafva för den lättrogne farao berättat, att ketas draga sig tillbaka, under det att de i sjelfva verket, färdiga att störta öfver sitt rof, ligga dolda i bakhåll. Den unge, djerfve Ramses, brinnande af stridslust och ifrig att ej låta fienden undkomma, bestiger ögonblickligt Bin stridsvagn och hastar, endast åtföljd af sin stab, framåt. Redan befinner han sig på några minuters afstånd från fienden, då den förfärliga sanningen plötsligt af ett par tillfångatagna herdar upp dagas. Ramses hejdar sig, samlar sina officerare omkring sig och kallar sina legioner, — men legionerna äro långt borta, fjerran bakom, och ketas störta fram från alla sidor under bedöfvande stridstjut. Likt en lavin rusa de mot den från sin konung och sina officerare skilda armén och lyckas tillintetgöra den midtersta legionen, Phras tappra legion, hvarigenom den egyptiska hären skäres i två delar.

Men Ramses, hvars örnblick varsnar faran, ilar på sin flygande stridsvagn öfver fältet och kommer i rätta ögonblicket för att intaga luckan, der Phras legion stått. Här flammar faraos vrede, här blixtra hans pilar, som alla äro dödande. Åtta gånger anfaller han fienden, uppehåller striden, hindrar fiendens rörelser, räddar hären, som å nyo förenar sig, och vinner en lysande seger.173

Nu börjar fiendens flykt, som panisk, hejdlös, utbreder sig mot floden och den der bakom befästade staden. Stridsvagnar, hästar och krigare störta om hvar andra i strömmen och sticka här och der upp ur vågorna. Anföraren drages upp och hålles med ansigtet nedåt, under det att vattnet strömmar ur hans mun. Det råder oordning och förfäran öfver allt i staden. Lansbeväpnadt fotfolk packar sig kring murarne, sändebud med gåfvor, för att blidka segraren, tränga sig fram ur vimlet, och de flyende dragas döende ur floden. Men under tiden jagar den segrande farao framåt, nedhuggande fienderna med sitt mägtiga svärd, trampande dem likt strå under sina hästars fötter, drifvande dem framför sig med afskurna händer. "Två tusen fem hundra stridsvagnar voro der, och han tillintetgjorde dem; ett hundra tusen krigare, och han skingrade dem; och dem, han ej slog, jagade han i floden, dit de löpte, likt krokodiler, till sin undergång." Och dessa äro hans namn: "Ra-user-ma; Setp-en-Ra, Ra-messu, Mer-Amen; det är: Sol stark i sanning, solens utkorade, solens son, Ammons älskling."

Derefter komma andra taflor af högtidliga triumftåg: farao, iklädd Ammons drägt med de två ofantliga örnflädrarna på kronan, återvänder mellan flabellerna till Tebe, följd af ett oräkneligt tåg af byte och fångar; här knäböjer han, beröfvad majestätets symboler, i ödmjuk dyrkan inför Ammon och Maut; der mottager han af dem nyckeln till Uf och magt, det egyptiska treuddade korset med grepen.xx.

Ramses II — Sesostris.

fär man lar kanna Ramses-Sesostris, så kommer man ofrivilligt att tänka på Ludvig XIV, som i mer än ett hänseende liknar den lysande fa-raonen.

Strålande i sitt Versailles hade han tagit solen till sinnebild. Vare sig han, med ridspöet i hand, damhöljd träder inför parlamentet och med sitt: "1'état c'est moi!" förlamar hvarje invändning, eller, ung, med sitt lysande "maison militaire" begifver sig till krigsskådeplatsen; vare sig han derifrån i triumftåg återvänder, eller i sitt palats samlar omkring sig allt hvad verlden har lysande och snillrikt, "le roi soleil" är en Sesostris, med samma förtjenster, med samma fel, med samma majestät och konungsliga storhet, med samma obevekliga sjelfviskhet.

Etiketten vid Ramses' hof var säkert ej mer studerad, lyxen ej mer bländande, smaken ej mer förfinad. Båda inkräkta de på sin företrädare och sin efterträdare, hvilka båda, lika morgon och qväll175

till Ramses-Ludvigs lysande dag, stå fördunklade i skuggan deraf.

Setis I och Richelieu tyckas endast hafva varit till såsom en prolog för den stora händelsen, liksom eftertradarne, Meneptah och Ludvig XV, efter den långa dagen endast äro de sista strålarne af dess sjunkande sol.

Deras långa regeringar äro epokgörande, icke blott inom den politiska historien, utan äfven och i ännu högre grad

inom konst och vitterhet. Hvad som än må omgifva deras namn af falskt beröm, lögnaktigt smicker och öfverdrift af personliga egenskaper och storhet, så hafva de dock skapat hvar och en sitt århundrade, som spegla sig i dem, och der de äro den allt upplysande och värmande, skapande och växtgifvande solen, och fylla inom historien en så stor plats, att man ej skulle kunna tänka sig luckan.

Liksom Ludvig XIV, så var Ramses II den efterlängtade, den länge af konung och folk väntade tronarfvingen, "konungen från sjelfva sin moders lif".

Seti I, som var af en främmande ras, hade, oaktadt sina ärofulla fälttåg och lysande egenskaper, i trots af sina ifriga bemödanden att blifva en fullblodig egyptier, genom antagandet af Egyptens religion, seder, åsigter och fördomar, ej förmått det egyptiska folket, som städse ansåg honom som en inkräktare, att glömma hans utländska födslomärke.

Han hade derför äktat prinsessan Tuaa, som var den store Amenhotep III:s barnbarn, och derigenom inplantat det gamla, gudaborna, faraoniska blodet i sin egen ras, som, lik vildstammen, förädlad genom176

denna ympqvist, bar god frukt. Denna Setia maka, drottning Tuaa, var Ramses II:s moder.

Redan före sin födelse var han af hela folket helsad såsom den der af gudarne utkorats att bära Egyptens dubbelkrona, hvarför också fadern, då sonen annu endast var några år gammal, offentligen antog honom såsom medregent.

Den unge Ramses, tronarfvingen, "konungen från sin moders lif", såsom en inskrift kallar honom, är derför öfver allt afbildad vid sin faders sida. Bredvid Seti håller han offergåfvorna, som fadern erbjuder gudarne. Han kännes lätt igen på sin profil och hårets långa, flätade lock, som nedfaller öfver hufvudets ena sida, hvilket utmärkte tronarfvingen.

Liksom Ludvig XIV älskade Ramses II stora byggnadsföretag, och templen vid Abu Simbel, Luxor, Karnak, Kurne, Ramesseum, Tanis och Abydos bära vittne derom. Staden Ramses i Egyptens delta var hans Versailles, dit han med sitt hof drog sig tillbaka från den stora hufvudstaden med dess alldagliga, triviala buller och ombytliga, farliga folk.

Lik Ludvig vänder ock Ramses under den senare delen af sitt lif hela sin uppmärksamhet och sträfvan mot religionen. Han befäster presternas magt och knäböjer inför gudarne, hvilka faraonerna af de gamla dynastierna, stående ansigte mot ansigte med dem, mötte som vederlikar och mer betraktade såsom sina förfäder än såsom mystiska, andliga, eviga väsen.

Ett af Ramses' högtidliga tåg till Ammons tempel beskrifves sålunda: "Musikanterna tåga främst med flöjter, trumpeter, och trummor, följda af sjun-177

gande körer. Derpå komma, i den strängaste iakttagna ordning, faraos "kusiner och vänner",* öfver-stepresterna och rikets högsta dignitärer, samt kronprinsen, brännande rökelse framför Ramses, som bäres på skuldrorna af tolf generaler i ett slags öppet tempel, under det att flabellbärare med strutsQä-drarna breda skugga öfver den gudomliggjorde faraonens stolta ansigte. Barn, tillhörande den presterliga kasten, bära vördnadsfullt symbolerna af hans konungsliga magt: spiran, bågen, kogret och klubban. Bakom farao följa högre prester och generaler och derefter en kohort af lifvakten, under det att folket afslutar tåget.

"Det är endast till fots, som farao kan inträda i templet; han stiger derför ned från sin tempelfor-made triumfstol för att utgjuta vin och bränna parfymer på altaret. Gudomen reser sig här öfver monarken; triumfatorn försvinner i dess skugga. Presterna, som här känna sig i sitt hem, uppträda med prakt och bära i procession förfädernas bildstoder, "heliga banér", tempelkärl och offerbord, hela kultens och offrens materiel.

"En profet anropar sjungande gudens beskydd, hvarefter tempeltjenare i hög pomp framleda en hvit tjur, som är symbolen af Ammon-Ra, under det att en prest bränner rökelse omkring honom. Gudens bildstod, af tjugutvå män buren på en rik bärstol med tronhimmel öfver, omgifves af prester, som kring

* Äretitlar, som af farao gafs 4t landets högste, liksom konungen af Frankrike kallade dem, han ville utmärka med rang och ynnest, med namnet "mon cousin", hvilket ännu i dag användes af konungen af Italien.178

honom höja länga, på höga spröt svajande strutsfjädrar och blommande qvistar.

"Då Ammon åter befann sig i sitt heliga rum, tilläts farao att, piydd med pschent — dubbelkronan med Uræus —, som betecknade hans magt öfver de båda Egypterna, hembära honom sin dyrkan och tacksamhet, under det att presterna uppstämde sina körer.

"I närvaro af det högtidliga, allsmägtiga presterskapet offrade derpå farao åt guden, i det han, enligt ritus, sönderskar en sädeskärfve med en skära af guld. Först derefter kunde herskaren återtaga sin stridshjelm, sitt kungliga majestät, hvilket han i gudens närvaro beröfvats, och återvände med sin svit af hofmän och officerare till palatset." *

Men huru tillbragte Ramses sitt enskilda lif i palatsets inre? Hvilka voro hans nöjen och sysselsättningar, då krig och offentlighet ej längre beväpnade hans hand och pschent kunde läggas å sido? En del af dagen egnades utan tvifvel åt gynecéets lockelser; det hade nyss öppnat sina portar för prinsessan från Ketas' land, som säkert ditförde alla Asiens frestelser och utstuderade vällust — en hel verld af musik, koketteri, parfymer, eunucker och sinlighet. Men der fans ock ett rum — det sista i Ramesseum — biblioteket, som bar inskriften: "Själens apotek", och der lågo papyrusrullarne, inneslutande allt hvad vetande och fantasi, allt hvad lärdom och inspiration framalstrat. Der förvarades de gamla dynastiernas konungalängder och historia, der

* Marius Fontane. "Histoire universalia. Les Égyptes de 5000 à 715 av. J. C."179

berörde den kungliga handen samtidens två största diktares arbeten, Amenemapts och Pentaurs, af hvilka endast fragment, skrifna i sten, nått oss.

Och hvad var Ramses II:s familj? Vi veta, att han egde en drottning, Nefert-Ari, hvars sköna, drömmande hufvud ler på Abu Simbels murar*, och att han, innan hans eget långa lif var ändadt, såg flere af sina många barn gå bort r- hans efterträdare Meneptah var hans trettonde son — och att han egde en dotter, hvars namn var Bent-Anat, som var hans älsklingsbarn, och hvars graf finnes bland drottningarnas grafvar bakom Medinet Abu. Det gör godt för hjertat att veta, att han hade en dotter, som var föremål för hans synnerliga kärlek och ömhet. Den stolte farao, som vi i hans eviga granit möta evigt majestätisk, evigt kunglig, hade då ett hjerta som vi i dag, hvilket kände och älskade, på hvilket andra utöfvade mer eller mindre dragningskraft — det är liksom en blomsterverld i bergskrefvan på den i snö glindrande alptoppen.

Men huru kom Bent-Anat att utöfva denna större dragningskraft på fadern? Var Bent-Anat för Ramses hvad hertiginnan af Bourgogne var för Ludvig XIV: ett täckt, smekande barn, en blomma, hvars doft förljufvade hans sista lefnadsår? Var hon fagrare och blidare än alla de andra? Hade hennes röst mer musik, ögat mera värme? Hade hennes väsen det lugn, som höfves en prinsessa, och kunde farao mot henne luta sitt mången gång trötta hufvud? Förstod

* Detta drottning Nefert-Aris hufvud med sitt outsägligt sköna och Idla uttryck finnes återgifvet i Ebers1 "Cicerone durch das alte und neue Ægypten".180

hon att finna ord, som fläktade regeringsbekymren från hans sinne? Hade hon, för att fatta faderns stora, vidt gående planer, en större ande än hennes syskon? Var det månne slutligen hon, som kärleksfullt och förbarmande utsträckte sin väna hand efter Mosesbarnet i sin simmande korg bland nil-strandens säf och som sedan beskyddade honom vid faraos hof?*

Men vi hafva glömt oss qvar under Ramesseums Osirispelare! Visst är det varmt der ute, men ju längre vi dröja, ju högre stiger solen och ju lodrä-tare falla dess strålar. Derför i sadeln och framåt mot Deir-el-Bahri!

* Historie! hysa nu intet tvifvel om, att det var under Ramses II:s regering, som Israels barn började att betungas med arbete. Det var f8r byggandet af hans kära stad Ramses, som de hade att släpa med tegel och strå, hvaröfver de sä mycket beklagade sig, och det var under Ramses' sons och efterträdares, Meneptahs, regering, som deras

uttigande ur Egypten egde rum.XXI. Drottning Hatasu.

gyptens historia visar mer än en gång prof på qvinlig ärelystnad och att faraonerna ofta regerade i skuggan af sina gemåler och systrar. Kleopatra var ej den första qvinna, sora hade Egyptens öde i sin hand. Den fagra Nitokris är redan under den sjette dynastien ett exempel härpå; Hatasu och Taia voro i den adertonde dynastien de verkliga faraonerna under Totmes II och Amenhotep IV.

Redan under sin faders, den krigiske, mägtige Totmes I:s regering hade den unga prinsessan Hatasu fått del af styrelsen och förmäldes med tronarfvingen, sedermera Totmes II, som var hennes egen halfbroder. Efter hans död, då han ej lemnade någon arfvinge, öfvergick kronan till brodern, Totmes Hl. Hatasu, som styrt under sin förre gemåls regering, ingick nytt äktenskap med sin yngre halfbroder och svåger och fortsatte att under hans femton första regeringsår vara Egyptens verklige farao. Hon utförde med framgång sina krigiska företag i'182

Syrien och Ethiopien, men anförde framför allt i egen person den stora, vigtiga expeditionen till Arabien — eller landet Punt —, hvarifrån hon återvände krönt af seger, ära och byte. Hon lät afbilda sig med ett lejons gestalt. Fjerran och när flög ryktet om hennes fruktade namn, som kom nationerna att darra.

Hög och glänsande framträdde hon för folk och gudar och frambar sina skatter till sitt nya tempel vid Deir-el-Bahri. "Ammons älskade dotter, verldens suveräna konung, sanningens sol" voro hennes titlar. Men lika hög och allsmägtig, som hennes storhet varit, lika plötsligt, dunkelt och obemärkt försvinner hon från verldens skådeplats. På det femtonde året af sin regering framträder Totmes III sjelf på scenen och fattar med mägtig hand regeringstömmarne.

Dog Hatasu en naturlig död eller undanröjdes hon plötsligt af en revolution, som den förödmjukade brodern-gemålen i tysthet förberedt? Det sväfvar ännu dunkel deröfver — men man antager det senare. *

Genom sin moder, drottning Ames, och sin mormoder, Novertari, hade Hatasu större rätt till Egyptens tron än halfbröderne, Totmes II och Totmes III, som hon äktade och hvilka från sin fader Totmes I endast ärfde tvifvelaktiga anspråk och rätt dertill.

Det var derför, som Totmes I hade tagit sin dotter till medregentinna, i hopp att hennes namn-

* Vi finna i vår egen tid ett motstycke til] dess» två bräder, den ene svag, den andre stark, med en styrande äregirig syster, i tzar Alexis barn: Sofia, Ivan och Peter den Store.183

teckning vid sidan af hans egen skulle gifva regeringshandlingarna större vigt och hålla folket i respektfull lydnad. Han kände väl till sitt egyptiska folk och viste, att den religion, som hos det var den ursprungliga, den i blodet medfödda, som aldrig af andra — af negrer och asiater insmugglade — gudomsbegrepp förqväfts, var förfädernas dyrkan, grafvens och de hädangångnas. Han förstod väl, att genom denna vördnad för förfäderna voro legitim rått och legitima anspråk helighållna; och att icke ens den tacksamhet, Egypten kände för hans ätt, som befriat det från det utländska, förhatliga förtrycket under de asiatiska hyksos eller herdekonun-garne, gaf honom och hans efterträdaro så stor rätt till den inkräktade faraoniska värdigheten som den äktenskapliga föreningen med Ames och dottern Hatasus medregentskap.

Den af berg och öknar så naturligt begränsade och från den öfriga verlden afstängda nildalen förslog ej för drottning Hatasus eldiga verksamhet och ärofulla planer. Det är ej längre det gamla, lugna, fredliga Egypten med det vördnadsvärda, pyramid-omkransade Memphis, men ett asiatiskt, ärelystet, oroligt, beräknande, eröfrande Egypten med asiatiska mystiska gudabegrepp och ett asiatiskt, inflytelserikt, bedrägligt presterskap med sitt hemlighetsmakeri, sina invecklade religionsformer och sina beräknande orakel.

De asiatiska herdekonungarne hade ej förgäfves under fem hundra år styrt Egypten. * Egypten för-

* Det var under dessa hyksos eller si kallade herdekonungar (2214—1703 f. k.), som den bibliske Joaef uppnådde sin magt vid faraog hof och israeliterna invandrade.'184

blef äfven efter deras bortdrifvande och oaktadt sin politiska befrielse asiatiskt. Landets befriare, Amenhotep I

och Totmes I, hade fåfängt gjort sina långa, segerrika fälttåg in i sjelfva hjertat af Syrien och Mesopotamien; under Egyptens långa beröring med Asien hade asiaterna förstått att på fredlig väg inkräkta och eröfra Egypten.

Smittan, inhemtad från utlandet, hade gripit omkring sig, och det ar i synnerhet de högre klasserna, som först bemängas dermed och sedan sprida den i allt vidare och vidare kretsar. Egyptierna kunna ej motstå den. Asiatiska prester finnas i templen, och de öfvertyga snart sina egyptiska em-betsbröder, att presterlig magt och inflytande äro en god vara, och att de bäst uppnås genom att hålla folket i andlig fruktan för hemlighetsfulla, ofattliga magter, som på alla sidor kringhvärfva det. Af dem blifver inom kort den gamla egyptiska tron med sina enkla former omarbetad och utarbetad; der hemtas Bes och Khem från söder; * den bevingade sol-skifvan kommer från öster, och derifrån förskrifva sig också alla treenigheterna och de mystiska gudar, som i allt hemlighetsfullare och mera invecklade former insnäija egyptiernas samveten.

Och här hafva vi på samma gång hittills okända nöjen, som från samma håll öfversvämma nildalen. Hos den förr så lugne, måttlige egyptiern väckas aldrig förr hörda röster. Der sjunga asiatiska flickor vid strängaspel eller dansa med nakna kroppar, utbjudande ett helt lager af berusande rörelser, blickar

* Bes och Khem äro tyi gudar af ethiopiskt ursprung, som före den nittonde dynastien infördes i Egypten.'185

och smekningar, och här sträcka de sig, strax derpå, trötta efter ansträngningen, vårdslöst öfver hans knän och hviska med parfymerade läppar och kärleksdruckna, halft igenslutna ögon utländska, trolska ord, som komma hans blod att under sinlighetens storm svalla i höga vågor för att sedan domna i ett slags hadschischlik berusning. Det är ett nytt Egypten, som Hatasu styr. Om sjelf af gammalt egyptiskt, faraoniskt blod, så är hon icke dess mindre ett barn af sin tid, bugar sig för de asiatiska presterna, hvilkas magt kan understödja hennes egen, ler mot de asiatiska nöjena, hvilkas pokal hon tömmer, och, sökande nya retelser — utan tvifvel också besjälad af en stor ande, med öppet öga och varmt hjerta för sin egen och sitt lands ära — leder hon Egypten framåt på eröfringarnas, äfventyrens och roflystna-dens bana.

Det är framför allt det fjerran landet Punt med sina gåtlika skatter och varor, som leker henne i hågen .* Der finnas mer af ädla stenar än i de så flitigt och mödosamt bearbetade smaragdgrufvorna i Sinai. Folket är dock motsträfvigt, det har hittills endast tagit vapen för fosterlandets försvar eller för att straffa dem, som vågat förolämpa dess majestät eller störa dess lugn. Men Hatasu har presterna på sin sida, och de disponera öfver gudarnes hjertan och kunna kanske förmå dem att tala till förmån för krigsföretaget. Mycket rigtigt! Ammon sjelf, deras vördnadsvärde konung och fader, Tebes synnerlige

* Man Kr ej säker på hvad det i egyptiska inskrifter s& ofta förekommande landet Punt rar, men man antager Arabien.'186

beskyddare, tager ordet och tillråder genom sina presterliga språkrör ett krig emot Punt.

Hvad behöfves mera? Ett råd från Ammon-Ra är en befallning, som ingen dödlig mer kan motsätta sig, och så väpnar sig Egypten och dess lejondrottning.

För att gifva denna gudomlighetens inblandning i saken så stor offentlighet som möjligt, begaf sig drottningen i stor ståt och pomp till fader Ammons tempel och mottog, omgifven af presterna, efter att naturligtvis på förhand med dem hafva förberedt den teatraliska akten, i templets allra heligaste gudens uppmaning.

"Denna mellankomst af en talande gudomlighet, som i folkets öron lagliggör den konungsliga viljan, är en uppfinning, som endast asiatisk oblyghet kunnat påhitta, ty den har två mål, som äro lika skrymtaktiga, det ena som det andra: nemligen att för det första behaga monarken, genom att i gudomens namn bekräfta hans despotism, och för det andra göra den i gudens namn talande presten ännu mäg-tigare än konungen." *

Det var med ett ord en kunglig-presterlig komplott — som lyckades.

Den, som ungefär år 1620 före vår tidräkning hade gjort resan genom Egypten uppför Nilen, skulle då hafva hört vapenbuller och väldiga krigsrustningar från det yttersta deltat allt intill Nubiens gräns. Arsenalerna voro i feberaktig rörelse för byggandet af en krigsflotta, som skulle föra trupperna öfver Röda hafvet. Öfver allt ilade

kungliga skriber och embetsmän för att utkräfva skatt i proviant och

* Marius Fontane.'187

manskap; öfver allt marscherade truppafdelningar och öfvades rekryter.

De resande skulle då äfven säkert fått höra ett ifrigt diskuterande öfver företagets rättmätighet och om Hatasus tillvägagående vore lagenligt. Der funnos säkert många, som tviflade derpå, några skriber af den gamla, oegennyttiga stammen, som, i trots af att de af sina kolleger betraktades som utbördingar, samlade omkring sig sin politiska grupp af liktänkande och åhörare.

Der voro nog många, som i företaget sågo ett lagbrytande af gamla, dittills helighållna regler och som deraf bådade intet godt; de voro sin tids konservativa, under det att framåtskridandets män applåderade regentinnan och med dånande hurra nedtystade de motspänstiges mummel.

Det var vid sin återkomst från Punt, som Hatasu skred till utförandet af sin byggnadsplan. Derför valde hon den imposanta, amfiteatraliska platå, som öfverblickade det på båda sidorna om floden utbredda Tebe.

Här öfvervakade hon med samma uppmärksamhet, med hvilken hon följt och ledt krigets rustningar och rörelser, arkitekternas och konstnärernas arbeten. Hennes smak, som tryckt sin pregel på denna hennes regerings minnesvård och apotheos, måste hafva varit i högsta grad framstående och epokgörande.

Hade hon ännu afslutat templet vid Deir-el-Bahri, då hon störtades? Hvilket förfärligt fall för lejondrottningen, som stigit så högt på spetsen af ärans och magtens pyramid!'188

Hvilken rol hade hennes make, den yngre Totmes, spelat under Hatasus lysande regering? Hade hans kraftfulla, manliga ande, som hon dömt till overksamhet, endast öfvat sig i förställningskonsten och i tysthet förberedt en mörk, fasansfull katastrof? Förråddes hon af sina närmaste, sin lifvakt, sina officerare, kanske till och med af sina älskare? Skedde det, då hon ännu i den kungliga alkoven, efter nattens kärleksorgie, med vällust spelande öfver de half-öppna läpparnes hvita tandrader, i sömnen log med hufvudet stödt mot den mjuka armen?

Trängde den unge Totmes sjelf och ensam dit in med det mördande stålet för att njuta af att med egen hand kräfva sin hämd och med hennes blod aftvätta den fläck, som under femton långa år grott på hans panna, eller lemnade han dådets utförande åt de derpå med blodhungrande ögon väntande slaf-varne?

Att våld öfvades kan man knappt tvifla på, då man öfver allt i Deir-el-Bahri och Tebe ser profven på ett hat, som, äfven långt efter sedan Hatasus lik kallnat, lågade med hög och häftig flamma. Öfver allt der Hatasus kungliga namnteckning prydt en obelisk, en vägg, en inskrift, har den skrapats bort för att ifyllas af gemålen Totmes III:s egen. Men den af hat brännande handen förde med flygande pulsar det skrapande verktyget och tyckes hafva varit tillfredsstäld med att skymfa och brännmärka, utan att gifva sig tid med att systematiskt utplåna och tillintetgöra. Det är en länge återhållen passion, som, plötsligt lössläppt, rusat deröfver. Oaktadt Totmes' namn spåra vi Hatasu.'189

Här till exempel öfver granitporten läsa vi, före Totmes III:s namn, titlar, som tillhörde "farao Hatasu", och derefter följer inskriften:

"Hon har utfört detta verk för sin (hennes)* fader, Ammon-Ra, herre öfver de båda regionerna (öfre och nedre Egypten). Hon har uppbyggt åt honom denna sköna port; Ammon beskyddar verket af granit. Hon har gifvit det åt honoin, som är evig."

* Pl det egyptiska hieroglyfspr&ket med feminin form ftr lin sisom i engelskan "her".XXVI.

Tebe. — Deir-el-Bahri.

eir-el-Bahri * ligger högt upp på den libyska åsens sluttning, nästan helt och hållet begrafvet i sand, som årtusendens stormar drifvit i hop emot berget. Yi äro der redan i öknen, som sträcker sig ända fram till Ramesseum, hvilket står på sjelfva gränsen mellan frodig växtlighet och ökensand.

Grafvar äro öfver allt inhuggna i bergväggarna, der de öppna sina svarta hål så regelbundet sora skottgluggarne i en förskansning. Klippväggarna resa sig antingen med ens i hela sin längd lodräta eller uppspringa från afsats till afsats. Solen låter berg och sand glimma som guld och bländar ögonen så, att jag måste hålla dem tillslutna. El Assesseefs grafverld omsluter oss på alla sidor; här och der sticka några stympade sfinxer upp ur sanden, här ligga gigantiska block i vild oordning, der stiger

* Deir-el-Bahrl är ett arabiskt namn och betyder "det norra klostret", hvilket gifver till känna, att templet i den företa kristna tiden tjenade som kloster.i9i

templet i terrasser uppför; dess sten är så hvit, att man tror sig se marmor, och derpå framstå de väl bevarade och tydliga målningarna i röda och blå färger.

Af pyloner, obelisker, murar och pelare finnas endast fragment strödda omkring grunden eller hvad man först tror vara grund; ty den verkliga måste ligga djupt begrafven under sandlagren. Murarne stiga dock högre och högre på hvaije följande afsats, tills de erbjuda femton till tjugu fots ytor för målningar och bildhuggerier. De äro utförda i låg relief i fina, säkert dragna linier, och den utsökta, kräm-färgade stenen liknar arbetadt elfenben. Templet med sin dekorering stammar från den adertonde dynastiens första tid. Det förskrifver sig från den stolta drottning Hatasu, som reste den högsta obelisken i verlden framför Karnaks helgedom. Det blef hennes apotheos, full af hennes krigsära och höga bedrifter. Det var den segerrika expeditionen till landet Punt, som gaf närmaste anledningen till detta byggnadsföretag. Papyrusrullarne, som innehöllo och till efterverlden öfverförde denna hennes regerings hjeltetåg, kunde brännas, förmultna eller förstöras; de voro ej heller ett värdigt materiel för att föreviga så mycken stolt glans och ära. Nej! I sten skulle de skrifvas, ristas och huggas, i leder af lejonsflnxer, i flammande obelisker af Syenes röda granit, på skimrande, soldränkta murar, hvilka från afsats till afsats höja sig uppför berget, liksom de på dem framstälda handlingarna stiga i storhet och glans, tills de uppnå det högsta majestätet, den stolta Hatasus apotheos.'192

Oaktadt solen var brännande och dess glödheta strålar lodrätt trängde genom min parasoll och stucko mig i hufvudet, och i trots af det bländande ljuset, som öfverströmmade de hvita stenytoma, förblef jag dock stående på de öppna terrasserna utan att kunna slita mig ifrån de flna, målade reliefer, som täcka hvarje fot deraf och som säkert äro oöfverträffade i naiv uttrycksfullhet, mångsidigt återgifvande af samma sak, hvilket derigenom aldrig tröttar, och i utförandets korrekthet och elegans.

Der äro Hatasus bedrifter och segertåg till Punt framstälda och löpa i långa skulpterade taflor utefter väggarna. De i handlingen deltagande figurerna öfverskrida ej i allmänhet en fot i längd.

Här utvisar det grönt målade vattnet, att vi äio på hafvet — Böda hafvet — utefter Arabiens kust. Der är en afdelning af den egyptiska flottan förlagd, och hafsflskarne simma derunder, fullt lika stora som flottans galerer, men i sina detaljer så fullkomligt utförda, att de ej kunna vara det bättre i ett zoologiskt album. I det genomskinliga vattnet framstå djupets invånare fullkomligt lefvande och tyckas ej i det minsta hafva förändrats vare sig till fjäll eller fenor sedan Hatasus dagar; här äro flundror, svärdfisk, humrar och krabbor, hvaraf ej ett enda spröt uteglömts.

På stranden vimlar det af folk. Här komma långa tåg af fångar, som framföra krigsbytet, varor af olika slag, hjordar af boskap, hvaribland allehanda för Egypten främmande djur, såsom giraffer, apor och elefanter. Här frambäras djurskinn, elefanttänder, vaser, vapen, frukter, ringar af guld och stora träd,'193

som med rötterna upptagits och med sina jordklumpar i ofantliga korgar transporteras för att omplanteras i Egypten, månne för att pryda Hatasus trädgårdar i Tebe?

Här afbrytas taflorna af några större figurer, som äro så fint utförda, att. man är färdig tro dem skurna i elfenben. Der komma konungen och drottningen af Punt, den senare genom sin förfärliga fetma nästan urståndsatt att gå.

Och der på andra sidan är Nilens blå vatten med en hel flottilj af ståtligt prydda och rikt bemannade kungliga farkoster. Ståfvarne äro skurna med allehanda djurhufvuden eller sluta med en stor lotusblomma. Båtarnes roder äro skönt formade; der finnas utsökta möbler om bord. Här och der sitter en apa, som, förnumstigt begrundande,

knaprar på någon frukt eller blickar på det ifriga manskapet, — och det är i rörelse! Det är ett lif af armar och ben, i muskler och senor, så sant afbildadt, att det kan täfla med gudarnes målskjutning (bersaglio) af Rafael.*

Der är Hatasus triumftåg till Ammons tempel i Tebe, der drottningen sjelf, efter en trupp af musikanter, danserskor och pantrar, som ledas liksom i Bacchus' triumf, kommer med sitt krigsbyte att föräras hennes älskade fader.

Jag stod just i betraktandet af en väl bibehållen målning i ett inre hvälfdt rum, som föreställer det kungliga barnet diande gudinnan Hathor, här framstäld under formen af en stor, ståtligt blickande ko med fulla, af näring flödande spenar — en tafla full af

* Teckning af Rafael, Bom, Palazzo Borghese. Milano, Brera.

dragningskraft, enkelt utförd af någon stor mästare från den tiden, — då jag plötsligt hörde rop och buller utanför de halfmörka gemak, der jag befann mig. Mr Snobbings röst gaf eko. Strax derpå blef han sjelf på sina korta ben synlig, hjertligt grinande åt kon med det kungliga barnet, som han med ett slags lärd djupsinnighet i blicken genast förutsatte vara en urbild till den romerska varginnan och hennes tvillingar. Har skymtade Hassans guldbroderade turban, der skuttade miss Snobbing från sin åsna, under det att modern, halfdöd af värme och trötthet, drogs från sin.

Här var nemligen mötesplatsen för vårt frukostmål. Snobbings med Hassan som ciceron hade på tre timmar sett hela Tebe och fullständigt gjort ifrån sig Medinet Abu, Memnons kolosser, Deir-el-Medinet, Ramesseum och grafvarna.

"Det var ej mycket att se", sade fadern och kände sig hågad att samma qväll lemna Tebe.

"Men det var så roligt att rida på åsna", tyckte dottern, och i sanning, efter sex veckors stillasittande på en nilbåt, är det ett ombyte. Nu blefvo i ett ögonblick damerna ytterst intresserade af målningarna och gjorde mig tusen frågor rörande dem, så att jag, medan Hassan dukade upp frukosten för oss i ett litet skjul med lerväggar, ansåg mig skyldig gifva dem en liten redogörelse öfver hvad de sågo.

Det var mycket märkvärdigt, "indeed"! Kon med barnet — stackars Hathor! — funno de "very funny"; och Hatasu, hvars historia jag lätt vidrörde, fick sin kompliment: hon var en "horrid woman". Men se huru besatt galet! Fiskarne och hum-'195

rarne voro lika stora som flottans största skepp! Och midt i mina förtviflade ansträngningar att hålla det intresse, som de först hade uttryckt, vid lif och under deras: "indeed", "yes", "indeed", hörde jag mr Snobbing, som oroligt vred sig vid min sida, ropa: "Assan, Assan, är frukosten färdig?"

Och det bar .af i fyrsprång mot skjulet, dit jag emellertid ej var sen att följa efter. Der voro nu mattor utbredda för oss att, allt efter smak och lägenhet, sitta eller ligga på. Här lågo serveter och tallrikar, der knifvar och gafflar. Hårdkokta ägg, skinka, kalkon och kotletter, ost, engelska biscuits och apelsiner blandade sig på duken om hvar andra och voro föremål för våra lystna blickar och huggande fingrar. Snart voro vi också i full fart dermed.

Måltiden i Deir-el-Bahri hade en episod, som jag ihågkommer. Lilla Fatima, negerbarnet, som hela dagen på sina små fötter i solhettan traskat bredvid åsnorna, stod der tyst med sin lerkruka på hufvudet och såg på oss, under det hon log med sina stora, klumpiga läppar. Vi förmådde henne slutligen, efter många förgäfves upprepade böner och befallningar, att sitta ned och hvila sig. Detta var dock emot fadern Mersals ordres, så att, när han plötsligt blef synlig i dörren, hon ögonblickligt flög upp som tagen på bar gerning i en dålig handling, och med den påföljd, att lerkrukan med sitt nilvatten föll ned från hennes hufvud och i tusen bitar betäckte marken. Mersal rusade på henne, innan jag hunnit kasta mig emellan, och gaf henne flere slag med knytnäfvarne. För att hämma faderns vrede och'196

flickans tårar, till hvilka vi voro en ofrivillig anledning, skyndade sig H., under det att jag tillbakahöll Mersal, att

göra èn liten insamling med det resultat, att han åt Fatima öfverräckte flere piaster, hvilket var tillräckligt för henne att köpa sex nya lerkrukor för.

Detta hindrade dock icke det lilla svarta odjuret, att, sedan hon knappt hunnit stoppa penningarne i fickan, hviska sitt bachschich och se på oss med bedjande ögon.

Hon fick emellertid fötter under sig, ty Mersal skickade henne bort, någonstädes — jag har ingen aning hvart, ty öknen omgaf oss på alla sidor, — för att hemta en ny kruka med vatten. Jag trodde ej, att jag vidare skulle få återse henne, då hon, efter knappt tjugu minuters frånvaro, åter stod lifslefvande framför oss och flämtande höll sin nya kruka med friskt vatten på det ulliga hufvudet. Hon hade dessutom begagnat sig af tillfallet och sin nyvunna skatt att köpa sig en högröd korallperla, som till vår ära intagit den blåas plats i hålet öfver den högra näsborren.

Men frukosten var öfver och cigarretten till sista gula strå utsugen. Vi måste upp och se hvad som ännu återstod att bese i Deir-el-Bahri samt derefter sätta öfver bergen bort till Bab-el-Molok.

Bakom ruinerna af sjelfva templet och utan tvifvel en gång dermed förenade finnas flere rum med rikt dekorerade väggar och — hvad som här i Deir-el-Bahri mötte mig för första gången i egyptisk arkitektur — med hvalftak. Dessa höga, regelbundna bågar äro dock ej hvälfda efter hvalf byggnadens reg-'197

ler, utan på ett mycket enklare sätt. Taktäckningen består som vanligt af ofantligt stora, rektangulära stenblock, som räcka från vägg till vägg. De hafva här endast, i stället för att läggas flata, rests, hvilande på sina höjdsidor, hvarigenom ett större djup kunnat gifvas åt hvalfvet, som blott och bart är en regelbunden, väl beräknad urhålkning deri. Detta är det enklare sättet, användt för mindre rum och lägre hvalf; det mer invecklade, som framkallat jettebågarne i Bab-el-Molok, består i att vågrätt lägga det ena blocket öfver det andra, dock så att det öfre eller andra i ordningen skjuter fram öfver det första och det tredje öfver det andra o. s. v., tills de två sidornas block mötas, hvarefter de utskjutande kanterna och hörnen afrundas för att bilda ett hvalf.

De gamla egyptierna lära emellertid ej hafva varit okunniga om den verkliga hvalfbyggnaden och dess grunder, men det antages, att de ej begagnade sig deraf för svårigheten, som de funno att iståndsätta en skada i ett sådant hvalf, under det att de i sina ofvanför beskrifna hvalfbågar endast behöfde isätta ett nytt stenblock i det skadades ställe. Effekten deraf är dessutom, då man befinner sig derunder, fullkomligt förvillande.

Genom en granitport kommo vi in i det första, hvälfda rummet, trettio fot långt och tolf fot bredt, från golf till tak betäckt med väl bevarade reliefer, målade i rika, ofördunklade färger. Det är en helgedom för den kungliga familjen, hvars medlemmars namn der äro upprepade. Totmes I och hans gemål, Ames, emottogo der gudomlig dyrkan af Hatasu och hennes efterträdare. Andra hvälfda rum, till hälften'198

fylda af sand, befinna sig der innanför, och förmodligen gömma sig i sin ordning korridorer och salar bakom dessa, ehuru de nu äro otillgängliga.

Klippväggarna rundt omkring äro fulla af graf-kamrar med väl bibehållna målningar. Vi kommo slutligen in i en, genom hvars igenfylda öppning vi med nöd kunde krypa in. Der rådde en besynnerlig, obehaglig lukt, som hämmade andedrägten och som jag genast igenkände från Bulaks magasiner, der jag först bland öppnade mumier mötts deraf. Det var en qväfvande mumielukt. Knappt hade vi också tändt våra medtagna ljus, förr än vi funno oss sjelfva midt ibland hundratals svartnade kroppar, som, uttagna ur sina kistor och omhöljen, kastats om hvar andra.

Det var en hemsk, gripande syn att se det ena menniskohufvudet efter det andra med dödens grin öfver de svartnade dragen sticka upp ur det hvita, från ett slags små, bladlika skifvor till mjöl sönderfallande stoft, i hvilket vi på händer och fötter krälat för att komma in, och hvari vi nu nedsjönko till vristen, och som icke var något annat än förvittrade menniskokroppar. Här låg en brun kropp med sin hvälfda bröstkorg, der ett ben med sin fot och en del af höften, här en hand med sina glaserade naglar, der en lem utan form, menniskokroppen i tusen fragment, här en qvinnas kropp med sin barm och sitt smidiga lif, der en mumiesvepning af tretusenårigt tyg. Här snuddar min fot oförvarandes vid ett hufvud, som vid beröringen likt ett klot rullar utför stofthögen. Då

det vänder sig, upptäcker jag ett väl bibehållet qvinnoansigte, och jag lutar mig ned'199

för att betrakta det. ögonlocken äro slutna, det hvilar lugn, ja, ett mildt leende öfver dragen, och nar jag lyfter hufvudet upp i handen, ser jag hjessan och nacken betäckta med ett fint, ljusbrunt hår, som silkeslent och rikt i krusiga vågor ar tryckt intill hufvudet.

Hvilket rikt fält Hamlet der skulle funnit för sina betraktelser, sin sorgsna ironi och sin filosofi! Jag skar en ljusbrun lock från det hufvud, jag höll uti, och som naturligtvis kom mig att göra en hel hop tysta frågor, lade det i ett stycke mumiesvepning och nedsteg i ett inre rum. Menniskokroppar-nes förvittrade smulor stego här högt upp mot taket. Förmodligen hade plundrade grafvars och mumiekistors innehåll har i tusental inkastats, sedan prydnader och heliga sinnebilder först af vinstens och vetenskapens roflystnad borttagits.

Luften var här nästan omöjlig att inandas. Jag återvände ut till det yttre hvalfvet. Målningarna på väggarna äro ännu bjerta. Här spetsar grafvarnas vaktare, schakalen, som är målad vid grafvens ingång, sina öron; der står den blekblå Osiris, domaren öfver den döde; här är den dödes proviant, bestående af allt slags fåglar och frukter, matsäcken för den långa resan till det på andra sidan bergen om Abydos belägna Amenti, landet för den hemlighetsfulla tillvaron efter detta.

Jag kröp åter på händer och fötter ut genom den trånga, sluttande öppningen, med ansigtet snuddande vid menniskomjölet. Då jag bortströk dess stoft från mina händer och kläder, undrade jag ofrivilligt, om de atomer, som voro derpå, kanske glänst'200

i ett par ljufva, drömmande flickögon eller klappat i någon modig krigares barm.

Aldrig hade döden förr så mågtigt ropat i mitt öra: Fåfänglighet! Vanitas vanitatis! Af alla dessa menniskor, dessa generationer fans der nu endast en hand full hvitt stoft, som jag stampade från mina fötter; och af deras äflan, deras förhoppningar och drömmar, sorg och lycka, deras hat och kärlek, strider och tårar fans ej ett suckande eko, ej en darr-ning, ej en aning — och de begrofvos dock i rikt smyckade, väl förseglade grafvar i bergets innandömen, der deras namn med deras lif i huggen skrift skulle evärdligen förvara deras minne.xxm.

Tebe. — Bab-el-Molok.

et kändes godt att vara der ute igen bland luft och ljus och se den gröna tebanska slätten skimra med sina skördar framför mig. Solen stod ännu högt; vi kunde ännu hinna kasta en, om än aldrig så flyktig blick in i Bab-el-Moloks kungliga grafvar på andra sidan bergåsen; det vore ett värdigt slut på en så undransYärdt storartad dag.

Bergplatån reser sig lodrätt öfver Deir-el-Bahri, och gångstigen, som i zigzag vindar sig uppför, erbjuder allt vidare och vidare utsigt. Det var en tröttsam vandring, ty vi hade stigit af våra åsnor, som tycktes hafva arbete nog att sjelfva krafla sig fram, och sträfvade i glödhettan uppför de brännande, dammiga klipporna, som af solen blifvit förstörda och pulveriserade.

Det sved af värme i våra ögon, öron och näs. borrar, och vi kastade då och då förtviflade blickar upp mot bergets topp, som tycktes resa sig längre och längre bort. Våra torra strupar väckte på en stund ej längre vare sig knot eller medlidande, då vi'202

slutligen stodo der uppe omsväfvade af friska, från nordvest kommande vindfläktar.

Der hade vi en härlig, med ingenting jemförlig utsigt, som säkert aldrig skall utplånas från vårt minne. Slätten, der en gång Tebe reste sig, låg under oss i blidaste solljus och sträckte sig fjerran* fjerran bort mot den arabiska kedjans blånande toppar, som likt pyramider i en vidsträckt amfiteater resa sig i östør. Nilen sam bred och lugn i den glimmande grönskan och tycktes här, på sin färd mot hafvet, under Tebes ruiner antaga ett högtidligare utseende. Här sticka Luxors pelarrader fram, der torna Karnaks väldiga propyléer upp sig bland palmkronorna, der flammar Hatasus obelisk i den blå skyn. Här till höger blanda sig Medinet Abus ruiner i en stor, oredig massa, hvars gömda glans och härlighet vänta mig i morgon. Der sitta kolosserna på slätten, Memnon och hans stumme broder, i sitt lugna, solomgjutna majestät. Här ligger Ramesseum, som det tyckes, alldeles under mig, med sina Osirispelare och öppna gårdar, sin skulpterade pylon och brutna granitjette. Der sträcker berget sina

skimrande utsprång med famnen full af grafvar.

Sanden glittrar och skimrar guldfärgad lik ett tusenårigt dam, som solstrålarne fört med sig från sin långa färd. Här drager växtligheten sin med ens utstakade gräns; der simma palmer i den varma, genomskinliga luften. Och der i norr, bland yfviga sykomorer, är Kurnes tempel, bakom hvilket Nilen breder ut sig som ett haf och blandar sig i fjerran »ed berg och sky.'209

Och låt nu blicken fara öfver dalen bakom oss! Hvilken förändring i sceneriet! Är det möjligt! Här öppnar sig Bab-el-Molok, "konungarnes port" — som araberna på sitt språk kalla faraonernas grafdal, — deras grafvars eviga port i öknens tystnad och enslighet.

En djup, dyster dalgång har sönderslitit bergets platå och intränger bland högt uppspringande klippor. Den är djup och skuggorna falla tidigt mörka der öfver. Der ünnes ingen annan svalka än bergväggens, ingen palm breder sin darrande skugga, ingen buske, ingen blomma, ej ett strå fläkta på sanden. Ej ett spår af lif, — endast skalbaggen, evighetens, odödlighetens sinnebild, som der lägger sina ägg och gräfver sin graf; endast schakalen, som om natten, tjutande sin grafsång kring faraonernas mausoleer, stör den djupa, förlängda, ekolösa tystnaden.

Åt den sidan är blicken snart begränsad; dalen är djup och trång, och bergen resa sig högre och högre på andra sidan. Det är ej en vidsträckt synkrets, som ögat famnar, och dock, hvilken storhet innesluter den ej! Här hvila faraonerna sida vid sida i sina dystra, eviga gemak. Här hafva de stolta dynastierna samlats, och denna tränga dal innesluter dem alla! Ramsesider och Amunopher, Totmes, Seti och Meneptah! af hvilka för en, då han var i lifvet, hela verlden knappt var stor nog för hans ära och hans välde!

Yi stego ned i den kungliga grafgömman och började våra besök med Seti I:s graf.

Liksom i en dröm vandrade vi genom långa, breda trappgångar, höga underjordiska salar och'204

korridorer, hvälfda gemak, som blända med sina lefvande färger, förstumma med sin högtidliga lyx, sin hemlighetsfullhet och tystnad.

Efter Setis graf såg jag Ramses III:s, Ramses IV:s, Meneptahs och Ramses IX:s och dignade slutligen ned, trött af ansträngning och ännu mër af det förundransvärda, som jag der inne hade sett och upplefvat; ty det tycktes mig, som om mitt lif under timmame der inne hade fått ett nytt, drömlikt kapitel bifogadt.

Jag ämnar före afresan från Tebe återvända dit och skall då försöka att med några ord beskrifva allt. det underbara, som dessa faraonernas "eviga boningar" innesluta.

Mellan de dystra, ödsliga Sandbergen återvände jag genom den långa, vindande dalgången, som •plötsligt vidgar sig och utmynnar på slätten, och red på nytt öfver de i qvällen doftande fälten bland lupiner och blommande hvete. Solen, som just höll på att gå ned bakom Medinet Abu, sände slättens kolosser ett sista, darrande skimmer.

Vi voro vid stranden och nedstego från våra åsnor; våra små påfösare och Fatima fingo sina slantar, och så buros vi till feluccan på Ismails och Murcis. ryggar.

Vi gledo tyst öfver floden, som låg purprad och spegellugn. Lotus skimrade med ljus i matsalens fönster; vänliga röster, kaptenens, Hassans och Hus-seins, ropade god afton, och deras händer sträcktes oss till mötes för att hjelpa oss upp ur feluccan. Middagen var färdig och dagen med alla sina intrycksrika timmar förbi.XXVI.

"Nilbruden".

fi fingo se, då vi efter middagen kommo upp på det öfre däcket, att Lotus fått en granne. Det var Arus-el-Nil eller Nilbruden, en stor dahabiah med tysk flagg, och med hvars älskvärda invånare jag under vårt korta uppehåll i Esneh hade gjort bekantskap.

De hade lemnat Kairo på samma gång som mr Wilbour, den amerikanske arkeologen, d. v. s. omkring nio dygn före Lotus. Våra dahabiahs hade legat sida vid sida vid Elefantineön vid Assuan och sedermera träffat samman vid Kom Ombos och utanför Edfu, men utan att vi sågo till hvar andra.

Lotus hade alltid ett försprång af några timmar och lyfte vanligtvis ankar, då Nilbruden anlände. Det var liksom en tyst fiendtlighet i vår täflan att hinna före, och vår plötsliga, ofrivilliga affärd, så fort vi blefvo dem varse, kunde lätt gifva dem föreställningen, att vi önskade undvika Nilbrudens bekantskap.'206

Som jag sedermera erfor, antog man också verkligen detta. Nilbrudens tre qvinliga invånare bekände, att de hyste groll mot Lotus, utan att de just viste hvarför. De ansågo oss föga sällskapliga och undrade, hvarför vi begåfvo oss af så der ett tu tre, når de blefvo synliga, alldeles som om Nilbruden fört någon farsot om bord, varit "den flygande holländaren" eller något annat ominöst spökskepp.

Det var, som jag äfven sedermera upptäckte, vår käre Hassan, som uppbjöd hela sin magt och förmåga för att undvika sammanträffandet. Han hade, innan han erbjöd sina tjenster åt Lotus' nuvarande innehafvare, hos de tyska damerna på Shep-herds hotell enträget sökt att få dem att nappa på kroken. Hassan, som vid dylika vigtiga tillfällen i sitt lif Anner det lämpligt att göra sig imposant genom att omtala hvilka amerikanska millionärer och erkemillionärer, som han under trettio års verksamhet forslat upp och ned för Nilen, skröt med deras namn, hvaribland Miss Catherine Wolfs* var den finaste juvelen. Tyskorna förblefvo mycket kalla framför denna transatlantiska härlighet och erforo alls icke någon ©öfvervinnelig, äregirig längtan att på Nilen gunga under samme mans beskyddande hand, som utsträckts öfver de amerikanska penningkungar-nes slummer.

Då Hassan gjorde dem sin uppvaktning, var dessutom säsongen i sin linda, så att Hassans pris voro höga, à l'américaine, och han kände sig styf i

* Miss Catherine Wolfs yar Amerikas och verldens rikaste qvinna; hon dog i New York i april 1887.'207

nacken och beledsagade med en högaristokratiak grimas af förakt hvarje tanke på nedprutning, hvilket utan tvifvel skulle hänryckt en kalifornier, men ty värr icke alls utöfvade någon dragningskraft på de tre leipzigborna, som efter någon tvekan läto honom förstå, att de voro för fattigt folk för en Hassan Speek.

Innan Hassan hann hemta sig från sin förvåning — ty han är fullt och fast öfvertygad om att ingen dragoman någonsin seglat på Nilen, som är honom vuxen — och innan han kunde glänta på prutningarnas dörr, hade allaredan de förståndiga tyskorna funnit en nubier, en ung mörkskinnad fyr, som visade så mycket mer eld och ifver, som det var en af hans första resor på Nilen och han alltså hade att göra sin karrier och sitt namn.

Det var förmodligen under nedslagenheten efter denna motgång, som Hassan hade vändt sig till oss och tack vare den samma, som han genast började underhandlingarna i en moderat ton — endast tio eller tolf gånger om dagen i flygande förbigående omnämnande miss Catherine Wolfs.

Det är lätt att förstå, att en viss kallsinnighet skulle råda mellan Hassan, den slipade, fine, silkes-lene Hassan, kungen bland dragomaner, och denne nykomling, som hos damerna slagit deras bortskämde pilt ur brädet — hos damerna, till på köpet, med hvilka Hassan alltid så väl förstått att ställa sig in! Han, som viste att med den älskvärdaste, mest förekommande artighet sticka en pall under deras fot och vid beröringen med den förtjusande tingesten rodnande sänka ögonen! Och hos damerna, hvilka man'208

så lätt kniper med sådana der små medel och som så val, i synnerhet om de beskydda någon protestantisk missionsverksamhet, förstå att uppskatta hvilken tacksam jordmån, en egyptisk dragomans själ är för kristen propaganda.

Stackars Hassan! Knappt fick han Nilbruden inom synhåll, förr än en viss nervös oro spred sig i hans kropp och han med ängsliga åtbörder uppmanade oss till uppbrott.

Detta var anledningen till att Nilbruden och Lotus under hela resan färdats så godt som sida vid sida, utan att hafva nöjet af en hjertligare handtryckning, och att damerna på Nilbruden ansågo Lotus' invånare som tysta, men förklarade fiender.

För att öfvertyga dem om motsatsen hade jag derför i Esneh gjort dem ett besök.

Jag fann en älskvärd tysk familj från det hederliga Leipzig, bestående af en moder, fru K., och hennes döttrar, fru

L. och fröken Alice K.

Det var ett angenämt ombyte i atmosferen. Vår engelska familj, som omöjligen kunde fatta tycke för de gamla faraonerna och deras minnesmärken; som till reslektyr på Nilen valt Graziella, Notre Dame de Paris och andra adertonhundratrettio - fyrtio-talens klassiska, förlegade romanalster; som öfver allt upptäckte smuts och obehagligheter, hade företagit sin niltripp alldeles som om de gått att tillbringa sin vinter i Nizza eller i något annat af Rivierans fashionabla vinterqvarter.

Fru K. och hennes döttrar hade deremot med akta tysk förmåga i den vägen satt sig så in i lifvet för tre tusen år sedan, att jag nära nog trodde mig'209

höra Hatasu tala, när den fetlagda tyskan med hänryckningens pathos ordade om hieroglyfer och gudarnes invecklade familjeförhållanden. Hon kände dem alla: Lepsius och doktor Brugsch voro hennes män; Ebers var för lättsmält. "Wunderschön" och "grossartig" föllo som ett flnt regn. De tre damerna hade i sin germaniska Begeisterung till och med antagit ett orientaliskt sätt att vara med orientaliskt koketteri i toaletten. Så hade de, efter de arabiska qvinnornas bruk, förgät sina naglar rödbruna med henna, * hvilket för hvar gång, då deras händer foro förbi, kom mig att undra om de doppat fingrarne i brun sirap.

Salongen på Nilbruden hade en anstrykning af ett harem, såsom jag förmodar, ty jag måste erkänna, att jag aldrig sett något. Dyrbara mattor, köpta i Kairo för deras hem i Leipzig, betäckte golf och väggar. Strutsägg och stora nubiska kurbitsfrukter med derpå ritade figurer dinglade från tak och draperier. Låga bord af arabiskt träsnideri med stora, runda messingsbrickor, broderade förhängen, parfymer, solflädrar och tusentals små artiklar från österns bazarer, allt tilldrog sig uppmärksamheten, förströdde tankarne och åstadkom lätja.

Och bland hela denna orientaliska lyx, i dunster af brända seraljpastiljer, såg jag de tre tyskorna med sina brunfärgade naglar, utsträckta i drömmande attityder, smuttande sitt arabiska kaffe och uppvaktade af en stor, svart karl, som för mig tog rang, heder och värdighet af att vara detta flytande harems stor-eunuck eller Kislar-Aga.

* Ett gulbrunt färgämne.'210

De voro hela tiden i Begeisterung, vare sig det gälde Ramses II eller den nu lefvande generationen på nilstränderna. Hvarje naken på nilbanken arbetande fellah var för dem en konungason. De kunde göra sig förstådda på arabiska, hade besökt byarnes mudirer och andra höga embetsmän, druckit hår och der och lemnat sina fotografier till minne.

Hvarje dag var för dem en fest. Smuts och ohyra hade sitt pikanta med sig blott de kommo från Egypten.

De hade förstått Nilen bättre än någon tillförene, derom hade de fullkomligt medvetande; de hade tolkat qvällsvindens milda symfonier och hieroglyfernas dolda mening. Det tycktes mig, då jag hörde dem, som om jag vaknade ur en slummer och kände mig nyss utkommen i solsken efter ett långt skumrask. Förstummad beundrade jag deras ungdomliga, breda, omfamnande entusiasm, som rörde sig omkring allt hvad de sågo och hörde.

Nu hade emellertid Nilbruden hunnit upp oss; vi hade ej sett till henne, sedan vi lemnade henne i Esneh, der hennes manskap skulle göra sitt andra brödbak.

Jag satt just och undrade, om jag skulle kunna förmå mina trötta lemmar till ett besök om bord på Nilbruden, då dess svarta Kislar-Aga kom öfver med ett bref från fru K. Jag väntade mig att få se ett bref i hieroglyfer, men de voro endast tyska hieroglyfer, som vänligt inbjödo H. och mig till middag påföljande dag.

En middagsbjudning på Nilen var en epok i vårt stilla lif; vi kände oss både blyga och försagda. Jag'211

hade under hela resan i gästfrihetens namn hvarken blifvit bjuden på vått eller torrt, med undantag af en kopp kaffe, som jag smuttade hos guvernören af Assuan under ett träd, och en kopp té hos den engelske fältskären; men vi antogo naturligtvis den artiga inbjudningen.

Jag är ledsen, att jag tills målet är öfver och champagnen förflyktat måste uppskjuta beskrifningen derom och nu i kronologisk ordning återtaga tråden till berättelsen om påföljande dags händelser.XXVI.

Tebe. — Deir-el-Medinet.

edan klockan sju voro vi på andra stranden och i sadeln. Mersal ledde vår trupp, våra hurtiga pojkar från gårdagen stucko oförtrutet sina hvassa kappar i åsnornas ljumskar, och Fatima var på sin post med vattenkrukan på hjessan; hon hade återtagit den enklare, blå glasperlan på näsan.

Vårt program var: Sheyk Abd-el-Kurnes grafvar, Deir-el-Medinets tempel och Medinet Abu, der vi ämnade spisa frukost och der vi stämt möte med våra tyska damer för att gemensamt med dem besöka drottningarnas grafvar och återvända i tid för middagens toalett.

Då vi, för att komma till de först nämda grafvarna, redo förbi Ramesseum, fick jag i en grupp af nedhukade män, som till hälften gömdes af nyss uppgräfda sandhögar, se min gamle vän Bourriain, egyptologen, direktör för den franska arkeologiska skolan i Kairo, der han var elev, då jag för sex år sedan gjorde hans bekantskap.'219

"Monsieur Bourriain!" ropade jag förgäfves. Han var för ifrigt sysselsatt med hvad han hade för sig för att skänka mig den ringaste uppmärksamhet. Äfven då jag upprepade hans namn, måste en af de omgifvande stöta till honom för att förmå honom att blicka upp.

Knappt hade han emellertid rest på sitt hufvud med sin bakåt skjutna, röda fez, förr än ett godt, franskt leende spred sig öfver hans ögon och han med en hjertlig handtryckning ropade:

"Tiens! Vous voilà ici! Depuis quand? Je suis en train d'exhumer une reine." *

Jag bad honom ej för ett ögonblick afbryta den intressanta sysselsättningen, stämde möte med honom i Luxor på qvällen, skakade åter hand och lemnade honom nedböjd öfver en med inskrift betäckt stèle, samt fortsatte mot grafvarna på bergsluttningen, som i långa rader likt kanongluggar öppnade sig framför mig.

Dessa grafvar hafva liksom de kungliga mausoleerna i Bab-el-Molok hvar och en sitt nummer öfver dörröppningen, som de erhöllo af sir G. Wilkinson, och de äro liksom rummen i ett hotell eller i ett fängelse endast särskilda genom sina siffror. Vi besökte flere, deribland n:o 16 och n:o 35, som Murray utpekar som de intressantaste.

Öppna, som de numera äro, öfverlemnade åt väder och vind, åt rök från de besökandes bloss eller från uteliggares eldar, åt förstörelsemanien och okyn-

* Kors, Sr ni här? När kom ni? Jag hiller pil att gräfva upp en drottning.'214

net, hafva de lidit så mycket, att en stor del af färgerna förgått.

Man behöfver stort tålamod för att med sin förklarande resehandbok leta sig till hvad de långa scenerna utefter murarne föreställa, i synnerhet när man förut besökt Deir-el-Bahri och konungagrafvarna, hvilkas prunkande färger ännu lekte i mitt ögas bakgrund och fördunklade allt hvad grafkamrarne i Sheyk Abd-el-Kurne hade intressant och egendomligt. Målningarna voro der ej på låga reliefer, utan penseln ensam hade på muren dragit figurernas utkanter.

I n:o 35, eller Rekhmaras graf, såg jag ett långt tåg af menniskor, som voro af fyra olika raser, hvilkas skiljaktigheter och mera framstående drag målaren velat åskådliggöra. Der komma det heliga landet Punts söner med elfenben och leopardskinn; ett folk måladt i ljusare rödt, som bära kostliga vaser och i hieroglyfskriften källas "hedningar från Kufa"; der äro ethiopier med strutsfjädrar och ägg, apor och guldringar; derefter följa män i långa, hvita, blåkantade mantlar, hvilka komma norr ifrån, hafva en blek hudfärg, kort skägg och bära långa handskar. Tåget slutar med egyptierna sjelfva.

I n:o 16 såg jag ett långt begrafningståg med prester och gråterskor och den dödes mumie dragen på ett slädlikt fordon. Till höger om ingången befinner sig en berömd tafla, som ännu, ehuru bleknad, är bättre bevarad, än hvad i allmänhet är fallet. Vi befinna oss hos en kunglig informator, som ledt faraos dotters uppfostran.

Prinsessan sitter förtroligt på hans knän. Några danserskor utföra vid musiken från en egyptisk luta prof på sin konst, under det'221

att flere damer, som inbjudits hos den kunglige skriben, intagit sina platser och hålla ännu i handen lotusblomman, som bjudes gästen vid inträdet i en väns boning. Tjenare bjuda omkring vin i pokaler och hålla välluktande smörjelse i ordning för gästerna. En harpspelare knäpper på sin harpas sju strängar, under det att en sångare utför en i hieroglyfer bifogad sång. Och bakom denna älskvärda krets i gemaket få vi äfven en skymt af hvad som försiggår i köksregionerna.

Gästerna hos den faraoniske skri ben blefvo icke blott undfägnade med musik, konversation och ett glas sockervatten, utan fingo äfven en mycket bastantare föda. En hel oxe har slagtats och håller just på att sönderhuggas; en förbigående tiggare får sin andel, som består af oxens hufvud, i anledning hvaraf Murray gör en längre lärd anmärkning och ger den ärevördige Herodotus en dugtig skrapa.

Herodotus, som allt emellanåt får sitta emellan för hvad han pratat bredvid munnen, lär någonstädes i sina berättelser om Egypten och egyptierna påstått, att ingen egyptier någonsin smakade hufvudet af något slags djur. Den ofvan bemälde "tiggaren" lär emellertid vara en fullblodig egyptier, ty hudfärgen och andra tecken utvisa det fullkomligt. Det är förvånande, att "historiens fader" vid sitt besök i pyramidernas land, der han säkert med grekisk nyfikenhet och rörlighet snokade omkring i vinklar och vrår, aldrig kom att sticka näsan, om ej in i ett kök, — som en så lärd herre säkert ej tänkte kunde rikta hans vetande, — men i en graf; ty i dessa senare skulle han öfverallt sett, såsom vi i dag, att oxhuf-'216

vudet utgjorde en framstående del af matsäcken för den döde på hans resa till Amenti.

Vår ridt till Deir-el-Medinet gick öfver sandkullar och gropar, der här och hvar några eländiga, halm-täckta kojor och lermurar bildade ett slags hem för fellahn, hvars barn rullade sig nakna bland flugor och höns, under det att tjogtals hundar skällande satte efter oss.

Deir-el-Medinets tempel är en ptolemaisk skapelse, en liten imitation midt ibland de gamle faraonernas genuina storverk i Tebe. Böijadt af Philo-pator, fullbordades det af Physkon och Euergetes II. I stel ptolemaisk stil med intaglio i stället för relief stå här Philometor, Physkon och en af Kleopatrorna med sina offergåfvor inför Ammons tron.

Men Deir-el-Medinet skänkte mig en så outplånlig hågkomst, och en af dess i sten mejslade taflor är så för alltid inristad i mitt minne, att jag städse med värme skall uttala dess namn och till den mot Tebe stadda resanden uppmanande säga: "För all del, glöm ej Deir-el-Medinet!"

Templets bakre del innesluter tre parallela rum, hvilkas tak och väggar med alla sina inskrifter och gudar äro väl bibehållna.

I det midtersta och det till höger möta vi Ammon och Osiris, Hathor och den kätjefulle, satyriske Khem. Jag steg till sist in i rummet till venster, som jag alldeles höll på att glömma bort och som jag endast, för att ej hafva något att förebrå mig, ämnade i förbigående skänka en blick och sedan skynda till Medinet Abu.'217

Huru ofta beror icke ens fröjd — ja, hela lefnads-lycka har i verlden — på ett enda steg öfver en tröskel, som man tager utan den ringaste hjertklappning, och som man lika lätt kunde låtit bli att göra, — som en händelse förfogar öfver, men som sedan genom sina följder, och följder i andra och tredje hand, för oss blifver ett slags Rubicon, ödesdigert med sin oåterkalleliga dom!

I Deir-el-Medinets venstra rum hade jag ingen sådan ödesdiger tröskel att stiga öfver; jag mötte der ingen varelse, som sedan på mitt lif kunde utöfva det ringaste inflytande, vare sig till sorg eller glädje, vare sig i krusflor eller rosenskir. Denna gång var det blott en mejslad tafla på muren till venster, som för nära en timme höll mig fasttrollad och döf för min vän H:s föreställningar, att vi måste bryta upp.

Jag hade för många år sedan, i min barndom, i Champollions "Égypte", sett den aftecknad och då med oredig föreställning drömt om den. Här stod den förstorad, mästerligt utförd, lefvande på muren. Den föreställer yttersta

domen så som egyptierna tänkte sig den — dubbelt gripande i sin förfärliga enkelhet och tystnad.

Osiris, domaren öfver de döda, sitter på sin tron i väntan på de dödas själar. Han sitter hög och majestätisk med det förfärliga, orubbliga lugn, som höfves evighetens domare. Framför honom höjer sig en skön, nyutsprucken lotusblomma, ur hvilken de fyra genierna resa sig upprätta. Der bakom sitta Cerberus — som egyptierna framstälde som en hona - och en skön figur, Harpokrates, hvars kroppsställning i sin hvila är värdig en Michael Angelo; de

10'218

sitta båda på Osiris' kräkla. Der bakom är vågen, på hvilken den dödas handlingar skola vägas. Horus och Aroeris hålla skålarna, i en af hvilka, såsom motvigt, strutsfjädern — sinnebild af sanning och rättvisa — redan är lagd. Thoth med sin griffel i hand vänder sig mot Osiris och är färdig att på sin tafla uppteckna och för domaren förkunna vägningens resultat. De fyrtiotvå bisittarne sitta orörliga, genom den hemska likheten sins emellan i drag och ställning i högsta grad stegrande ögonblickets fasansfulla majestät och lugn.

Här införes nu menniskan. Det är en man, som dömes. Han nalkas, ledd af två qvinliga gudaväsen.

Det tyckes som om han ville hejda sig på tröskeln, som om lemmarne vägrade sin tjenst. I detta förfärliga ögonblick är det den milda qvinnohanden, hvilken uppmuntrande och tröstande håller hans, som leder honom framåt.

Hvilken sann, sublim instinkt, som ingaf detta val af en qvinna för att leda honom fram till domaren! Vi kunna lika litet fatta honom der ensam som vid sidan af en manlig gudom eller ande.

Den senare skulle lemnat oss kalla, under det att de båda qvinliga varelserna, som, en på hvardera sidan, hålla hans hand, komma alla hjertats strängar att vibrera. Hvilken annan röst än en älskande qvinnas, full af medlidande och barmhertighet, vågar här en hviskning? Hvilken annan röst skulle här till uppmuntran eller tröst finna de rätta orden, som hennes känsla och instinkt naturligt ingifva henne?'219

Han nalkas då med den skälfvande blicken sökande domarens. Finnes det ingen bevekande, magnetisk magt deri, som kan tända en gnista af barmhertighet i Osiris' hjerta? I den darrande handen håller han sitt hjerta, som nu skall vägas. Skall det hålla vigten? Det kännes nu så lätt, der det skälfver i hans hand. Hela hans lefnads skörd af goda tankar, ord och gerningar äro der inneslutna. En enda af dem — så tycktes det honom förr — borde väl väga mer än en fjäder; men nu, inför sanningens och rättvisans vågskål, darrar och tvekar han. Hjertat, som han håller i sin hand, kännes så förfärligt lätt; är det kanske tomt? Skall fjädern tynga mera och låta sin vågskål sjunka... om än med en hårfin linie, är han förlorad.

Det högtidligaste lugn, en fasansfull, stum pathos hvilar öfver det hela.

I våra kristna framställningar af samma ämne, vare sig af Michael Angelo eller af Ehrenstrahl, dela de tusentals detaljerna uppmärksamheten. De sig uppåt eller nedåt rörande menniskorna, de ibland dem, som, vare sig genom sin gripande smärta eller strålande lycksalighet, mer fånga vårt öga, erkeeng-larne, djeflarne, de sväfvande himlakörerna och de brännande eldtungorna, allt bildar ett förfärligt, skriande virrvarr, der örat tyckes lyssna till klagoskrän och harpokörer, till tandagnislan och erkeenglarnes basuner, som blanda sig; der blicken irrar från afgrund till himmel och från himmel till afgrund, utan att särskildt i uteslutande grad fästa sig vid handlingens två hufvudpersoner, domaren och den, som dömes - menniskan och Gud. 1 den egyptiska framställ-'220

ningen deremot stå de i högtidlig, ödesdiger tystnad ansigte mot ansigte.

Ingen treenighet delar i detta ögonblick gudomens majestät och pathos. Osiris sitter ensam på sin tron. En enda menniska, som framträder för att dömas, representerar här ett helt slägte, så att uppmärksamheten odelad, ostörd, lugn, med en enda blick omfattar de två och koncentrerar sig på dem. De få omgifvande, i händelsen deltagande personerna äro framstälda antingen underordnade eller endast emedan deras närvaro är för sjelfva handlingen alldeles nödvändig, och så, att de ej i det ringaste draga uppmärksamheten från hufvudpersonerna, utan i stället leda den till dem. De hvila sig antingen i skuggan af domaren, såsom Harpokrates och Cerbe-rus, som sitta på

hans spira, eller Bom de fyrtiotvå bisittarne i sin obetydliga storlek, eller sluta sig omkring menniskan, som skall dömas, såsom qvinnorna, hvilka framleda henne, eller såsom Horus och Aroeris, hvilka hålla vågskålarne, der hennes handlingar skola vägas.

Inom den kristna taflans stora ram ser man dessutom icke blott domens ögonblick, den förfärliga stunden, då skaparen och den skapade, domaren och den, som dömes, för första gången mötas, utan också, vid sidan deraf, belöningarna och paradiset, afgrunden och straffen, de på sjelfva domen följande stunderna, då domen utföres, hvilket äfvenledes i högsta grad delar och försvagar vår uppmärksamhet och beröfvar hufvudscenen dess öfverväldigande pathos.

Hvarför skulle ej en kristen framställning af yttersta domen i samma klassiska, imponerande en-'221

kelhet lyckas, då den egyptiska religionen med hela sin invecklade mångfald af treenigheter förstod att, uttryckt i konst, afkläda sig det öfverflödiga, störande och koncentrera sig i taflor af det högsta majestät och den mest gripande pathos?XXVI.

Tebe. — Medinet Abu.

edinet Abu är en ofantlig massa af ruiner, som reser sig mörk och oredig på slätten och skönjes fjerran och när. Mitt öga hade, hvarje gång jag red öfver tebanska fälten, undrande hvilat derpå.

Jag hade nu kommit det inpå lifvet och stod redan framför dess propyléer.

Tre byggnader, som måste hafva stått i förening med hvar andra, blanda nu der sina ruiner. . Det är ett mindre tempel, kalladt Totmes III:s, Ramses IILs palats och samme faraos stora tempel, som bilda Medinet Abus ruinmassa. Det så kallade mindre templet, hvilket dock är af ansenliga dimensioner och säkert skulle anses stort, om det befunne sig på hvarje annat ställe, der det icke, som nu, försvunne i skuggan af Ramses' jetteverk, påminner oss åter om Hatasu — äfven kallad Amen-noo-het —, ty det är denna verksamma drottning, som uppbygt det, fastän hennes gemål, Totmes III, efteråt inkräktat äran. Efter honom hafva farao efter farao, perser'223

och Ptolemeer lagt sina förstörande eller prydande händer vid verket, och de romerka kejsarne Titus, Hadrianus, Antoninus Pius m. fl. hafva äfven der fått sina namn i hieroglyfer inristade.

Bakom dess täckta tempelsalar och resande sig högt öfver dem står det faraoniska palatset. Dess tornlika murar äro sköldbeprydda liksom de i Ra-messeums reliefer afbildade städerna i Ketas land. Det var någonting nytt för mig att få se en faraos boning, efter att så länge uteslutande hafva rört mig ibland hans tempel och grafvar. Man antager visserligen, att de ofantliga helgedomarne också voro konungaboningar, och att de deri inneslutna talrika sidorummen och salarne voro kungliga våningar. Denna förening af tempel och palats, af gudaboning och kungligt residens, kunde visserligen för farao hafva sina fördelar med sig, men var på samma gång ej utan obehag och fara för hans magt. Beskyddades herskaren af gudens fridlysta tempel, som, utom sina beväpnade soldater och starka fästningsmurar, i synnerhet hade sin skräckiiyagande helighet för att hålla möjliga upplopp tillbaka, så satte farao sig dock, genom att antaga detta beskydd och göra sig beroende deraf, helt och hållet under presterligt förmynderskap. Hade han äran att på förtrolig fot lefva med Ammon, hvars gudadrägt han vid högtidliga tillfällen lånade att paradera uti, så trädde hans eget faraoniska majestät dervid dock helt och hållet i skuggan af gudens; liksom hans boning blott var en lumpen bisak: några bakre rum, upplåtna åt honom i gudens praktfulla palats.'224

Om detta antagande är rigtigt, så finna vi emellertid, att Ramses III åstadkommit en omstörtning af de forna förhållandena. Man har nemligen från hans regering funnit ruiner af två kungliga palats, som visserligen stodo i närheten af tempel — hvilket ju var naturligt, då herskaren, af gudomligt ursprung, der så ofta offlcierade, — men dock fullkomligt oberoende deraf och i sin verldsliga karakter redan täflande med templens prakt och storhet. Me-dinet Abus paviljong är det ena af dem.

Det, som återstår, är endast ett fragment bestående af två "loggier" och ett torn, till sammans innehållande åtta

rum, hvaraf tre — det ena öfver det andra — i hvardera af de höga, loggielika byggnaderna och två i det midt emellan dem befintliga tornet, som reser sig öfver palatsets port.

Vi klättrade, letande efter fotfäste på stenarnes utskjutande hörn och kanter, upp till andra våningens rum öfver portgången och lyckades slutligen att komma dit, der Mersal uppdukade vår frukost och lilla Fatima, vig och smidig som en vesla, glidit med sitt vattenförråd på hjessan.

H. och jag lågo båda utsträckta i den väldiga fönstergluggen, som på samma gång tjenade oss som bord. Mattan med sin duk, på hvilken kall fogel och apelsiner inbjödo oss till stillande af matlusten, sträckte sig emellan oss. Genom det vida fönstret sågo vi ut öfver gården under oss och det stora templets framskymtande pelare och murar. På väggarna omkring oss mötte våra blickar Ramses III, som i scener från sitt privatlif öfver allt förekommer.'225

Hvem var då denne Ramses III? Har det då funnits mer än en Ramses i verlden? Jag menar ej dessa skuggfigurer, som ärft hans namn och dertill fogat ett kungligt nummer, men frågar: Har det då funnits en annan Ramses, som med namnet också ärft andens storslagenhet och ryktets glans? En, som värdigt kunnat uppbära Sesostris' namn och dubbelkrona?

Några årtionden sedan Ramses H dragit sin sista suck i sin ålderdoms lugna fristad, som bar hans namn, var Egypten i fullkomligt upplösningstillstånd. Den långa freden utan hvarken ära eller byte hade gjort folket likgiltigt för krigstjensten; yppigheten hade förderfvat sederna, och farao satt lik en smekkonung bland sitt harems qvinnor, under det hans namn, både utom och inom Egyptens råmärken, allt mer och mer förlorade den fruktansvärda nimbus, som dittills omgifvit det. Snart lågade inbördes krig mellan mägtiga vasaller och äregiriga prester, hvaraf följden blef rikets sönderstyc-kande och slutliga inkräktning.

Omkring 1300 år före vår tidräkning finna vi en främling, syriern Arisu, på Sesostris' tron i Tebe. Han hade derifrån störtat en memfisk öfversteprest, Aiari, som vågat sträcka handen efter den höga pschent.

Då framträder plötsligt en aflägsen anförvandt till det gamla kungliga huset, en afkomling af den store Ramses. Hans namn är Nekht-Seti. Han drifver inkräktaren från tronen, befriar Egypten från anarki och oordning och förenar de båda Egyptens kronor på sitt hufvud. Ramses III var hans efterträdare.'226

Han är Herodotos' "Rhampsinitus". Med kronan upptagande de gamla faraonernas svärd, ilar Ramses Hl till krigiska företag. Än en gång bringas lydrikena till underdånighet och grannarne till fruktan. Rundt omkring böja sig folken i bäfvan: ethiopier i söder, lybier i vester, araber i öster, de falska asiaterna i norr.

Återkommen till Egypten böljar Ramses IH, liksom hans store namne före honom, att pryda Tebe med sina praktbyggnader. Medinet Abu är hans minnesvård och apotheos.

Liksom Ramses II:s Egypten skiljer sig från Amenhoteps och denne Benares från Osirtesens och Kefrens, så är ock Ramses HI:s Egypten ett annat än Ramses H:s. Der råder mer och mer en utländsk ande i nildalen. Religionen blifver allt mer asiatisk, mystisk och beräknande, och med den följer allt det öfriga: asiatiska seder och sedeförderf. Man vördar nu ej längre vare sig förfäderna eller farao; gudarne komma kanske härnäst. Artisten, som prydde Ramses' palats i Medinet Abu, vågade der rita hans karrikatyr på muren, och i trots af farao, som ännu brukade kläda ut sig med Ammons höga fjädrar, sjöng folket säkert på den tiden om nätterna mången munter nidvisa om despoten, och det under sjelfva palatsets fönster.

De gamla faraonerna, obevekliga som ödet, hafva i Ramses III en mera civiliserad efterträdare. Ramses II hade sagt: "Jag gifver alla dagar rättvisa åt dem, som komma till mig" (Pentaur); Ramses Hl säger: "Jag har återupprättat hvarje man från hans227

brott och förlåtit honom." * De orden åro ådla, i synnerhet då de komma från en farao, som lefde för tre tusen år sedan, och borde som en högtidlig inskrift stå så väl öfver ingången till hans palats som på den sarkofag, der hans mumie nedlades. Säkert kunde han ej flnna en bättre minnesvård eller till Amenti föra något, som väger tyngre i vågskålen inför Osiris' tron.

Rundt omkring på väggarna äro hans krigiska bedrifter utförda. Der öfver är denna serie af ryktbara taflor, som framställa Ramses III i sitt privat-lif, och hvilka mer än någonting annat ådrogo sig min uppmärksamhet.

Rosellini med flere, som tala derom, hade förberedt mig på något i högsta grad fängslande, så att jag erfor en viss missräkning att finna de huggna taflorna till stor del förgångna, och jag måste med största tålamod följa beskriftiingarna för att på muren kunna plocka i hop framställningen, motivet och detaljerna.

Ramses sitter här i sitt gynéceum, hvars qvinnor omgifva den i en länstol sittande monarken. De flocka sig omkring honom, somliga för att fläkta honom med solfjädrar och flabeller, andra för att bjuda honom blommor. En ung skönhet, som han tyckes gifva företrädet, har han dragit närmre intill sig; han håller smekande sin hand under hennes haka, under det att hon sträcker en lotusblomma mot hans kungliga näsa.

Fördjupad vid ett schackspel har Ramses, i en annan tafla, en qvinlig motspelare, som af många

* Marius Fontane, Les Ég-yptes p. 387,'228

anses för att vara samma qvinliga favorit, men af andra, och utan tvifvel med mera ratt, för att vara Isis. Herodotus berattar nemligen, att Rhampsinitus en dag under sitt lif nedsteg till Hades och der hade ett parti schack med gudinnan Demeter och af henne vann partiet, hvars utsatta vinst var en guldbroderad duk, och att en årlig fest till minne häraf ännu på Herodotus' tid firades i Egypten.*

Plutark omnämner samma händelse, uppgifvande Isis såsom faraos motspelare.

Ramses III tyckes således äfven stått väl med gudinnorna och i underjordens natt gjort dem sin uppvaktning, dragit sina drag, vunnit sina partier och gjort dem schackmatta. Han synes allt igenom hafva varit en fruntimmerskarl och förstått, att djerfhet är det bästa sattet i spel och kärlek.

Men som dylika små eskapader — gäller det ock en gudinna — ej kunna annat an hos den uppoffrande makan upptända missnöje, och det täcka könet för öfrigt synes hafva varit en hos Ramses III allt beherskande passion, så är det ej att undra på, att der funnos moln på denne faraos äktenskapliga himmel. Man har anmärkt, att hans gemål aldrig förekommer bland dessa hans qvinnor, som utan tvifvel bildade ett slags egyptisk hjortpark, och att, hvar helst ovalen, som borde innesluta hennes kungliga namnteckning, påträffas, så ar den städse tom och utan namnchiffer.

En bred aveny eller dromos, 265 fot lång, ledde från palatset till det stora templet. Jag vandrade

* Herodotus, II bok. kap. 122.'229

nu vägen öfver högar af tegel och jord, hvarur här och der en sittande granitkoloss eller en svart basalt-figur med katthufvud framtittade.

Antiqvitetshandlarne stucko sina skalbaggar under min näsa och gingo slutligen in på, att de voro falska, hvarefter de framdrogo en mindre samling af fem eller sex och bedyrade vid allt hvad heligt är, att de voro antika, oaktadt de utan tvifvel kommo från samma verkstad i Luxor.

Det var naturligt, att en sådan könets tillbedjare, som Ramses III, skulle hafva en stor vördnad för den vällustige Khem, guden, som städse är redo, den alltid brinnande, njutningslystne, befruktande, fort-plantaren, som sträcker den mägtiga spira, naturen gifvit honom, ut öfver verlden.

Han har åt honom uppbyggt ett tempel, som i prakt och storlek täflar med Karnaks och i välbeva-radt tillstånd öfverträffar det samma.

Dess första gård är 110 fot lång och 135 fot bred, den andra 123 fot lång och 133 fot bred.

Jag vandrade från gård till gård, förbi väldiga, praktfullt dekorerade propyléer, som, likt stympade pyramider, höja sig på båda sidor om ingångarne. Jag dröjde här och der under de luftiga pelargångarne, hvilkas tak med sina rika färger äro utan vank, såg undrande på de djupa, beundransvärdt inskurna hieroglyferna och mötte igen på murarne den gamla sagan om stora hjeltebragder.

Här för farao sina krigsfångar till Ammon, der strider han på sin vagn, här beder han inför gudarne, der mottager han af dem symbolerna af lif och magt.'230

Här omsluta ofantliga pelare i dubbla rader går- -darne; der ar ett led af Osirisstoder; och öfver allt inskrifter, som i höga, pompösa ord besjunga hjelten Ramses III:s krigiska och fredliga bedrifter, hvad han gjort för sitt folk och sina gudar.

Liksom Ramses II hade Pentaur, så har Ramses III i den okande författaren till Harris' papyrus* funnit sin lofsångare.

Tusen sinom tusen har farao kastat som sand för vinden. "Se, jag har tagit deras gränser till mina gränser, jag har sköflat deras städer och trampat deras folk under mina fötter. Gläd dig, o, Egypten, höj din röst till himmelen! Ty se, jag herskar öfver alla barbarernas länder! Jag, konung af öfre och Nedre Egypten, Ramses IH!" **

Det behöfves veckor, ja, månader för att, såsom det förtjenar, bese och lära känna Medinet Abu. En rikedom utan like af omvexlande ämnen på murarne förvirrar ögat och kommer det att dansa från pelare till pelare, från tak till tak, från vägg till vägg, från mm till rum, från gård till gård, från pylon till pylon.

Jag bjöd icke ens till att följa de medtagna böckernas beskrifningar eller reda de öfverflödande ämnena. Jag skulle dock hafva velat flnna den omtalade karrikatyren, som föreställer ett lejon och en get vid ett schackbräde, och som naturligtvis förlöjligar Ramses IH:s besök i Hades och schackpartiet, som han der vann af Isis.

* Ett af de märkvärdigaste och bäst bevarade, som n&tt v&r tid — 133 fot långt. Det kBptes kort efter upptäckten af A. C. Harris i Alexandria.

** Chabos. Antiquite historique, chap. IV.xxvn.

Tebe. — Drottningarnas grafvar.

ag blickade förgäfves derefter och höll just på att förlora mig i taflornas labyrint, då gårdarnes 4jupa tystnad plötsligt stördes af muntra röster. H. spratt upp ur sin nickande lur, som han i skuggan af en pelare hade tagit, trots flugsvärmen, för hvilken hans grekiska profil tycktes utveckla en stor dragningskraft. Det var våra tyska damer med deras svarta Kislar-Aga, som voro i antågande. Döttrarna kommo förut; fru K., som med beundransvärdt tålamod bar solens och åsneryggens besvärligheter, kom efter. De hade sett Medinet Abu på uppresan, men voro ifriga att besöka drottningarnas grafvar, så att vi genast stego i sadeln, och så bar det af i fyrsprång, allt hvad våra stackars åsnor förmåddde trafva. Tyskorna voro ej det ringaste Yare sig rädda eller förlägna för att i vårt sällskap göra en kullerbytta, och den mer än korpulenta fru K. sade, då jag derom gjorde antydan: "Ach Gott!" med ett sådant förakt i rösten, att'232

jag genast fick den högsta tanke om hennes öfverlägsenhet både som qvinna och amazon.

Hofvarne upprörde sanden i moln, solstrålarne stucko som syluddar i min nacke, och min grå åsna snafvade gång på gång under kappridten, så att jag i hvart ögonblick fruktade att falla af. Vi kommo dock oskadade fram.

Drottningarnas grafvar befinna sig omkring en half timmes väg bakom Medinet Abu, alldeles under berget, i hvars sten de äro inhuggna. Grafhvalfven inskränka sig till en bred, längre gång eller försal och der innanför två eller tre smärre gemak; det öfriga är begrafvet i sand. Murames målningar äro till största delen förstörda och återfinnas endast i ett och annat rum.

Den bäst bibehållna af dessa grafvar är Taias, Amenhotep III:s utländska gemål. Man möter öfver allt på murarne den sköna drottningen, som genast igenkännes på den skära hudfärg, som målaren gifvit hennes ansigte och händer och som helt och hållet afbryter mot de egyptiska qvinnornas vanliga hudfärg, som i målningarna framställes hvit eller blekgul. Taia deremot är- skär som en mandelblomma. Hennes klädnad, utsökt i smak och rik i färger, tyckes hafva varit föremål för hennes synnerliga omsorg.

Historien har mycket att förtälja om henne, den utländska drottning Taia, som försökte och lyckades draga den store Amenhotep — förr en ifrig dyrkare af Egyptens höga gudar, till hvilka han uppreste så stolta tempel — till

en annan gudadyrkan.

Farao hade på gamla dagar af sin unga, skära drottning narrats att antaga Österlandets soldyrkan'233

och kastade sig i stoftet för dess bevingade skifva. Men det var senare, under sin sons, Amenhotep IV:s regering, som Taia, hvars magt och inflytande växt, lyckades införa solens dyrkan i Egyptens tempel och offentligt beskydda den samma. Det var hon, som förmådde sin son att lemna Tebe, den stolta hufvudstaden, för att flytta regeringens säte och konungens residens till Tell-el-Amarua, hvarifrån den nya läran utan motstånd kunde utbredas. Det är ett helt skede i Egyptens historia, fullt af strider och oroligheter, som drottning Taia skapar och inviger.

Ty ett hårdnackadt motstånd möter solskifvans införande. Tebe med sina höga gudar, stora tempel %ch mägtiga presterskap går i spetsen derför och lyckas efter revolutioner och kontrarevolutioner att få den förhatliga dyrkan afskaffad och bannlyst; men då var den skära drottning Taia redan för länge sedan död och hade under årtionden slumrat i sin grift.

Der har också Ramses II:s dotter, den af honom så högt älskade Bent-Anat, funnit sin graf. Hit bars hon från det kungliga palatset. Var Ramses då redan död eller följde han i sorgtåget för att gråta, böjd öfver sin dotters sarkofag? Men hvarför har döden skilt dem åt? Hvarför hvila de ej sida vid sida, dessa konungar och drottningar, som voro makar, dessa furstar och furstinnor, som voro föräldrar och barn, som älskade hvar andra i lifvet och der voro oskiljaktiga?

Om de också i Amenti hade hopp om att återfinna hvar andra, gaf det dem då ingen tröst att veta, att deras mumier skulle vid hvar andras sida sofva under samma tysta hvalf?'284

Vi redo åter öfver den tebanska slätten; det var för mig den sista gången. Solen stod ännu högt och ingen af oss ville förlora ett enda korn af timglasets snabbt rinnande guldsand. Vi behöfde ej förr än mot qvällen vara på andra sidan floden och beslöto derför att än en gång besöka Ramesseum. Det ligger midt på slätten, liksom bildande en medelpunkt för de andra ruinerna. Utsigten derifrån är vidsträckt, och luften spelar mellan dess taklösa pelare. Vi tillbragte der några timmar. Fru L. tog sina skizzer, och hennes mor, fru K., fördjupade sig bland djurkretsens tecken i biblioteket, under det att den yngre dottern och min vän H. likt två sparfvar hade slagit sig ned på Ramseskolossens skuldra. ;

Jag hade hela vår lilla koloni af åsnedrifvare och betjening i en ring omkring mig. Kislar-Aga blängde med ilskna ögon för hvar gång som fru L., leende blickande öfver sin teckning, vände sig till mig. Mersal satt hopkrupen på hälarne och förblef under mer än två timmar orörlig. Fatima, nej, Ze-nobia! ja, hvilkendera af de två? Ty Fatima hade i fötternas snabbhet, hudens svarthet och ögats leende fått en medtäflarinna, en annan liten tebansk vatt-en-bärerska med ulligt hufvud och en blå glasperla på näsborren, men hvars namn var Zenobia. Hon åtföljde springande med sin vattenkruka tyskornas karavan. De sutto nu båda två, Fatima och Zenobia, vid hvar andras sida och räknade sina kopparslantar, hvilka liksom en uppmuntrande manna då och då under dagens lopp hade regnat. De voro så lika som två bläckdroppar, och jag tog för hvarje gång fel» kallande Zenobia för Fatima och Fatima för Zenobia.'235

Fru K. återkom efter en timmes studerande i biblioteket. Då hon, långsamt skridande framåt, i mystisk högtidlighet nalkades, kom hon mig att tänka på den beslöjade Isisstoden i Sais, som bar inskriften: 8Jag är allt som var, som är, och som komma skall; ingen dödlig har någonsin lyft min slöja."

"Lyssna på denna mystère, som omgifver oss", sade hon med ett djup i rösten, som gaf de tyska orden någonting tragiskt.

Fru L. hade slutat sin ritning och tillslöt sitt album; "sparfvarne" på kolossen, som der hållit sitt småprat och fört sin lilla kurtis à l'américaine, kommo ned, och så skredo vi till uppbrott. De tyska valkyriorna sporrade genast eftertryckligt sina gångare, och samma vilda jagt på åsneryggen böljade. Som en trupp af onda genier störtade vi i en oordnad falang fram. De trafvande åsnorna gåfvo då och då en kraftig spark med de bakre benen åt de förföljande pojkarne, hvilkas antal hade ökats med en skara trasiga, bachschich-skriande parflar. Det var en

ilande trängsel af galopperande åsnor och flämtande bar-benta barn, hvaribland Fatima och Zenobia med vattenkrukan på hjessan höllo jemn skridt med de andra. Än var jag i det främre ledet, än i det bakre; två och två kunde endast hålla sig i bredd på den smala gångstigen, och ibland var der endast rum för en enda. Fru K. var städse först, och ehuru jag med hälarne i mitt djurs ljumskar uppbjöd alla mina krafter för att komma före, hade jag alltid hennes breda rygg med det bruna, damhöljda sammetslifvet framför mig. Kolosser, sädesfält, boskapshjordar, nakna arbetare vid sina vattenpumpar, kanaler och'286

bråddjup flögo förbi, och i ett nu voro vi pä stranden, der våra feluccor några famnar från land sida vid sida lågo förtöjda.

Sedan vi gjort vår sista utdelning af bachschich bland vår trupp af pojkar och flickor, hvars resultat kom Fatima och Zenobia att knorra och gräla, började inskeppningen.

Lika beundransvärdt vigt som fru K., i trots af sin korpulens, besteg och hoppade af åsnorna, svingade hon sig nu på en af roddkarlarnes axlar, som svigtande under sin börda, med hennes bastanta ben under sina annar, plumsade i vattnet och — jag tyckte, att han ett ögonblick vacklade... Gudar, både Anubis och Ammon-Ra, hållen edra beskyddande händer öfver henne 1 Jag känner en centner-tung börda falla från mitt bröst! Hon är der och hvälfves som en kaffebal i feluccan. Ismael har redan fattat mina ben; de andra följa, och så skjuta feluccorna under roddarnes sång öfver floden.xxvin.

Sista qvällen i Tebe.

et var lif och rörelse på andra stranden; icke blott postångbåten från Assiut hade anländt, utan äfven Cooks ångbåt, fullastad af turister. Det flaggades från tackel och rår med alla Europas färger, och Luxors konsulat besvarade artigheten. Myriader af åsnedrifvare, ciceroner och mumie- och antiqvitetshandlare i gross och minut, vädrande "geschäft", mångdubblade sig och svärmade utefter stranden kring ångbåtar och hotell.

Under det att den tyska feluccan styrde tvärs öfver till Nilbruden, läto H. och jag ro oss ned till hötel de Luxor, der postkontoret är beläget och der vi möjligtvis hoppades finna bref. Vårt hopp blef emellertid den gången besviket. Det var just i den korta skymningsstunden. Turisterna, som gjort ett litet ströftåg kring Luxors tempelkolonnader och i bazarens hopträngda qvarter, återkommo i språngmarsch mot ångbåten, skenbarligen rädda att gå miste om middagen. Hela Luxors "la canaille" var vaken och i rörelse. Skalbaggarnes fabrikanter slogos'238

bokstafligen om de resande och spärrade dem vägen. Ungarne tjöto i korus bachschich, trängde de resande inpå lifvet och skuffade dem in bland åsnehopen, der de uppretade damernas parasollrapp voro utan verkan. Det var en verklig babylonisk förbistring, som den utanför stående ej kunde åse utan att kikna af skratt.

Då jag såg denna rusande turisthop, prisade jag mig lycklig att tillhöra Lotus, hvars tysta kajutor och däck aldrig förr synts mig så afundsvärda.

Dessa Cooks ångbåtar hafva dock sina fördelar och erbjuda den, som har brådt om, ett tillfälle att på tre veckor göra sin niltripp. Jag lemnar naturligtvis derhän behaget och trefnaden att under dessa tre veckor från morgon till qväll befinna sig armbåge vid armbåge med främmande — kanske både högljudda och stridslystna — personer, som, hvar och en pockande på sin egen rätt, följa sin grannes rörelser med afund eller misstroende; att andtruten jaga från Sakkàrah till Beni-Hassan, Denderah, Abydos, Tebe, Esneh, Edfu, Phile och tillbaka, slukande tempel efter tempel — två och tre i taget — utan den nödiga mellantid, som smälter hvad man förtärt och väcker smak efter mera; att vid utflygter på åsna oupphörligt fa höra förebråelser, att man fått det bästa djuret, och, ofta bakom, svälja de andras dam samt i ilande brådska jagas genom mörka salar eller trängas med fyrtio andra, der man åtminstone för ett ögonblick, en enda dyrbar minut, skulle velat vara ensam med tystnaden och ruinerna; och att, slutligen, huru ofullständiga intrycken af ett sådant besök än kunna vara, oupphörligt känna dem dar-23Ö

rande sammankrympa, stympas och söndersmulas af de omilda och oombedda fingrar, som, vana vid all-daglighetens mest prosaiska föremål och urståndsatta att sjelfva samla en enda poesiens blomknopp, på alla sidor, utspärrade och krökta, äro färdiga att förstöra dem du samlat.

Men för dem, som begifva sig till nildalen på samma sätt och med samma mål som till Nizza eller Cannes — nemligen för att någonstädes i ett blidt klimat tillbringa vintern — och som för sitt fashionabla samvetes skull vilja på en tre veckor afbryta enformigheten hos Shepherd i Kairo för att kunna säga, att "de varit uppför Nilen", äro säkerligen Cooks reseturer en förträfflig uppfinning. De deremot, som under åratal i sina drömmar blickat emot Nilen och känt något liknande Amicis' längtan till Konstantinopel och som veta, att den ärevördiga floden blott denna enda gång med sina gyllene solnedgångar rinner genom deras lif, de, som vilja lyssna till hvad som en gång klappade och pulserade i dessa tempelpelare, och i grafvarnas gömslen hitta ett tynande eko af det förgångna, de skola med mig gifva företrädet åt de gamla, snart klassiska nilbåtarne, dahabiahs.

Men deras dom är snart oåterkalleligen uttalad. De kunna ej konkurrera med ångbåtarne, hvilkas antal för hvarje år fördubblas. Förr, ja, ännu för åtta år sedan, kunde man få se sextio, åttio dahabiahs med sina flygande vimplar och svällande segel lemna Kairo; i år hafva endast femton gjort resan. Det var förr ett egendomligt slags societetslif utefter nilstränderna, och hvar helst dahabiahs möttes eller'240

ankrade, ett utbyte af besök, middagsbjudningar, samfälda utflygter, pic-nicker med kurtis, sqvaller m. m., som med utsökta toaletter från Worth och Redfern hit förflyttade fåfängans marknad och med ruiner, minnen och lugn af nilturen gjorde en anrättning med någonting "pour tous les goüts".

Men den är förgången, dahabiahns gyllene tid. Ångbåtarne göra dem liksom krokodilerna mellan Kairo och Assuan för hvarje år allt mer och mer tunnsådda.

Efter att hafva följt det en stund, hade jag småningom dragit mig ifrån vimlet på stranden och stod begrundande framför Ramses II:s ungdomliga, leende granitstaty i Luxors tempel, då jag plötsligt väcktes af ett förtroligt slag på axeln och ett: "Que faites vous ici, mon cher?"

Det var Bourriain med sin röda fez och hjert-liga handtryckning.

"Jag gör min aftonuppvaktning hos hans majestät före couchera", svarade jag; — "men, à propos, var det verkligen en drottning, som ni gräfde upp i morse?"

Bourriain fick nytt lif.

"Ja, det tror jag, det! Ingen mer och ingen mindre än Ramses II:s egen mor, den vackra Tuaa, Setis maka", tillade min vän egyptologen med ett smekande tonfall i rösten.

"Hon, från hvilken Ramses II ledde sina högre anspråk och sin erkända rätt till Egyptens tron, Amunophernas ättling?"

"Alldeles den samma i egen hög person, begrafven i skuggan af Ramesseum."'241

Jag /kände nu ånger öfver, att jag ej på morgonens förbifart hade stannat för att se det intressanta fyndet och närvara vid den kungliga mumiens upptagande.

En timme senare stodo H. och jag färdiga för att i vår felucca fara öfver till Nilbruden, dit vi voro bjudna på middag. Det var, som jag redan sagt, en epok i vårt lif, och vi betraktade med stum beundran hvar andras svarta redingoter, der en blomma satt instucken i knapphålet. Det var första gången på två månader, som vi hade dem på oss.

Om bord på Nilbruden var allt skimrande ljus och hjertlighet. Till och med Kislar-Aga grinade ett slags grymtande välkommen, och de tre damerna i sin upplysta, blomdoftande, rikt ornerade salong utvecklade en artig hjertlighet och så underhållande egenskaper, att timmarne, berusande som champagne-perlorna, ty värr förflyktade lika hastigt som de.

Det var en middag, som gjorde Nilbrudens kock heder och som var värdig hvilket bord som helst, och vattnad af hvad Rhein, Bordeaux och Reims hafva bäst att bjuda på.

Vid desserten kommo tyske generalkonsuln i Kairo, som händelsevis var uppe i Luxor, och hans embetsbroder

derstädes för att göra damerna sin uppvaktning. De medförde stora törnrosbuketter och ett välkommet förråd af nyheter från Europa. Fru L. hade både man och svågrar, som voro officerare i tyska armén. Var kriget verkligen att anse för afgjordt mellan Frankrike och Tyskland? Vi lugnades

11'242

för ögonblicket — och uppskof ar ju alltid något, ty man säger: den, som vinner tid, vinner allt. Låtom oss då hoppas, att åskmolnet, som nu så mörkt hvilar öfver Europas politiska horisont, kan skingras och rulla bort, utan att verldens två första representanter af civilisation och framsteg slita hvar andra i stycken, utan att en af dem för kommande och bättre, vår tid dömande slägten bär det mörka kainsmärket!

Efter middagen stego vi upp på dack, der kaffet serverades. Det var blandande upplyst: hvarje tackel och rå bar sitt dussin af kulörta lyktor, och sådana hängde utefter relingen i dubbla girlander och fläktade från masternas högsta toppar. Vi helsades vid vårt uppstigande på däck med afbrännandet af ett fyrverkeri, som Kislar-Aga uppsände till allas, och icke minst till manskapets högljudda belåtenhet. Raketerna strödde sina bengaliska stjernor, som, fallande, speglade sig i Nilen; svärmarne smattrade och fräste, luftbägarne blossade med en knall, och gnistregnet föll oafbrutet.

Det gjorde mig godt att se Ismael och Murci, som rott oss öfver och som qvarbjudits, njuta af all denna härlighet, som hade ett återskimmer i deras hänryckta ögon.

Det gafs också en fest för manskapet på Nil-brudens nedre däck. Karlarne sutto i en vid cirkel med armarne om hvar andras ryggar och njöto af musik och sång. Tamburinen och darbukan skrälde och brummade. Vår svarte Hadji, som, om bord på Lotus, med en primadonnas smäktande leende utförde sina skärande rullader och drillar, hade här fått sin öfverman. Nilbrudens sopran var ett strå hvassare,'243

hvilket dock ej tycktes åstadkomma något slags afundsjuka mellan de två primadonnorna, som i största förtrolighet omvexlade med sina repertoarer.

Vi sutto emellertid der uppe på det öfre dåcket.' Den sista raketens bengaliska stjerna hade slocknat, och Egyptens himmel höjde'sig tyst, stjernströdd och omätlig öfver oss. Damernas fina, hvita klädningar förde med sig, jag vet knappt hvilken doftande arom från Europa. Flodens prasslande vågor sjöngo sin låg-mälta kör, cigarrettens rök sväfvade i blå ringar, det var, med dagens storartade intryck, som bakgrund, en smekande idyll, en sorrentovisa med sitt smygande dolce far niente under Luxors tempelpelare.XXXII.

Tebe. — Konungarnes grafvar.

agen derpå var de sista dalarnes tropiska hetta ännu mera i ryckande. På morgonen ströfvade vi genom Luxors gator och bazar. H. ville nödvändigt finna några äkta skalbaggar och öka sin samling af ptolemaiska silfvermynt. Vi hade af mr Wilbour fått några adresser på antiqvitets-handlare i Luxor, för hvilkas varor vi kunde hysa förtroende. En af dem hette Mohamed och var en liten enögd karl, som städse höll ett slags tyst, kacklande skratt under sin stora turban. Under det han på flytande engelska berömde sina dyrbarheter, drog han fram samlingar af skalbaggar, som han grupperade i äkta och falska, och försökte visa oss skilnaden. Hans pris voro dock högre än i Kairo, så att handeln inskränkte sig till en obetydlighet. Vi gjorde deremot uppköp i huset strax bredvid, hvarest en italienare uppslagit sin atelier, der han i gips åter-gifver Ramses II:s och Kleopatras profiler; den senares efter hennes porträtt i Bulaks museum.'245

På eftermiddagen gjorde vi vårt afskedsbesök i Karnak, der vi glömde oss qvar i den stora salen, till dess pelarnes långa skuggor blandades och templet insveptes i skymning. Vi hade våra tyska väninnor med oss; de skilde sig lika ogerna som vi sjelfva från ruinerna och dröjde än här, än der, tills den sena timmen med sitt ctøupt fallande mörker utan längre uppskof tvingade oss till uppbrott. Utan att vända oss om för att se templets mörka, väldiga silhuett afteckna sig, redo vi tysta derifrån. Samtalet ville ej komma i gång; det var som om Kar-naks tempelpylon hade kastat sin skugga öfver våra tankar. Vi väcktes dock plötsligt derur, då fru K., som, sin vana trogen, i ilande galopp hade skyndat före, uppgaf ett gällt skri. Vi sågo i det samma i halfmörkret, huru hennes gestalt försvann. Då vi kommo fram, lågo både hon och åsnan utsträckta på marken. Djuret hade snafvat och

dragit sin ryttar-inna med sig i fallet. Fru K. hade kastats på båda knäna och hade utan tvifvel gjort sig illa, ehuru hon försäkrade oss om motsatsen, ty hon ville nu på inga vilkor upp i sadeln igen, utan föredrog att, stödande sig på våra armar, till fots tillryggalägga vägen fram till Luxor.

Vi hafva nu kommit till den sista — den sista högtidliga dagen i Tebe! Jag önskade använda den samma för att å nyo besöka Bab-el-Molok och dess konungagrafvax. För detta ändamål hade Lotus under natten lyft ankar och ljudlöst glidit två eller tre eng. mil utför strömmen, och då jag vaknade och såg ut, hade Luxor försvunnit, och vi lågo ankrade'246

vid den motsatta stranden, midt för Karnak, hvarigenom ridten till Bab-el-Molok betydligt förkortades.

Jag blef ej litet förvånad, då jag på stranden fick se min gamle, trogne van, den grå åsnan och hennes lille påfösare samt Fatima med sin vattenkruka, sin näsperla och sitt tysta jettelöje.

Det var nu ej längre öfver gröna falt i öfversvallande växtlighet, som vägen bar, men i dess ställe öfver ökensanden, som an i kullriga höjder skymde bort utsigten, an sjönk ned i en jemn, glittrande slätt. Då jag red förbi, stannade jag några ögonblick i Kumes tempel, under det att min vän H. fortsatte fram till Bab-el-Molok. Kurnes tempel hade jag väl ofta på afstånd sett, men hade dock aldrig förr haft tillfälle att besöka det. Det ligger längst i norr på den vestra sidan om floden och nästan midt emot Kamak. Det eger ännu höga pelargångar och salar, hvilkas reliefer med rätta beundras och räknas bland de bäst utförda och af den ädlaste stilen.

Templet byggdes af Seti I och Ramses II till den nittonde dynastiens stamfaders ära. Det var helgadt Ramses I, som der på vissa dagar mottog offer och gudomlig hyllning. Det var naturligt, att den om sin egen konungslighet — nej, om sin gudomlighet — måne Ramses-Sesostris ej kunde vara likgiltig för att äfven åt farfadern skaffa en viss gudomlighet, som för öfrigt, återspeglande sig i honom sjelf, så mycket mer borde öka den, han redan och i ännu högre grad mottagit från sin moder, Amunophernas ättling, till hvars säng, under hennes'247

djupa sömn, Ammon sjelf, den starke, gudomlige baggen, smugit.*

Jag stannade ej länge der inne i detta, den nittonde dynastiens pantheon, utan fortsatte min väg, ängslig som jag var att hinna före solhettan till Bab-el-Molok. Den trånga dalen mellan sina dystra, grågula berg öppnade sig snart och omslöt mig på alla sidor. Jag återfann H. utanför Seti I:s graf, som af turister benämnes Belzonis graf efter den man, som upptäckte den samma. Den bär 17 som nummer. **

Det är en Btor, bred öppning i berget, som leder ned till de underjordiska, i klippan inhuggna gångarne. En brant trappa bär utför; visst äro stegen der och hvar sönderfallna, och grus och dam hafva samlats på dem, men aldrig beträdde min fot med mera vördnad de glatta ytorna i mosaik och marmor, som leda till lefvande konungars boningar. En bred gång fortsätter i rak linie från trappans fot. Här och der helsa oss redan några fint utförda gestalter, som i låg relief äro dragna på de af stucco beklädda klippväggarna. En andra trappa för ännu ett stycke djupare och längre in i berget, der redan halfdunklet insveper figurer och hieroglyfer i en mystisk, drömlik dager. Då vi vända oss om, se vi strålar af ljus med sina dansande dam-atomer. Dagern, som tränger genom öppningen, bryter fram ett stycke i gångarne, men försvagas allt mer och mer, så att vi omkring oss knappt längre förmå urskilja föremålen. Detta

* Marius Fontane, pag. 817.

** Alla Bab-el-Molok8 grafvar hafva af Sir Qardner Wilkinson numrerats och kallas af ciceronerna med sina nummer.'248

tynande, darrande ljus tycktes oss vara den sista helsningen från lif och förhoppning; det var som om vi der sade dem farväl, som om vi på én stund ginge att drömma den kungliga mumiens dröm i hans dystra dödsgemak.

Yi höllo redan de tända facklorna i hand för att skrida framåt.

Framför oss reste sig en vidöppen hög port, bortom hvilken allt var inhöljdt i ogenomtränglig natt. På båda sidor derom lågo grafvarnas vaktare, den svarte schakalen, vändande sig mot oss med spetsade öron, såsom om våra

steg hade väckt honom, och öfver dörröppningen utsträckte evighetens två bevingade genier sina skyddande armar. De sitta en på hvardera sidan om ingången, och spetsarne af deras vidt utslagna vingar mötas; den venstra armen, hvars hand håller lifvets nyckel, sjunker sakta ned, under det att den högra, hvars hand är tom och utsträckt, höjer sig uppåt.

I det osäkra, nedifrån upplysande fackelskenet tycktes de båda genierna andas ett mystiskt lif, der de i sin befallande, orörliga ställning hålla vakt öfver ingången, på samma gång skyddande den dödes sömn och varnande den inträdande, som vill störa den. Deras anletsdrag äro sköna, den egyptiska typen, men förandligad; de stora, svarta ögonen, genom hvilka evigheten blickar, upplysa det dödsbleka ansigtet, som omslutes af en dunkelt skimrande, grönblå duk, öfver hvilken en ljusgul strutsfjäder — sanningens och rättvisans symbol - reser sig.

Jag dröjde länge framför den mörka ingången, om hvilken Amelia Edwards så sant återgifver Dantes'249

förfärliga ord: "Voi che entrate, lasciate ogni spe-ranza." * Dessa ord tyckas glimma ur hieroglyferna deröfver, susa från geniernas utslagna vingar och bo i den mörka tystnaden på andra sidan.

Jag väntade nästan att känna deras hand hejda mig på tröskeln; men, nej! de rörde sig icke.

Genierna äro bakom mig. Ett aflångt rum med sköna reliefer och i fina, harmoniska färger, på hvit grund målade hieroglyfer sträcker sig nu framför oss. Här komma alla verldens folk att bringa farao sin tribut. Här är en lång rad af ethiopier med runda, ulliga hufvuden, der asiater med sitt spetsiga hakskägg, här de röda egyptierna sjelfva och der de bleka, blåögda libyerna. Farao har kufvat dem alla, åtminstone berättar hans graf så: "Deras länder äro hans länder, deras gränser äro hans gränser." Smärta qvinnofigurer med fin profil och stora ögon hålla lotusblommor och papyrus och tyckas likt sömn-gångerskor medvetslöst röra sig framåt.

Då Belzoni upptäckte Setis graf, reste sig här en tvärvägg med samma slags dekorationer och tycktes afsluta hela grafven. En djup, huggen brunn öppnade sig omedelbart der framför, hvilket antydde, att sjelfva grafkammaren befann sig på dess botten. Både vägg och brunn voro blott af de vilseledande medel, af hvilka egyptierna så skickligt begagnade sig för att skydda mumierna. Ett ihåligt ljud i muren tillkännagaf, att en tomhet gömde sig bakom den. Belzoni vilseleddes ej; brunnen igenfyldes, väggen

* Di vin» comedi», rinferno. "Du, som träder in, lemna bakom dig hvarje hopp."'250

nedrefs, * och dä öppnade sig för honom i ännu grannare, oförblekta färger den stora sal, som vi nu beträda. Det är ett stort rum, hvars tak hvilar på fyra pelare och som våra facklor blott ofullkomligt förmå upplysa. Här står Seti i kroppsstorlek, med sin höga, faraoniska ornat, målad på hvarje sida af de fyrkantiga pelarne och mötes der af någon gud eller gudinna, som, hvar och en i sin ordning, tysta och högtidliga rest sig upp och träda farao till mötes. De hafva alla smyckat sig med hvad deras gudomliga skattkamrar innesluta dyrbarast; dock med undantag af Ptah, som, ensam enkel i sin mumieskrud, tyckes hviska ett hemlighetsfullt ord — kanske en lösning på lifvets och dödens gåta — i faraos öra. Och Seti sjelf bär i kunglig och ungdomlig stolthet sin höga värdighets tecken. Han är åter ung och blomstrande, med starka, breda skuldror, ynglingens smärta midja och hjeltens öppna, eldiga blick i ögat. ** Han framstiger utan tvekan, om än med vördnad för dem, som möta honom, och tyckes säker om den plats ibland dem, som presterna lofvat honom. Det är dock ej i gudarnes anleten, som han kan läsa bekräftelse derpå, ty der måla sig ett kallt majestät, en oåtkomlig nedlåtenhet. De tyckas i högdragen

* "Utom hufvudändamål»! med denna brunn, som var så väl beräknad att bedraga, vans dermed ook en annan fOrdel: grafvens inre rum bevarades derigenom från den förstorande inverkan af regnvatten, som brunnens djup var tillräckligt att rymma. En regnstorm, som för några år sedan förorsakade stor skada i det inre, bevisar, sorgligt nog, dess nytta." Murray» resehandbok.

** Setis hy &r dessutom målad ljus, ehuru hans mumie i Bu-laks museum tillkännager, att den miste bäfva varit svart,'251

stumhet vilja låta honom känna sin öfverlägsenhet. Deras händer möta visserligen hans, men de tyckas blott

isande snudda vid dem. Men Seti afskräckes ej, han rör sig oupphörligt framåt och ibland dem; han har redan helsat Ammon och Thoth, Maut, Hathor och Horus och är färdig att med samma kungliga oförskräckthet utsträcka handen åt den majestätiske Osiris. Rundt omkring på väggarna står ett helt mystiskt hof af andar, mumier och mennniskor; de senare äro här ej i glad njutning af hvad lifvet har för dem kärast, utan tyckas med sann eller hycklad sorg i tyst högtidlighet hafva begifvit sig till faraos begrafning. Finnes det kanske bland dem några, Bom i hjertat höja hesa, flämtande, anklagande röster; som, för ögonblicket stumma, fast hämdens låga brinner i ögat, med af otålig glädje klappande pulsar bida stunden, då de snart ansigte mot ansigte inför Osiris få bryta läpparnes försegling?

Färgerna, som i djup och mångfald äro oöfverträffade, glimma och blända hvar helst fackelskenet når dem. Här öppnar sig en ny dörr; der är en ny sal.

Man hejdar sig der förvånad. Hafva arbetarne nyss gått ut för sin middagsrast? Hvar är den förste dekorationshofmålaren? Rådgör han kanske i nästa rum med den kunglige intendenten? Han kan ej vara långt borta, ty hans svarta penndrag hafva knappt torkat på muren, der de rättande öfverfarit de i rödt dragna utkasten. Är det bildhuggaren med sin mejsel, som man väntar på, ty ritningarna för relieferna äro ju färdiga på både väggar och pelare?'252

Ingen kan beträda denna inre sal utan att undra, om han ej antingen på något besynnerligt sått blifvit förflyttad en tre tusen år tillbaka i tiden, eller om ej Seti och Ramses med sina hof, sina konstnärer, sin hela samtid ännu förtrollade lefva i bergets inre, i denna mystiska dalgång, detta trolska Bab-el-Molok, der de, fast för våra ögon osynliga, än röra sig i högtidliga tåg, än i glittrande fester, än i krigisk rustning, fortsättande lifvets strid och id, konungen i sitt höga, ansvarsfulla kall, hofvet i sina ränkor och sin afundsjuka ärelystnad, konstnären med sina penslar och sin mejsel, arbetaren med sina verktyg.

Som jag antydt, denna inre sal blef aldrig färdig. Dog Seti månne förr än han väntat och förr än grafven väntade honom, och i så fall huru kunde Ramses glömma sin sonliga pligt och lemna faderns graf ofullbordad? Stuccon har här liksom i den andra salen blifvit lagd, och ritningar af tusentals större och mindre figurer, inbäddade bland hieroglyfer och kungliga namnteckningar, utförts af underordnade artister. Deras i rödt dragna figurer och skriftecken, huru mästerligt och planmessigt ritade de än äro, hafva sedermera af den öfverseende mästaren granskats och rättats, ty hans linier i svart skilja sig allt som oftast från de undre i rödt. Ibland är skilnaden så obetydlig, att de två konturerna i rödt och i svart löpa bredvid och beröra hvar andra. Mästarens öga har dock med en enda blick upptäckt felet — bestod det ock endast af en linies bredd. Hans konturer äro säkra, utförda utan den ringaste tvekan med ett enda raskt penndrag. Flere af figurernas hufvuden'253

äro endast lätt utkastade ovaler, som från mästarhanden vänta form, lif och uttryck.

Utan att kunna förklara huru den kungliga grafven sålunda midt i gyllene fred och under en sons och efterträdares långa och ärofulla regering lemnats ofullbordad, kunna vi blott skatta oss lyckliga, att så är fallet, och att vi i dag sålunda der sättas i tillfälle att följa konstnären vid hans arbete.

Men här är ju grafven slut, och hvar är sarkofagen? Vi hafva öfver allt spejat efter den, der facklorna kastat sitt ljus, och ibland men förgäfves trott oss se den framskymta i hörnens halfdunkel. Här är emellertid grafgången slut och väggen utan fördoldt tomrum. Mersal och de andra fackelbärarne hafva emellertid redan vändt sig om och gå ut till den yttre salen. Är det slut? Ja, öfverväldigande har det varit, öfver all förväntan och öfver all beskrifning. Det är som om jag bläddrat i en praktfull sagobok, full af stora kromotryck, der en förtrollad verld af konungasöner och prinsessor röra sig.

Men hvarför försvinna facklorna och våra män med dem?

De gingo åt höger, vände om pelaren, der Osiris sitter blekblå i sitt dödsmajestät, — och försvunno. Har Osiris med sin ödesdigra kräkla oförmärkt berört dem och dödsriket plötsligt öppnat och tillslutit sig?

En strimma af fackelskenet förråder vägen till detta hemlighetsfulla, fruktade Amenti, ty den darrar ännu i den breda trappgången, som går utför. Tvekar du på det högsta steget, blickande forskande dit ned i det mörka

svalget? Är du rädd för dolda magter? Ser du ej, att vi i handen hålla en for-'254

mel, som löser förtrollningen: det är Murrays röda bok, som tolkar det outransakliga. Gudarne, ja, sjelfve Osiris, om än aldrig så bister i sin svepning, tyckas känna igen den, fast deras ögon låtsa kall likgiltighet. Den har fört så mången oförskråckt resenär förbi Osiris' förlamade kràkla, att guden ej längre vågar motstånd, men förblifver lugn och orörlig. Gå dock ej för nära, ty du kunde ju snudda vid hans krokiga spira, och hvem vet om ej en gnista af den forna magten kryper i dess böjda guld? Håll dig derför intill muren. Der äro våra män, som undrande blicka bakom sig, både Mersal och den långe Ismael. Deras glada skratt öfvertyga oss då, att vi endast kommit en trappa djupare i Setis ändlösa dödspalats, och Amenti hägrar ej längre för vår upprörda inbillning. Det är nu ett förmak med sina fint skurna elfenbenslika figurer, sina olika nationaliteter, sina höga, smärta qvinnogestalter med långa, drömmande ögon och hvita lotusblommor i händerna. Derpå öppnar sig ännu en dörr, och der bakom råder ett ogenomträngligt mörker, som våra ljus blott ofullkomligt skingra. Facklorna brinna matta och gula i den tunga, qväfvande luften. Sex fyrkantiga pelare uppbära det höga taket, som längst bort försvinner i ett skyhögt hvalf. Här möta vi åter Seti, hvars hufvudbonad i ränder af guld och svart gör honom lätt igenkänd. Han rör sig åter midt ibland sina gudomliga anförvandter, men "slägten är värst" tyckes till och med bland de odödliga göra sig gällande, ty visst omfamna de här den gudomliggjorde farao, men huru kyligt och ceremoniöst är ej omarmandet! Der är intet klappande hjerta mot hjerta, intet bröst, som'255

tryckes mot bröst, men ett tyst, afmätt, högtidligt, kallt - man skulle vara färdig att säga misstroget, ja, flendtligt omarmande. Det är som om alla de höga gudarne såge ned på kusinen farao Seti och sade: "Ännu en fattig slägting, som trugar sig på oss!" Till och med kärleksgudinnan Hathors famntag är isande. Men Seti, en djerf och oförskämd inkräktare som han är, både af tron och gudomlig värdighet, låter sig ingalunda afskräcka, utan träder de sköna (gudinnorna) oblygt iinder ögonen och tyckes, likt en italiensk löjtnant strykande den manligt koketta mustaschen, fullt öfvertygad om att göra intryck. Och rundt omkring är samma dystra hof; här resa sig rader af mumier med svarta och blå ansigten i sina tillbundna svepningar. Det blandar sig ännu en tynande spöklik lifsverksamhet bland de dödas legioner, här och hvar afbruten af dödens, grafvens, mörkrets och den eviga olycksajighetens tecken och bundsförvandter. Här krälar odödlighetens skalbagge långsamt upp för muren, der grinar hånande grafmörkrets läderlapp med sitt rynkiga ansigte; här släpar de onda, fördolda magternas krokodil sig på sin gula buk; der ringlar den eviga olycksalighetens orm sina mångdubbla, snärjande, förfärliga ringar.

Det var längst bort under det höga hvalfvet, som den jettestora alabastersarkofagen en gång reste sig, der Seti låg med de dödas papyrusrulle i sin hand, der farao i hela sitt gudaborna majestät inför Osiris frambar samma rop om förbarmande som den fattigaste arbetskarlen i hans rike. Der stod ju på papyrusbladet: "O Osiris! jag har icke syndat... låt mig komma till ljuset i himmelen... saliggör'256

min själ!" *---"Jag har vunnit Gud genom min

barmhertighet, jag gaf den hungrige bröd, den törstige vatten, den nakne klädde jag och gaf den husville herberge." **

Och der i sitt trånga alabasterfängelse kunde monarken fördrifva de långa, tysta timmarne med att mumla: »O samvete, du min själs hjerta, som jag fick af min moder, o, du mitt hjertas röst från den tid, då jag var på jorden, höj dig icke såsom vittne emot mig, strid icke med mig, belasta mig icke inför den store guden!"

Men hans böner hafva för länge sedan afbrutits och tystnat. Sarkofagen har öppnats och ransakats; roflystna händer hafva trefvat igenom svepningen, plockat derur mången dyrbar juvel och mången mägtig amulett. De dödas papyrusrulle med de till Osiris stälda bönerna har ryckts ur hans tillslutna, fasthållande hand; och medan hans stolta alabasterjrista nu står i ett engelskt museum, † ligger hans kropp, af-klädd, hjelplös och numrerad i ett annat, ett föremål för nyfikna blickar och undran hur Ramses' fader såg ut. ††

Allt är tyst och mörkt rundt omkring; en sönderbruten vägg har kastat sina stenblock der sarko. fagen stod och blottat en vidt gapande öppning, ge-

* Marius Kontane. Les Égyptes, pag. 415, ur de dödas formulär.

** Ibidem.

*** Ibidem, pag. 423. † Seti 1:8 sarkofag fördes af Belzoni till England och Ir nu i Sir J. Soanes museum.

†† Seti I:s mumie i Bulaks museum i Kairo.'257

nom hvilken en lång trappa tyckes föra djupt ned i jordens innanmäten.

De på stänger högt mot hvalfvet lyfta blossen röra sig öfver våra hufvuden; de kasta ett svagt sken öfver hvalftaket, som i en mägtig båge, stjern-strödt och djupt förlorar sig likt en mystisk midnatt. Der är den egyptiska djurkretsen; stjernorna blicka blekgula ned ifrån sitt svarta fäste; solen gör der, sedan hon försvunnit från dagens horisont, under nattens timmar sin tysta resa.

Det är en hel, dold verld i ogenomtränglig natt med sina solar och satelliter, sina kretsar och stjernbilder, sina gudar och menniskor, sina spöklika djur, sina frukter och blommor, som alla tillhöra grafven.

Flere rum omgifva det stora, hvälfda gemaket; målningar och hieroglyfer betäcka från golf till tak dess murar. Här är slutligen en stor, fyrkantig sal med en utstående, väggfast hylla, löpande rundt omkring väggarna. Var det kanske det kungliga skafferiet, eller garderoben, der farao på uppståndelsens dag skulle återfinna sin kungliga drägt, sin stol att än en gång sitta på, sitt bord, der hans hand än en gång skulle utsträckas efter frukt och blommor?

Här äro målningarne ännu hemskare och af skräckinjagande natur. Långa ormar sträcka ut sig efter väggarna, — de hafva alla liksom Michael-Angelos orm i paradiset ett qvinnohufvud —; men de tala här intet frestande språk. Här är de olycksaligas hemvist, här knäböja deras kroppar utan hufvuden, der störtas de i flammorna.

Denna egyptiernas föreställning om ett helvete är en ny uppfinning, som så småningom under asi-'258

atiskt inflytande insmugit sig. I den företa tiden, den verkliga, egyptiska perioden, var det annorlunda. I Tihs graf i Sakkàrah hafva vi sett lifvets leende taflor upprulla sig, och sådant var det tillkommande lif, som den gamle egyptiern förestälde sig vara en fortsättning på andra sidan bergen om Abydos af det jordiska lifvet här med dess sysselsättningar och nöjen — men gladare, ljusare, båttre. För dem, som ej hade gjort sig förtjenta deraf, väntade intet annat straff än det, att ej få njuta denna andra, lyckliga tillvaro, men för alltid hafva med döden slutat.

Vid sidan af helvetet trodde egyptierna nu äfven på en skärseld. Den vaktas af stora apor, som Bitta rundt omkring den och med sina små, grymma ögon följa de pinade kropparnes rörelser.

Grafven är ännu ej slut; trappor, salar och gångar äro begrafna under nedrasade murar; men vi hafva sett nog, derför tillbaka genom pelarsalame och trapporna, förbi Osiris och Anubis! Farväl bjuda vi åt Seti, farväl åt genierna, som orörliga med sina utslagna vingar vakta hans graf. Ljuset flyter oss till möte; ännu några steg, och yi stå der ute under bergväggen med den strålande solen öfver oss.

Vi nedstego på nytt i n:o 11, som är Ramses III:s graf. Här slutade då den glade monarken, som vi i Medinet Abu hafva sett smeka sina qvinliga gunstlingar och spela schack med Isis. Vi finna i hans graf mera jordiska påminnelser. Ramses har åt denna sin eviga boning gifvit sina omsorger om kök och visthus, ty i en rad smårum, som öppna sig på båda sidor om hufvudgången, äro alla slags matvaror och frukter afbildade. Der äro gödda ankor, gäss'259

och vaktlar, ägg, granatäpplen, vindrufvor, blommor och växter så troget afbildade, att man genast känner igen dem. I denna kolorerade flora befinner sig — enligt Murray — Periploca secamone, som Linné gaf namn tre tusen år senare. Der befinna sig också de beryktade harpspelarne. De stå en på hvardera väggen i det fjerde rummet till venster. Det är en fängslande tafla. Fastän tiden gått illa åt dem och deras ansigten knappt längre kunna urskiljas, så andas de inspiration och tyckas med sina toner uppvärma grafvens dysterhet och kyla. Harporna äro af en skön form, slutande med ett vackert, uppåt böjdt qvinnohufvud. Harpspelarne, höljda i sida, hvita drägter, stå lutade emot sina instrument, under det att deras fingrar gripa i strängarne.

Då Bruce upptäckte denna graf, var målningen ännu i så godt stånd, att man kunde se, att de två harpspelarne

voro blinda. Voro de kanske porträtt af barder vid Ramses' hof, som med sin musik förhöjde glansen af hans fester i Medinet Abus palats eller, då farao, med den sköna odalisken i sina armar, osedd ville njuta kärlekens nöjen, med någon trånande hymn till Hathor i klingande toner förljufvade deras kyssar och smekningar?

Jag vandrade på nytt igenom gångar och salar, flyktigt betraktande väggar och pelare, som i ett virrvarr gledo förbi mina trötta blickar. Hur korn det sig då, att de händelsevis bland de tusentals turistnamn, som från alla tidsåldrar och på alla språk betäcka murarne — från Platos dagar till vår egen tid —, stannade vid två, skrifna med blyerts,'260

oansenliga till formatet och försvinnande bland de andras på en mörk vågg bakom en pelare? Då jag gick förbi, såg jag de svenska namnen Hjort och Lind med det bifogade "Suédois" på muren samt årtalet, som jag tror var 1879. Det år ibland roligt att tillhöra en fåtalig nation; nog kan det i många afseenden vara fördelaktigare att vara född engelsman eller fransman, men huru skulle ej då nöjet att i landsmannen helsa fosterlandet mattas, och säkert skulle ej, om jag varit fransman eller engelsman, namnen Smith, Jones eller Laurent i Ramses HLs graf hos mig framkallat något intresse.

Jag besökte ytterligare flere grafvar, hvaribland Ramses VI:s, som af antikens turister, af greker och romare kallades Memnons graf och af dem högeligen beundrades, och slutade mina underjordiska ströftåg med Ramses IV:s graf, der den jettestora sarkofagen reser sig mörk och högtidlig på samma plats, der den ursprungligen stod. *

Lika mycket som det äldsta Egypten under de första dynastierna, ja, under den tolftes stora Osir-tesen och Amenemapt inbegripna, skiljer sig i religion, skaplynne, seder och moral från Ramsesider-nas, lika mycket skilja sig ock grafvarna under dessa olika skiften från hvar andra.

* Grafvarnas längd är olika. Seti I:s är 470 fot till det ställe der klippan nedrasat. Ramses IIl:s graf är 405 fot. I Asses-seefs grafdal (Tebe) finnes en graf, presten Petamunas, som mäter 33,809 qvadratfot.å6i

Så länge som vördnaden för de hädangångna förfäderna var den enda religionen, så var grafven,, der deras mumier förvarades, också det enda templet. Det vill säga, öfver eller vid sidan af det dolda djup, der den dödes kropp sof sin sömn, väntande på att själen åter med den samma för uppståndelsen skulle förenas, befann sig en byggnad, som inneslöt flere eller färre rum, på hvilkas murar, såsom vi hafva sett i Tihs graf i Sakkàrah, hans lif i leende taflor var upprulladt med de landtliga sysselsättningar och nöjen, som han på andra sidan grafven hoppades få fortsätta.

I denna öfre boning, som kallas Mastaba, möttes på årsdagen af hans död, och kanske äfven på andra till hans minnes firande bestämda dagar, de efterlefvande, hans anhöriga och vänner.

Då Asiens smygande ande, mycket farligare och ödesdigrare än det öppna anfallet af dess krigshärar, slutligen lyckats eröfra Egypten, så inträffade vigtiga förändringar, hvad religion och grafvar beträffar. Det är ej längre en gärd af vördnad, som de lefvande gifva den döde, det blifver då för några af dem, — nemligen för deras herskare, hvilka redan i lifvet, men i synnerhet efter döden uppträda såsom gudar — en formlig dyrkan. Ingen hade tänkt på att gifva Keops och Kefren, der de lågo i sina väldiga pyramider, anspråk på gudomlighet; Ramses II räknar deremot slägtskap med alla de gudar, som börjat insmyga sig och nu mångdubblade herska i nildalen. En grafkammare eller Mastaba, om än aldrig så stor, är ej längre tillräcklig att innesluta alla dem, som krypande vilja böja sig i stoftet för den gudomlig-'262

gjorde farao, och motsvarar ej heller med sitt menskliga skaplynne och hvad prakten beträffar det man väntar sig af en gudoms audiens- och statsrum.

För en menniska var en Mastaba nog, för en gud behöfdes ett tempel.

Vi finna derför från den adertonde dynastien ett helt annat system än under de föregående faraonerna. De begrafvas hädanefter i de djupa, underjordiska grifthvalfven i Bab-el-Molok, hvilka motsvara den djupa grafbrunnen under Mastaban, och hvars portar, så fort de slutas efter den siste sörjande, som återvänder, af

presterna förseglas och på det noggrannaste hållas dolda, på det att ingen måtte störa den balsamerade kroppen, som hvilar tryggt i sin stora sarkofag, omgifven af bohag, förråd, vapen och dyrbarheter, hvilka skola möta hans öga, då han å nyo vaknar och reser sig upp för att, förfriskad och stärkt, bölja sin andra, odödliga tillvaro.

Och i stället för den forna Mastaban, uppföres ett tempel på ökengränsen, vid portarne af eller uti sjelfva staden, der faraos trogna undersåtar, utan att besvära sig med den långa vandringen till Bab-el-Molok, kunna stiga in och deltaga i hans minnes firande, hvilket, på samma gång som det är beqvämare för dem, för honom kanske är mycket tryggare.

Amenhotep har Amenhophium, Hatasu Deir-el-Bahri, Ramses II Ramesseum, Ramses III Medi-net Abu.

Vi veta dock, att detta försigtighetsmått — om det var ett sådant — ej förmådde rädda de kungliga grafvarna undan plundrarens händer, utan att de redan för 3000 år sedan uppbrötos af egyptierna sjelfva,26à

üom derur bortstulo allt hvad de kunde komma öfver, och bytet var utan tvifvel oerhördt stort, om vi besinna den rikedom och lyx, som omgåfvo Ramsesi-derna, och påminna oss de verkliga skatter, som påträffats i jemförelsevis obetydliga personers grafvar. Vi veta äfven, att presterna deltogo i dessa likplundringar. De förrådde hemligheten om hvar de rikaste grafvarna gömdes och ledde de nattliga dåden.

Det finnes en papyrusrulle i British museum, * som gifver till känna, att under Ramses IX:s regering — för omkring 3000 år sedan — plundringen af de kungliga grafvarna redan hade böljat, och att farao, för att hindra den samma, gaf order åt befälhafvaren på Tebes vestra nilstrand — skriftens författare — att med flere civila och militära myndighetspersoner begifva sig till platsen för att uppsätta en lista på de grafvar, som öppnats och plundrats.

Ofvannämda papyrus gifver utom förteckningen på de plundrade grafvarna, hvaraf en i våra dagar af Mariette återfunnits, som i allo öfverensstämmer med den gamla papyrusanteckningen," äfven namnen på dem, som anklagas för att tillhöra grafplundrarnes band, hvilka till antalet äro trettionio, hvaraf sju prester och åtta andliga skriber.

Det tyckes således som om införandet af gudomligheten ej ingifvit stor vördnad, alldenstund den icke

* Abbot-Papyrus, öfversatt af M. Obabos (Melanges Égypto-logiques S:iime série). Paris et Ch&lons 1870.

** Mariette upptäckte 1861 i Assesseefs nekropol i Tebe konung En-aas graf med konungens porträtt på grafhällen och konungens hund Bahuka mellan sin herres ben, alldeles så som pa-pyrnsrullen uppgifver; hundens namn står i hieroglyfer Öfver dju-rets rygg.'264

ens kunüe fridlysa den sista livilostadeu, som på den tiden, då inga anspråk på gudomlighet gjordes, utan farao åtnöjde sig med att vara en menniska liksom arbetaren och af samma ande och materia som han, städse helighölls.

De öfverdrifna anspråken hafva förverkat den medfödda, ursprungligen medgifna rätten och väckt tvifvel, som bära bittra frukter. Den kungliga myndigheten sättes i fråga och ringaktas; grafvarna, de eviga boningarna, plundras, och på gudarne har man en svag tro. Banden, som förena altare, öfverhet och

folk, hafva brustit, fallet står redan för dörren. * * *

•

Hvilken syn bör ej hafva mött dem, som först nedträngde i dessa dödsgemak! Hejdade de sig ej bäfvande på tröskeln? Huru alla dessa mörka pupiller måste hafva tyckts dem brinna på muren; och de bevingade genierna med sina utsträckta armar öfver ingången, med Anubis der under, förblefvo de orörliga? Golfvets fina sand bar då intrycket af den sista foten, som i det återvändande sorgtåget lemnat grafven. Hvad skulle ej egyptologen i dag vilja gifva för att unnas denna syn, för att kunna intränga i en faraonisk graf, hvars dörrförsegling ej blifvit bruten

* Alla grafvarna i Bab-e]-Molok hade redan före upptäckten i vår tid öppnats och förevisades de resande främlingarne under Ptolemeerna.

De för två Jr sedan upptäckta mumierna af XVIII, XIX och XX dynastierna, Ramses II:a inbegripen, påträffades i Tel-Bahari och hade ditförts från de kungliga grifthvalfven i Bab-el-Molrk och det utao tvifvel vid den persiska eröfringen.265

och hvars skatter lemnats i ostörd ordning. Hvilka harliga fynd för Bulak, om man hittade den gyllene pschent, lotusspiran eller lifsnyckeln, den faraoniska tronen eller andra föremål, som tillhört någon stor farao. Hittills har man ej i Bab-el-Molok upptäckt en enda graf, som ej förut varit öppnad och beskattad.

På Ptolemeernas tid utgjorde Bab-el-Moloks grafvar en af de sevärdaste märkvärdigheterna i Egypten, och Platos och Strabos samtida hafva på murarne lemnat många grekiska och latinska inskrifter, som äro vältaliga vittnen om deras beundran.

Strabo uppgifver sig hafva besökt 40 konunga-grafvar, hvari utan tvifvel drottningarnas voro inbegripna. I Ramses VI:s graf i synnerhet vimlar det af antika namn.

Der har athenaren Daduchus, som var invigd i mysterierna i Eleusis, under kejsar Konstantins regering skrifvit sitt namn och tillagt, att han besökte "tunlarne" (ovgiyytg) långt efter den gudomlige Plato".*

Der har också den gamle, surmulne Epiphanius uttryckt sitt dåliga humör, förklarande, att han icke fann någonting alls värdt hans beundran med undantag af stensarkofagen, i hvars närhet han gifvit sin lakoniska vresighet luft i följande: Eni<pavios tato-Qyoa oiåev ås e&av/uaaa rj fit] tov Xi&ov. **

I nedgången till en af grafvarna, der det under de glödheta middagstimmarne var skuggigt och svalt, hade vi vår sista frukost och siesta i Tebe. Den

* Kumys handbok, Tebe.

** Ibidem.

12'266

långe Ismael från Dalahoui, Mersal, Fatima och åshe* drifvarne sutto tysta och uppmärksamma i en ring litet längre bort, under det att vi, utsträckta på våra mattor, med ögat än hvilande på de omgifvande hieroglyferna, än förlorande sig i den blå luften, läto fcim-marne fara. Himmelen, som var högblå och varm, kom mig att tänka på huru de gamla egyptierna förestälde sig den såsom ett flytande haf, på hvilket solens slup sakta drog fram. Den hade nyss lagt ut från den östra stranden, då vi lemnade Lotus, och var nära att nå den vestra, förr än vi bröto upp till återfärd.

Än en gång redo vi igenom dödens trånga dalgång, der tystnaden och ödsligheten hvarken störes af ett spår på den skiftande sanden eller ett eko bland bergväggarna. Huru ofta har den ej bevittnat faraos liktåg, när det i dyster högtidlighet drog fram med mumien på den tyst glidande släden* och den långa processionen af gråterskor och prester! Tusen sinom tusen menniskor stodo då sammanpackade på dessa bergutsprång och följde med nyfikna ögon, med välsignelser, förbannelser eller tvst likgiltighet den döde herskaren till hans eviga boning. Än en gång hade jag en skymt af slätten, som utbreder sig bakom Kurne, och mitt tacksamma öga, som ej längre ville lemna den, flög från punkt till punkt, från berg till berg, från strand till strand.

De fem dagarne voro öfver, omfattande i sin trånga ram en så rik tafla med ett så omätligt perspektiv! Tebes palmtoppar och fält, Karnaks pyloner,

* Målningarna framställa mumierna, dragna på ett fordon med medar liknande en siade.'267

ännu skimrande i solnedgången, flrogo allt längre och längre bort; från Lotus' däck, der jag stod orörlig, såg jag dem förminskas och blandas. När den sista skymten af Karnak försvunnit, drog jag en djup suck, som om jag förlorat sigte af en kär vän, hvilken jag aldrig mer kunde hoppas ätt få återse och hvars drag derigenom blefvo mig dubbelt dyrbara. Det var en suck full af tacksamhet för de njutningsrika timmar och de oförgätliga minnen, som Tebe gifvit mig.XXXII.

Denderah.

å Tebe var bakom oss, kändes det såsom om vår resa varit öfver och som om vi snart skulle få se citadellets minareter resa sig öfver Kairos husmassor. Yi voro dock ännu 450 eng. mil fjerran derifrån. Hassan förkunnade oss redan följande dagen, att om den gynsamma vinden fortfore, så kunde vi före qvällen vara i Denderah, hvilken spådom icke blott besannades utan öfverträffades, ty klockan var nyss två på' eftermiddagen, då Keneh till venster och Denderahs by till höger om floden blefvo synliga.

Det blef nu åter en åsneridt genom frodiga åkrar och på kanalbankar, tills vi på sjelfva ökengränsen hade det gamla Tentyras ruiner framför oss. Svarta jord- och smutshögar betäcka en större yta; stoftet af söndersmuladt tegel bildar kullar, hvarur här reser sig en hög, rikt skulpterad pylon, der en tempelpelare, som till två tredjedelar äro begrafna deri. På afstånd synes ej heller mycket af det stora, till Hathor helgade templet; först när vi voro det in på lif-'269

vet, kunde vi öfverblicka dess långa, raka väggar och storartade portik. Det är blott till hälften ofvan jord, fastän dess inre, liksom i Edfus tempel, till sjelfva golfhällarna blifvit rengjordt. En brant trappa leder liksom i Esneh dit ned. Fastän klockan ännu ej var fyra, började det blifva skumrask och kyligt der nere.

Denderahs tempel liknar Edfus och förskrifver sig från samma tid — den ptolemaisk-romerska. Började under en af de sista Ptolemeerna, afslutades byggnaden under kejsar Tiberius. De öfverprydda, tungt utarbetade kapitälerna, de inhuggna figurerna, som ej längre hafva vare sig lif eller uttryck, äro i sanning barn af en konst, som är i sjunkande. Den första stora portiken med sina 24 skyhöga pelare, hvilkas tunga, fyrkantiga kronor prydas af fyra ko-hufvuden — ett på hvar sida — följes af en sal, hvars tak uppbäres af sex kolonner; derpå öppna sig en tredje och en fjerde sal, och slutligen kommer man till sjelfva det allra heligaste rummet, der gudinnans altare reste sig. Denna kammare är fristående, på de fyra sidorna omgifven af en gång, hvarifrån dörrar leda in till tjugutvå mindre rum, hvilka, liksom de större salarne, gångarne och portiken, från golf till tak äro täckta af reliefer och hieroglyfer. Alla tak och väggar äro oskadade, och här, liksom i Edfu, kunde, om Amenti för en dag gåfve presterna lof att återvända, den gamla gudadyrkan åter tända sina offer och gudinnans kärlekshymner uppstämmas.

Jag vandrade ut och in, ur rum och i rum, lysande på de i mörker insvepta väggarna, och nedsteg bakom det heliga rummet i underjordiska lönrum och gångar, der utan tvifvel templets skatter förvarades.'270

Dörren, som öppnade sig i sjelfva trappan, var så låg, att jag på händer och fötter måste krypa dit in. Der inne voro relieferna utförda med större omsorg och färgerna hade här och der bibehållit sig friska på den fina, hvita stenbottnen. I murarne finnas andra hemliga rum och gömslen med löndörrar, hvilka förlora sig i figurernas inskurna linier. Men hvar är Kleopatras porträtt?

Sedan jag kom till Denderah, hade jag öfver allt sökt det och fört facklan på sin stör så högt upp mot taken som möjligt. Jag vände mig, nästan utan hopp att göra mig förstådd, till templets vaktare; men knappt hade jag uttalat den sköna drottningens trollnamn, förr än den svartmuskige karlen grinade i sitt grå skägg och nickade: "Kleopatra! Tayeb!" och derpå förde han mig ut igenom de sex pelarnes sal och portiken med de stora kohufvudena på kapi-tälerna, uppför trappan ut i det fria, der dagsljuset stack mig i ögonen efter den långa skymningen i det inre. Jag kunde knappt förstå, att solen ännu rodde omkring i sin båt, ty jag trodde, att dess farkost redan för länge sedan lagt till i vester. Min vägvisare, som i hvar minut uppmuntrande nickade åt mig, förde mig omkring templet på jordhögarne, som på alla sidor omgifva det.

Templet med sina väggar, som formera en rektangel, liknar cellan till ett ofantligt grekiskt tempel, sedan de omgifvande pelarne flyttats in i dess inre och några grundt inskurna figurer ritats derpå. Milliontals vilda bin hafva här, liksom på Heliopolis' obelisk, slagit sig ned i väggarnas hieroglyfer, som de öfversmetat med sitt vax, bakom hvars oräkne-'271

liga hål de hafva sina samhällen. Hela templet är en ofantlig bikupa; dess flitiga invånare drogo i den varma februariqvällen ifrigt sin sista skatt för dagen mot hemmet och flögo sedan, liksom för att efter arbetet njuta af en lättare flygt, i vida kretsar sjungande och lekande kring de allvarsamt blickande gudarne.

Min följeslagare stannade plötsligt, pekade på tempelmuren och sade triumferande: "Kleopatra!"

Yi stodo framför templets baksida, der hans pekfinger utsträcktes mot en stående stor qvinno-figur, Bom vid sidan af en yngling vänder sig i öflig ställning mot gudarne. Det är Kleopatra och hennes son Cesarion, som åt Hathor helga Denderahs tempel. Det är utan tvifvel, att detta porträtt blifvit utfördt af en bildhuggare på den ryktbara drottningens tid, och det lär, hvad profilen beträffar, öfverensstämma med de kaméer, som finnas af Kleopatra. Ansigtet är dock skadadt och till en del utplånadt, och af hvad som återstår kunde jag hvarken göra mig ett begrepp om detaljernas skönhet eller om det helas harmoni och uttryck. Det var för mig en af de många profiler, som jag öfver allt sett, så väl i Phile och Edfu som i Denderah. Den egyptisk-faraoniska drägten, hufvudbonaden med Hathors kohorn, den stela attityden och den smaklösa ritningen hade helt och hållet beröfvat Kleopatra hennes individualitet, och kan hon lika lätt tagas för Arsinoë eller någon annan ptolemaisk drottning.

Men det var i alla fall hon. Det var Kleopatra, den stora, den sköna tjuserskan, Nilormen, verlds-herskarnes herskarinna, som förändrat Cesars politik'272

och för hvars skull verlden sattes på svärdsudden af Marcus Antonius i slaget vid Actium, hon, som till och med kom forum romanum att oroligt blicka mot öster och ängsligt fråga efter nyheter från Alexandria.

Det var ju naturligt, att hon skulle smycka kärleksgudinnans stad och tempel, hon, kärlekens utkorade drottning, och hvar kunde hon bättre hafva valt platsen för sin afbild än på muren till Hathors tempel, der hon lätt kunde förblandas med kärleksgudinnan sjelf, som hon säkert, både i skönhet och behag, trodde sig öfverglänsa?

Jag återvände på nytt till portiken och salarne. Efter att der ute hafva andats den rena luften, kän-deB det der inne ännu mera qväfvande än förut. En genomträngande, besynnerlig lukt gör det motbjudande att draga andan der. Jag skyndade derför snart upp för en af de långa trapporna, som leda upp på templets tak. De egyptiska tempeltrapporna äro breda och beqväma, med ytterst låga steg, så att man utan trötthet eller ansträngning sakta skrider uppåt. Men jag hade sällskap på min vandring. På båda sidor om mig på muren gick ett högtidligt tåg uppför. Det var den årliga processionen, som, då Siriusstjernan blef synlig, för hvarje år, med konungen i spetsen, följd af tretton presterliga standarbä-rare, gick uppför denna samma trappa tör att i ett mindre tempel, bygdt på sjelfva det stora templets tak, fira det nya årets fest. Alla personerna, som deltogo deri, äro lefvande och väl afbildade, konung och prester så väl som de, hvilka afsluta tåget.

Der uppe på tempeltaket var det ännu ljust. Solen höll just på att gå ned. Ingen menniskoboning'273

kunde jag upptäcka. I vester utsträckte sig öknen dyster och mörk, utan en guldstrimma, utan skiftande skuggor och dagrar, som annars, i lekande zigzag dragande der öfver, förläna den så stor skönhet; i öster fram emot Nilen, som försvunnit mellan sina gröna stränder, bredde åkrarne ut sig med sin gungande säd och sina boskapshjordar.

Jag vet ej, om mitt sinne i den blida solnedgången plötsligt blifvit berördt af någon smygande fläkt af vemod, men kärleksgudinnans hem, Tentyra — Te-i-n-Athor — gjorde på mig ett melankoliskt intryck. Det ramlande Karnak, drottning Hatasus sköflade Deir-el-Bahri i sin ruin och sitt förfärliga fall fylde hjertat med gladare intryck. Der funnos solljus och luft både ute och inne, och stolta minnen och höga gestalter drogo förbi. Den sjunkande solguden tycktes der med smekande hand öfverfara de gamla stenarne och de stympade kolosserna, under det att viuden sjöng sin aftonhymn under pelarkronor och hvalf.

Det ptolemaiska templet i Denderah deremot med sina slutna saiar och mörka gångar, med sin stinkande luft och sin beständiga natt, med sina melankoliska, stela gestalter, sina svarta jordhögar, som påminna om en öppnad graf, sin ökentystnad och sitt, dermed kontrasterande, smekande namn — "kärlekens hemvist" — eger blott ett minne och en bild, som mägtigt tilltala oss: Kleopatras, den sista ättlingen, den sista hägringen, det sista ekot af egyptiskt oberoende och faraonisk magt. Med henne är det slut, för alltid slut med Egypten, och huru trolsk hägringen var och huru sireniskt ekot, så smyger sig'274

dock en klagande suck genom ljudet och en blodig strimma i ljusbilden, innan de båda förlora sig i grafvens mörker och tystnad.

Det är ett grekiskt gyckelspel, som under Keops pyramid starkt liknade en bitter ironi, Ptolemeernas sista tid i Egypten. Det är Ramses II förvandlad till flöjtblåsare på verldsskådeplatsen, det är en grekisk aktör, som med pschent och lifvets nyckel klädt ut sig till farao, en apa i lejonhud. Med smink på den åldriga kinden och lockig peruk på den hvita hjessan gör Egypten ännu med stela ben piruetter efter takten af de kastanietter, som en ung och skön hetär hånfullt rör i sina händer.

Men med henne herskar Totmes' och Ramses' land än en gång öfver verlden och kommer Roma att ängsligt, sömnlöst vrida sig på sitt örngått — och det är hon och Egypten, som slutligen väpna verldens två halfvor till strid, men i det afgörande ögonblicket, liksom dragna af sitt ödes oemotståndliga magnet, förråda sin ära och sitt lif.

Det är ett olympiskt spel, förvandladt till bac-chanalia, en hjeltedikt, som slutar som fars, och, liksom den döende Augustus, kunde det döende Egypten vända sig till verlden med de kalla, hånande orden: "Har jag spelat bra min roll, så applådera!"

Än en gång tittade jag in under kohufvudenas portik och smög utan fackla, trefvande mig fram till en af de inre salarne, der jag under några ögonblick förblef stående. H. och jag voro ensamma i templet, ty Hassan och de andra männen hade gått ut för att hålla åsnorna i beredskap.'275

Då vi vande oss om mot utgången, hade vi framför oss hela perspektivet af salar och pelare, som från kolsvart natt mystiskt framskymtade i djup skugga, insveptes i lättare skymning och slutligen öppnade sig i en rosig, gulddränkt aftonrodnads ljus. Som en flod flöt dagern in under pelarne, men svagare och svagare upplöste den sig redan i en darrning på tröskeln till den andra salen. Läderlapparne flögo i fantastiska, sig korsande kretsar genom de skumma gemaken och snuddade ibland vid oss, då de flögo förbi.

Det var alldeles mörkt, innan vi hunno tillbaka till Lotus, så att två af våra män kommo oss till mötes med tända lyktor, vid hvilkas sken den sista milen tillryggalades.XXXII.

Fårhandel.

å snart vi, efter vår utflygt till Denderahs tempel, kommit om bord, lyfte vi, oaktadt den sena timmen, ankar och fortsatte, ifriga att ej förlora en enda minut, vår färd. Vi hade nu det djupaste lugn; hvarken från söder eller norr rörde vinden sig, och vårt lilla segel, som vid ned-resans anträdande flyttats till den stympade stormasten, hängde slappt, 8å att det efter en stund refvades. Våra män fingo på nytt hugga tag i årorna för att hjelpa strömmen att föra oss fortare. Denna vår oro att komma fram härledde sig från den omständigheten, att vi önskade anträda ridten till Abydos tidigt på morgonen den 19 februari. Då Abydos ligger på mer än sex eng. mils afstånd från floden, behöfver man nära två och en half timme för att hinna dit och bör helst så bittida som möjligt anträda färden för att på vägen undvika hettan, som de sista dagarne varit i högsta grad tryckande. Hunno vi alltså ej dit tidigt den nittonde, så förlorade vi en hel dag i bidan.'277

För att egga våra roddares ifver, lofvade vi dem ett får till kalas, om de den nittonde på morgonen hunne fram till Bellianeh, hvarifrån utfärden till Abydos bäst göres.

"Tayeb! Katarscherak ketir",* svarade de i korus och togo starkare tag i de långa årorna, som böjde sig under deras ansträngningar.

Det var det tredje fåret, som vi skänkte dem att göra sig glada med. Ingenting lifvar roddarne på en nilbåt så mycket som löftet om "haruf" (får). Men vi hade vid köpet af de två föregående gjort en sorglig erfarenhet, som mycket blandade nöjet och satte både den prydlige Hassan, med sitt obefläckade namn och rykte, och den tjocke kapten Hadgesala Ali i ett ofördelaktigt ljus. Sedan Hassan beskärmat sig öfver de stackars sjömännens ansträngningar och knappa kost, hade vi gifvit honom i uppdrag att köpa dem ett fett får. Det var strax efter sedan den stackars Schabann hade slagit i hjel sig, så det var mer än någonsin en anledning att hålla modet uppe hos våra män. De hurrade också, när den unge väduren från en närbelägen by fördes om bord, och tagande oss alla för engelsmän, skreko de i korus: "God säve the queen! hurrah!" — Det blef sedan ett slagtande och ätande, så att det stod härliga till, och följande morgon fans af hela gumsen endast hans svarta, ulliga skinn, hvilket

upphängdes att torka. Det hade tillfallit kaptenen, som alltid tager lejonparten. När vi sedermera skulle betala Hassan, upplyste han oss, att priset var 30 francs, hvilket vi visserligen funno dyrt, men först efteråt

* Godt. Tackar si mycket!'278

i Assuan upptäckte vara i högsta grad öfverdrifven tredubbladt, ty det verkliga priset för ett får är 10 francs.

Då det andra fåret skulle köpas i Edfu, kom å nyo Hassan emellan och förhindrade med några på arabiska sagda ord köpet. Vi förstodo mycket väl, att vi blefvo skinnade, och i stället för att lemna Hassan i uppdrag att köpa fåret, gåfvo vi våra mån ett pund sterling, som de sjelfva kunde köpa två får för. Detta förorsakade synbar förtrytelse både hos Hassan och kaptenen, som oblygt påstodo, att man ej kunde få ens ett lam derför.

Vi beslöto derför att sjelfva denna gång köpa vår present, hvilket också skedde, ty vi vaknade verkligen andra morgonen efter afresan från Dende-rah utanför byn Bellianeh. Innan jag derifrån rider öfver fälten till Abydos och beträder dess vördnadsvärda grund, vill jag med några ord nämna huru vår handel gick för sig. Det var i går, i staden Girgeh, dit några af våra mån skyndat före, för att under vårt uppehåll i Abydos öfverstöka med baket, ty sjömännens brödförråd hade åter i det närmaste blifvit slut, och dit vi, efter tjugufyra timmar i Bellianeh, på Lotus skulle begifva oss efter.

Vi ströfvade ensamma till stadens marknadsplats, och jag hade tagit min arabiska ordbok i fickan. Mr Snobbing, som öfver Hassans prejande kände sig upprörd intill sjelfva ryggmergen, gick förut, på förhand fnysande af förnöjelse vid tanken på Hassans missräkning.

Han vände sig först till en qvinna, som hade några får och lam omkring sig, och uttalade det'279

enda arabiska ord, han kände till: "Kam?" (Huru mycket?) i det han med käppen pekade på en ung bagge. Men knappt hade egarinnan hört frågan upprepas, förr än hon föi-skräckt tog till fötterna och, fösande sin lilla hjord framför sig, ilade undan i sådan fart, att silfverslantarne, hvilka hon bar som prydnad på pannan, klingade och den svarta slöjan, som skylde näsa och mun, fladdrade för vinden. Mr Snobbing stod med vidöppen mun och sina korta ben utspärrade, förstenad af förvåning, och såg efter henne. Det var förmodligen första gången i hans lif, som en qvinna lät honom förstå, alt han var en farlig karl.

Jag fick emellertid korn på ett gammalt gråskägg med patriarkaliskt utseende, som satt med korslagda ben och rökte en cigarrettstump; jag helsade på honom med handen på hjertat, hvilket han genast på samma artiga sätt besvarade. Sedan nickade vi och smålogo mot hvar andra, alldeles som guvernören i Assuan och jag hade gjort, och hvilket här är en nödvändig inledning till allt slags handel och vandel, hvarefter jag slutligen drog fram med förfrågan om "häraf". Han lät mig icke upprepa det för andra gången, utan reste sig strax, tecknade åt oss att vänta på honom och aflägsnade sig med skyndsamma steg, för att snart åter blifva synlig med en stor, hornbeprydd gumse öfver axlarna.

Efter mycket köpslående, tecknande med de tio fingrarne, som var vår gemensamma additionstabell, nickande och prutande: "Kam? Là, là, là, ketir!" *

* Nej! nej! nej! det Sr för mycket.'280

blefvo vi ändtligen sams om att vi skulle betala 15 francs — förmodligen fem francs mer, derför att vi så illa talade hans språk. Men vi voro nöjda på båda sidor; vår egyptier tog å nyo det långulliga offerdjuret tvärs öfver axlama och följde oss ned mot Lotus, dit vi anlände stolta som triumfatorer.

Nu blef det en uppståndelse på däck. Hassan kom fram ur sin hytt och gaf oss en mörk blick, under det att den fete Hadgesala Alis istermage skälfde af vrede. Men som köpet redan hade försiggått och baggen var betald, kunde ingen arabisk rotvälska från någondera göra det gjorda ogjordt, utan vår grå patriark aflägsnade sig i allsköns hast, sedan han släppt djuret om bord. Intet hurra uppstämdes den gången, ingen hjelpsam hand utsträcktes för att bistå mr Snobbing, som mödosamt släpade den motspänstige gumsen öfver däck.

Våra sjömän, Murci och Ismael inbegripna, stodo modstulna och försagda, under det att kaptenens befallande

stämma dundrade öfver deras hufvuden och Hassan med ett ilsket hånskratt försäkrade oss, att baggen var af så dålig beskaffenhet, att karlarne vägrade att emottaga den. Det var den rödaste osanning och den svartaste otacksamhet. Mr Snobbing, hvars erfarna händer gräft i djurets ull och ljumskar, skar tänderna af vrede. Min egen dunstade bort vid den sprakande hettan af hans.

"Lord bless my art! * Assan, du är den oförskämdaste rackare på jorden!" — och stormen bröt lös, så att, innan mr Snobbings vidgade näsborrar

* Som vi veta, glömde alltid ^mr S. sina "h"n, så att han sade "art" i stället för heart och "Assan" för Bassan.'281

hunnit återtaga sin vanliga form, både Hassan och Hadgesala Ali tagit till bönboken och fördjupade sig i smilande ursäkter, och på de förras tecken uppstämde manskapet gång på gång sitt: " Katarscherak! Katarscherak ketir! hurrah!" hvilket till att börja med endast tycktes ännu mer reta mr Snobbing. Hans dan-ande röst hotade både med konsul och England, och H. och jag, på båda sidor om honom, med nöd hållande oss från att brista i skratt, nickade eftertryckligt, fast tyst, god mening.

Hassan, som förstod, att han gått för "långt, drog sig med en vördnadsfull bugning ur spelet, förklarande, att hans bönetimme slagit och att han derför aflägsnade sig, hvarefter vi också strax derpå sågo honom, knäböjd på sin mattstump i dörren till sin hytt och vänd mot Mekka, göra sina andliga kullerbyttor, stickande sin bakre del i vädret. Under Hassans tysta bön rörde sig Hadgesala Ali flämtande omkring oss, tryckande våra händer och oupphörligt uppmanande manskapet att utan uppehåll ropa: "Hurrah! God säve the queen!" hvilket ändtligen tycktes utöfva ett ljuft lugnande inflytande på mr Snobbings högt klappande, engelska hjerta. När qvällen kom, var freden sluten. Hassan, som förmodligen under bönen från en högre magt fått ingifvelsen att skjuta hela skulden på kaptenen, anklagade honom för att i sin egen ficka stoppa alla penningar och bachschich, som vi gåfvo manskapet. Gumsen åts med strykande matlust och befans vara både ung och mjell.

Det är onödigt att förklarande tillägga, det Hassans och kaptenens vrede härrörde från vår upptäckt af deras skälmstycken vid de föregående köpen och'282

från förargelsen att ej äfven den gången kunna smyga 20 francs i sina egna fickor. Manskapet, öfver hvilket kaptenen hnr en oinskränkt magt, underskattade hvarken presentens värde eller vår vänliga afsigt.XXXII.

Abydos.

ch nu, värde läsare, stå vi framför Abydos, det sista templet, som vi till sammans skola bese och det heligaste af dem alla. Det är här ett farväl, som vi säga åt det gamla Egypten och dess gudar och faraoner, och det är Osiris, som får mottaga det; liksom han betecknar slutet för den menskliga tillvaron, så är Abydos — hans hem och giaf — slutet på våra vandringar genom det förgångna Egypten.

Tebe har förgäfves Bökt suga kraften från vår hänförelse och stäcka vår fantasis vingar; här spänna de ut sig på nytt och bära oss bort igen genom år-tusenden.

Det är en oförgätlig dag, som i min samling af minnen bär påskriften: "Abydos den 19 februari 1887!" Solig och vän hade den knappt börjat förr än vi alla voro i sadeln.

Det var ett glam och stoj på nilbanken utanför Bellianeh; åsnorna bräkte, så att det skar in i våra trumhinnor; Hassan utdelade slag till höger och ven-'284

ster i pojkhopen och begagnade sig af sadlarne sora kastvapen.

Slutligen bar det af. Vägen till Abydos går öfver en vid, bördig slätt, i det fjerran vester begränsad af en ståtlig bergskedja, som i lätta färger skimrade i morgonljuset. De frodiga skördarna böljade saftgröna med alnshöga stånd, frömjölet hängde från de tjocka axen, lårkorna drillade och svalorna cirklade som vanligt, oroligt och sträfsamt.

Då och då mötte vi kameler, hvilka vårdslöst skuffade till oss med sina korgar, som hängde en på hvardera sidan om puckeln. Här och der stucko tjudrade bufflar och kor upp ur det höga gräset. By efter by med sin

palminhägnad, sina nakna barn, sina hundar och höns drogo vi förbi på den slingrande gångstigen. Min åsna, som jag med så mycken omsorg hade valt och som jag icke blott för namnet Kleopatra, utan äfven på Hassans synnerliga rekommendation, bestämt mig för, böljade redan efter en timme att tröttna, snafvade gång på gång och slutade med att hvälfva både mig och sig raklånga på vägen. Jag är säkert ej född med tur, hvad åsnor beträffar, ty hvad de nu än heta, så spela de mig ständigt fula spratt; det var femte gången, som jag så der vräktes med åsnan öfver mig, sedan jag lemnat Kairo. Att Kleopatra var mig ogynsam, skar mig dock i själen, fast jag borde hafva väntat mig det. Som sin namne tyckte hon säkert om att låta karlar falla, och Cesars och Marcus Antonius' öden borde hafva tröstat mig.

Sedan Hassan och jag bytt gångare, fortsattes färden, och min lilla motgång hade ej lemnat annat'291

spar än dammet på min rockärm, då vi slutligen ankommo till Abydos.

Dess tempel hafva inga ståtliga pyloner, hvilka, likt förposter, resa sig framför dem. Vi svängde om några lerruckel, veko af ned på en stor, fyrkantig plats och befunno oss omedelbart midt för en öppen pelarsal. Det var Setis berömda tempel, som vi hade framför oss.

Och nu, innan vi börja att ströfva omkring ur sal och i sal, här, i de första pelarnes skugga, der de vackra figurerna i sina låga reliefer bjuda oss ett vänligt välkommen, låtom oss öppna våra historiska anteckningar och se hvad de förtälja om Abydos.

Det är A.bood-Sap-Ooser * eller Osiris' region, den heligaste ort i hela Egypten, der den mördade gudens graf samlade vallfärdande från Nubien och deltat och dit de döda sändes för att begrafvas så nära Osiris som möjligt.

Abydos var för de gamla egyptierna hvad Jeru- salem under medeltiden var för de kristna. Hade ej den gode, sanne Osiris, sedan han så grymt förrådts och dödats, der funnit en graf? Der skulle ock uppståndelsen, domen och den andra tillvaron ega rum. Innan ännu Memphis böljat byggas, herskade Abydos och var liksom en länk mellan gudar och menniskor, der historien höljer sig i dimma och förflygtigar i myt. Der föddes Menes eller Mena, Egyptens förste konung, det vill säga efter Manethons konungalängder, fast kan hända nog både Horus och Osiris några årtusenden före honom regerat öfver nildalen och varit menniskor af vanligt kött och blod.

* Harris1 papyrus.'286

Memphis, Tebe, Tanis kunna rycka spiran från hvar andra, men Abydos förblifver orubbad i besittning af hela Egyptens vördnad och hyllning. Ptah, Ammon-Ra, Maut, Hathor erkännas väl af egyptierna, men Osiris är dock deras store, mägtige gud, som de städse i hjertat förblifva trogna.

Det var alltså en klok handling af inkräktaren Seti att här uppbygga ett tempel till den abydiska treenigheten, Osiris, Isis och Horus, ett företag, som sonen Ramses fortsatte och afslutade. Sin vana trogen har den senare öfver allt låtit skrifva sitt namn och för denna fåfänga till och med uppoffrat faderns. Det tyckes dock, som om Seti hade förutsett denna sonens inkräktande äregirighet och derför tagit- sina försigtighetsmått, ty han har låtit anbringa sitt namn på sjelfva ändarne af de klossar, som förena templets stenblock.

Det är en oregelbunden byggnad, på alla sidor omsluten af jordhögar, på hvilka en eländig by reser sina boningar, så att, då man går der nere bland de-brokiga målningarna, man gång på gång väckes ur sina begrundanden genom röster, som öfver templets högsta fris ropa sitt bachschich. Taket är till största delen borta, så att luft och ljus öfver allt intränga och man hvarken behöfver frukta att draga andan eller använda bloss och facklor, som i Denderah, för att se och beundra murarnes bildhuggerier och färger — och de äro i sanning beundransvärda. Lika mycket som Denderahs konst är i nedgående, lika högt står Abydos'. Det ar der, som jag under min resa sett de skönaste relieferna och de rikaste färgerna. Relieferna äro låga, af den framstående konst, som28?

Utmärker Setis regering, och tyckas i den fina, hvit-gula stenarten liksom skurna i elfenben.

Än en gång, den sista, såg jag farao bjuda gudarne sina offer. Här är det Seti, der Ramses. Här stå de båda framför Osiris; Ramses räcker fadern offergåfvorna och rökelsen, som denne sedan bjuder de odödliga. Ramses såsom tronarfvinge bär den för hans rang utmärkande flätade locken, som nedfaller öfver hufvudets ena sida.

Seti ligger här på knä och räcker rättvisans gudinna, Ma, en bildstod. Det är bildhuggaren His* storverk och i sanning en grupp, full af lif och uttryck. Här möta vi en hel rad af taflor, hvilkas fina relieflinier äro helt och hållet oskadade och hvilkas färger ännu till största delen äro qvar. Hvilken tjusande framställning af Isis, som ammar den unge farao! Gudinnan sitter på sin tron, med konungslighetens attributer på sitt hufvud; sin ena arm har hon slagit omkring den unge faraoprinsens hals och drager honom sakta intill sig, under det att hon med den andra handen för sitt fulla, yppiga bröst till hans läppar. Ansigtet är nedböjdt mot gossen, och ett mildt, lyckligt, moderligt, leende hvilar deröfver, under det att han, som ifrigt närmar sina läppar till den gudomliga mjölkens källa, med sin ena hand omfattar gudinnans arm för att qvarhålla hennes hand vid det honom bjudna bröstet.

Man glömmer genom det ädla i ingifvelsen, genom enkelheten i utförandet, genom det rent menskliga, som så tjusande förråder sig i denna framställning af gudomen ammande en menniska vid sin

* Hi rar Seti I:s förnämste bildhuggare.'288

barm, att taflan haltar i sanning; ty prinsen är ej längre ett barn, utan utvisar en ålder, då man för länge sedan växt ifrån de moderliga spenarne.

Efter att hafva gått igenom två stora, aflånga pelarsalar, kom jag in i en rad mindre rum och gångar, som förde till inre kamrar, hvilka alla prydas med de skönaste taflor, förundransvärdt väl bibehållna.

Der finnes ock den stora, märkvärdiga Abydos -taflan, som hjelpt till att kasta ljus öfver det äldsta Egyptens historia och som kanske är dess vigtigaste arkiv. Seti och Ramses, som stå bredvid hvar andra, den förre såsom farao, den senare som kronprins, erbjuda der hyllning åt sina sjuttiosex konungslige företrädare på Egyptens tron, hvilkas alla namn ifrån Menes ända ned till Seti äro väl bevarade. Denna stentafla upptäcktes af Mariette år 1865 och gjorde naturligtvis det största uppseende inom den lärda verlden.

Midt emot Abydostaflan stå på nytt Seti och Ramses och gifva sin hyllning, men denna gång åt Egyptens odödliga gudar, som i antal af ett hundra och trettio med välbehag mottaga den.

Bakom den gång, der dessa två hyllningsscener befinna sig, är ett rum, hvarest åtskilliga jagtstycken förekomma. Här hjelper Seti sin unge, oförskräckte son Ramses att fånga en vild tjur, och der hafva de höga gudarne skyndat att lära honom, huru man jagar vildfogel.

Ej långt ifrån Setis tempel besökte jag det tempel, som Ramses II vid sidan af faderns i Abydos lät uppföra. Det är till hälften begrafvet i sand och28Ö

jord; murar och pelare äro synliga endast till några alnars höjd, men af de målade bildhuggerier, som betäcka dem, ser man genast, att denna Ramses* helgedom i skönhet och konstnärlighet måste hafva täflat med faderns.

Bland väggarnas framställningar förekommer en myckenhet fet slagtboskap, förmodligen offerdjur, hvilka i långa processioner framtåga. På de yttre murarne'äro flere rader ethiopiska fångar afbildade, de äro fängslade och förenade med hvar andra me. delst en lång kedja, som från den enes halsjern löper till den andres, alldeles som jag i Esneh såg en skara arbetande förbrytare fjettrade.

Jag återvände snart till Setis tempel, hvars flna reliefer på mig utöfvade en oemotståndlig dragningskraft. Ramses' ädla, ungdomliga profil hade blifvit mig kär. Hvilka än hans fel voro, de måste hafva varit en konungs; det låga, det försåtliga, det fega har aldrig krupit i hans ådror. Eröfrare och triumfator, knäböjer han inför en högre andlig magt, erkänner, att äran och bytet tillhör den; anförtror åt den sammas beskydd så väl sitt folks som sin egen välgång. Hos Ramses är det ej längre en komplott med presterna för införandet af en i de politiska händelserna ingripande gudamagt, som har till mål att stärka den kungliga värdigheten och det presterliga inflytandet.

Man känner, då man ser Ramses i stoftet inför Ammon-Ra eller då man läser hans ömma uttryck till hans "älskade fader Ammon", att det ej längre hos honom är det kalla, beräknade narrspelet, med hvilket drottning Hatasu, ehuru i sin suveräna stolt-

13'290

het rodnande af harm under förödmjukelsen, för sitt politiska ändamål nödgas vid sidan af sin egen magt erkänna Ammons. Det är ej längre en tyst öfverenskommelse mellan konung och prester, utan en religion, som bjuder farao gifva en högre magt hyllning och ära. Derför fruktar han ej, att hans folk ser honom afbildad i den ödmjukaste ställning inför gudomen, utan finner sin ära deri. Han tyckes likt en kristen konung vilja säga, att ju mer han vördar gudomen, ju mer har han rätt att fordra vördnad af sitt folk.

Som jag sade, Abydos har lemnat mig ett härligt, oförgätligt minne. Aldrig skall jag glömma de långa, tysta timmarne der inne under pelarne i Setis tempel, der jag, med mina böcker och mitt album, än kunde fördjupa mig i Osirismytens alla detaljer, än afteckna Isis ammande den unge Ramses. Som jag viste, att jag hade hela dagen på mig och att först qvällen skulle återföra mig till Lotus, så njöt jag utan brådska, utan oro af taflorna och tystnaden omkring mig. Och som detta på samma gång var mitt afskedstagande af det gamla Egypten, dess gudar och faraoner, med hvilka jag nu under snart två månader lefvat på förtrolig fot och, hvar helst jag mött dem, med gläctøe helsat dem som gamla vänner, så fick hvar bevingad minut ett dubbelt värde.

Innan jag likväl för alltid säger detta förgångna folk mitt farväl, vill jag nu kasta en sista blick på hvad egyptierna trodde och betrakta huru deras tro återspeglade sig i deras lif och i deras död.

Lika säkert som aldrig ett folk varit utan religionsbegrepp — huru dunkla och barbariska, huru'291

förslappade och vidskepliga de än varit —, lika troligt är det, att, om man i dessa läror gåfve sig mödan att uppmärksamt söka, man der, sedan mer eller mindre slagg frånskilts, skulle finna en bottensats af rent guld, hvaraf större eller mindre, flere eller förre korn finnas hos dem alla. Hos några blefve dock sökandet må hända svårt; ej derför att guldatomen ej finnes, men emedan sökarens' öga är ofullkomligt.

Hos de gamla egyptierna behöfver man ej söka. Förvånad följer man dem i deras andes irrgångar, hvarest här och der stora, ljusa salar öppna sig, i hvilka vi tro oss se kristna kyrkor. Det är ej blott de stora dragen, tron på en odödlig själ, ett tillkommande, evigt lif, uppståndelsen, domen, det godas belöning och det ondas straff, hvari vår kristna reli. gion speglar sig, utan i hundra mindre punkter af religion och moral.

Egyptierns rättsbegrepp räknade bland straffvärda handlingar: att förorätta enkor, att ljuga, att öfver-träda lagarne, att betunga tjenaren med för mycket arbete, att vara försumlig, sysslolös, att skada en slaf i hans herres förtroende, att utarma, att förorsaka tårar, att dräpa eller låta dräpa, att stjäla från templen och de döda, att begå underslef eller på orätt sätt komma i besittning af vinst och egodelar, att förfalska mått och vigter, att flytta råmärken, att Yägra ett barn föda, att jaga djur under deras parningstid, att plåga dragare, att skada vattenkanalerna, att uraktlåta vördnad för religionen och att åstadkomma oordning i processionerna m. m.'292

Och lyssna till hvad den döende hviskar till sitt samvete, hvilket han kallar "sin själs hjerta": "O, samvete, du min sjftls hjerta, som jag fick af min moder, o du mitt hjertas röst från den tid, då jag var på jorden, höj dig icke såsom vittne emot mig! Strid icke med mig! Belasta mig icke inför den store guden!"

Här stå de inför domaren: "O, Osiris! jag har icke syndat... låt mig komma till ljuset i himmelen ... saliggör min själ!" Och här höra vi dem stamma: "Jag gaf den hungrige bröd, den törstige att dricka, den nakne klädde jag och herbergerade den husville."

Tålamodet och den barnsliga kärleken äro kanske de två mest framstående dygderna. "För dem, som i verkligheten besitta dem", säger skriben Ptah Ho-tep, "äro de skatter, och ryktet om dem sprider sig från den ena menniskans mun till den andras." "Den, som ej lärt att lyda, uppnår aldrig någonting utom motgångar."

Det är ock denna religion och denna moral, som utgjort grundorsaken till Egyptens tusenåriga bestånd. Och så länge de höllos i helgd, reste Egypten sig hvar gång det dukat under för asiater, libyer eller ethiopier. När slutligen tvifvel och likgiltighet under utländskt inflytande insmugit sig, huru förändradt finna vi ej tillståndet! Hvar är det forna, lugna, lyckliga lifvet, fullt af förtröstan och hopp, som utan fruktan bidade morgondagen, denna tillvaro utan lidelser, som, likt den speglande Nilen, sam mellan ständigt grönskande fält? Här har kärleken

— det vällustiga, brännande, förtärande begäret — öppnat'293

sin labyrint, här äro ej längre makans rättigheter vör. dade. Hon är ej längre den förtroliga vännen och reskamraten, som troget står vid mannens sida, delande hans glädje och bekymmer. Här fyllas nu harem med sköna qvinnor, från Asien och Libyen, med smärta midjor och blå ögon, från det inre af Afrika med Bina svarta, till vällustiga orgier inbjudande former.

Der kommer dryckenskapen raglande. En egyptisk skrib målar den med mästarhand: "När du öf-verlastar dig med starka drycker, så frambringa de en annan menniska ur ditt eget jag; de söndersmula din sjal. Du liknar ett tabernakel utan gudom, ett hus utan bröd, hvars murar skaka och hvars dörr hänger på sned. Folk flyr dig, ty du kastar smuts efter dem. Om du, som lart dig sjunga vid flöjtens och lyrans toner, sitter i ett rum, der du är omgifven af gamla gummor, så böljar du strax att sträcka på halsen ocli göra dig till, under det att, om du ser unga, parfymerade flickor, du sätter dig med din blomgirland om halsen att tungt slå dig för magen; du vaggar som en gås och faller framstupa, betackt af smuts likt krokodilen." *

När Egypten förnekar gudarne, skrattar åt ett tillkommande lif och tviflar på gerningarnas ansvar, så är det ej längre ett folk, men några millioner slafvar, som utan motstånd gifva sig åt den först-kommande; det är då en ruin, som, vacklande, ar färdig att falla för hvarje fläkt och som i intet liknar

den äldsta tidens pyramider, hvilka trotsa årtusenden. » »

«

* Marius Fontanc, Les Égyptes.'294

Jag måste dock till slut bryta upp. Solens strålar började falla sneda, och jag hade ännu Kom-es-Sultan och Amba Musas' koptiska kloster att se.

Det senare ligger en qvarts timmes väg från Setis tempel. Sand och jordhögar, som betäcka det gamla Abydos, eller Thinis, omgifva klostret på alla sidor. Inom en inhägnad, bland några kojor af ler, befinner det sig med sin kyrka. Vi redo in genom stängslets port. Der funnos både qvinnor och barn inom klosterinhägnaden; höns, får och hundar spatserade på gården, der ingenting alls utvisade, att vi voro på helig ort. Några koptiska prester i egyptisk drägt med svarta turbaner bjödo oss vara välkomna. De voro unga, resliga karlar med vackra drag och stora, svarta, glänsande ögon. De förde oss in i kyrkan, en oansenlig byggnad med tjugufyra låga kupoler. Det var eget att, nyss utkommen från Osiris' tempel, der dekoreringskonsten säkert firat sin största triumf, och med ögats reflexionsglas ännu fullt af fina, utsökta reliefer, plötsligt stå ansigte mot ansigte med den kristna konsten i dess lägsta, mest motbjudande stadium. De hvitlimmade murarne voro här och der afbrutna af kornblå och blodröda streck, som skulle föreställa pelarkapitäler och friser. Taflorna voro ett förfärligt kludd, barbariskt i tanke och barbariskt i utförande. Den helige Göran, mera lik en groda till häst än en menniska, stack sin lans i drakens buk, och eremiten Amba Musas med sitt långa, smutsiga skägg blickade idiotisk och ovänlig ur sin hoplappade ram.

På halfva vägen mellan klostret och Setis tempel ligger Kom-es-Sultan. Det är kärnan af den'295

abydiska nekropolen. Ofantliga högar af jord och skräp utsträcka sig der. Jag stannade på den högsta kullen. Det är der, som man sökt och ännu ej uppgifvit hoppet att återfinna Osiris' graf. Rundt der omkring bör man äfven påträffa hvilostäderna af de rika, som från hela Egypten der önskade begrafvas.

Det är en dyster, ödslig öken med svartbrun färgton, som den längre bort i grönt skimrande slätten med sina dungar och bostäder gör dubbelt sorglig.

Och här, under detta söndersmulade stoft, som vinden för hit och dit, kanske blandade dermed, förvandlade deri, gömma årtusendens generationer sig Rika och fattiga, mägtiga och ringa, — deras stoft har hår blandats. Jag ser dem komma i långa tåg uppför floden, just när dess vatten ligger som nu förgyldt i qvällsolen. Tyst glida båtarne fram med den sofvande mumien under täckelset; vinden fyller deras stora, fyrkantiga, hvita segel. Från söder komma de förda af strömmen; från norr af vinden.

"Till vester! Till vester! Till de rättfärdigas land!" — sjunga de, som beledsaga mumien till den sista hvilostaden. "O, Osiris! Gif honom en gynsam bris, och må han komma bland de goda i de lefvandes land!" bedja de.

Här är ett ståtligt tåg — någon prins eller befälhafvare, en af landets mägtige. Tre stora båtar med söijande anförvandter, vänner och tjenare följa; gråterskor qvida, dyrbara skatter bäras. Der kommer en gammal, bräcklig farkost, hvars bräder nu göra en sista ansträngning att hålla till sammans, och de göra dermed en god handling liksom dess'296

egare, en fattig fiskare på Nilen, som lofvat en yrkesbroder att föra bans mumie till Abydos, der han får sofva nära Osiris.

En rikt prydd likvagn på ljudlösa medar väntar den rike på stranden, och man bestänker redan vägen till hans graf med mjölk, * under det att fiskaren tager den fattige vännens kropp på sina skuldror, och de enda droppar, som vattna hans stig, äro enkans, barnens och vännens tårar.

Jag såg dem alla komma öfver slätten och styra kosan mot Abydos oeh Kom-es-Sultan, der presterna i sin hvita skrud med kala, i solen skinande hjessor väntade dem, och de instängda tempeljungfrurnas sång likt ett klingande, underjordiskt eko tøöd bland grafvarna: "O, Osiris! O, Osiris! Till de rättfärdigas land!"

Min väg gick på nytt öfver den frodiga slätten, som badade i det milda, Bjunkande solljuset efter en varm, molnfri dag. Tystnaden rundt omkring stördes endast af någon fogels qvitter eller det surrande ljudet från en slungad sten, som afsändes för att bort-skrämma dufflockarne från den mognande grödan.

Vi voro ej långt från Nilen, då jag plötsligt såg ett tusental arbetare gräfva i en torr kanalbotten. De voro helt och hållet nakna, af olika ålder, dock alla arbetsföra. Här böjde sig en ynglings smärta, femtonåriga gestalt med rörliga refben och spensliga lemmar, der en man i sin fulla styrka med muskelkuddar och svartkrusigt hår på bröstkorgen; här åter

* Enligt egyptiernas bruk.29?

lutade sig en gubbe med sina senstråckta, åderbräckta armar mot spaden. Somliga stodo anda till veka lifvet i jorden, andra doldes af de uppkastade jordhögarne till axlarna, ja, har syntes blott ett hufvud, der en hand. Som jag stod der, öfverblickande taflan med sina sträfvande, nakna kroppar, tyckte jag mig hafva Luca Signorellis Btora tafla af yttersta domen i Orvietos katedral framför mig. På samma sätt resa sig der i sin nakenhet vid ljudet af erkeeng-. larnes basuner de döda ur jorden, unga och gamla, för att dömas. Och här är ju uppståndelsens och domens land! "O, Osiris! O, Osiris! Till de rättfärdigas land! Till vester! Till vester!" tyckte jag mig höra på nytt, likt en sista helsning från det förgångna, och ekot flög ut på Nilen, der det tynade med ett sakta, döende: "Till... vester!... O, Osiris! ... O, Osiris!..."xxxin.

Deir-el-Abiad.

ust som vi lemnade Bellianeh, kom Nilbruden framseglande; vi hade lyft ankar, och strömmen drog i väg med oss, så att vi blott hade tid att ropa några ord från Lotus.

"Hvarför har ni så brådt om?" hörde jag mina tyska väninnor fråga.

"Välkomna efter till Girgeh", ropade jag tillbaka, och så försvann Nilbruden i mörkret. H. och jag hade gerna velat dröja, men Snobbings gnagdes nu af oro att komma tillbaka till Kairo för att återvända till England och ville på inga vilkor höra talas om att slösa med en enda minut i onödan. Stackars Snobbings! I hvilken olycklig stund hade de ej beslutat sig för Egypten och Nilen!

De hade begifvit sig dit utan det ringaste intresse vare sig för det antika Egypten eller för det orientaliska lifvet i sin närvarande gestalt. Med koffertarne fulla af bal-, middags- och visittoaletter hade mor och dotter hoppats tillbringa en angenäm "sä-'299

song", och de hade aldrig haft tillfälle att ens öppna kappsäckarne.

Denna missräkning var nu naturligtvis stingande, då det var fullkomligt klart, att ingen förändring under de

återstående dagarne var att hoppas på — icke ens en röd uniformerad officer eller regementsläkare!

"Ack! Hvad jag längtar att komma bort från all denna smuts och orenlighet!" hviskade mrs Snob-bing och fläktade med solfjädern minst tjugu gånger om dagen.

"Ja, Egypten, Lörd bless my art!" svarade den äkta mannen, "är det smutsigaste land, jag någonsin sett!" under det att miss S. med en surmulen grimas försäkrade, att man utom England ej viste hvad verklig komfort var, och att hon icke, sedan hon lemnat England, haft en beqväm stol att sitta på.

Det var således ingen möjlighet att förmå dem till några timmars dröjsmål i Abydos.

Från Girgeh skyndade vi likaledes, så snart fårhandeln, som jag ofvanför beskrifvit, försiggått. Vi kommo samma eftermiddag till Ekmeem, som är de gamlas Kemmis eller Panopolis. H. och jag, som båda önskade dricka vår bägares innehåll till sista droppen och ej en minut före de två månadernas utgång ämnade komma tillbaka till Kairo, uttryckte det lifligaste intresse för platsen.

Vi stego derför i land. Utan att just veta huru vi skulle fördrifva tiden, ströfvade vi omkring bland de trånga gatorna mellan lerhusen, öfver stinkande sopbackar, der lata hundar sträckte sig och, half-vakna, morrade åt oss,'300

Vi tittade in till franciskanerfäderna, som der hålla en skola för barn. Det var söndag, och barnskaran kom just ut från aftonsången. Missionens föreståndare, en ung italiensk fader från Siena, som hettan under de fyra somrarne, hvilka han tillbragt i Ekmeem, helt och hållet förtart och gifvit en hektisk, flämtande blick, kallade sina små skyddslingar in i skolsalen, der han för vår skull gaf dem en half-timmes examinering. De arabiska småttingarne läste flytande italienska och berättade på detta språk några stycken ur bibliska historien, hvarefter en sång af-sjöngs.

Sedan vi tackat munkarne och smakat på deras kaffe i divanen, fortsatte vi vårt ströftåg i Kemmis, den egyptiske Pans stad, der endast obetydliga spår af den forna storheten förekomma.

En kopt med en stor röd turban kom plötsligt springande efter oss och förde oss under ifriga åtbörder till ett litet oansenligt hus, hvarest han, som vi förmodade, hade något att visa oss. Han letade fram en stor, ovig nyckel, vred omkring den i det rostiga låset, och så stego vi in. Der mötte oss en lukt, som erinrade mig om Deir-el-Bahris hvälfda rum.

"Han har mumier, som han vill sälja", hviskade jag till H., och så gingo vi uppför en knarrande trätrappa. Min spådom slog in. Der, i tre rum, hvilkas dörrar vår koptiske vagvisare öppnade, den ena efter den andra, Yar ett upplag af döda kroppar. Golfven voro skylda af högar af trasiga, gulbruna svepningar, ur hvilka uppstucko alla slags benknotor och lemmar. Här var en förtorkad fot synlig med sina emaljerade naglar, der en höftkota med sitt vidhängande lår,'801

tunt och svart; här stucko ymniga hårskalper upp, och der grinade några förvridna skallar. Hår, i ett trectøe rum, lågo flere mumier i sina omhöljen och bandager, hvilkas förseglingar ännu voro obrutna. Ansigtena, så väl som kropparne, voro öfverhöljda. Det var dessa mumier, som kopten ville sälja åt oss.

Sedan han oroligt sett sig omkring för att öfvertyga sig om, att ingen obehörig insmugit sig och kunde förråda hans hemlighet för regeringen eller Bulaks museum, som hafva rätt till alla fynd, trängde han oss hviskande inpå lifvet och utbjöd sina döda kroppar. Vi hade icke den ringaste tanke, hvarken H. eller jag, att placera våra kapital i mumier, och vi underrättade honom derom med ens; men han ville för ingen del låta sig nöja, utan, prisande sina varor, ville han ej låta oss slippa ut. Det var någonting sorgligt och vidrigt att se detta likhus och de döda kropparne rundt omkring, som voro föremål för spekulation och handel. Medelst löftet att följande morgon återkomma fingo vi ändtligen mumiehandlaren att öppna dörren för oss.

Snobbings väntade med otålighet Yår återkomst, och vi hade knappt hunnit att taga fötterna från landgången, förr än den rycktes in, och så flöto vi utför N'!en. Men den gången var det blott för en timme, ty H. och jag hade med glädje upptäckt, att Murrays resehandbok uppgaf Deir-el-Abiad eller det "hvita klostret" såsom i högsta grad

märkvärdigt.

Ekmeem låg endast tre mil från Soohag, hvarifrån man gör utflygten, och som det redan var mörkt, kunde vi först följande morgon besöka det'802

på två timmars afBtånd belägna klostret, så att vi stannade i Soohag öfver natten.

Följande morgon blickade vi förgäfves efter Nilbruden, men hoppades, att den vid vår återkomst från klostret Bkulle hunnit fram till Soohag.

Det var åter en varm dag med gröna åkrar, som frodigare än tillförene utsträckte sig öfver en vid slätt, der de längst bort famnades och blandades med den gula öknen, hvaröfver ståtliga berg med uppspringande koner Bkiftade i glimmande, milda färgharmonier.

Vägen, som från Soohag leder till de närmaste byarne, är bred och beskuggad af präktiga, finbladiga accacior, hvilkas gula blombollar spredo en honungslik doft öfver hela nejden.

Vi hade ej ridit långt, då Deir-el-Abiad reste sig långt bort på ökensanden under klipporna, liksom de, soldränkt och skimrande i gulhvitt. Det är en stor, fyrkantig, fästningslik byggnad med en låg kupol deröfver. Långa rader af små, fyrkantiga fönster sträcka sig omkring murarnes högBta del och tagas lätt för skottgluggar, och såsom sådana hafva de utan tvifvel ofta fått göra tjenst. Då vi kommo fram, möttes vi vid ingången, som till hälften är igenmurad och färdig att vid minsta hotande fara helt och hållet sluta sig till försvar för de kristna invånarne, af flere koptiske prester, som jag utanför klostret skulle hafva tagit för några mohamedanska by-sheyker. De voro liksom munkarne i klostret vid Abydos resliga karlar med vackra, ädla anletsdrag och buro den egyptiska drägten med en värdighet och obesväradt behag, som genast stucko i ögonen.'303

De lade sina fina, väl formade händer på hjerta och panna och bugade sig med en smäktande, fuktig blick ur de stora, mandelskurna ögonen, under det att de bjödo oss vara välkomna. Innanför klostrets väggar — verkliga fästningsmurar, byggda af tre och en half fots långa stenar — är en hel by af lerkàkar, med män, qvinnor och barn, som alla äro kristna, fastän ingenting skiljer dem ifrån den mo-hamedanska befolkningen i byarne på slätten. Allt slags boskap och fjäderfä rörde sig ock der inne, bräkande, grymtande och kacklande.

Nu kom en äldre man med ett godmodigt leende på sina stora, bruna läppar, från hvilka ett yfvigt, gråsprängdt skägg nedflöt ända till midjan och gaf honom ett ärevördigt utseende. Alla de andra, som omgåfvo oss, reste sig och helsade honom med vördnad. Det var synbarligen klostrets prior eller bysamhällets öfverhetsperson. Vi helsade gravitetiskt och förblefvo naturligtvis stumma, enär vi hvarken på arabiska eller koptiska kunde uttrycka de artigheter, som stunden lade på hjerta och tunga. På några ord från vår städse leende värd skyndade sig tjenare att utbreda mattor öfver en murad bänk på gården, der skuggan från den höga klostermuren föll behaglig och sval. Vi satte oss tysta derpå och sågo, att vi voro föremål för en med möda återhållen nyfikenhet från kretsen, som omgaf oss, hvilken i hvarje stund ökades och som slutligen steg till mer än trettio karlar. De förblefvo alla stående, utom det ärevördiga gråskägget, som allt emellanåt sneglade på oss och log.'304

Jag vet ej huru det kom sig, men detta sneglande och leende kommo mig att tanka på Tummeliten hos menniskoataren. Det var alldeles så, han måste hafva sneglat och lett mot sitt offer, då han såg, att gödningen lyckats och att han snart skulle få en läckerbit i karotten. Det gick en kall kåre öfver ryggen på mig, då min vän H. meddelade mig sina intryck och tankar, som till punkt och pricka öfverensstämde med mina egna.

Yi voro endast två, med Murci som betäckning, således tre in allés, och de räknade säkert mer än ett hundra.

Emellertid bjödo de på kaffe, som, oss emellan sagdt, var den vidrigaste, grumligaste sump, jag någonsin smakat. Yi logo emellertid, som om vi sugit på nektar och ambrosia, och försökte se hänryckta ut.

För att ursäkta denna harlyertenhet och ringa förtroende för våra kristna bröder, bör jag omnämna, att kopterna mer än en gång gjort sina små skälmstycken med den vägfarande, och att de hata sina kristna trosförvandter — de må nu vara greker, armenier, protestanter eller romerska katoliker — om de till äfventyrs skulle misstänka dem att med ett jota i trosläran skilja sig från deras egen, och att detta deras hat för oss till och med är starkare ån

för mohamedanerna.

På öBtra sidan om gården är kyrkan belägen. Det är en gammal, vördnadsvärd helgedom, till sin inre stil en afbildning af S:t Marcuskyrkan i Venedig. Flere prydnader äro byzantinska. Kyrkan, som af många ansetts vara från kejsarinnan Helenas tid, lär'305

i sjelfva verket vara hundrafemtio år yngre. I half-kupolen är frälsaren framstäld med de fyra evangelisterna omkring sig. Några eländiga taflor föreställa den helige Georg i strid med draken.

Der finnes också ett porträtt af klostrets och munkarnes skyddshelgon, hvilket de, för att afväpna öknens beduiner och traktens mohamedanska befolkning från fiendtliga känslor, som lätt kunde bringa dem till anfall, framställa som en arabisk sheyk, ett mohamedanskt helgon, och kalla: Amba-Shenöodeh.

Då vi kommo ut från vårt besök i kyrkan, fästes min uppmärksamhet på ett surrande ljud. Det var som om en bisvärm hade nästlat sig in under de gamla murarne; men då jag gick för att se hvad det var, fick jag se ett tjogtal små gossar, Bom sittande på marken, med griffeltaflor i hand, öfver-läste sina derpå skrifna lexor. Då jag ville rita af en vacker liten pys, kom en af presterna med vred uppsyn fram och befalde pojken att genast gå sin väg, hvarpå denne också strax steg upp och lemnade rummet. Kopterna dela således mohamedanernas fördom och vidskepelse livad afbildandet af det menskliga ansigtet beträffar och frukta, att det medför något ondt för den, som afbildas.

Vi satte oss å nyo ned bredvid det sneglande gråskägget. Kretsen, som omgaf oss och hvilken blifvit allt talrikare och ryckt oss allt närmre inpå lifvet, blef genom sin närgångenhet olidlig. De vidrörde oss och började hviska "bachschich", samt visade öppet, att de voro förnärmade, då vi ej låtsade förstå hvad de menade. De tummade på våra matpåsar, luktade på vår vinbutelj 0ch tycktes med o tå"'806

lighet vänta på den stund, då vi skulle öppna på matsäcken. Det blef oss emellertid klart, att en sådan der offentlig frukostspisning ej skulle gå för sig utan obehag, och vi böljade flytta oss. Men hvart vi än gingo inom eller utom klosterväggarna, följde svärmen efter, utan att för ett ögonblick lemna oss för oss sjelfva. Så ofta vi slogo oss ned någonstädes, satte de sig alla på huk i en cirkel omkring oss, böljade skratta och hålla ett bullrande samtal, för hvilket vi båda naturligtvis voro föremål.

Hvilken skilnad emot de tysta, värdiga, gästfria mohamedanerna! Om jag förut hade önskat få se kopterna på nära håll, så var jag nu efter två timmar mer än tillfredsstäld. Jag viste, att de allenast i sitt gamla koptiska språk besitta uttalet af det antika Egyptens språk. Det är i de koptiska messböckerna, som det sista spåret af Ramses' och Setis språk helsar oss. Många ord äro de samma, och fastän tre tusen år skilja dem åt, så är det troligt, att Se-sostris, om han stode inför det sneglande gråskägget, då det läser i sin gamla koptiska messbok, deraf skulle förstå en god del mer än jag.

Vi beslöto oss slutligen för att bryta upp och välja hvilken annan plats som helst vid vägkanten under palmer och blommande accacior. Vi befalde Murci att sadla åsnorna, och till våra värdars bestörtning lades matpåsarne öfver deras länder. Vi bugade oss derpå, lade några silfverslantar i gråskäggets klolika, utsträckta hand, stego i sadeln och begåfvo oss, utan att se oss om, åter ut på den glödheta slätten och kände oss glada att hafva kommit ifrån den närgångna gästvänskapen.'307

Sedan vi utanför en by i skuggan af högresta palmer ätit vår matsäck och, för att fördrifva tiden, ytterligare tagit en siesta under accaciorna, hvilkas gula blommor betäckte vägkanten, återvände vi mot qvällen till Lotus.

Så fort vi kommo pä nilbanken, fingo vi se Tysklands trefärgade flagga bredvid våra egna flaggor. Det var Nilbruden, som ändtligen hunnit upp oss. Mr och mrs Snobbing stodo båda oroligt spejande på det öfre däcket. Knappt voro vi derför om bord, förr än Lotus och Nilbruden samtidigt lyfte ankar och i hvar andras sällskap flöto utför Nilen.XXXII.

De sista dagarne.

in de följande fjorton dagarne ar det ej mycket att anmärka. Æolus fortfor att vara oss obe. vägen ända till sista

minuten, så att vi under hela resan från Assuan till Kairo endast under ett par timmar kunde hissa segel. Om vinden bara förhållit sig beskedligt stilla, så hade vi varit tacksamma; men vi hade stickande motvind, som under åtta dagar var så stark, att vi under största delen deraf förblefvo stilla liggande bredvid strandbanken.

Vi återsågo Assiuts långa gator och basarer med sina röda och svarta lervaror, af hvilka vi för några francs fingo hela korgar fulla af giphufvuden, kaffekoppar, vaser m. m.

Dess minareter voro ännu på afstånd synliga, då en fruktansvärd storm bröt lös. Vi voro under det farliga Gebel Abufaydas öfverhängande klippor. Det var en kall vind från norr, som sopade öfver nildalen och än en gång förmådde oss att taga på oss öfverrockarne, hvilka vi allt ifrån Assuan hade lemnat orörda på klftdhängaren. Det var redan de'309

sista dagarne i februari, och, utan hopp att hinna fram i rättan tid, började vi efter några dagars overksamhet starkt tanka på att taga den -parallelt med Nilen löpande jernvägen till Kairo, då plötsligt vinden saktade. Vi hade dock genom det ofrivilliga dröjsmålet satts ur stånd att besöka Tell-el-Amaruas grafgrottor, der man funnit så många intressanta spår af Amenhotep IV:s tid. Det var också dit han förlade hufvudstaden, emedan han i Tebe hade föga utsigt att kunna införa den af honom och hans utländska moder, drottning Taia, så ifrigt omfattade soldyrkan.

Det var en mild, varm vårmorgon med solstrålar, hvilka dansade öfver vattnet och lekte med en opal färgad dimma, som sväfvade mellan palmkronor och stammar. Till höger om oss, på flodens östra strand, hade vi det vackraste strandparti, som vi under hela vår resa mött. En präktig palmskog omslöt på alla sidor en hvit moské, som med sin lanssmärta minaret och hvita kupol bland löfverket speglade sig i vattnet. Den smygande, skimrande dimman, som likt en lätt svepning hvilade öfver strandens vårblommor och grönska, spred ett ljuft, svärmiskt vemod deröfver. Det var Antinoë! *

Det var der, Hadrianus lät uppbygga staden, som bar hans döda älsklings namn och som med sina tempel helgades hans grekiske slaf. Det var der, kejsaren instiftade offer och spel till Antinous' ära och, i öfvermåttet af sin förtviflan, upphöjde sin döde vän till gudomlig värdighet. Och der vi gledo fram,

* Det gamla AntinoBs ruiner finnas i palmskogen. Byns nuvarande namn Kr Sheyk Abrfdeh.'310

der palmerna speglade sig så skönt och fridfullt i floden, der, nar natten strött sina tusen vänliga stjernor, försvann den sköne ynglingen i djupet. Jag återsåg hans milda drag, det välformade hufvudet, de fylliga kinderna, det stora, drömmande ögat, munnen med sina vallustiga läppar och sitt uttryck af lef-nadströtthet och sorg.

Af alla de afbildningar, jag sett af honom, var det hvarken den kolossala stöden, dej- han framställes som den unge, vindrufsbekransade Bacchus, eller det stora hufvudet i vatikanens Sala Rotonda, eller der han med togan full af blommor träder oss till möte i lateranens gallerier, eller muséets i Neapel nakna bildstod, som blickade, sorgset leende, ur vattnet; utan det hufvud, som, till hälften undan -skymdt, befinner sig i portrattbysternas sal i Vatikanen, bakom de två senatorerna, som på sina stolar på hvardera sidan om ingången dit tyckas inbjuda den besökande. Det hufvud, som befinner sig der till venster, och som säkert få besökande uppmärksammat, måste mer än något annat hafva liknat Antinous. Det bär ännu spår af färger. Man ser deraf, att hans ögon voro blå och håret kastanie-brunt.

Det är säkert ej ett, af kejsaren efter favoritens död bestaldt, mästerverk, der den gudomliggjorde Antinous från sin olymp träder oss till möte, men ett helt och hållet jordiskt ansigte med samma välbekanta drag, som de andra afbildningarnas, men med ett ännu vekare, mera trånande uttryck. Der är något gåtlikt, tårfyldt under ögonlocket, som kommer vårt eget öga att fuktas. Nej! Du sköne yngling,'311

skapelsens blidaste mästerverk, nej, nej! Hvarför detta vemod, som, likt morgondimman öfver Nilen, höijer lifvets hoppfulla, blomstersmyckade vår? Det var så du måste hafva blickat på den sofvande Hadrianus, när du för sista gången kysste hans panna och andetyst smög dig ut för att försvinna i djupet, der de strålande stjernorna logo liksom bland darrande tårar.

Ej långt derifrån färdades vi förbi Sheyk Timay, der vår stackars Schabann på uppresan den 19 januari föll ned från masttoppen och slog i hjel sig. Jag såg förstulet på hans kamrater, som sutto tysta och allvarsamma vid sina åror.

Vi flöto förbi Beni-Hassan utan att tänka på att besöka dess grafgrottor. Vi hade tömt vår bräddfulla pokal och längtade ej efter en enda droppe mera. Att komma fort fram var nu allas begär och sträfvan.

En enda dag fylde vinden vårt segel och förde oss raskt framåt. Minieh var för länge sedan bakom oss. Stränderna ilade undan och tycktes knappt hafva tid att tillvinka oss en helsning, när de drogo förbi. Vårt mohamedanska helgon, som på vår uppresa med så föga lycklig påföljd, kort före Schabanns död, välsignade vår färd och Lotus med tackel och tåg, kom nu på nytt om bord och gjorde, betäckt af sin turban, sin penningeinsamling. Samma vördnad och ömhet helsade honom åter från Hassan, Hadge-sala Ali och manskapet, som bokstafligen .sletos om hans våta kropp för att omfamna och kyssa honom.âi2

Den 4 mars tillryggalade vi sextio engelska mil och beräknade, att vi redan följande dag skulle vara i Kairo. Den 5 på morgonen sågo vi Abusirs pyramider, ljusröda i morgonljuset, och började, då vi helsat dessa Kairos förposter, att utan dröjsmål öppna lådor och nattsäckar; vi tänkte redan före qvällen vara på hotellet, då Æolus' utspända kinder med en väldig pust på nytt blåste bort våra förhoppningar.

Vågorna böljade igen komma dansande från norr och stego snart, hvitskummande, till fruktansvärd höjd, så att Lotus, till vår harm, än en gång måste under tolf timmar ligga stilla i lä under nilbanken. Mot qvällen blef det åter lugnt.

Följande morgon, när jag nyfiket vid sextiden tittade ut genom mitt hyttfönster, fann jag med bestörtning, att vi lågo stilla nedanför nilbanken, som jag tyckte vara den samma, under hvilken vi dagen förut stoppat. Några barn lekte bland höns och hundar, svarta lamungar åto grönfoder, och ett par kameler stodo och idislade.

"När komma vi fram?" frågade jag mig förargad, under det att jag långsamt klädde mig; men knappt hade jag utkommit på däck, förr än jag förblef stående med vidöppen mun. Hvad! Vi voro i Kairo och lågo ankrade nedanför den stora nilbron! Vår resa var slut! Ehuru jag de sista dagarne kno-tat öfver dröjsmålet, slog mig nu verkligheten obehagligt för pannan. Vi voro tillbaka i Kairo!

Det blef nu ett skyndsamt frukosterande. Då jag hoppackade de sista sakerna, blickade jag sorgset omkring mig i min lilla hytt, der jag under två helas;s

månader framlefvat ett så soligt, så lugnt och så märkvärdigt lif och der jag varit så fullkomligt lycklig. Jag kände mig färdig att skrifva en sonnétt, nej, en elegi till dess ära. Farväl, kära hytt, lilla, trånga cell, som inneslutit så många glada timmar och så många rosiga drömmar af mitt lif!

Farväl, mr Snobbing! Jag skäms, att ej som ni kunna i afskedets stund pressa en liten tår ur ögat. "Farväl! Pleased, very pleased, att hafva gjort er bekantskap." Måtte gamle Albion stå vid sig! Adjö, mina nådigaste damer, och, "if for ever, still for ever fare you well!"

Lef väl, Hassan; måtte din skugga aldrig förkortas, och måtte ditt ansigte städse skina lika gladlynt som i denna högtidliga morgonstund!

Farväl alle sammans! Hussein och Hadgesala Ali! Murci och Ismael! Här är bachschich till höger och bachschich till venster!

Farväl Lotus, trogna båt, som fört min dyrbara och enda egendom — lifvet — helbregda i hamn!

Och så var jag på land och i vagnen, som rullade bort öfver bron mot Ezbekié. Jag såg derifrån ut öfver floden, men försökte förgäfves säga honom samma muntra farväl. Det smög sig ett fuktigt vemod i mitt öga, när det såg ut öfver hans lugna, soldränkta vatten, som tyst gled under mig.

De två månaderna, när jag nu såg tillbaka, tycktes mig en dröm, som vaggat mig en stund i solnedgången. Hade jag verkligen seglat på Nilen, verkligen sett Tebe? Farväl, du gamla flod! Du flyter aldrig mer igenom mitt lif,

men när qvällen

14'314

kommer med sina långa skuggor och din sol och dina doftande fält äro långt borta, så skall dock minnet af dig som en sista dallrande hägring från ungdom och lyckliga dagar le och vinka mig och ditt milda sus än en gång lulla mig till sömns!♦

Innehåll,